

Izzivi razvijanja in vrednotenja znanja v gimnazijski praksi

GEOGRAFIJA

Izzivi razvijanja in vrednotenja znanja v
gimnazijski praksi

GEOGRAFIJA

dr. Anton Polšak
Eva Slekovec
Igor Lipovšek
Mojca Kelbič Đajić
Darinka Grešak
Simona Brečko
Simona Jereb
Katarina Petač
Ivica Krek
mag. Dušan Rojko
mag. Sonja Trškan
Valentina Maver
Katarina Bola Zupančič
Andreja Kolar
Helena Morisset

Izzivi razvijanja in vrednotenja znanja v gimnazijski praksi

Geografija

Uredil:

dr. Anton Polšak

Avtorji:

dr. Anton Polšak, Eva Slekovec, Igor Lipovšek, Mojca Kelbič Dajič, Darinka Grešak, Simona Brečko, Simona Jereb, Katarina Petač, Ivica Krek, Andreja Kolar, Helena Morisset, mag. Dušan Rojko, mag. Sonja Trškan, Valentina Maver, Katarina Bola Zupančič

Strokovni pregled:

dr. Stanko Pelc, Polonca Kukec

Jezikovni pregled:

Tine Logar

Izdal in založil:

Zavod RS za šolstvo

Predstavnik:

mag. Gregor Mohorčič

Urednici zbirke:

dr. Amalija Žakelj, mag. Marjeta Borstner

Tehnična urednica:

Alenka Štrukelj

Oblikovanje:

Irena Hlede

Postavitev:

Littera picta d.o.o.

Objava na spletnem naslovu:

http://www.zrss.si/digitalnaknjiznica/Izzivi_razvijanja_in_vrednotenja_znanja_v_gimnazijski_praksi_GEOGRAFIJA/

Druga izdaja

Ljubljana, 2013

Publikacija je brezplačna.

Zbirka razvijanje in vrednotenje znanja v gimnazijski praksi je nastala v okviru projekta Posodobitev kurikularnega procesa v osnovni šoli in gimnaziji v sklopu Posodobitev pouka na osnovni šoli in gimnaziji.

Izid publikacije sta sofinancirala Evropski socialni sklad Evropske unije in Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.

Zavod Republike Slovenije za šolstvo

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

© Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2013

Vse pravice pridržane. Brez založnikovega pisnega dovoljenja gradiva ni dovoljeno reproducirati, kopirati ali drugače razširjati. Ta prepoved se nanaša tako na mehanske (fotokopiranje) kot na elektronske (snemanje in prepisovanje na karšenkoli pomnilniški medij) oblike reprodukcije, razen delov, kjer je to posebej označeno.

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

37.091.26:91 (0.034.2)

IZZIVI razvijanja in vrednotenja znanja v gimnazijski praksi. Geografija [Elektronski vir] / Anton Polšak ... [et al.] ; [uredil Anton Polšak]. - 2. izd. - El. knjiga. - Ljubljana : Zavod RS za šolstvo, 2013

Način dostopa (URL): http://www.zrss.si/digitalnaknjiznica/Izzivi_razvijanja_in_vrednotenja_znanja_v_gimnazijski_praksi_GEOGRAFIJA/

ISBN 978-961-03-0132-5 (pdf)
1. Polšak, Anton
267956480

KAZALO

PREDGOVOR	7
UVOD	9
1 PREVERJANJE IN OCENJEVANJE ZNANJA PRI GEOGRAFIJI	11
1.1 Vrednotenje znanja in geografija (<i>Anton Polšak</i>)	13
1.1.1 Uvod	13
1.1.2 Preverjanje in ocenjevanje znanja	18
1.1.3 Ocenjevanje znanja in opisniki	20
1.1.4 Sklep	23
1.2 Taksonomije pri oblikovanju kriterijev ocenjevanja in opisnikov (<i>Anton Polšak</i>).....	25
1.2.1 Uvod	25
1.2.2 Kakovost znanja	25
1.2.3 Pregled taksonomij s primeri.....	26
1.2.4 Sklep	31
1.3 Kako do standardov znanja (<i>Anton Polšak</i>)	32
1.3.1 Uvod.....	32
1.3.2 Kaj naj bo izhodišče ocenjevanja	33
1.3.3 Možnosti opredelitve minimalnih standardov oz. minimalnih pričakovanih dosežkov/rezultatov	34
1.4 Ocenjevanje znanja – ena najtežjih učiteljevih nalog (<i>Eva Slekovec</i>)	43
1.4.1 Uvod	43
1.4.2 Ocenjevanje znanja	43
1.4.3 Sklep	49
2 PRIMERI MERIL IN NALOG ZA OCENJEVANJE	51
2.1 Pouk geografije kot del projekta in možnosti za ocenjevanje znanja (<i>Igor Lipovšek</i>)	53
2.1.1 Uvod	53
2.1.2 Šolski projekti	54
2.1.3 Projekt Turistična kmetija	55
2.1.4 Ovrednotenje nalog in odgovorov v testu z vidika minimalnih standardov	65
2.1.5 Sklep.....	65
2.2 Merila za ocenjevanje pri geografiji na primeru teme Alpske pokrajine Slovenije (<i>Anton Polšak</i>)	72
2.2.1 Uvod	72
2.2.2 Elementi učnega sklopa.....	72
2.2.3 Snovanje opisnikov na izbrano temo	73
2.2.4 Kakšno gradivo naj uporabimo?	79
2.2.5 Sklep	85

2.3	Prebivalstvo Slovenije in občine Šmartno ob Paki v šolski praksi (Anton Polšak)	86
2.3.1	Uvod	86
2.3.2	Prebivalstvo Slovenije v učnem načrtu.....	86
2.3.3	Možnosti realizacije ciljev	88
2.3.4	Sklep	97
2.4	Primeri nalog za ocenjevanje na primeru vsebinskega sklopa Afrika (Anton Polšak)	100
2.4.1	Uvod	100
2.4.2	Primeri vprašanj oziroma nalog za ocenjevanje	100
2.4.3	Namesto sklepa.....	113
2.5	Pristop do ustnega ocenjevanja znanja pri geografiji v programu gimnazijski maturant (Mojca Kelbič Đajić)	114
2.5.1	Teoretična izhodišča pri pripravi ustnega ocenjevanja znanja	114
2.5.2	Pristop k ustnemu ocenjevanju v programu gimnazijski maturant ..	114
2.5.3	Primeri vprašanj za ustno spraševanje.....	116
2.5.4	Sklep	124

3 CELOSTNE UČNE DEJAVNOSTI Z OPISNIKI ZA OCENJEVANJE ALI DELOVNIMI NALOGAMI 125

3.1	Rim in Pompeji – strokovna ekskurzija za dijake klasičnih oddelkov (Ivica Krek, Andreja Kolar, Helena Morisset).....	127
3.1.1	Uvod	127
3.1.2	Prvine medpredmetne ekskurzije	128
3.1.3	Opisni kriteriji in opisniki	132
3.1.4	Poudarjene kompetence	138
3.1.5	Evalvacija strokovne ekskurzije v Rim in Pompeje	140
3.1.6	Sklep	140
3.2	Medpredmetni projekt Dan Zemlje (Mojca Kelbič Đajić)	142
3.2.1	Uvod	142
3.2.2	Predstavitev projekta Dan Zemlje	143
3.2.3	Skupni cilji in rezultati	145
3.2.4	Kurikularna povezava	145
3.2.5	Namesto sklepa	149
3.3	Avtentična geografska naloga s terenskim delom Pohorje 2012 (Dušan Rojko)	151
3.4	Geografija v medpredmetnih ekskurzijah (Sonja Trškan)	158
3.4.1	Uvod	158
3.4.2	Predstavitev medpredmetnih povezav	158
3.4.3	Umestitev ciljev ekskurzije v učne načrte	160
3.4.4	Ocenjevanje pri medpredmetni povezavi	162
3.4.5	Sklep	166

3.5	Razvijanje kompetence za udejanjanje trajnostnega razvoja na projektnem dnevu v Koprskem zalivu (<i>Sonja Trškan</i>)	175
3.5.1	Uvod	175
3.5.2	Izvedba medpredmetne povezave	175
3.5.3	Izvedba medpredmetnega dne	178
3.5.4	Ocenjevanje pri medpredmetni povezavi	180
3.6	Po Trubarjevih poteh (<i>Darinka Grešak, Simona Brečko, Simona Jereb, Katarina Petač</i>)	191
3.6.1	Uvod	191
3.6.2	Prvine priprave	191
3.6.3	Skupni cilji in skupni pričakovani rezultati	193
3.6.4	Dejavnosti dijakov	194
3.6.5	Preverjanje in ocenjevanje	195
4	OCENJEVANJE NA RAZLIČNE NAČINE	207
4.1	Ocenjevanje in preverjanje znanja z metodo govorne vaje (<i>Valentina Maver</i>)	209
4.1.1	Uvod	209
4.1.2	Pregled ciljnih kompetenc	209
4.1.3	Izvedba	211
4.1.4	Merila ocenjevanja	212
4.1.5	Sklep	215
4.2	Avtentično ocenjevanje in mapa dosežkov (<i>Katarina Bola Zupančič</i>)	216
4.2.1	Uvod	216
4.2.2	Načrtovanje, organizacija in pomisleki pri pripravi osebne mape	217
4.2.3	Kako se lotiti izdelave nalog	218
4.2.4	Kompetence in osebne mape	219
4.2.5	Kompetence in njihovo udejanjanje v nalogah v osebnih mapah	220
4.2.6	Primeri nalog iz osebnih map in njihovo vrednotenje	222
4.2.7	Pogled na probleme	226
4.2.8	Sklep	226
4.3	Kako oceniti plakat (<i>Anton Polšak</i>)	228
4.3.1	Uvod	228
4.3.2	Ocenjevanje plakata	228
4.3.3	Sklep	235

LEGENDA:

Dovoljeno kopiranje in reproduciranje gradiv za potrebe pouka.

Predgovor

Pred nami je priročnik o razvijanju in vrednotenju znanja pri geografiji v gimnaziji, ki nadaljuje teme iz predhodnega priročnika o posodobitvah pouka geografije v gimnazijah, ki je izšel leta 2010. Prejšnje teme o filozofiji posodobitve in opisi dobrih praks so tokrat nadgrajeni z nekaterimi izhodišči preverjanja in ocenjevanja znanja, ki jih prav tako nadgradijo izbrani primeri gimnazijskih učiteljev geografije. Priročnik ni niti kompleksen niti popoln pregled možnih poti ocenjevanja, a lahko služi kot izhodišče za načrtovanje podobnih primerov in kot temelj za iskanje idej. Čeprav je pisan kot zbir različnih člankov, ki smo jih uredili po vsebinski sorodnosti, skuša delovati kot celota. Najprej so zbrani prispevki, ki opisujejo problematiko ocenjevanja bolj s teoretičnega vidika, sledijo pa članki, ki obravnavajo uporabo le-tega ob različnih vsebinah in ciljeh učnega načrta.

Priročnik je daleč od kake letne priprave na pouk ali časovne in vsebinske razporeditve (tematskih) sklopov, skuša le ilustrirati posamezne probleme in nakazati realne rešitve. Te so avtorji tudi preizkusili v razredu, kar priročniku zagotavlja praktično veljavo in uporabnost. Priročnik je nastal v času vpeljevanja posodobljenih gimnazijskih učnih načrtov v prakso. Učni programi in sam učni proces v ožjem smislu se namreč neprestano spreminjajo in dograjujejo in tako se lahko dopolnjujejo tudi predstavljeni primeri. Menimo namreč, da so ti lahko ob sprotnih izboljšavah primerno orodje za kakovosten pouk geografije tudi v prihodnje.

Uvod

Dr. Anton Polšak, Zavod RS za šolstvo

Preverjanje in ocenjevanje znanja sodita med najzahtevnejša opravila v procesu poučevanja. To je posledica dejstva, da je znanje težko oceniti že samo po sebi, saj ga vedno ocenjujemo posredno prek odgovorov, nalog ali izdelkov. Druga težava pa je, da je znanje kompleksno in ga je kot takšnega težko zaobjeti in oceniti. Zato je treba znanje ocenjevati tako, da ga vrednotimo/ocenjujemo čim bolj celostno in realno, po drugi strani pa naj bi bil postopek ocenjevanja tudi statistično ustrezen, tj. veljaven, primerljiv (zanesljiv), objektivni in še kaj.

Vse skupaj se zdi nemogoča naloga in dejansko se lahko v praksi omenjenim zahtevam le bolj ali manj približamo. Tudi če uporabimo še tako objektivne oblike in vrste ocenjevanja, je to še vedno lahko zelo subjektivno, saj je vedno človek tisti, ki sestavi določen tip naloge ali vprašanja. Navedenim pravilom še najbolj ustrežemo tako, da znanje dijakov ocenjujemo na različne načine, pri čemer lahko dijak izkaže znanje ob izdelavi različnih izdelkov in izvedbi zahtevanih dejavnosti. V tej zvezi je upoštevanje taksonomij znotraj posameznih načinov ocenjevanja samo po sebi razumljivo in nujno, kar pa spet ni nobeno zagotovilo za statistično ustreznost. Ob tem je treba poudariti, da ocenjevanje ni osamljena dejavnost, ampak del širšega učnega procesa oziroma po navadi njegova zadnja faza. Ne moremo si namreč zamisliti ocenjevanja, ne da bi poznali poučevanje in ne da bi znanje predhodno utrdili in preverili. V tej zvezi govorimo o pomenu načrtovanja ocenjevanja, a se v tem priročniku bolj omejujemo na samo ocenjevanje oziroma njegove izvedbene možnosti.

V priročniku smo skušali razčleniti ocenjevanje znanja glede na miselne procese, ki jih preverjamo oz. ocenjujemo, in glede na stopnjo obvladovanja le-teh. V priročniku so primeri različnih oblik ocenjevanja, ki poteka ob različnih priložnostih. Ni torej treba posebej izpostaviti, da z znanjem ne mislimo samo na znanje v ožjem pomenu (pomnjenje in reprodukcija znanja), marveč tudi na uporabnost, gradnjo novega znanja, lasten odnos do njega in končno tudi do določenih veščin, prek katerih se znanje posredno izkazuje.

Priročnik sestavljajo štirje vsebinsko sorodni sklopi. V prvem Anton Polšak piše o izhodiščih ocenjevanja in možnostih uporabe taksonomij pri tem ter o vprašanju pričakovanih dosežkov/rezultatov ali standardov. Sklop končuje Eva Slekovec z razmislekom o pomenu ocenjevanja in možnostih za drugačne načine ocenjevanja.

Sledi sklop s primeri ocenjevanja izbranih učnih tem ali sklopov. Anton Polšak obravnava ocenjevanje znanja o Alpskih pokrajinah Slovenije s pomočjo opisnikov in problematiko prebivalstva Slovenije s primeri dejavnosti in nekaj nalogami za ocenjevanje. Isti avtor je prispeval tudi nekoliko več nalog za ocenjevanje na primeru sklopa Afrika, Mojca Kelbič Đajić pa je sestavila naloge različnih taksonomskih stopenj z različnih področij, ki jih lahko uporabimo kot pripravo na maturo.

V tretjem sklopu so predstavljeni načrtovanje, izvedba in opisniki za ocenjevanje celostnih učnih dejavnosti (projektni dnevi in ekskurzije), ki so jih napisali Ivica Krek, Mojca Kelbič Đajić in Dušan Rojko, Sonja Trškan pa na primeru opisa ekskurzije dodaja delovne naloge.

Priročnik zaokrožujejo primeri ocenjevanja avtentičnih nalog v prispevku Katarine Bola Zupančič, govorne vaje v prispevku Valentine Maver in plakata v prispevku Antona Polšaka. Slednji se pojavlja pri pouku vedno znova, a je med učitelji predmet največ razprav.

Želimo, da bi učitelji to delo prebrali, če jih bo kritični odnos do predstavljenih primerov spodbudil k razmisleku in izboljšavam v praksi, pa bo naš namen več kot dosežen. Uspešno branje!

Preverjanje in ocenjevanje znanja pri geografiji

1.1 Vrednotenje znanja in geografija

Dr. Anton Polšak, Zavod RS za šolstvo

Povzetek

V prispevku predstavljamo nekatere možne pristope preverjanja in ocenjevanja znanja oziroma z njimi povezano snovanje opisnih kriterijev. Uvodoma predstavljamo nekatere taksonomije znanja, opredelimo merila ocenjevanja ter na izbranih učnih temah predstavimo primere opisnikov. Pri pisnem ocenjevanju nam opisniki služijo kot splošen okvir, pri ustnem pa kot neposredno orodje. Snovanje opisnikov predstavljamo v povezavi različnih taksonomij miselnih procesov (Bloom, Marzano in Gagné). Ugotavljamo še, da je smiselno izdelati tudi opisnike za splošna znanja in veščine, ki jih lahko uspešno razvija geografija.

Ključne besede: ocenjevanje, opisniki, geografski koncepti, ravni znanja

1.1.1 Uvod

Skladno z razvojem družbe v svetovnem merilu se spreminjata tudi šola in geografija kot šolski predmet. Lipovšek (2009: 482) tako navaja, da »s svetovnimi spremembami na področju šolstva, ki sta jih povzročili planetarizacija in informatizacija, nekateri šolski predmeti izgubljajo svojo tradicionalno vlogo in pomen ...«, še pomembnejša pa je ugotovitev, da »se vsi premikajo od zgolj pridobivanja znanja k dinamičnemu težišču na preseku pridobivanja znanja, veščin in spretnosti ter sposobnosti za oblikovanje odnosov«. Sodobna geografija in s tem tudi pouk geografije na vseh ravneh sta namreč podvržena razvojnim težnjam, ki jih zaznamujejo:

- spremenjen pogled na svet,
- nova filozofija (načela trajnostnega razvoja),
- nove vsebine, nove kompetence,
- novi načini poučevanja,
- IKT,
- odnosi itd.

Že dolgo vemo, da se je pri pouku moral zgoditi premik od poučevanja o prostoru (spoznavanja Zemlje) k poučevanju problema dobrin in ekonomskih odnosov, zavedanju ogroženosti in varovanju okolja ter problematiki preživetja in končno trajnostnemu razvoju (Kolenc - Kolnik in Resnik - Planinc, 2006). Toda ne glede na te spremembe temeljita vrednotenje in ocenjevanje znanja v osnovi še vedno na istih načelih kot pred desetletji, le da sta umeščena v drugačen kontekst, ki ga označuje večji poudarek na veščinah in kompetenčnem pristopu.

Oblike ocenjevanja, ki smo jih pred leti le redko srečali v naši pedagoški praksi, se danes pojavljajo vse pogostejše: gre tako za avtentične oblike ocenjevanja kot ocenjevanje kompleksnih učnih ciljev (dosežkov/rezultatov). Med prve ali druge oblike ocenjevanja sodi ocenjevanje vsebin, ki jih dijaki obravnavajo medpredme-

tno ali čezpredmetno (kroskurikularno) ne glede na obliko (ustno, pisno, izdelki, predstavitev itd.), pa tudi opisno ocenjevanje, ki mu s polno pravico tako rečemo le v prvi fazi, saj se mora po veljavni zakonodaji ocena v končni fazi zapisati številčno.

Pri ocenjevanju opredelimo področja in kriterije ocenjevanja. **Področja** so tista znanja, spretnosti in veščine, za katere želimo, da bi jih učenci izgrajevali in razvijali v procesu izobraževanja, in se navezujejo na cilje predmeta (pridobivanje prostorske predstave, uporaba zemljevidov, razumevanje pojmov, problemov, procesov, utemeljevanje, delo z viri, branje in razumevanje besedila, grafičnega in slikovnega gradiva itd., prenos znanja (posploševanje, konkretizacija, kontekst) in še mnogo več (Sentočnik, 2004).

Primer, ki izhaja iz dveh konkretnih ciljev:

- spremljanje vremenske napovedi in njenega spreminjanja glede na različne pokrajine in glede na nadmorsko višino ter posebne vremenske pojave (pozeba, žled, neurja),
- spremljanje in vrednotenje vremenskega poročila in najnovejše planetarne podnebne spremembe.

Kriteriji so tiste lastnosti izbranih področij, ki jih opredeljujejo kot kakovostna (Sentočnik, 2004):

- uporaba zemljevidov (predpostavimo, da vključuje branje in orientacijo): pravilnost in natančnost orientacije, uporaba različnih pripomočkov pri orientaciji itd., prepoznavanje topografskih in drugih dogovorjenih znakov na zemljevidu, natančnost opisovanja pokrajine z zemljevida, iskanje poti v različnih situacijah itd.,
- razumevanje in uporaba grafičnega gradiva: pravilnost branja klimogramov, grafikonov, starostnih piramid itd., pravilnost risanja le-teh, ustreznost vključevanja v izdelke ...,
- poznavanje pojmov: pravilnost definiranja pojmov, pravilnost razlage pojmov s svojimi besedami itd.,
- argumentiranje: pravilnost argumentiranja glede na ustreznost argumentov, število argumentov, izvor argumentov (povzeti, lastni) itd.

Pri ustnem ocenjevanju si lahko pomagamo:

- s splošnimi opisniki po področjih (denimo, kako dobro zna dijak opredeliti problem, kako dobro zna opazovati, kako dobro se znajde pri delu z zemljevidom ipd.),
- z opisniki za vsako vrsto miselne operacije (v ta namen pogosto uporabljamo Blomovo taksonomijo miselnih procesov in znanja, kar ilustrirajo naslednji primeri: kako dobro dijak obvlada npr. spominska znanja, kako dobro zna interpretirati, povezovati znanje, vrednotiti neki konkretni geografski problem ipd.),
- s tem, da preverjamo znanje kompleksno (npr. po Marzanu, kar lahko ponazorimo s tem, kako dobro zna dijak napisati krajši esej o določeni

nem problemu, kako dobro reši zadano avtentično nalogo ali kak drug problem ali dejavnost, pri čemer se izkazuje zmožnost kompleksnega razmišljanja),

- s sprotnim točkovanjem vsakega posameznega ustnega odgovora glede na pravilnost in drugimi načini.

Pri tem je seveda jasno, da ustno ocenjevanje poteka »ustno«, a vendar mora tudi učitelj na neki način ugotoviti kakovost dijakovega znanja, pri čemer mu lahko zgoraj naštetá možnost z opisniki kot nekakšnimi opomniki precej pomaga.

Pri pisnem ocenjevanju je nujno upoštevati, da:

- izhajamo iz standardov (dosežkov) in ciljev,
- je za zadostno (2) treba zadostiti minimalnim standardom (dosežkom), za višje ocene pa tako, da upoštevamo optimalni dosežek za odlično (5), čemur moramo prilagoditi tudi točkovnik z mejami za ocene.

Ocenjevanje izdelkov, govornih nastopov, sodelovanja in drugih oblik lahko opredelimo:

- z opisnimi merili za vsako obliko ali vsako prvinó, ki jo je možno oceniti pri posameznem predmetu, kjer upoštevamo kakovost oziroma stopnjo doseganja ciljev, usvojenosti ali izkazovanja znanja (a velja, da pri plakatu praviloma ne ocenjujemo prvin, ki so ozko vezane na druge predmete – tako vsaj pri geografskih plakatih ni smiselno preveč poudariti ocenjevanja likovnih prvin ali pa slovnične pravilnosti ipd.),
- ocenimo lahko tudi znanje, pridobljeno na medpredmetni način, in sicer tako, da pripišemo oceno vsakemu predmetu, ki je bil v dovolj veliki meri vključen v ta način dela. Trenutno namreč ni mogoče oceniti celostnega medpredmetnega znanja z eno oceno, temveč ga je treba oceniti z vidika ciljev vsakega posameznega predmeta z več (predmetnimi) ocenami.

Povezanost splošnih in operativnih ciljev

Strmčnik (2001: 213) je navedel dva primera povezanosti splošnih in operativnih učnih ciljev:

- po prvem so oboji navedeni drug poleg drugega, učitelj pa naj bi upošteval oboje,
- po drugem, »spojitvenem« modelu pa so oboji cilji združeni v celoto.

Strmčnik (op. cit.: 214–220) deli cilje, tako kot jih razumemo danes, na smotre, ki jih danes poznamo pod kompetencami in splošnimi cilji, in na delne učne cilje, ki jih deli na dve ravni; na področne in predmetne učne cilje. Kot nevarnost navaja, da je premalo, če so predmetni cilji zapisani le v uvodu učnega načrta, niso pa konkretizirani pri vsakem pomembnejšem poglavju. Najbolj konkretni so operativni učni cilji, ki jim je po njegovem botrovala behavioristična psihologija.

Nadalje Strmčnik (op. cit: 218) navaja, da naj bi bilo za operativne cilje značilno zlasti naslednje:

- da sta ciljna vsebina in ravnanje opisana v konkretni, enopomenski in časovno določeni obliki (pojasniti, pokazati, povedati, rešiti itd.), ne pa v obliki splošnejše formulacije (znati, razumeti, usvojiti itd.),
- da so kot rezultati pouka preverljivi,
- da so pregledno, konsistentno in hierarhično razporejeni v učnem načrtu,
- da so iz formulacije ciljev razvidni pogoji za realizacijo,
- da so iz formulacije razvidna merila za minimalne učne rezultate.

Kot dilemo avtor navaja, ali je mogoče operacionalizirati vse vzgojno-izobraževalne cilje, kar je težko pri celovitejših in vrednostnih ciljih. Po drugi strani pa je mnenja, da lahko vsak še tako operacionaliziran cilj fragmentiramo še naprej. Meni, da niso vsi konkretni cilji nujno zastopani v splošnejših, po drugi strani pa mnogih splošnih ciljev ni mogoče ali pa ni smiselno pripeljati do nižjih, operativnih ciljev. To naj bi veljalo zlasti za vrednote, transferno, problemsko in ustvarjalno učenje (op. cit.: 220).

Iz pravkar navedenega lahko ugotovimo, da je glede na današnjo filozofijo učnega načrta njegovo razmišljanje presenetljivo aktualno. Gre za ugotovitev, da je treba učni načrt gledati kot celoto in hkrati, da je dobro, če so splošni cilji operacionalizirani v konkretnih pri vsaki temi. V tej zvezi je za naš namen pomembna tudi ugotovitev, da slednjega – da bi bili vsi splošni cilji in kompetence neposredno zastopani v podrobnih (ali operativnih) ciljih – vedno ni mogoče zagotoviti. To lahko ugotovimo namreč tudi v našem učnem načrtu. Rešitev, ki jo v danem primeru vidimo, je, da se učitelj pri vsaki podrobni temi ozre še na splošne cilje in kompetence ter v skladu z veliko sliko načrtuje tudi pouk oz. dejavnosti dijakov.

Če smo se do zdaj ukvarjali z oblikami (ali vrstami) ocenjevanja in odnosom splošni – konkretni cilji, pogledjmo še nekatere dileme, ki se pojavljajo pri ocenjevanju pri novih kurikularnih oblikah, kjer zlasti mislimo na medpredmetnost in druge oblike povezovanja predmetov. Ker je v domači literaturi o tem že precej napisanega, a žal tudi z različnimi gledišči in terminologijo, v pomoč prilagamo dve možni opredelitvi medpredmetnosti (preglednica 1 in slika 1). Gre predvsem za to, da učitelja ob branju različne literature to različno pojmovanje ne zmede.

Preglednica 1: Kriteriji vrednotenja učnega načrta

ENOPREDMETNE (monodisciplinarne)				VEČPREDMETNE (pluridisciplinarne)							
<i>Intradisciplinarne ali znotrajpredmetne</i>				<i>Multidisciplinarne ali mnogo-, raznopredmetne</i>				<i>Interdisciplinarne ali medpredmetne</i>			
navpične		vodoravne		navpične		vodoravne		navpične		vodoravne	
delne	celovite, prečne	delne	celovite, prečne	delne	celovite, prečne	delne	celovite, prečne	delne	celovite, prečne	delne	celovite, prečne

Medpredmetno poučevanje ima poleg predmetnih tudi skupne učne cilje, dejavnosti in rezultate. Predmeti se lahko povežejo na ravni vsebine, koncepta, veščine oziroma kompetence, didaktičnega postopka, oblik in metod dela, dejavnosti, pa tudi celo miselnih procesov. Poleg tega lahko imajo predmeti različno vlogo (nosilno, poudarjeno, podporno, če izdvojimo glavne možnosti). Vse to pomeni, da je treba pri preverjanju in ocenjevanju te značilnosti tudi upoštevati.

Gre namreč za dvoje:

- ocenjevanje je v našem šolskem sistemu še vedno predmetno (ocena velja le za določen predmet),
- zato je treba kompleksno znanje (ali kompleksni dosežek v kakršni koli obliki: plakat, referat, PPT-predstavitev, poročilo, govorni nastop idr.) na neki način predmetno razgraditi in skladno s tem podeliti ocene določenim (vključenim) predmetom.

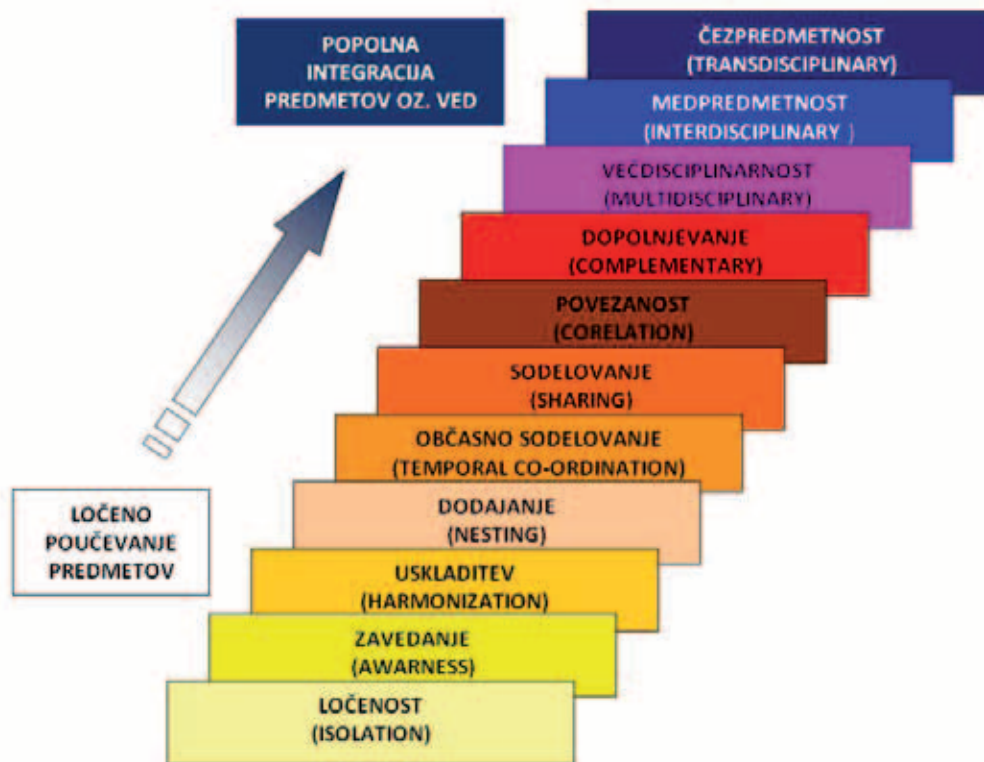
Ob tem velja razmisliti, kaj sploh so kompleksni rezultati. Kot kompleksne rezultate bi lahko opredelili tiste, ki imajo nekaj od naslednjih značilnosti (Rutar - Ilc, 2000, 2003):

- širše in globlje razumevanje, uporaba, povezovanje, prenos na druga področja (višje taksonomske stopnje),
- spretnosti in veščine (npr. povezovanja, organiziranja, dela z viri, sodelovanja itd.),
- rezultati, povezani s koncepti in spoznavnimi učinki (pojmi, sheme, modeli),
- izdelki kot npr. eseji, poročila, govorni nastopi, članki, avtentične naloge (scenariji, turistično vodenje, spoti, slovarji, internetne strani, časopisi itd.),
- kompetence kot npr. bralno razumevanje,
- znajti se v problemski situaciji oz. uporaba znanja v življenjskih situacijah itd.).

Če povzamemo in poenostavimo, so kompleksni rezultati vsi, razen obvladovanja vsebin na najosnovnejših taksonomskih stopnjah. Kot primere vprašanj ali nalog za to vrsto vprašanj lahko navedemo naslednje primere:

- *Kako bi s sošolcem v križišču treh cest najbolj učinkovito preštel promet v določenem času?*
- *Na območju naselja Nova vas razišči problem opuščanja kmetovanja.*
- *Na odseku Ceste v Log predlagaj najprimernejše mesto za prehod za pešce.*

Primeri niso nujno relevantni v vseh pogledih.

Slika 1: Integracijska lestev ali 11 ravni medpredmetnega povezovanja (Vir: Harden, 2000; cit. po: Polšak, 2007: 34.)

Še dodatna dilema, o kateri na tem mestu ni mogoče obširneje razpravljati, je, ali neki izdelek, dosežek oziroma rezultat oceniti kompleksno kot nedeljivo celoto ali izdelek, ki je že po naravi kompleksen, oceniti z vidika le enega ali ločeno z vidika več predmetov. Na prvo dilemo smo pravzaprav odgovorili že prej, saj ugotavljamo, da v trenutnem šolskem sistemu nekega izdelka ni možno oceniti kompleksno kot nedeljivo celoto, zato preostane samo možnost, da učitelj vsakega vključenega predmeta oceni izdelek s svojega vidika. Kot dodatna možnost se sicer še kaže pot, da neki izdelek oceni samo učitelj enega predmeta, in to čim bolj kompleksno, a je pri tem nevarnost, da preseže pristojnosti svojega predmeta oz. področja (o tem govori tudi prispevek o plakatu).

1.1.2 Preverjanje in ocenjevanje znanja

Preverjanje in ocenjevanje znanja sta tesno povezana. Namen preverjanja znanja je ugotavljanje, v kolikšni meri so bili doseženi zastavljeni cilji učnega načrta oziroma cilji, ki jih je na tej podlagi predvidel učitelj. V literaturi ločijo v glavnem tri vrste preverjanja znanja:

- diagnostično (glede na funkcijo ali namen),
- formativno ali sprotno, tj. med učnim procesom, in
- sumativno ali končno.

Ocenjevanje po navadi sledi sumativnemu ali končnemu preverjanju, saj v drugih vlogah navadno nima ustreznega smisla niti teoretične podpore. Z drugimi besedami bi lahko povedali, da je razlika med preverjanjem in ocenjevanjem, poleg že zgoraj zapisane razlike predvsem v tem, da pri ocenjevanju ovrednotimo znanje z oceno, kar je navadno zadnja etapa učnega procesa. Dopusčamo tudi možnost formativnega ocenjevanja, ki je smiselno le takrat, ko so rezultati uporabljeni za prilagajanje procesov učenja in poučevanja (Black in Wiliam, 2011, cit. po Šteh, 2012). Kot skupno obema procesoma pa bi lahko navedli zlasti povratno informacijo za učenca oz. dijaka, kar se pri ocenjevanju, še zlasti pisnem, pogosto pozablja.

Pri preverjanju, še zlasti pa pri ocenjevanju moramo biti pozorni na:

- določitev učnih ciljev oziroma standardov znanja (v gimnazijskih učnih načrtih so to pričakovani dosežki/rezultati) in učnih vsebin, ki jih bomo preverjali s preizkusom znanja, in določitev števila nalog v okviru vsakega cilja,
- določitev deleža različnih taksonomskih ravni.

Pri določitvi ciljev in pričakovanih rezultatih je pomembno, da upoštevamo splošne in podrobne cilje ter kompetence (če jih je možno ocenjevati). Delež nalog oz. vprašanj določimo glede na pomembnost učnih ciljev in/ali vsebin. Deloma je v tej zvezi tudi delitev ciljev na informativne in formativne,¹ kar na tem mestu navajamo le zaradi tega, da se bralec seznani s terminologijo, ki se (različno) uporablja na tem področju.

Pri taksonomskih ravneh je treba nadalje upoštevati, da zajamemo vse stopnje, in to v tolikšni meri, kot je možno in kolikor dopušča določena oblika preverjanja oz. ocenjevanja. Ob tem velja omeniti, da je vzporedno s tem treba upoštevati še minimalne standarde (dosežke/rezultate) oz. znanje za zadostno oceno. Slednjega tudi ne smemo enačiti z nižjimi taksonomskimi stopnjami (npr. priklic in reprodukcija znanja). Če gre za pisni preizkus znanja, sledi sestava ustreznih vprašanj (tipa nalog), kar je prav tako pomembna naloga, a v našem primeru že zunaj problema obravnave. Kakor koli, bralec se bo verjetno strinjal, da je ocenjevanje ena najbolj kompleksnih, težavnih in tudi občutljivih dejavnosti učnega procesa, in to zato, ker ima ocena lahko tudi konkretno posledico (npr. selekcija, napredovanje idr.).

Naslednje vprašanje se nanaša na obliko ocenjevanja, pri čemer mislimo na številčno in opisno ocenjevanje. Glede na trenutno zakonodajo in prakso v gimnazijah je treba upoštevati dejstvo, da pravega opisnega ocenjevanja v naših gimnazijah ni. Pravo opisno ocenjevanje bi namreč pomenilo besedni zapis ocene oziroma ravni znanja, pri nas pa je v veljavi številčno ocenjevanje.² To pomeni, tudi če si učitelj pomaga z opisnimi merili (npr. pri ustnem ocenjevanju ali ocenjevanju dru-

¹ **Informativni cilji** obsegajo vsebinsko znanje na različnih taksonomskih stopnjah, **formativni cilji** pa opredeljujejo spretnosti, veščine, usposobljenost za uporabo metod, postopkov, obvladanje delovnih procesov, konceptov, strategij in tudi delovne navade, ki omogočajo uspešno reševanje določenih nalog.

² Opisno ocenjujejo v gimnaziji v programu mednarodne mature, pa še tam se zaradi primerljivosti in prehodnosti na mednarodni ravni te ocene v zadnji fazi pretvorijo v točke in ocene.

gih oblik izdelkov, predstavitev ali nastopov ipd.), mora tako ugotovljeno znanje pretvoriti v številčno oceno. Končna faza je torej zapis številčne ocene, seveda pa to ne pomeni, da vmesno opisno ocenjevanje ni smiselno, saj ta oblika zagotavlja kakovostno povratno informacijo.³ Ta je pri procesu poučevanja (in učenja) namreč zelo pomembna pri usmerjanju in popravljanju tako poučevanja (z vidika učitelja) kot učenja (z vidika učenca).

1.1.3 Ocenjevanje znanja in opisniki

Omenili smo že, da si z opisniki lahko pomagamo pri določanju ravni znanja pri ustnem ocenjevanju in tudi drugih oblikah. Temeljni pogoj pri tem je, da so opisniki narejeni tako, da ustrezno stopnjujejo ravni znanja od minimalnega do maksimalnega. Pri tem je nujno, da se v minimalno zahtevanem znanju odražajo tudi minimalni standardi oziroma pričakovani dosežki/rezultati.⁴ Drugo vprašanje pa je, koliko stopenj bomo z opisniki opredelili. Čeprav gre bolj kot za vsebinsko za tehnično vprašanje, pa je to pomembno prav zaradi zahteve, da se stopnje med sabo jasno razlikujejo in nam jasno kažejo na razlike v zahtevanem znanju.⁵

Geografija naj bi bila kot naravoslovno-družboslovni predmet primerno orodje za snovanje opisnikov po večini do zdaj uporabljanih taksonomij učnih procesov⁶ (Gagné, Marzano, Bloom). Glede na dosedanje prakso, da po navadi snujemo opisnike glede na posameznega avtorja ločeno, pa je med njihovimi klasifikacijami mogoče poiskati skupne točke, čemur še najbolj ustreza preglednica 2. Gre za neko vrsto sintezne spojitve vrst znanja in miselnih procesov, pri čemer slednji kažejo na stopnjo razumevanja oziroma obvladovanja le-tega. Ker takšna klasifikacija znanja in miselnih procesov povsem ne ustreza našemu namenu, smo v posebnem prispevku te publikacije prikazali nekaj primerov opisnikov še po posamičnih klasifikacijah že prej omenjenih avtorjev.

Na tej podlagi bi lahko v naslednjem koraku opredelili opisnike, čeprav vsako vsebinsko področje ni enako primerno za to, niti ni mogoče pri vsakem področju zajeti vseh kategorij. Tako lahko konceptualno znanje povežemo z znanjem geografskih pojmov, imen, pokrajin itn., proceduralno znanje s terenskim in laboratorijskim delom, raznimi meritvami, opazovanjem itn., problemsko znanje pa bi brez dvoma z lahkoto povezali z reševanjem avtentičnih geografskih nalog, samostojnim raziskovanjem (na podlagi literature ali na terenu) in še s čim.

³ Učinkovita povratna informacija bi morala odgovoriti učitelju in/ali učencu na naslednja ključna vprašanja (Šteh, 2012):

- Kam grem? (Kakšni so cilji?)
- Kako grem? (Kakšen napredek je bil narejen glede na cilje?)
- Kako naprej? (Katere aktivnosti naj izvedem, da bom bolje napredoval?)

⁴ Učni načrti za gimnazijo vsebujejo t. i. pričakovane dosežke/rezultate, ki jih dijaki dosegajo na različnih ravneh. V tem smislu lahko govorimo o splošnih ali povprečnih standardih, saj po tej opredelitvi ti niso navedeni v minimalnem obsegu in zahtevnosti. Za razliko od gimnazijskih učnih načrtov so pojem standardi sprejeli ponovno tudi leta 2011 posodobljeni učni načrti za osnovno šolo.

⁵ V tej zvezi si lahko bralec podrobneje pogleda namen in osnovna pravila opisnih kriterijev mdr. v prispevkih Sentočnikove (2002 in 2004) in Rutar Ilčeve (2000, 2003), glede geografije pa npr. Ciglerjeve (2003), pa tudi v predhodnem priročniku o posodabljanju pouka v gimnaziji (Polšak, 2010).

⁶ Podrobneje so taksonomije predstavljene v posebnem prispevku te publikacije.

Preglednica 2: Taksonomija znanja in kognitivnih procesov (Vir: Dalton, 2003; Krathwol, 2002)

		KOGNITIVNI (MISELNI) PROCESI					
		Pomniti	Razumeti	Uporabiti	Analizirati	Vrednotiti	Ustvarjati
VRSTE ZNANJA *	Dejstva	zapomniti si dejstva	razumeti dejstva	uporabiti dejstva	analizirati s pomočjo dejstev,	vrednotiti s pomočjo dejstev,	ustvarjati s pomočjo dejstev,
	Koncepti, principi (konceptualno znanje; pojavi, strukture, zakonitosti itd.)	zapomniti si koncept	razumeti koncept	uporabiti koncept	konceptov, principov in postopkov	konceptov, principov in postopkov	konceptov, principov in postopkov
	Postopki (proceduralno znanje; veščine in postopki, tehnike in metode in njihova uporaba)	zapomniti si postopke	razumeti postopke	uporabiti postopke			
	Metakognitivno (kondicionalno) znanje	zapomniti si metakognitivne strategije	razumeti metakognitivne strategije	uporabiti metakognitivne strategije	analizirati metakognitivne strategije	vrednotiti metakognitivne strategije	ustvariti metakognitivne strategije
		znanje		veščina	zmožnost		

*Pri tem se sklicujemo na razdelitev znanja v kategorije po spodaj navedenih avtorjih. Ti delijo znanje na: a) faktografsko znanje (terminologija, pojmi, elementi), b) konceptualno znanje (klasifikacije in kategorizacije, principi in posplošitve, teorije, modeli in strukture), c) proceduralno znanje (predmetne veščine in postopki, tehnike, metode), č) metakognitivno znanje (strateško znanje, znanje o učnih strategijah in njihovi uporabi).

Preglednica 3: Primer opisnikov po tujem in domačem primeru (vir angleški primer: <http://www.tedi.uq.edu.au/downloads/Criteria.pdf>; dostop 13. 8. 2011).

Standard	Mark (max 20)	Required performance		Opis stopnje doseganja znanja (sklepanja in argumentiranja)	Ocena
Very poor	0-3	Ni argumenta – so le med seboj ločene trditve. (There is no argument – isolated statements are made but not connected.)		Sklepa nelogično, ker mu manjka informacij, ne zna povezati dejstev. Upošteva samo svoj zorni kot (stališče pove, a ga ne zna utemeljiti) oz. njegovi argumenti ne zdržijo kritike.	2
Poor	4-9	Prisoten je argument, a ta ni povsem logičen ali je nejasen. (There is an argument; however, it is logically flawed and unclear.)			

Standard	Mark (max 20)	Required performance		Opis stopnje dosega- nja znanja (sklepanja in argumentiranja)	Ocena
<i>Marginal</i>	10-13	Argumenti so logični a ne povsem jasni na nekaterih pomembnih področjih. (<i>The argument seems logically correct but is in some important areas unclear.</i>)		Sklepa z napakami/z ene perspektive. V vlogo drugega se zna postaviti le po posredovanju učitelja ali poslušalcev. Svoja stališča utemeljuje manj prepričljivo, z argumenti, ki so le deloma ustrezni, (a) povzeti.	3
<i>Adequate</i>	14-16	Argument je logičen in jasen z vseh vidikov. (<i>The argument is logically correct and clear in all important aspects.</i>)		Sklepanje je večinoma pravilno/logično, tudi z druge, nasprotne perspektive. Svoje stališče večinoma prepričljivo utemelji.	4
<i>Good</i>	17-20	Argument je logičen in jasen z vseh pomembnih vidikov in je tudi nepričakovan, edinstven ali elegantno postavljen. (<i>The argument is logically correct and clear in all important aspects; the argument is also surprising, original, or very elegantly put.</i>)		Sklepanje je pravilno, logično, dobro utemeljeno in z različnih/več perspektiv. Argumenti, s katerimi utemelji svoje stališče, so trdni, prepričljivi.	5

Podoben postopek nas čaka, če se lotimo (kriterijskega) ocenjevanja dosledno po avtorjih (Gagné, Marzano, Bloom) ali po še kateri drugi taksonomiji. Ne glede na razlike med taksonomijami, ki v skupni potezi vendarle vse težijo k čim bolj kompleksnemu zaobjetu znanja, je ključno, da zaznamo in seveda opišemo *ravni znanja*. To moramo narediti tako, da so ravni znanja jasno razmejene, da je med posameznimi opisniki jasno razvidna kakovostna razlika v znanju (Rutar, 2000; Sentočnik, 2004). Naj samo kot primer navedemo, da se je treba izogibati nejasnim opredelitvam znanja kot npr., da dijak dobro razume snov, slabo povezuje dejstva ali pa, denimo, da je argumentiranje pomanjkljivo. Ne vemo namreč, kaj je slabo, dobro ali pomanjkljivo. Primer opisov stopnje doseganja znanja (ali neke vrste splošnih opisnikov) navajamo v preglednici 3, kjer se avtorji skušajo izogniti preveč posplošenemu opisu teh ravni. Naj pa na tem mestu bralca še enkrat napotimo na deli že omenjenih (Rutar *l.c.*, 2000 in 2003; Sentočnik, 2002 in 2004) in drugih avtorjev, ker je problematika resnično obsežna. Vsekakor pa naj bo ključno pravilo, da naj učitelj sam presodi, katera možnost je pri določenem sklopu, vsebini ali dejavnosti najbolj praktična in uporabna.

1.1.4 Sklep

Razvoj geografije kot stroke, njene diaktike in didaktike na splošno so gotovo prinesli potrebo po drugačnem pojmovanju ocenjevanja v sodobni šoli. Pomembno je, da sodobna filozofija poučevanja zahteva tudi poučevanje in s tem tudi ocenjevanje ne samo faktografskega ali konceptualnega znanja, temveč tudi problemskega ali procesnega znanja in raznih veščin. Kot primerno orodje za čim bolj celostno ocenjevanje znanja se kažejo mdr. opisniki. Izkušnje kažejo, da je verjetno na današnji stopnji razumevanja in doumevanja sodobnega geografskega pouka smiselno ostati pri dovolj splošnih, a vseeno strukturiranih opisnikih, čeprav lahko dokaj dobro služijo za podrobno razčlenitev znanja tudi na ravni posameznih ciljev. Opisniki za splošna geografska znanja in veščine se kažejo v pozitivni luči tudi v tem, da se s tem lahko izognemo pretiranemu drobljenju znanja in nato iskanju ustreznih opisnikov za te drobce. Opisnike lahko uporabimo kot izhodišče tako za pisno kot ustno ocenjevanje znanja in tudi ocenjevanje določenih izdelkov, vprašanje je le, kdaj in zakaj jih uporabiti. Nesporno dejstvo je, da je možno najbolj kakovostno opredeliti raven znanja le s pomočjo opisnikov, kar je še zlasti pomembno, če naj bo ocenjevanje tudi v vlogi povratne informacije za dijaka. Če dijaki razumejo namen opisnikov, potem so lahko ti boljša informacija o doseganju znanja kot pa številska ocena ali odstotek doseženih točk.

Literatura in viri

- 1 Cigler, N. (ur.) (2003). *Primeri pouka izbranih učnih tem iz geografije v osnovni in srednji šoli*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- 2 Dalton, E. (2003). *The »New Bloom's Taxonomy«, Objectives, and Assessments*. Dostopno na: http://gaeacoop.org/dalton/publications/new_bloom.pdf (3. 11. 2011).
- 3 Gagné, R. M. (1985). *The Conditions of Learning and Theory of Instruction* (4th Edition). New York: CBS College Publishing.
- 4 Harden, M., R. (2000): *The integration ladder: a tool for curriculum planning and evaluation*. *Medical Education* 2000; 34: 551–557. Dostopno na: https://cbase.som.sunysb.edu/som/fac_retreat_uploads/84.pdf (cit. 4. 7. 2007).
- 5 Kolenc Kolnik, K. in Resnik Planinc, T. (2006). *Izobraževalno poslanstvo geografije*. *Šolsko polje*, let. 17, št. 5/6, str. 71–82.
- 6 Krathwol, D. R. (2002). *A Revision of Bloom's Taxonomy: An Overview. Theory into Practice*, 4/41. Columbus: The Ohio State University, College of education and human ecology. Dostopno na: http://www.unco.edu/cetl/sir/statting_outcome/documents/Krathwohl.pdf (3. 11. 2011).
- 7 Lipovšek, I. (2009). *Opisovalna, razlagalna ali raziskovalna geografija v šoli*. V: Zbornik 20. zborovanja slovenskih geografov, Murska Sobota, 26. do 28. marec 2009. Dostopno na: http://www.drustvo-geografov-pomurja.si/projekti/zborovanje/zbornik/z98lgor%20Lipovsek_T.pdf (9. 12. 2011).
- 8 Polšak, A. (2007). *Medpredmetno povezovanje in učni načrt*. *Geografija v šoli*, 16, 2, str. 33–43.
- 9 Polšak, A. (ur.) (2010). *Posodobitve pouka v gimnazijski praksi*. *Geografija*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- 10 Rutar Ilc, Z. (2000). *Opisni kriteriji znanja kot pogoj za kvalitetno povratno informacijo*. V: Krek, J. in Cencič, M. (ur). *Problemi ocenjevanja in devetletna osnovna šola*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

- 11 Rutar Ilc, Z. (2003). *Pristopi k poučevanju, preverjanju in ocenjevanju. K novi kulturi pouka*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- 12 Sentočnik, S. (2002). *Opisni kriteriji. Vzgoja in izobraževanje*, 33/2, str. 26–34.
- 13 Sentočnik, S. (2004). *Zakaj potrebujemo opisne kriterije in kako jih pripravimo. Preverjanje in ocenjevanje*, 1, št. 1-2. Nova Gorica: EDUCA.
- 14 Strmčnik, F. (2001). *Didaktika. Osrednje teoretične teme*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- 15 Šteh, B. (2012). *Stari – novi izzivi preverjanja in ocenjevanja znanja*. V: Šteh, B. (ur.): *Preverjanje in ocenjevanje znanja ter vrednotenje dosežkov v vzgoji in izobraževanju. Zbornik, pedagoško andrargoški dnevi 2012*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

1.2 Taksonomije pri oblikovanju kriterijev ocenjevanja in opisnikov

Dr. Anton Polšak, Zavod RS za šolstvo

Povzetek

V prispevku predstavljamo bolj ali manj prirejene taksonomije, ki jih lahko smiselno uporabimo tudi pri pouku geografije oziroma ocenjevanju. Prikazane so njihove razlike in možnosti uporabe glede na primernost določenih vsebin oz. problemov. Skupna značilnost je, da nam taksonomije pomagajo zajeti kar najširši spekter različnih ravni in področij znanja.

Ključne besede: taksonomija, področje znanja, miselni proces, geografija

1.2.1 Uvod

Taksonomije ali točneje taksonomije področij in ravni znanja ter miselnih procesov so primerno orodje za kakovostno razčlenitev znanja. V šolski praksi jih lahko uporabimo v smislu analize in vrednotenja kakovosti dijakovega znanja tako v smislu povratne informacije kot pripomočka za šolske ocene. Če bi bilo v našem šolskem sistemu možno, bi lahko bili na njihovi podlagi ustrezno oblikovani in na ravni države poenoteni opisniki tudi merilo končne ocene. Ob večinski uporabi številčnega ocenjevanja (izjema so prva dva razreda osnovne šole in nekateri programi mednarodnih šol) je taksonomijam in opisnikom prepuščeno le področje vrednotenja znanja, ponekod pa se pojavljajo kot vmesna faza ocenjevanja – ko prek opisnikov pridemo do točk in nato do končne (skupne) ocene. Poudariti pa velja, da so taksonomije in opisniki dobrodošel pripomoček (vsaj) pri ustnem ocenjevanju.

Kdaj in zakaj uporabljati taksonomije? Na to vprašanje je mogoče odgovoriti s tem, da s taksonomijami lahko opredelimo tako količino kot kakovost znanja. Jasno je, da moramo ob tem oblikovati še opisnike, s katerimi konkretiziramo določeno taksonomijo oziroma njena področja znanja. Pri tem je zelo pomembno dejstvo, da morajo biti opisni kriteriji taksonomijam nadrejeni pojem v smislu, da so taksonomije le pripomoček za **opredeljevanje količine in kakovosti znanja, spretnosti in veščin** in jih uporabljamo, če nam pomagajo. Velja tudi poudariti, da lahko pri različnih vrstah znanja (ali predmetih) uporabljamo različne taksonomije; različne celo pri enem in istem predmetu glede na različnost vsebin in dejavnosti.

1.2.2 Kakovost znanja

Tudi na vprašanje, kaj je znanje, ni preprostega in enotnega odgovora. Pojmujemo ga lahko kot skupek informacij, podatkov in dejstev, pa tudi kot celoto, kjer je potrebno to faktografsko znanje uporabiti in ga razvijati naprej. Še več, znanje bi morali pojmovati kot celoto in ne kot skupek raznih znanj, in to tako, da k znanju prištevamo še razne spretnosti in zmožnosti (kompetence). Zato nekateri strokovnjaki govorijo o faktografskem, procesnem, konceptualnem, proceduralnem idr. znanju, a gre za to, kako ga čim celoviteje zajeti tudi v taksonomijah.

1.2.3 Pregled taksonomij s primeri

Kratko in preprosto je nemogoče prikazati glavne taksonomije, ki so se uveljavile v svetu, v naši pedagoški literaturi ali šolski praksi. Tukajšnji pregled tako ni zaokrožen niti celovit, je le poskus, da na enem mestu prikažemo ključne značilnosti štirih pogosto uporabljenih taksonomij, pa še to s ciljem, da bralca opozorimo na širino področij, ki jih zajemajo in katera ne bi smela izostati tudi pri poučevanju in ocenjevanju. Ali povedano z drugimi besedami, namen je, da naj se učitelj ne omeji le na nižje stopnje, ki jih dijaki usvojijo najhitreje in najlažje.

Na splošno velja, da za različne predmete izberemo različne taksonomije. Za področje naravoslovja in družboslovja lahko izberemo kombinacijo Bloomove in Marzanove taksonomije, če bi bili matematiki, bi verjetno izbrali Gagnéjevo taksonomijo, če bi bili jezikoslovci, bi verjetno izhajali iz štirih sporazumevalnih zmožnostih in metajezikovnih znanj. Naravoslovcem verjetno še najbolj ustreza TIMSS-ova taksonomija. Ker je geografija tako naravoslovna kot družboslovna veda, naj bi to pomenilo, da lahko izberemo različne taksonomije, celo več, pokaže se, da je včasih možno znanje ene in iste teme opredeliti po več taksonomijah. Dober primer v teoriji, ki ga v praksi niti ni nujno uporabiti!

V nadaljevanju navajamo nekaj primerov taksonomij, ki so ponekod dopolnjene s primeri iz geografije.

Preglednica 1: Razdelitev znanja in miselnih procesov na temelju prvotne (1956) in dopolnjene Bloomove taksonomije (2001)

IZVIRNA RAZLIČICA (Bloom, 1956)			DOPOLNJENA RAZLIČICA (Anderson in Krathwohl, 2001)	
Taksonomska stopnja, raven	Definicija, značilnosti	Tipični glagoli/vprašanja	Taksonomska stopnja, raven	Dejavnosti
POZNAVANJE	Priklicati znanje iz spomina v obliki, kot je bilo naučeno: poznavanje dejstev, pojmov, podatkov, definicij, teorij, formul, obnova itd.	povej, napiši, navedi, naštej, ponovi, definiraj, določi, obnovi, podčrtaj, označi, izberi, izmeri, predstavi, ugotovi, povej, pridobi, prepoznavaj, poimenuj, opredeli, poveži, spomni se, kdo, kaj, kje, kako itd.	POMNITI	pripovedovanje, naštevanje, določanje, označevanje, recitiranje, pomnjenje, ponavljanje, iskanje, poimenovanje, zapisovanje, izpolnjevanje, priklic v spomin, povezovanje
RAZUMEVANJE	Interpretiranje, pretvarjanje naučenega znanja v druge oblike: prevajanje iz ene vrste simboličnega zapisa v drugo, ugotavljanje vzročno-posledičnih odnosov, iskanje primerov, navajanje lastnih primerov itd.	povzemi, povej z drugimi besedami, pripoveduj, opiši, poročaj, informiraj, razloži, pojasni, izloči, izberi, dopolni, predstavi, razvrsti, poišči razlike, dokaži, utemelji, ilustriraj, navedi nov primer, pouči druge, uredi, pokaži, zakaj, kako itd.	RAZUMETI	umeščanje, razlaganje, pojasnjevanje, povzemanje, opredeljevanje, opisovanje, poročanje, razpravljanje, pregledovanje, parafraziranje, ponovno ugotavljanje, preverjanje, potrjevanje, obnavljanje, prikazovanje, predelovanje besedil/sporočil, izdelovanje osnutkov/očrtov/orisov

UPORABA	Uporaba na novih primerih, situacijah, implementacija znanja za rešitev ali dokončanje problema (funkcionalnost znanja), reševanje problemov itd.	uporabi v (dani) situaciji, razloži ob (novem) primeru, utemelji na (novem) primeru, sklepaj, napovej, reši, poskusi, zamisli si, napovej, predvidi, izberi, oceni, poišči, sestavi, razstavi, zgradi, pripravi, reši, skiciraj, na primeru pojasni, demonstriraj, po nazori, nariši, dopolni na sliki, na primeru pojasni, kako bi lahko uporabil v vsakdanjem življenju itd.	UPORABITI	razlaganje, nazorno prikazovanje, sestavljanje, poročanje, ponazarjanje, uporaba, načrtovanje diagrama, pregledovanje, popravljanje, predelovanje, preurejanje, izboljševanje, ilustriranje, interpretiranje, dramatisiranje, izvajanje, izdelovanje, organiziranje, prevajanje, preoblikovanje, prilagajanje, raziskovanje, preračunavanje, delovanje, oblikovanje modelov/vzorcev, razporejanje, razstavljanje, urejanje zaporedij, izvrševanje, povezovanje, združevanje
ANALIZA	Razčlenitev na sestavne dele in določitev odnosa med njimi in posameznih delov do celote, problema: kritično preučevanje, razčlenjevanje, primerjanje, ugotavljanje odnosov in načinov medsebojnih povezav itd.	podrobno opiši, analiziraj, razčleni, testiraj, poišči elemente, ugotovi značilnosti, primerjaj, poišči podobnosti in razlike, razlikuj, ugotovi napake, razlikuj, izloči, primerjaj, zagozarjaj, dokaži, kakšne so posledice, kakšna je razlika med, katere so prednosti in pomanjkljivosti, kako vpliva na itd.	ANALIZIRATI	primerjanje, iskanje podobnosti in razlik, razvrščanje, presojanje, kategoriziranje, reševanje, sklepanje, preiskovanje, razlikovanje, ločevanje, eksperimentiranje, izpraševanje, raziskovanje, izpeljevanje zaključkov
SINTEZA	Združevanje elementov v smiselno in funkcionalno celoto, reorganizacija elementov v nov vzorec ali celoto: povezovanje elementov in delov v celoto, oblikovanje novih modelov in struktur, posploševanje itd.	zamisli si, uredi, sestavi, načrtuj, izberi, predvidevaj, interpretiraj, utemelji, ustvari, načrtuj, zasnuj, izmisli si, izrazi, izdelaj, oblikuj, kombiniraj, preoblikuj, popravi napake, izboljšaj, prepričaj, dokaži, zavrni, spodbij, utemelji, dramatisiraj, vodi, nastopi, izpelji itd.	VREDNOTITI	presojanje, napovedovanje, predvidevanje, preverjanje, zagovarjanje, potrjevanje z dokazi, ocenjevanje, vrednotenje, določanje prednosti, odločanje, izbiranje, izražanje mnenj
VREDNOTENJE	Presojanje oz. določanje vrednosti ali pomena na temelju izdelanih meril in standardov: presojanje, vrednotenje raznih pojavov, idej, teorij, rešitev, metod, procesov, besedil, umetniških del itd.	oceni, ovrednoti, presodi, odloči, kritično osvetli, kritiziraj, problematiziraj, sooči, razvrsti po pomembnosti, zavrni, ubrani, utemelji, ugotovi napake itd.	USTVARJATI	Povezovanje delov v novo celoto na samosvoj, drugačen način: sestavljanje, razvijanje hipotez, izoblikovanje, načrtovanje, utemeljevanje, ustvarjanje, izmišljanje, razvijanje, izdelovanje, spreminjanje, izpopolnjevanje, dodelava.

(Vir: Anderson, L. W. in Krathwohl, D. R. (ur.), 2001; Bloom, B. S. (ur.), Engelhart, M. D., Furst, E. J., Hill, W. H., Krathwohl, D. R., 1956))

Preglednica 2: Kaj bodo učenci znali, zmogli, obvladali (prirejena Bloomova taksonomija s primerom)

	Poznavanje	Razumevanje	Uporaba, analiza, sinteza, vrednotenje
	Dijak:		
Dejstva, podatki, imena, pojmi itd.	• razlikuje pojme vodna, vetrna, morska globinska, bočna, vrtinčasta, ploskovna ... erozija.	• razloži, katere vrste erozije se pojavljajo v različnih pokrajinah in pri različnih pojavih.	• različne vrste erozije razvrsti glede na kategorijo (rečna, vetrna, morska itd.).
Pojavi, dogodki, zakonitosti, zveze, koncepti, teorije itd.	• opiše spreminjanje vrste erozije vzdolž rečnega toka, • opiše nastanek gobaste gore v suhem, puščavskem svetu.	• ob fotografijah pojasni nastanek različnih reliefnih tipov.	• predvidi spreminjanje intenzivnosti (moči) rečne erozije med poledenitvijo in po njej v različnih delih rečnega toka.

Preglednica 3: Prirejena Marzanova taksonomija (1993, 1997)

Vsebine (vsebinsko znanje)		
Miselni procesi, veščine in spretnosti	Kompleksno razmišljanje	• opazovanje, • primerjanje, • razvrščanje, • uvrščanje, • abstrahiranje itd.
		• sklepanje z indukcijo, • sklepanje z dedukcijo, • sklepanje po analogiji itd.
		• argumentiranje, • utemeljevanje, • analiziranje perspektiv, • izbiranje med alternativami (odločanje) itd.
		• eksperimentalno raziskovanje, • reševanje problemov, • analiza napak, • invencija, ustvarjanje nečesa novega itd.
	Delo z viri	• zbiranje, izbiranje, • analiza, • interpretiranje, • sinteza, • presoja uporabnosti in vrednosti itd.
	Predstavljanje idej	• jasnost izražanja, • učinkovitost komuniciranja z občinstvom in na različne načine, • ustvarjanje kakovostnih izdelkov itd.
	Sodelovanje	• prizadevanje za skupne cilje, • uporaba medosebnih veščin, • prevzemanje različnih vlog itd.

(Vir: Marzano, R. in sod., 1993; Marzano, R. in sod., 1997.)

Preglednica 4: Ena od oblik Marzanove taksonomije znanja (dimenzij učenja) na kognitivnem področju

Dimenzija učenja	Miselni proces	Glagoli in izrazi	
4 Uporaba znanja	odločanje	- izberi najboljšo med alternativami - kaj med vsem tem bi bilo najboljše	- kaj je najboljša pot - kaj od tega je bolj ustrezno - odloči (se)
	reševanje problemov	- reši - kako bi premostil problem - prilagodi - razvij strategijo za itd.	- načrtaj pot - kako bi dosegel cilj pod določenimi okoliščinami
	eksperimentiranje	- eksperimentiraj - naredi in preizkusi - preizkusi idejo - kaj bi se zgodilo	- kaj bi naredil, če ... - kako bi lahko to razložil - glede na poskus, kaj lahko predvidimo
	preiskovanje	- preiskuj (na podlagi virov) - raziskuj - razišči okoliščine - zavzemi stališče	- po čem se razlikuje - kako se je to zgodilo - zakaj se je to zgodilo - kaj bi se zgodilo, če ...
3 Analiza	primerjanje	- kategoriziraj - primerjaj in razlikuj - poišči razlike - razlikuj (diskriminiraj)	- razloči, razlikuj - razvrsti - naredi primerjavo - naredi razliko
	razvrščanje	- razvrsti - organiziraj	- prepoznavaj večje kategorije - prepoznavaj kategorije - prepoznavaj različne tipe (vrste)
	analiza napak	- prepoznavaj napake - prepoznavaj probleme - prepoznavaj težave - prepoznavaj napačno razumevanje - oceni	- kritično oceni - diagnosticiraj - vrednoti - uredi - popravi
	posploševanje	- posploši - katero zaključke lahko naredimo - kaj lahko sklepamo - posploši	- ustvari vodilo, princip - ustvari pravilo - zasleduj razvoj nečesa - oblikuj sklepe
	opredeljevanje	- naredi in ubrani - predvidi - presodi - sklepaj, izlušči	- kaj bi se zgodilo - argumentiraj - v katerih okoliščinah
2 Razumevanje	združevanje	- opiši, kako ali zakaj - opiši bistveno izmed - opiši učinke - opiši odnose med	- razloži okoliščine - povej z drugimi besedami - povzemi
	opisovanje	- opiši - naslikaj - predstavi - ilustriraj - nariši	- pokaži - uporabi modele - shema - skiciraj
1 Priklic	prepoznavanje	- prepoznavaj (oblikuj se-znam) - izberi med	- prepoznavaj na seznamu - določi (če trditve držijo)
	priklic	- ponazori - imenuj - naštej - označi - določi	- opiši - navedi, kdo - opiši, kaj - ugotovi, kdaj
	izvedba, obnovitev	- uporabi - demonstriraj - pokaži	- naredi - dopolni - nariši

Preglednica 5: Prirejena Gagnéjeva taksonomija

Področje	Kaj bodo učenci znali, zmogli, obvladali
Konceptualno znanje (poznavanje in razumevanje pojmov in dejstev)	- temelj znanja in vedenja (poznavanje pojmov in dejstev in predvsem priklic znanja) - poznavanje posameznosti - poznavanje terminologije - konceptualna znanja (razumevanje pojmov in dejstev) - prepoznavanje pojmov - predstave - povezovanje pojmov - navajanje primerov
Proceduralno znanje (poznavanje in učinkovito obvladovanje postopkov)	- poznavanje in obvladovanje algoritmov⁷ in procedur - uporaba pravil, zakonov, postopkov - izbira in izvedba postopka
Problemsko znanje (uporaba konceptualnega in proceduralnega znanja v novih situacijah)	- prepoznavanje in oblikovanje problema - preverjanje podatkov - izbiranje strategij reševanja - uporaba znanja ter miselnih veščin - metakognitivne zmožnosti

(Vir: Prirejeno po: Gagné, R. M., 1985)

Preglednica 6: Timssova klasifikacija s primerom

Vrsta znanja in veščin	Primeri nalog
Razumevanje preproste informacije	Dijak opredeli in razume temeljne pojme: podnebje, toplotni pas, podnebni tip, temperatura, rosišče itd.
Razumevanje kompleksne informacije	- Razloži, zakaj nastajajo toplotni pasovi. - Razloži pojavljanje podnebnih tipov v odnosu do toplotnih pasov. - Pojasni pojavljanje posebnih podnebnih tipov zunaj osnovnih toplotnih pasov. - Primerjaj dva različna podnebna tipa v enakem toplotnem pasu in razloži razlike ter vzroke zanje.
Miselne in praktične dejavnosti	- Ugotovi povezanost med temperaturami, padavinami in nadmorsko višino na izbranem primeru. - Izmeri temperaturo v določenih časovnih intervalih in pojasni spreminjanje. - Na podlagi podatkov nariši klimogram in ugotovi tip podnebja. - Primerjaj klimograme med sabo.
Uporaba instrumentov, pripomočkov in rutinskih postopkov	Dijak ve, kako se pravilno izmeri temperatura in nariše klimogram.

⁷

Po splošni opredelitvi je algoritem končno zaporedje ukazov, s katerimi, če jim sledimo v določenem vrstnem redu, opravimo nalogo. Algoritem lahko opredelimo tudi kot navodilo, s katerim rešujemo določeni problem. Z njim povemo, kako opravimo določeni postopek pri reševanju. Točna definicija je odvisna od tega, komu je namenjena.

1.2.4 Sklep

Na podlagi taksonomij lahko sklepamo, da znanje že samo po sebi ni preprosta kategorija, še toliko bolj pa nam kažejo, da ga je posledično tudi težko izkazovati in ocenjevati. Dajejo nam dobro podlago za razmislek, katera področja znanja bi bilo pri določeni geografski temi ali vprašanju pri dijakih možno še razvijati (in v določenih razmerah ocenjevati).

Literatura in viri

- 1 Anderson, L. W. in Krathwohl, D. R. (ur.) (2001). *A taxonomy for Learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives*. New York: Addison Wesley Longman.
- 2 Bloom, B. S. (ur.), Engelhart, M. D., Furst, E. J., Hill, W. H., Krathwohl, D. R. (1956). *Taxonomy of educational objectives: Handbook I: Cognitive domain*. New York: David McKay.
- 3 Gagné, R. M. (1985). *The Conditions of Learning and Theory of Instruction (4th Edition)*. New York: CBS College Publishing.
- 4 Marzano, R. in sod. (1993). *Assessing student outcomes*. Alexandria: ASCD.
- 5 Marzano, R. in sod. (1997). *Dimensions of learning*. Alexandria: ASCD.
- 6 Glagoli v Marzanovi taksonomiji. Adams County School District 50 Competency-Based System Wiki. Dostopno na: http://wiki.adams50.org/mediawiki/images/f/f9/Bprtc_Marzano_taxonomy_verbs.pdf (13. 6. 2012).

1.3 Kako do standardov znanja

Dr. Anton Polšak, Zavod RS za šolstvo

Povzetek

Za razliko od učnih ciljev, ki uokvirjajo poučevanje, standardi znanja količinsko in kakovostno opredeljujejo raven doseženega znanja. Pri šolskih predmetih in s tem tudi pri geografiji je več možnih poti, ki pa vse vodijo do podobnih opisov ravni oz. meril. Avtor ugotavlja, da je aktualne, ohlapno zapisane pričakovane dosežke/rezultate kljub širokemu razumevanju mogoče dokaj natančno razčleniti tudi v obliki bolj znanih standardov.

Ključne besede: pričakovani dosežki, standardi, geografija

1.3.1 Uvod

Ko govorimo o standardih v učnih načrtih za gimnazijo, smo pred dvojnim problemom: že v osnovi ne moremo govoriti o pravih standardih, ki bi bili postavljeni na nek znanstven in statistično utemeljen in preverljiv način, drugi problem pa je samo razumevanje standarda kot pojma. V pedagoški praksi je bilo namreč do leta 2008 (če govorimo le o gimnazijah) v veljavi, da so bili nekateri učni cilji opredeljeni kot standardi. Še več, učni načrti, ki so veljali do leta 2008, so namreč zapisali trojne učne cilje: z eno zvezdico (*) označeni učni cilji so zahtevali temeljno znanje učenca kot pogoj za nadaljnji napredek pri pouku geografije. Te cilje je tedanji učni načrt opredeljeval kot **standarde znanja**. Z dvema zvezdicama (**) označeni cilji so zahtevali znanje, ki naj bi ga obvladala večina učencev, s tremi zvezdicami (***) označeni učni cilji pa so zahtevali znanje, ki ga lahko dosežejo le nekateri učenci, sposobni kompleksnega geografskega mišljenja in samostojnega dela. Takšno filozofijo in zapis učnih ciljev in s tem standardov je zamenjal nov zapis v leta 2008 posodobljenih učnih načrtih. Po smernicah Strokovnega sveta za splošno izobraževanje oziroma Zavoda RS za šolstvo so bili zapisani t. i. pričakovani rezultati/dosežki. Te naj bi dijaki dosegali **na različnih ravneh zahtevnosti**. To pomeni, da so pričakovani rezultati/dosežki zapisani tako, da mora pravzaprav šele učitelj (oziroma strokovni aktiv) opredeliti, kaj obsegajo minimalni pričakovani rezultati/dosežki. Naloga je dokaj kompleksna, saj so pričakovani rezultati ponekod zapisani razmeroma široko ali pa predvidevajo doseganje nekaterih veščin in/ali kompetenc. Gotovo pa jih je treba nekako razgraditi in prilagoditi, kar nujno ne pomeni zožitve zapisa, bolj nekakšno konkretizacijo. V tem smislu predlagamo nekaj možnih poti za opredelitev pričakovanih rezultatov/dosežkov.⁸

⁸

V tej zvezi se ne moremo sklicevati na maturitetne izpitne kataloge, kar se v praksi pogosto dogaja. Maturitetni katalogi namreč niso temelj za ocenjevanje niti vsi dijaki ne izberejo geografije na maturi.

1.3.2 Kaj naj bo izhodišče ocenjevanja

Leta 2011, ko učni načrt še ni imel opredeljenih standardov znanja, smo analizirali nekatere možne poti snovanja meril ocenjevanja in opisnikov. Izkazalo se je, da lahko kot temelj služijo tako splošni in operativni cilji kot pričakovani rezultati, čeprav je med njimi precejšnja, ne toliko konceptualna kot vsebinska razlika (preglednica 1).

Preglednica 1: Različni načini opredeljevanja geografskega znanja

Cilji učnega načrta	Pričakovani rezultati/ dosežki (ali standardi)	Temeljni koncepti
1 Vključevanje ključnih kompetenc	1 Upoštevanje ključnih kompetenc	
	2 Posebne geografske zmožnosti	
1.1 Cilji na spoznavnem področju (splošno)	2.1 Splošno (terminologija in veščine)	1 Temeljni geografski koncepti: • obvladovanje pojmov in definicij; • analiza vzrokov, posledic, razumevanje zakonitosti in procesov; • sklepanje, argumentiranje
1.2 Cilji, povezani z razumevanjem prostora	2.2 Zemljevidi in orientacija ter njuna uporaba	
1.3 Cilji, povezani z znanjem in z razumevanjem geografskih struktur, procesov in odnosov	2.3 Znanje oziroma vedenje o prostoru in pokrajinah	
1.4 Cilji, povezani z uporabo znanja in veščin	2.4 Okoljski problemi in trajnostni razvoj	
1.5 Vzgojni cilji	2.5 Geografska medpredmetnost in kroskurikularnost	2 Prostorska predstava in kartografsko znanje
	2.6 Samostojno geografsko raziskovanje	3 Uporaba slikovnega, grafičnega in drugega gradiva
	2.7 Učenje učenja in izražanje geografskega znanja	4 Posebne veščine

(Vir: avtor.)

Preglednica 1 temelji na gimnazijskem učnem načrtu za geografijo iz leta 2008 (prvi in drugi stolpec), tretji stolpec pa temelji na poenostavljeni strukturi vrst znanja in veščin, ki jih razvija geografija. Pravzaprav gre za to, da na različne načine zapišemo več ali manj podobno vsebino, razlika je le v pristopu, s katerim jo opredeljujemo. V prvem stolpcu so tako v ospredju cilji, v drugem stolpcu gre za poudarek na geografskih področjih, ki pa so vendarle le temelj za nadaljnje delo, v tretjem primeru pa gre za posebej opredeljena štiri področja geografskega delovanja. Glede na trenutni učni načrt in način, kako so v njem zapisane kompetence (veščine), cilji in pričakovani dosežki, v tem prispevku dajemo največji poudarek prav temu.

Slika 1: Geografsko vprašanje: Čemu služijo pregrade? Ali je steza levo od njih namenjena gorskim kolesarjem? Zakaj ... kako ... (Foto: A. Polšak)

1.3.3 Možnosti opredelitve minimalnih standardov oz. minimalnih pričakovanih dosežkov/rezultatov

Uvodoma moramo zapisati, da učenje (pouk) vodijo oziroma usmerjajo učni cilji, kako dobro pa je nekaj naučeno, pa ugotavljamo na podlagi pričakovanih dosežkov/rezultatov, kar je pravzaprav drugo ime za standarde znanja. Učni načrt za geografijo za gimnazije iz leta 2008 ima namreč v posebnem poglavju zapisane pričakovane dosežke/rezultate (in ne standarde!), kar pomeni, da je to ključno izhodišče za obravnavo »standardov«. Toda če izhajamo iz ugotovitve, da so v aktualnih učnih načrtih (tako za osnovne šole kot gimnazije in druge šole) jedro učni cilji, bi lahko pričakovali, da se pričakovani dosežki/rezultati in učni cilji prekrivajo. Deloma je res tako, a hkrati lahko ugotovimo, da so pričakovani rezultati zapisani precej na široko, cilji pa so razširjeni še z mnogimi splošnimi cilji in kompetencami/veščinami. To naredi problematiko precej kompleksno, pa tudi dejstvo, da pričakovane rezultate dosegajo dijaki dejansko na različnih ravneh, nič ne olajša dela. Še več, to pomeni, da moramo pričakovane dosežke/rezultate šele razgraditi na več ravni in ena od teh mora predstavljati minimalno znanje. To možnost predstavljamo najprej, kot drugo možnost pa predstavljamo pot, da do standardov pridemo prek t. i. temeljnih geografskih konceptov⁹ s poudarkom na veščinah, ki naj bi jih razvijala geografija.

⁹ S temeljnimi geografskimi koncepti v tem delu poenostavljeno poimenujemo ključna geografska področja, ki so poimenovana v smislu, kot jih dojemamo pri pouku geografije, kar ni nujno povsem enako znanstveni opredelitvi stroke ali njenimi raziskovalnim pristopom in metodam.

1.3.3.1 Prva možnost: Izhajamo iz zdaj zapisanih pričakovanih dosežkov/rezultatov v učnem načrtu

Za primer smo izbrali na neki način najbolj »geografsko« podpoglavje v učnem načrtu za geografijo za gimnazije (2008), to je poglavje **4.2 Posebne geografske zmožnosti, ki obsegajo raziskovanje in razumevanje geografskih procesov in odnosov ter njihovo prostorsko razsežnost**. Podpoglavje ima več področij, ki jih navajamo s takim oštevilčenjem, kot je v učnem načrtu.

V preglednici so navedeni pričakovani minimalni in optimalni dosežki, kakor jih interpretiramo le v ilustracijo obravnavane problematike.

4.2.1 Splošno (terminologija in veščine)

Preglednica 1: Pričakovani dosežki/rezultati na primeru geografske terminologije

Pričakovani dosežki iz UN	Pričakovani minimalni dosežki	Pričakovani optimalni dosežki
Dijak/-inja:		
imenuje geografske veje in pojasni njihovo delovno področje,	- imenuje geografske veje in našteje (opiše) delovno področje, - s svojimi besedami definira predmet geografije,	- imenuje geografske veje in pojasni njihovo delovno področje tako, da primerja geografske veje in matične vede, - s svojimi besedami definira predmet geografije, pri čemer mora iz definicije biti razviden vzročno-posledični in prostorski koncept,
pozna in razume geografsko terminologijo – pojme, dejavnike in procese ter zveze med njimi in ima o njih prostorsko predstavbo,	pozna ključne geografske pojme na ravni definicije in opisa, zna razložiti dejavnike, ki so povezani s posameznimi pojmi in procesi,	- pozna in razume geografsko terminologijo – pojme, dejavnike in procese ter zveze med njimi in ima o njih prostorsko predstavbo, - processe razloži vzročno-posledično in za vsakega navede ustrezen primer,
zna geografsko razmišljati o pokrajinah in ljudeh (opisati izbrano pokrajino glede na državno, meddržavno in svetovno raven in sklepati na način življenja ljudi v njej),	- izbrano pokrajino opiše s ključnimi kazalci, a ostaja na osnovi ravni razlage in pojasnjevanja, - na podlagi izstopajočih značilnosti sklepa na posredne dejavnike in procese ter ugotovi prevladujočo socialno in gospodarsko usmerjenost nekega območja,	- zna geografsko razmišljati o pokrajinah in ljudeh (opisati izbrano pokrajino glede na državno, meddržavno in svetovno raven in sklepati na način življenja ljudi v njej), - izbrano pokrajino ustrezno locira in iz njene lege razbere ključne naravno-geografske dejavnike in jih sooči s posebnostmi in/ali odstopanji in pojasni morebitne zgodovinske okoliščine pri oblikovanju sedanje prostorske strukture, - življenje ljudi opiše z uporabo ustrezne indukcije ali analogije,

• postavlja geografska vprašanja ali najde njihove geografske vidike,	• s pomočjo ustreznega gradiva ali v naravi prepozna značilne geografske pojave in išče vzroke zanje,	• z opazovanjem gradiva ali na terenu postavlja vprašanja, na katera postavlja hipotetične odgovore in jih po možnosti preveri,
• uporablja geografski slovar,	• uporablja geografski slovar,	• uporablja geografski slovar, ki mu služi tudi za razlikovanje podobnih ali sorodnih pojmov,
• izbere in uporabi pravilno tehniko dela in pripomočke,	• za raziskavo ali ugotovitev uporabi ustrezen vir ali ustrezen pripomoček,	• za raziskavo ali ugotovitev uporabi več ustreznih virov ali pripomočkov, ki mu pomagajo potrditi ali ovreči trditve ali hipotezo,
• uporablja globus, atlase, zemljevide in načrte različnih meril,	• uporablja globus, atlase, zemljevide in načrte različnih meril (z oporo v legendi in merilu),	• večje uporablja globus, atlase, zemljevide in načrte različnih meril in zna presoditi uporabnost glede na namen uporabe in ne glede na legendo ali merilo,
• izbere in uporablja drugotne vire kot npr. fotografije, zračne in satelitske posnetke, podatke z medmrežja ipd.,	• izbere in uporablja drugotne vire kot npr. fotografije, zračne in satelitske posnetke, podatke z medmrežja ipd.,	• selektivno izbira in uporablja drugotne vire kot npr. fotografije, zračne in satelitske posnetke, podatke z medmrežja ipd., ki jih smiselno obdeli ali poveže z vsebino oziroma preiskovanim problemom,
• večje uporablja različne grafične tehnike (grafikoni, kartogrami idr. tehnike) ter izbrane geografske programe,	• uporablja različne grafične tehnike (grafikoni, kartogrami idr. tehnike) ter izbrane geografske programe samostojno ali ob pomoči učitelja,	• večje uporablja različne grafične tehnike (grafikoni, kartogrami idr. tehnike) ter izbrane geografske programe, • programe zna tudi ustrezno prilagajati in samostojno uporabiti za nove izdelke,
• seznani se z uporabo geografskega informacijskega sistema (GIS) za reševanje konkretnih geografskih nalog,	• seznani se z uporabo geografskega informacijskega sistema (GIS) za reševanje konkretnih geografskih nalog in z njegovo pomočjo reši konkretno geografsko nalogo na osnovni ravni,	• seznani se z uporabo geografskega informacijskega sistema (GIS) in z njegovo pomočjo reši konkretno geografsko nalogo na zahtevnejši ravni,
• razume delovanje GPS in zna uporabljati eno od tovrstnih naprav.	• razume delovanje GPS in zna uporabljati eno od tovrstnih naprav za osnovna opravila orientacije in gibanja po dani poti.	• razume delovanje GPS in zna uporabljati eno od tovrstnih naprav v zahtevnejših situacijah.

Slika 2: Uporaba znanja in literature: Ali ni to šotni mah? Kje bi našel več informacij o barjih in mahovih? Aha, že vem ... (Foto: A. Polšak)

4.2.3 Znanje oziroma vedenje o prostoru in pokrajinah

Preglednica 2: Pričakovani dosežki/rezultati dijakov, ki se nanašajo na poznavanje pokrajine

Pričakovani dosežek iz UN	Pričakovani minimalni dosežki	Pričakovani optimalni dosežki
Dijak/-inja:		
ima vedenje o prostoru na različnih ravneh v smislu poznavanja, razumevanja ter vrednotenja pojavov in procesov z zmožnostjo njihove prostorsko-kronološke umestitve,	zna opisati v učnem načrtu predvidene enote (celine, države, območja ...) tako, da navede in razloži ključne naravno- in družbenogeografske značilnosti in procese,	- zna opisati v učnem načrtu predvidene enote (celine, države, območja ...) tako, da navede ključne naravno- in družbenogeografske značilnosti in procese ter za določene navede svoje primere, - v razlago vključi tudi razvojno (zgodovinsko) komponento,
pozna in razume specifičnosti razvoja na določenem območju (prostorska in časovna dimenzija razvoja pokrajnotvornih dejavnikov in procesov na določenem območju),	navede in opiše primere večjih ali manjših območij, kjer je bil razvoj pogojen z nekaterimi bolj poudarjenimi dejavniki,	pozna in razume specifičnosti razvoja na določenem območju z vrednotenjem posameznih elementov (prvin),
pozna, razume in vrednoti raznolikosti naravnih, socialno-ekonomskih in kulturnih sistemov,	- zna opisati bistvene značilnosti naravnih prvin v pokrajini (kamnine, vode, prst, rastje, zrak) in njihovo sovplivanje na določenem območju, - razloži vpliv človeka na pokrajino na primeru agrarne, industrijske in poindustrijske (informacijske) družbe,	- pozna, razume in vrednoti raznolikosti naravnih, socialno-ekonomskih in kulturnih sistemov tako, da jih medsebojno primerja glede na relevantne ali poudarjene značilnosti, - pojasni stopnjo povezanosti med naravo in človekom v različnih človeških družbah (državah ali območjih),
kritično ovrednoti prostorsko razmestitev pojavov in njihovih protislovij,	zna navesti najbolj ključne dejavnike, ki so ali pa še vplivajo na pojavljanje naravnih prvin (conalnost ali aconalnost) in navede vzroke za nastanek protislovij v pokrajini, ki jih povzroča človek,	kritično ovrednoti prostorsko razmestitev pojavov in njihovih protislovij, pri čemer nakaže tudi možne smeri reševanja teh problemov na podlagi argumentov ali jih vrednoti z vidika različnih interesnih skupin,
razume najpomembnejše naravnogeografske in družbenogeografske pojave in procese – tako posamezne prvine kot njihove medsebojne vzročno-posledične zveze ter njihov vpliv na razvitost posameznih pokrajin,	- opiše in na terenu prepozna najpomembnejše naravnogeografske in družbenogeografske pojave in procese, pri čemer se zaveda, da je med njimi določena vzročno-posledična zveza, - opiše primere, ko je na razvitost ali poselitev neke pokrajine močno vplivalo naravno okolje,	razume najpomembnejše naravnogeografske in družbenogeografske pojave in procese – tako posamezne prvine kot njihove medsebojne vzročno-posledične zveze ter njihov vpliv na razvitost posameznih pokrajin, kar je zmožen upoštevati tudi pri preprostejšem raziskovalnem delu ali opazovanju terena (pokrajine),
razume pomen sodobnega geografskega koncepta pri preučevanju prostora na različnih ravneh, tj. od geotopa in mikroregije do makroregije, države, celine in sveta,	s primeri in opisom dokaže, da je pri geografskem delu potrebno upoštevati več vidikov in se posluževati več panog, ker je le tako mogoče bolje spoznati neko manjšo ali večjo pokrajino,	- s primeri in opisom dokaže, da je pri geografskem delu potrebno upoštevati več vidikov in se posluževati več panog, ker je le tako mogoče bolje spoznati neko manjšo ali večjo pokrajino, - med dejavniki ovrednoti relativni pomen posameznega,

• pozna različna merila za regionalizacijo pokrajin in se hkrati zaveda individualnosti sleherne pokrajine na svetu,	• ve, da obstajajo različne naravno- in družbeno-geografske (in druge) členitve prostora in razloži bistvene razlike med dvema na primeru Slovenije,	• pozna različna merila za regionalizacijo pokrajin in se hkrati zaveda individualnosti sleherne pokrajine na svetu, zavedajoč se, da se pri vsaki pokrajini dejavniki drugače povezujejo oziroma vplivajo na en drugega,
• locira pokrajine in kraje v povezavi z njihovim okoljem in jih zna povezovati z nižjimi ali višjimi kategorijami,	• na pogostejše uporabljanih zemljevidih najde bolj znane kraje ali pokrajine in na podlagi vedenja o okolju ali glede na geografsko lego sklepa o ključnih značilnostih (podnebje, rastje, družbene značilnosti),	• na različnih zemljevidih najde znane kraje ali pokrajine in na podlagi vedenja o okolju ali glede na geografsko lego sklepa o ključnih značilnostih (podnebje, rastje, družbene značilnosti), • opiše hipotetično lociran kraj na stopinjski mreži glede na podane opredelitve in ključne predpostavke,
• pri vsaki regiji zna opisati temeljne geografske značilnosti (podnebje, kamnine, prst, vodovje, površje, kmetijstvo, industrija, promet, prebivalstvo, okoljski problemi in druge geografske prvine) in izpostaviti posebnosti,	• pri izbrani regiji (na ravni sveta, Evrope, Slovenije) zna opisati temeljne geografske značilnosti (podnebje, kamnine, prst, vodovje, površje, kmetijstvo, industrija, promet, prebivalstvo, okoljski problemi in druge geografske prvine) in izpostaviti nekatere posebnosti,	• pri izbrani regiji (na ravni sveta, Evrope, Slovenije) zna opisati temeljne geografske značilnosti (podnebje, kamnine, prst, vodovje, površje, kmetijstvo, industrija, promet, prebivalstvo, okoljski problemi in druge geografske prvine) in ovrednoti ključna nasprotja ali posebnosti,
• pojasni, zakaj in kako se v pokrajini dogajajo spremembe in kako vplivajo na njen razvoj.	• na podlagi ustreznega gradiva prepozna ključne dejavnike spreminjanja neke pokrajine in jih pojasni.	• izdela svoj primer, s katerim pojasni, zakaj in kako se v pokrajini dogajajo spremembe in kako vplivajo na njen razvoj.

Slika 3: Izražanje geografskega znanja: Opiši fotografijo tako, da uporabiš 5 - 10 geografskih pojmov in pojavov. Slika prikazuje Kanin in Bovško kotlino. (Foto: A. Polšak)

1.3.3.2 Druga možnost: Izhajamo iz geografskih konceptov in področij (in na podlagi taksonomij)

V tej zvezi smo v učnem načrtu izbrali podpoglavje oz. področje **1 Standardi posebne geografske pismenosti**. Tudi to ima več kategorij, ki smo jih povzeli po literaturi (Cigler, 2003) in deloma dopolnili.

1.1 Prostorska predstava in kartografsko znanje

Preglednica 3: Možni opisni kriteriji za ocenjevanje prostorske predstave in delo s kartami.

PODROČJE/ KRITERIJ	OPISNIKI			
ocena	5	4	3	2
1.1.1 Poznavanje lege (držav, regij, mest, rek, gorovij) glede na toplotni pas, celine, oceane in morja, sosednje države, regije, kraje. Lociranje po straneh neba.	Na karti se zelo dobro znajde. Pozna ožjo lokacijo zahtevanih pojmov in jih hitro locira na vsaki karti in globusu.	Na karti se dobro znajde. Pozna širšo lokacijo zahtevanih pojmov in jih hitro poišče na karti, ki je je vaje.	Na karti se s težavo znajde. Pozna le najširšo lokacijo zahtevanih pojmov (država, velika regija) in jih dolgo išče na karti, ki je je vaje.	Na karti se ne znajde brez pomoči. Pozna najširšo lokacijo zahtevanih pojmov (država, velika regija) in jih poišče na karti ob pomoči učitelja ali sošolcev.
1.1.2 Branje karte	Iz simbolov na karti, ki so prikazani v legendi, zna orisati in ovrednotiti značilnosti pokrajine z določenega zornega kota: izoblikovanost reliefa, vodovja, državne meje, gostote poselitve, prometnih poti, naravna bogastva, gospodarstvo, geografsko lego (oddaljenost od ekvatorja in začetnega poldnevnik).	Iz simbolov na karti, ki so prikazani v legendi, zna opisati značilnosti pokrajine: izoblikovanost reliefa, vodovje, državne meje, gostote poselitve, prometnih poti, naravna bogastva, gospodarstvo, oddaljenost od ekvatorja in začetnega poldnevnik. Za sintezo potrebuje dodatna usmerjalna vprašanja.	Iz simbolov na karti, ki so prikazani v legendi, zna pravilno razbrati nadmorsko višino, globino morja, državne meje, mesta, prometnice, naravna bogastva, gospodarske dejavnosti, geografsko lego (oddaljenost od ekvatorja in začetnega poldnevnik). Zaključki, ki jih oblikuje iz podatkov, imajo napake.	Iz simbolov na karti, ki so prikazani v legendi, zna pravilno razbrati nadmorsko višino, globino morja, državne meje, mesta, prometnice, naravna bogastva. Razbiranje geografske lege mu dela težave. Zaključki, ki jih oblikuje iz podatkov, so napačni ali jih ni.
1.1.3 Merilo karte	Iz številčnega in grafičnega merila zna brez napake izračunati dejanske razdalje v kilometrih. Karto, ki jo je izdelal sam, pravilno opremi s številčnim in grafičnim merilom.	Iz številčnega in grafičnega merila zna izračunati dejanske razdalje v kilometrih. Karto, ki jo je po predlogi izdelal sam, pravilno zapiše le številčno ali nariše le grafično merilo.	Pravilno zna uporabiti le številčno in grafično merilo karte. Karto, ki jo je izdelal po predlogi, napiše merilo ob pomoči učitelja.	Iz številčnega ali grafičnega merila izračuna dejansko razdaljo le s podpornimi vprašanji učitelja ali jo izračuna nepravilno. Merilo zna le razbrati, ne zna ga pa tudi izdelati.

1.2 Obvladovanje slikovnega, grafičnega in drugega gradiva

Preglednica 4: Možni opisni kriteriji za ocenjevanje grafičnih prilog

PODROČJE/ KRITERIJ	OPISNIKI			
ocena	5	4	3	2
1.2.1 Razumevanje in uporaba grafičnega gradiva in preglednic: pravilnost branja klimogramov, grafikonov, starostnih piramid ..., pravilnost risanja le-teh, ustreznost vključevanja v izdelke ...	Dijak zna uporabljati grafično gradivo in ga ustrezno vključevati v obravnavo problema. Sposoben je prebrati vse ključne podatke, ki jih ima določeno gradivo. Podatke pravilno interpretira in primerja (ugotovi vsebinske razlike). Glede na nalogo izbere najbolj ustrezen prikaz podatkov in izdela (nariše) določeno grafično gradivo (grafikoni v različnih oblikah, klimogrami, sheme, drugo grafično gradivo) in preglednice.	Poišče ustrezne podatke. Jih organizira glede na vsebino in namen dela ter časovno obdobje (ustrezne preglednice z vsotami, indeksi ipd.). Iz diagramov razbere značilnosti pojava. Primerja več diagramov med seboj in ugotovi vsebinske razlike.	Prebere, katere vrste podatkov prikazuje grafično gradivo, preglednica ali drug vir. Ugotovi časovno obdobje ali leto, na katero se nanašajo podatki. Ugotovi bistvene spremembe (trend).	Dijak dokazuje, da je sposoben na osnovni ravni uporabljati grafično gradivo in preglednice. Iz gradiva prebere osnovne podatke, a jih pojasni le del. Ugotovi časovno obdobje ali leto, na katero se nanašajo podatki.

Dopolnjeno po: Cigler, 2003, str. 104.

Preglednica 5: Možni opisni kriteriji za ocenjevanje znanja branja klimogramov

PODROČJE/ KRITERIJ	OPISNIKI			
ocena	5	4	3	2
1.2.2 Branje klimogramov (če se področje prepozna zgoraj (1.2.1 ne bi bilo potrebno navajati posebej))	Iz klimograma razbere razmerje med količino padavin in temperaturo in pravilno/smiselno sklepa na posledice za rastlinstvo. Upošteva lego na severni oz. južni polobli.	Iz klimograma razbere razmerje med količino padavin in temperaturo in pravilno sklepa na posledice za rastlinstvo.	Iz klimograma razbere le količino padavin in temperaturo in ob pomoči učitelja sklepa na posledice za rastlinstvo.	Iz klimograma zna odčitati le posamezne vrednosti.

Dopolnjeno po: Cigler, 2003, str. 64–65.

2 Temeljni geografski koncepti

Preglednica 6: Možni opisni kriteriji za ocenjevanje različnih ravni znanja

PODROČJE/ KRITERIJ	OPISNIKI			
ocena	5	4	3	2
2.1 Obvladovanje pojmov in definicije	Izbrane pojme obvlada na ravni uporabe, popolnoma obvlada njihovo hierarhijo (klasifikacija). Poznavanje dokazuje z ustreznimi lastnimi primeri.	Izbrane pojme obvlada na ravni razumevanja, kar dokaže z ustreznim primerom.	Večino pojmov obvlada na ravni razumevanja. Primeri so povzeti in dokazujejo (podpirajo) razumevanje.	Pojme obvlada na ravni reprodukcije. Primeri dokazujejo slabo poznavanje pojmov.
2.2 Analiza vzrokov in posledic, razumevanje zakonitosti geografskih procesov	Popolnoma razume vzroke in posledice izbranega procesa, kar dokaže z lastnim primerom. Uporabi znanje, pridobljeno pri drugih predmetih. Na proces ali pojav gleda z različnih perspektiv.	Razume zakonitosti in povezave z določenim procesom, kar dokaže z ustreznim primerom. Se zaveda več perspektiv, a zna dobro utemeljiti le eno oz. del.	Nakaže nekatere zakonitosti in povezave v zvezi z določenim procesom. Navede svoj primer, ki je le deloma ustrezen oz. reproducira že znani primer. Analizira ga iz ene perspektive.	Navajanje primerov je reprodukcija že znanega. Vzroke in posledice le opiše.
2.3 Sklepanje in argumentiranje, predlogi za rešitev problema	Sklepanje je pravilno, logično, dobro utemeljeno in z različnih/več perspektiv. Argumenti, s katerimi utemelji svoje stališče, so trdni, prepričljivi. Predlogi za rešitev problema izhajajo iz dobrega (iz različnih virov ...) poznavanja problematike in pravilne analize, so inovativni in izvedljivi.	Sklepanje je večinoma pravilno/logično, tudi iz druge, nasprotna perspektive. Svoje stališče večinoma prepričljivo utemelji. Ima predloge za rešitev problema, a niso v celoti izvedljivi, ker ne upoštevajo vseh razsežnosti problema.	Sklepa z napakami/z ene perspektive. V vlogo drugega se zna postaviti le na posredovanje učitelja ali poslušalcev. Svoja stališča utemeljuje manj prepričljivo, z argumenti, ki so le deloma ustrezni, (a) povzeti. Ima svoj predlog za rešitev problema. Ne izhaja iz pravilne analize problema, zato uresničitev ni mogoča.	Sklepa nelogično, ker mu manjka informacij/ne zna povezati dejstev. Upošteva samo svoj zorni kot (stališča pove, a ga ne zna utemeljiti) oz. njegovi argumenti ne zdržijo kritike. Trudi se najti rešitev, a mu uspele z namigi ali dodatnimi informacijami učitelja oz. sošolcev.

Dopolnjeno po: Cigler, 2003, str. 33-35.

Preglednica 7: Nekaj primerov opisnikov ključnih geografskih veščin

PODROČJE/ KRITERIJ	OPISNIKI			
	5	4	3	2
Opazovanje/ Zaznavanje	Dijak opazuje natančno in sistematično. Opazi veliko elementov, pozoren je tudi na manj očitne.	Opazuje natančno, vendar ne sistematično. Opazi veliko elementov, vendar ne opazi manj očitnih.	Pri opazovanju ni natančen. Opazi le očitne elemente.	Opazuje zelo površno. Potrebuje oporne točke. Opazi le nekatere, najbolj očitne elemente.
Merjenje	Uporabi pravilno metodo merjenja. Pri merjenju je zelo natančen. Meritev preverja z več ponovitvami. Navede ustrezne merske enote.	Uporabi pravilno metodo merjenja. Pri merjenju je natančen. Meritev ponovi. Navede ustrezne merske enote.	Uporabi pomanjkljiv postopek. Pri merjenju ni natančen. Meritve ne ponovi. Navede ustrezne merske enote.	Uporabi pomanjkljiv postopek. Pri merjenju ni natančen. Meritve ne ponovi. Merskih enot ne navede.

(Vir: avtor.)

Poleg navedenih možnosti in primerov imamo vsaj še dve v praksi uporabni poti, in sicer:

- opredelitev standardov na podlagi geografskih konceptov in taksonomij ter
- opredelitev standardov na podlagi (podrobnih, operativnih) ciljev iz učnega načrta.

Primere za ti dve možnosti obravnavamo v samostojnem prispevku v tej knjigi, prav tako pa tudi merila za ocenjevanje plakatov, ki so vzorčni primer ocenjevanja izdelkov.

Literatura in viri

- 1 Cigler, N. (ur.). (2003). *Primeri pouka izbranih učnih tem iz geografije v osnovni in srednji šoli*. Zbirka K novi kulturi pouka. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- 2 Polšak, A. in sod. (2008). *Učni načrt. Geografija: splošna, klasična, ekonomska gimnazija*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na naslovu: http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2012/programi/media/pdf/un_gimnazija/geografija_spl_gimn.pdf (5. 11. 2011).
- 3 Smernice, načela in cilji posodabljanja učnih načrtov (2007). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

1.4 Ocenjevanje znanja – ena najtežjih učiteljevih nalog

Eva Slekovec, Gimnazija Piran

Povzetek

Ocenjevanje znanja je zelo zahtevna in zapletena faza v procesu poučevanja. Zato ji je treba posvetiti pomembno vlogo. V prispevku avtorica predstavlja svoj pogled na ocenjevanje in navaja primere iz lastne prakse.

Ključne besede: ocenjevanje znanja, opisniki, kriteriji

1.4.1 Uvod

Ocenjevanje znanja je ena najtežjih učiteljevih nalog. Z njim presojava in vrednotimo izkazano znanje posameznih učencev. V bistvu gre za merjenje, s katerim skušamo določiti, koliko se je posamezni učenec približal postavljenim učnim ciljem. Vsak profesor se tej fazi zelo posveti, saj gre za zelo občutljiv del pouka.

Ocenjevanje znanja je vpeto v pouk kot celoto. Vpliva na to, kaj se poučuje in uči in kako oz. določa kakovost pouka. V tem procesu je treba čim boljše načrtovati samoocenjevanje in s tem zmanjšati različne pritiske na učitelja (in šolo), hkrati pa zaščititi dijake pred samovoljo in zlorabo postopkov ocenjevanja. Pravila preverjanja in ocenjevanja naj bi bila zelo natančno opredeljena, ne zaradi formalizma, ampak zato, ker je v pedagoškem procesu ocenjevanje znanja tista točka, pri kateri je treba zaradi pravičnosti in enakosti obravnave dijakov biti še posebno natančen in dosleden.

1.4.2 Ocenjevanje znanja

Temeljna pravila ocenjevanja znanja pri pouku so zapisana v Pravilniku o ocenjevanju znanja v srednjih šolah (Uradni list RS, št. 12/96, 59/01 in 115/06 in Uradni list RS, št. 110/06 – uradno prečiščeno besedilo), vsaka šola pa lahko izdela svoja interna pravila. Na Gimnaziji Piran so to *Skupna interna izhodišča preverjanja in ocenjevanja znanja Gimnazije Piran*. V šolskem letu 2011/12 je na temelju imenovanega pravilnika vsak profesor pripravil izročke, v katerih smo dijake med drugim seznanili z načini ocenjevanja, roki za ocenjevanje, kriteriji, dovoljenimi pripomočki idr. v povezavi z ocenjevanjem.

Ob procesu posodabljanja gimnazijskih učnih načrtov gre pri ocenjevanju znanja za premik od standardov znanja k pričakovanim dosežkom, usmerjenim v kompetence. Žal se tu pokaže, da vse kompetence niso preverljive oz. se jih težko meri, še teže ocenjuje. Če hočemo doseči trajno in uporabno znanje, si moramo prizadevati za ocenjevanje, ki poteka vse šolsko leto in na zelo različne načine. Z avtentičnimi nalogami, ki jih je sicer zelo težko pravično ocenjevati, najlažje vrednotimo dose-

žene kompetence. Dijaki so ob takih nalogah precej neboljani, čeprav ravno te izražajo praktično znanje ter spodbujajo ustvarjalnost in kritično mišljenje.

Pri tem nevhvaležnem delu se večkrat lahko vprašamo, zakaj vrednotimo dijakovo delo. Kaj s tem pridobimo tako učitelji kot dijaki oz. njihovi starši? Sama se v razredu namreč zelo dobro počutim pri obravnavi učne snovi, vedno pa mi je zelo težko, ko moram dijake ocenjevati. Brez ocenjevanja ne gre. Z njim naj bi pridobili:

- povratno informacijo o napredovanju učenca,
- učenci dobijo povratno informacijo o svojem znanju oz. delu,
- motivacijo za učenje,
- beležke o napredovanju,
- vedenje o tem, koliko učenci trenutno znajo.

Kot slabe strani ocenjevanja kaže omeniti zlasti naslednje:

- slaba ocena dijaka demotivira oz. učenec izgubi voljo do učenja,
- učitelju jemlje veliko časa in energije,
- učenec je ocena sredstvo za vpis v nadaljnje izobraževanje, pri čemer je pomembna ocena ne pa znanje.

Pri ocenjevanju uporabljamo različne načine ocenjevanja, in sicer tiste, s katerimi dosežemo namen ocenjevanja. Seveda se načini s časom in vsebino spreminjajo. Predstaviti želim načine ocenjevanja znanja, ki jih uporabljam sama.

Pisanje testa s pomočjo učbenika

Verjetno se vsak učitelj pri pisnih nalogah sreča s problemom prepisovanja ali »plonkanja«. S prebiranjem literature, izobraževanjem in usposabljanjem sem se po razmisleku odločila, da poizkusim, kako se bo izkazalo, če dijakom pri pisanju testa dovolim uporabiti učbenik. Ta informacija jih je zelo prijetno presenetila. Najprej niso verjeli, da mislim resno, saj so se celo na glas spraševali: Kakšen pa je to test za oceno, če lahko uporabljamo učbenik? In smo poizkusili. Test, ki sem ga še bolj skrbno oblikovala, se ni bistveno razlikoval od prejšnjih. Imel je le morda kako nalogo več.

Ocenjevanje je izpadlo zelo dobro. Pri testu nisem bila več »policaj«, dijaki so nekateri bolj, drugi manj listali po knjigi, ocene pa so bile razporejene dokaj »normalno«. Petic ni bilo nadpovprečno veliko, bila pa je tudi kakšna negativna ocena.

Po pisanju testa in po vpogledu dijakov v njihove izdelke sem izvedla anketo (vključeno 90 dijakov), ki je prinesla naslednje rezultate:

- Vprašanje: *Kako si se počutil, ko si izvedel od profesorice, da boš lahko pri testu uporabil učbenik?*
Največ (74 %) jih je odgovorilo, da so bili ob tej informaciji zelo prese-
nečeni.

- Vprašanje: *Si se na test pripravljaj drugače kot na preostale teste?*
47 % dijakov je odgovorilo z Da in zraven dopisalo: – učil sem se enako (12-krat); – nisem se učil na pamet; – bolj sem bil pozoren, kje je kaj napisano v učbeniku; – več sem se učil iz učbenika (2-krat); – računal sem, da bom vse prepisal iz učbenika; – učbenik sem samo prebral; – manj sem se pripravljaj; – nisem se pripravljaj.
- Vprašanje: *Kako si si med testom pomagal z učbenikom? Obkroži eno od možnosti oz. jo dopiši.*
79 % dijakov je označilo »najprej si napisal, kar si znal brez učbenika, in si nato pomagal«.
- Vprašanje: *Ali ti je učbenik olajšal pisanje testa?*
74 % je obkrožilo Da in utemeljilo z naslednjim: – ni se bilo treba učiti na pamet; – v učbeniku sem samo preveril odgovore (14-krat); – učbenik mi je pomagal (4-krat); – bolj sem bil gotov v odgovore (9-krat); – preveč sem listal; – učbenik me je zmedel.
- Vprašanje: *Ko si dobil vrnjen test, kako si bil zadovoljen z oceno?*
42 % dijakov je bilo delno zadovoljnih, 22 % nezadovoljnih in 21 % razočaranih.
- Vprašanje: *Ali je uporaba učbenika prispevala k boljši oceni?*
53 % dijakov je odgovorilo pritrdilno in utemeljilo: – pisal bi isto; – nekaj sem prepisal, nekaj ne; – trema pred testom je bila manjša; – v učbeniku sem preveril; – brez učbenika bi pisal slabše; – pisal sem boljše; – bolje bi pisal, če bi vedel, kje je kaj v učbeniku.
- Vprašanje: *Kakšna so bila tvoja predvidevanja: si pisal bolje, kot če ne bi imeli učbenika na klopi?*
53 % dijakov je obkrožilo Da in dopisalo: – ocena je bila pričakovana, – učbenik mi je bil v oporo; – več bi se učil, če ne bi imel učbenika, preveč sem listal; – brez bi bila ocena slabša; – moraš se pripraviti.
- Vprašanje: *Ali si v prihodnje želiš pisati test na tak način (z uporabo učbenika)?*
87 % dijakov je obkrožilo Da in napisalo: – bolje bi bilo brez učbenika; – boljše se počutim z učbenikom; – v učbeniku lahko preverim, ko nisem prepričan; – ni se treba učiti na pamet; – je lažje pisati; – drugič se bo treba bolje pripraviti; – manj stresno; – učbenik me zmede; – vseeno mi je.

Sklenem lahko z ugotovitvijo, da je pisanje testa z učbenikom dobro. Nekateri dijaki so zaradi tega pod manjšim stresom, manj jih je strah, lažje se zberejo pri odgovarjanju na zastavljena vprašanja, ob pisanju se ne počutijo, da samo reproducirajo, kar so v šoli predelali, ampak lahko pokažejo svoje širše znanje. Žal ima ta način tudi slabo stran, in sicer to, da se nekaterim dijakom zdi nemogoče, da bodo ob učbeniku pisali negativno. Neumno se jim zdi, da se morajo na test pripraviti, če bodo lahko uporabljali učbenik. Žal se taki dijaki uštejejo in jim potem pri testu zmanjka časa za vse odgovore in so nad pridobljeno oceno zato zelo razočarani. Ugotavljam tudi, da pri sestavljanju takšnega testa ni treba uporabljati bistveno drugačnih vprašanj. Dodamo lahko kako vprašanje na višji taksonomski stopnji, torej tako, v katerem je treba poznati sklepanje, vrednotenje, prenesti znanje na novo situacijo, zaradi nekoliko lažjega pisanja pa lahko dodamo tudi kako dodatno vprašanje na nižji taksonomski stopnji.

Pisanje testa s pomočjo zapiskov

Pri delu sem se veliko ukvarjala s tem, kako zmanjšati goljufanje pri testu. Zelo me je motilo, ko sem pri pregledovanju atlasov našla »plonk« listke, popisane karte ipd., pred testom so si dijaki umivali roke, med pisanjem so se presedali itd. Iz lastnih izkušenj vem, da je pisanje plonk listkov lahko zelo koristno, saj se ob pisanju veliko naučiš. A kaj ko zdaj nastajajo ti pripomočki v elektronski obliki in s pomočjo fotokopiranja in zato dijaki velikokrat sploh ne vedo, kaj vse imajo napisano na listkih.

Pri pouku velikokrat ugotavljam, da je vedno več dijakov, ki si ob obravnavi snovi prav nič ne beležijo. Znano je, da s pisanjem zapiskov lažje sledimo razlagi in se tudi lažje učimo. Zato sem poizkusila tudi to, da pišejo dijaki test s pomočjo lastnih zapiskov. Uporabljal jih je lahko vsak dijak, ki jih je pisal sam, v šoli pri rednem pouku. Med zapiski ni dovoljeno imeti fotokopij oz. računalniških zapisov, prepisane knjige ali česa podobnega. Seveda so dijaki poizkušali tudi tu goljufati, in sicer tako da so pred testom prepisovali knjigo v zvezek, beležili odgovore iz starih testov, uporabljali zapiske sošolcev iz paralelk ipd. Ob začetku ure, ko so začeli pisati test, sem prelistala posamezne zvezke, pogledala, ali so podpisani in ali so to res zapiski. Ko sem našla zvezek, ki je odstopal od pravil (če sem presodila, da zapiski niso nastali v šoli ali da ima dijak »izposojen« zvezek), sem ga izločila in dijak je lahko pisal dalje brez zvezka.

Tudi tak način pisanja testa je dijakom všeč. Podobno kot pri pisanju z učbenikom izjavljajo, da imajo manjšo tremo, stres pri pisanju je manjši, v zapisnih preverijo, če pri čem niso popolnoma gotovi ... Ko se ob preverjanju znanja pogovarjamo o dovoljenih pripomočkih pri testu, se jih večina odloči za zapiske, če izbirajo med učbenikom in zapiski.

Kaj s tem pridobimo? Dijaki začnejo vestneje pisati zapiske pri pouku, s tem se več in lažje naučijo, pisanje testa je manj stresno, jaz pa tudi v tem primeru nisem v vlogi nadzornika med samim pisanjem. Rezultati ocenjevanja so boljši in tako smo vsi bolj zadovoljni.

Ustno ocenjevanje

Ustno ocenjevanje znanja je zakonsko obvezno in sama se s tem zelo strinjam. Zato skušam dijake vsaj enkrat na leto oceniti ustno, včasih celo dvakrat. Cilji ocenjevanja so med predmeti različni in pri našem predmetu tako lažje ocenjuješ uporabo zemljevida in orientacijo v prostoru. V letošnjem šolskem letu smo v kolektivu sprejeli nova Skupna interna izhodišča preverjanja in ocenjevanja znanja, kjer smo zapisali, da mora strokovni aktiv oblikovati kriterije za vse oblike ocenjevanja znanja. Ker smo majhna šola, sodi geografija v družboslovni aktiv, kjer sodelujemo profesorji različnih predmetov (zgodovina, sociologija, psihologija, filozofija, umetnost, glasba, geografija). Nekako smo se uskladili in nastali so spodaj predstavljeni kriteriji za ustno ocenjevanje znanja. Kriteriji za posamezna vsebinska področja so stvar posameznega učitelja.

Merila za ustno ocenjevanje znanja

Odlično

Dijak prepričljivo, samostojno, jasno in logično odgovori na vprašanje, razlaga dejstva, pojme in dogodke. Pri razlagi izpostavi bistvo, prepričljivo opredeli in razloži povezavo med dogodki. Analizira pojave in pojme, jih zna uporabiti ter povezovati. Ustrezno, temeljito in samostojno primerja podobnosti in razlike. Logično sklepa in znanje prenese na konkretne in lastne primere iz vsakdanjega življenja in prakse.

Prav dobro

Dijak jasno samostojno, korektno in logično odgovori na vprašanje, razlaga dejstva, pojme in dogodke. Ne potrebuje podvprašanj. Pri razlagi izpostavi bistvo, prepričljivo opredeli in razloži povezavo med dogodki. Pri tem ga nekoliko usmerja učitelj. Analizira pojave in pojme, jih zna uporabiti ter povezovati. Znanje prenese na konkretne in lastne primere iz vsakdanjega življenja in prakse.

Dobro

Dijak pozna pojme in solidno odgovori na vprašanja s pomočjo občasnih posameznih podvprašanj učitelja. Pri razlagi izpostavi bistvo, ob učiteljevi pomoči razloži povezavo med dogodki. Analizira pojave in pojme, jih zna uporabiti. Primerja podobnosti in razlike. Pozna pravilne definicije in primere iz vsakdanjega življenja.

Zadostno

Dijak zna pojme naštet, odgovarja le z osnovnimi, najvažnejšimi dejstvi, izpušča podrobnosti. Odgovor zna utemeljiti le s pomočjo učitelja. Tudi ob učiteljevi pomoči ne zna razložiti povezavo med dogodki. Pomanjkljivo primerja podobnosti in razlike. Odgovore oblikuje nesistematično, površno.

Nezadostno

Dijak ne pozna osnovnih pojmov, odgovarja z napačnimi dejstvi. Odgovore ne zna utemeljiti ali je utemeljitev napačna. Podvprašanj ne razume. Tudi ob učiteljevi pomoči ne zna oblikovati pravilnega odgovora. Nesistematično oblikuje odgovore, površno ali napačno obnavlja. Ne dosega minimalnih standardov. Ne odgovarja.

Ocenjevanje referata oz. predstavitev izbrane pokrajine

Poleg ustne ocene in ocene testa želim, da dijaki samostojno opravijo krajšo nalogo, ki jo predstavijo sošolcem, za kar prejmejo oceno. Glede na učni načrt so teme za take naloge iz izbirnega dela. Ker smo pri pouku omejeni s temami, ki naj bi jih predelali oz. naj bi jih dijaki usvojili, lahko s takimi nalogami pouk popestrimo, dijaki pa pridobijo s samostojnim delom eno od ocen. Teme, ki jih imajo na razpolago, so iz regionalne geografije sveta oz. Evrope. Dijaki imajo za predstavitev na razpolago pet minut ob uporabi različnih pripomočkov. Največkrat predstavljajo naloge s pomočjo računalnika, pred nekaj leti pa so izdelovali plakate. V nalogi predstavijo neko mesto oz. pokrajino (države ne, ker je preobsežno) z njenimi naravnogeografskimi in družbenogeografskimi značilnostmi ter posebnostmi. Da sem se izognila prepisovanju oz. tiskanju nalog s spleta, napišejo poročilo v obliki pojmovne mreže. Tako se vsaj ob pisanju pojmovne mreže (miselni vzorec) seznanijo z izbrano temo in ne berejo besedila iz računalniškega zapisa. Večina naredi in

predstavi nalogo zelo skrbno. Opisniki za ocenjevanje so priloženi. Ob ocenjevanju v letošnjem šolskem letu sem opazila, da bo treba popraviti dela Izvedba in Predstavitev tako, da bo vsak del vreden 50 %.

Preglednica 1: Opisniki za ocenjevanje referata

Izvedba: do 60 točk					
Področje	Opis področja	Raven	Obtežba	Možno skupaj	Doseženo
Viri	Viri niso navedeni.	0	2	6	
	Viri so površno in pomanjkljivo navedeni.	1			
	Viri so pravilno navedeni, a niso pravilno izbrani.	2			
	Viri so pravilno navedeni in pravilno izbrani.	3			
Oblika	Zapisa ni.	0	2	10	
	Malomarna, je le fotokopija nečesa, doseže manj kot 40 točk.	1			
	Površna izdelava, zapis nečitljiv in ne ustreza navodilom, doseže od 40 do 49 točk.	2			
	Površna izdelava, zapis ni ustrezen, doseže od 50 do 59 točk.	3			
	Solidna izdelava, zapis ustreza navodilom, doseže od 60 do 69 točk.	4			
	Skrbna izdelava, popolnoma ustreza navodilom, doseže 70 ali več točk.	5			
Vsebina naloge	Pomanjkljiva.	0	6	24	
	Vsebuje nujne elemente.	1			
	Vsebuje pogloblitve elemente.	2			
	Vsebuje vse dogovorjene elemente.	3			
	Dodani elementi, ki vsebinsko dopolnjujejo nalogo.	4			
Slog in jezikovna pravilnost	Besedišče revno, polno tujk, okorno, slabo razumljivo.	2	2	10	
	Precej pravopisnih in slovničnih napak.	3			
	Besedišče in raba strokovnih izrazov sta primerna.	4			
	Besedilo je logično urejeno in kaže visoko zrelost.	5			
Upoštevanje dogovorjenih terminov	Neupoštevanje	0	2	10	
	Z zamikom	3			
	V dogovorjenem roku	5			
SKUPAJ				60	

Predstavitev z zagovorom (do 40 točk)					
Področje	Opis ravni				
Plakat/ prosojnice/ uporaba IKT	Ne uporablja nobene oblike.	0	4	12	
	Površna ali malomarna izdelava.	1			
	Skrbno izdelano, vendar je na njem preveč ali premalo informacij.	2			
	Skrbno in premišljeno oblikovan.	3			
Zgradba predstavitve	Predstavitev slabo pripravljena, brez jasnega uvoda in zaključka.	1	2	10	
	Osnovna zgradba je razvidna, prisotni elementi predavanja.	3			
	Jasna predstavitev.	5			
Zagovor	Besedišče je revno ali pri zagovoru ni prepričljiv.	1	6	18	
	Nastop je okoren, strokovni izrazi so ustrezno uporabljeni.	2			
	Nastop dober, je prepričljiv.	3			
SKUPAJ				40	

Kreditne točke

Da bi dijaki med šolskim leto več sproti delali, smo se v kolektivu odločili, da imajo možnost pridobivanja kreditnih točk. S tem smo želeli zmanjšati kampanjsko učenje. Kreditne točke dijak pridobiva vse šolsko leto, in sicer za: ocenjevanje znanja tekoče obravnavane snovi, opravljanje domačih nalog in drugih obveznosti. Te obveznosti posamezni predmetni profesor zapiše v izročke in jih dijakom predstavi v začetku šolskega leta. Izbrala sem si, da dijaki pridobijo med letom kreditne točke štirikrat, in sicer za poročilo o ekskurziji, risanje grafov (klimogram, hidrogram, starostna piramida), preverjanje po opravljenem skupinskem oz. samostojnem delu, reševanje vaj v delovnem zvezku in poročilo o opravljenem terenskem delu.

Točke dijaki zbirajo vse leto. Vsako pridobljeno kreditno točko obvezno beležim, in sicer tako da zabeležim datum pridobitve in opombo o vsebini, ki sem jo vrednotila. Vrednotenje sprotne dela sem izvajala nenapovedano, preostale obveznosti pa so bile napovedane.

Tudi ta način ocenjevanja mi je blizu, saj pri pouku počnemo veliko različnih stvari na različne načine in najbolj sem nejevoljna, ko me pred začetkom dela dijaki vprašajo, ali bo delo ocenjeno. Od mojega odgovora sta potem odvisna njihov trud in količina vloženega dela. Zdaj je s temi točkami malo lažje, saj lahko vrednotim oz. ocenjujem vse: odnos do dela, pripravljenost, predstavitev, poročila in seveda znanje.

1.4.3 Sklep

Zavedati se moramo, da na šolo vplivajo trije poglavitni dejavniki: šolski sistem z učitelji, učenci in starši. Vsak ima svojo vlogo, ki je ne more namesto njega prevzeti nihče drug. Žal je učitelj najnižje na hierarhični lestvici in zato največja tarča splošnega nezadovoljstva. Vse prevečkrat se namreč zgodi, da vodstvo šole in starši

ob težavah z ocenami hočejo rezultate od učitelja, svojo vlogo in vlogo učencev pa spregledajo.

Učitelj je strokovnjak. Svoje delo želi opraviti dobro, zato tudi od dijakov zahteva kakovost. Vpeljevanje načrtovanja v pouk in zavedanje lastnega učenja pride najmočnejše do izraza pri preverjanju in ocenjevanju znanja. Zaradi tega je preverjanje in ocenjevanje v šoli izjemno občutljiv proces. Kako doseči objektivno, korektno, zanimivo, pravično ocenjevanje znanja? S kakovostnim poukom in dobro ter dosledno pripravo na to fazo pouka. Pri tem ne smemo čakati na spremembe zakonov in pravilnikov, torej na to, da bo nekdo drug spremenil ravnanje, temveč se moramo pripraviti, prilagoditi, spremeniti mi sami. Lažje je kritizirati kot spremeniti svoje delo. Zato je nujno, da se učitelj stalno izobražuje in izpopolnjuje svoj način poučevanja in zlasti ocenjevanja.

Literatura in viri

- 1 Cigler, N. (2004). *Primeri pouka izbranih učnih tem iz geografije v osnovni in srednji šoli*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 5–39.
- 2 Cigler, N. (2003). *Primeri pouka izbranih učnih tem iz geografije v osnovni in srednji šoli*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- 3 Glasser, W. (2001). *Vsak učenec je lahko uspešen*. Radovljica: Mca.
- 4 Glasserjeva kakovostna šola na Slovenskem (2011). *Zbornik predavanj. Strokovno srečanje Glasserjeva kakovostna šola*, Bled, marec 2011. Kranj: Inštitut za realitetno terapijo.
- 5 Krek, J., Kovač Šebart, M., Vogrinc, J. (2008). *Tudi za opisno ocenjevanje naj veljata načeli transparentnosti in pravičnosti*. *Sodobna Pedagogika* 2008, let. 59 – posebna izdaja: *Vrednotenje v vzgoji in izobraževanju*, str. 48–65.
- 6 Kunaver, D. (2008). *Učim se poučevati*. Ljubljana: samozaložba.
- 7 Kyriacou, C. (1997). *Vse učiteljeve spretnosti*. Radovljica: Regijski izobraževalni center.
- 8 Polšak, A. in sod. (2008). *Učni načrt. Geografija: splošna, klasična, ekonomska gimnazija*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na naslovu: http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2012/programi/media/pdf/un_gimnazija/geografija_spl_gimn.pdf (5. 11. 2011).
- 9 *Pravilnik o ocenjevanju v srednjih šolah* (2010). *Uradni list RS*, št. 60/2010, 12/96, 59/01 in 115/06 in *Uradni list RS*, št. 110/06 – uradno prečiščeno besedilo.
- 10 Rutar Ilc, Z. (2003). *Pristopi k poučevanju, preverjanju in ocenjevanju*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- 11 *Skupna interna izhodišča preverjanja in ocenjevanja znanja Gimnazije Piran* (2011). Dostopno na: <http://www.gpiran.si/> (20. 5. 2012).
- 12 *Šolska pravila ocenjevanja Gimnazije Piran* (2010). Dostopno na: <http://www.gpiran.si/> (20. 5. 2012).

Primeri meril in nalog za ocenjevanje

2.1 Pouk geografije kot del projekta in možnost za ocenjevanje znanja

Igor Lipovšek, Zavod RS za šolstvo

Povzetek

Učni načrt za geografijo omogoča doseganje ciljev in obravnavanje predvidenih vsebin na različne načine. Tak je tudi projektni pristop, v katerem je geografija eden od sodelujočih predmetov. Ker vse več pouka temelji na projektnem pristopu, je smiselno predstaviti možnost, da se po koncu projekta oceni samo znanje, ki ga predvideva učni načrt za geografijo.

Ključne besede: projektno delo, geografija, ocenjevanje, učni načrt

2.1.1 Uvod

V slovenskem šolstvu imamo težavo, kako umeščati netradicionalne oblike pouka v vsakodnevno poučevanje. Predavateljski pouk, pri katerem učitelj sistematično razlaga »snov«, med katerim si dijaki delajo zapiske in imajo demokratično možnost spraševati, če česa ne razumejo, učitelj pa jim nerazumljeno dobrohotno pojasni, je še vedno nepreseženi pedagoški ideal, ki bi se mu lahko vsak učitelj približal, če bi se v gimnazije vpisovali drugačni dijaki, če bi bila klima na šoli drugačna in če bi bile drugačne družbene okoliščine. Učiteljem se zdi tak pouk sistematičen, učinkovit in gospodaren.

Takšno stališče učiteljev je logično, ker za drugačen pouk niso (bili) dobro usposobljeni. Zato se jim zdi odmik od predavateljskega načina korak v stran od premočrtne poti do cilja; nelagodje ob misli, da ciljev ne bi uresničili; nevarnost, da se bo trdna in pričakovana zgradba pouka porušila. Nekateri učitelji tudi ne verjamejo, da so družbene razmere povzročile spremembo v vrednotah: poznavanje vsebin in pojmov je le del znanja; učenje na zalogo je le del dejavnosti, ki jih mora usvojiti dijak. Pomembno je tudi dinamično znanje; pomembno je zavedanje, da se »vsega« dijak ne more naučiti v šoli in da mu je vseživljenjsko učenje usojeno.

Zato je akademsko znanje temelj šolskega pouka, na katerem dijak razvija svoje interese, se pripravlja na študij in življenje, se socializira ipd. V takšnih okoliščinah se pouk vse bolj približuje vzorcem iz resničnega življenja; postaja vse bolj praktičen.

Eden od takšnih pristnih (avtentičnih) didaktičnih pristopov, v katerem je veliko uporabnih, življenjskih, praktičnih, dijaku všečnih in iz njega izhajajočih dejavnosti, je tudi projektni način pouka. Učenje ob projektu je učinkovito, ker tematika sloni na resničnem problemu; ker (lahko) zadovolji interes dijaka; ker temelji tako na razvijanju zamisli kot njenem udejanjanju; ker na nek način posnema tok življenjskih odločitev ali strokovne raziskave; ker ima svoj začetek in svoj časovno pričakovani konec; ker lahko v relativno kratkem času dijak primerja svoja pričakovanja in dejanski rezultat.

2.1.2 Šolski projekti

Učni načrti slovenskih šol so že od leta 1998 ciljni, kar pomeni, da so zapisani v obliki napotkov: kaj naj bi dijak počel (si ogledal, razumel, primerjal, vrednotil, interpretiral itd.) in česa naj bi bil po koncu pouka zmožen. Cilji so v učnem načrtu resda navezani na vsebine pokrajin, držav in celin. Tako so razvrščeni glede na izkušnje in prepričanje učiteljev o tem, katere geografske cilje je najlažje uresničevati ob neki vsebini ali tematiki. Tudi avtorji učbenikov imajo bolj oprijemljivo izhodišče, če so cilji razvrščeni po geografskovsebinski, od geologije do turizma, ali geografskoprostorski logiki, od celin do slovenskih mikroregij. Vendar učitelji ob vprašanju dijakov, staršev ali pa tudi kolegov, »zakaj neke snovi ne predelujejo v obdobju, ki se njim zdi primerno«, korektno odgovarjajo, da so dijaki cilje, ki jih stroka deli na cilje poznavanja, spretnostno-veščinske in odnosne, dosegli že npr. v prvem letniku, ko so obravnavali vsebine obče geografije.

Večjo težavo imajo učitelji pri razlagi, zakaj in kako so umestili razvijanje geografskih veščin v šolski projekt, ekskurzijo, terensko delo, (mednarodno) izmenjavo dijakov in podobe dejavnosti. Formalnih zadržkov ni: če so omenjene dejavnosti del šolskega koledarja, so del pouka; zato učitelji lahko dijakom omogočijo doseganje, utrjevanje in ocenjevanje doseganja ciljev učnega načrta tudi ob takšnih dejavnostih. Težav ne bi smelo biti tudi pri razumevanju tega, ali gre pri projektu za porabo ur geografije ali prostih ur iz dejavnosti. Eno in drugo je obvezni pouk, svobodna odločitev šole pa je, kako ga razporedi.

V dilemi so učitelji in ravnatelji tudi zaradi tega, ker mehanično enačijo število ur pouka po predmetniku, delovno obveznost oz. neposredno navzočnost učitelja v razredu ter obremenjenost dijakov. Vse se sicer lahko meri v urah, ampak zakonska izhodišča teh opredelitev so za vsako od teh povsem različna. Zato jih ne bi smeli neposredno povezovati, kaj šele enačiti.

Različen odnos imajo učitelji tudi do tega, kako in ali sploh ocenjevati doseganje ciljev, ki so jih dijaki usvajali med projektom. Nekateri med projektom pridobljenega znanja ne preverjajo niti ne ocenjujejo; nekateri po projektu med »rednim¹⁰« poukom povzamejo in sistemizirajo znanje ter ga navežejo in osmislijo v okviru »rednih« ur pouka in šele tako naučeno preverijo in ocenijo; nekateri ocenijo izdelke (poročila, plakate, fotoreportaže, filme, eseje itd.). Ker je učitelj z vidika ocenjevalne zakonodaje samostojen in lahko ocenjuje na različne načine, če je ocenjevalna merila usklajeval v strokovnem aktivu in z njimi seznanil dijake, ima, v skladu z letno pripravo, pravico tudi, da znanja, pridobljenega med projektom, neposredno in izrecno tudi ne preveri in tudi ne oceni. Ampak, gledano čisto praktično: zakaj ne bi ocenil nečesa, kar je plod dijakovega znanja in sposobnosti, kar pomeni učitelju manjšo porabo časa kot običajno ocenjevanje in kar omogoča učitelju, da spodbuja, preveri in nagradi tudi dijakovo ustvarjalnost.

¹⁰

Z »rednim« poukom označujemo ure geografije, ki se tedensko pojavljajo v urniku in praviloma potekajo v šolski učilnici in jih izvaja učitelj geografije; tudi ure, za katere učitelj suvereno jamči, da so potekale tako, kot je predvidel v letni pripravi, in zato lahko v njih pridobljeno znanje suvereno ocenjuje.

Žal v slovenskem okolju neocenjevano znanje in dejavnosti niso enakovredni ocenjevanim. Resnost dijaškega pristopa do nalog je namreč tesno povezana s tem, ali se bo znanje ocenjevalo ali uporabljalo pri maturitetnem preskusu. Zato je mogoče, da učitelj tudi z oceno kot obliko zunanjega motiviranja sporoča dijaku, da je pouk v okviru projekta koristen in enakovreden preostalemu pouku. Po drugi strani pa je za učitelja pomembno, da uspe učni načrt brati kot celostno besedilo in prepozna cilje projekta tudi v operativnih ciljih in ne le v splošnih ciljih učnega načrta in v njegovih didaktičnih priporočilih. Učitelji in dijaki namreč operativne cilje prepoznavajo kot najpomembnejši del učnega načrta; na njih slonijo učiteljeva letna priprava, potek pouka, ocenjevalne naloge in tudi maturitetni katalog in maturitetne naloge. Dejstvo pa je, da je pogosto prepričanje, da je operativne cilje učnega načrta možno uresničevati samo v okviru »rednih« ur pouka, ker edino za tak pouk učitelj lahko prevzame odgovornost, da je res potekal v skladu s tem, kar si je zamislil. Verjetno je tudi zaradi tega v primerjavi s poukom v državah severno in zahodno od nas na slovenskih šolah pouk bolj tradicionalen – z manj projektnege, samostojnega in medpredmetnega dela dijakov, učitelji pa prevzemajo prevelik del odgovornosti za znanje dijakov na svoja ramena.

Pronicljivo je bilo opazovanje in razmišljanje ravnatelja neke od slovenskih gimnazij pri meddržavni izmenjavi dijakov. Dijaki obeh držav so pogosto morali opisati in javno predstaviti svoje delo, pri čemer pa so se precej razlikovali: slovenski dijaki so skoraj po pravilu poskusili pokazati, koliko o neki stvari že (od prej) vedo, poskušali so biti celostni in temeljiti ter so se pogosto opravičevali, da jim je zmanjkalo časa in so zato ostali na pol poti ali pri le skici za predstavitev. Neslovenski so naredili preprosto, tudi površno, plitvo predstavitev, vendar vedno z upoštevanjem navodil in časovnih omejitev in z mislijo, da delajo predstavitev za občinstvo, ki mora biti deležno tako glave kot repa zgodbe. »Nekorektno bi bilo soditi, kaj je boljše. Pričakovanja so verjetno povezana tudi s kulturnim oziroma družbenim okoljem. Pokazalo pa se je, da našim dijakom več pomeni vsebinsko znanje, tujcem pa več veščinsko!« je sklenil ravnatelj in pribil: »Mar ne bi bilo idealno, če bi oboji obvladovali eno in drugo?!« Popolno obvladovanje obojega bi bilo iluzorno pričakovati, tako kot so nerealna pričakovanja, da bi morale sedanje generacije ob kopici novega znanja znati tudi vse tisto, kar so v njihovih letih znale generacije njihovih učiteljev. Učitelj mora ves čas prilagajati in spreminjati svoja pričakovanja in od dijakov zahtevati tisto, kar je v nekem trenutku ali času zanje najbolj pomembno.

2.1.3 Projekt Turistična kmetija

Za primer, kako lahko projekt naslonimo na operativne cilje učnega načrta in jih tudi ocenimo, smo se odločili navezati na šolski projekt z naslovom Spreminjanje slovenskega podeželja. Učitelji geografije so v projektu predlagali več tematik, ki so jih lahko izbrali dijaki. Ena od tem je bila tudi naloga Turistična kmetija. V skupinah po štiri so morali raziskati, kje se turistične kmetije pojavljajo, kakšna je njihova ponudba, koliko časa delujejo, kaj ponujajo, kolikšen delež dohodka pridobi kmetija iz turistične prodaje, kdo je zaposlen na kmetiji in koliko, kako se oglašujejo, kateri so njihovi gostje in kako nameravajo širiti ponudbo. Poleg ugovoritev so dijaki morali nalogo nadgraditi z lastnim razmislekom: ovrednotiti so

morali izbrano turistično kmetijo in jo primerjati še z dvema; napisati prednosti in slabosti njene ponudbe ter na njih temelječe predloge za njen razvoj; ovrednotiti kmečki turizem oz. turizem na kmetih z vidika gospodarske ponudbe nekega kraja in njegovo navezavo na druge oblike turizma. Oddane naloge so bile kakovostne in domiselne. Učitelji nalog niso ocenili.

Znanje, pridobljeno med projektom bi lahko ocenili na dva načina. Tako, da bi ocenili bodisi pisni izdelek, poročilo oz. seminarsko oz. raziskovalno nalogo bodisi predstavitev oz. referat. Če so dijaki podobno nalogo že imeli priložnost narediti, lahko tudi pri drugem predmetu, in so učitelji *preverili*, da so jo dijaki sposobni napraviti najmanj na ravni minimalnega standarda, ni nobenega formalnega zadržka, da naloge Turistična kmetija ne bi *ocenili*. Lahko pa je učitelj pred ocenjevanjem na voljo dijaku za morebitna vprašanja, da se izogne očitku, da ni preverjal, ali je dijak svoje delo zastavil pravilno.

Omenili smo že, da je pomen projekta za izobraževanje dijaka v učnem načrtu za geografijo jasneje razviden v poglavjih o splošnih ciljih, zmožnostih, terenskem delu, pričakovanih dosežkih/rezultatih, medpredmetnem povezovanju in didaktičnih priporočilih. Operativni cilji so že toliko konkretizirani, da se pogosto neposredna povezanost med njimi in cilji projekta zabriše. Zato v prilogi naštevamo iz učnega načrta izbrane operativne cilje in dejavnosti, ki jih lahko vključimo v takšen projekt, oz. cilje, ki navzočnost geografije v projektu utemeljujejo, osmišljajo in podpirajo.

Če gre za medpredmetni projekt je treba dodati še cilje preostalih predmetov. A pri medpredmetnem projektu je takrat, ko se učitelji odločijo za ocenjevanje izdelka ali predstavitve, vedno težava, kako ga oceniti:

- a) vsak učitelj z zornega kota svojega predmeta oceni projekt in oceno vpiše pri svojem predmetu. Tak način ocenjevanja se zdi bolj legalen;
- b) učitelji celostno ocenijo medpredmetni projekt in skupno oceno zapišejo bodisi k enemu ali k vsem predmetom. Za tak način v zakonih in pravilnikih ni enoznačne podpore. Po eni strani je učitelj avtonomen pri določanju meril ocenjevanja, po drugi strani strokovno odgovoren za oceno, ki jo je vpisal v redovalnico. Je lahko odgovoren za oceno, ki sta mu jo vsilila kolega v komisiji? Pravilnik o ocenjevanju za vpis konkretne ocene uporablja edninsko obliko. Zato je vprašljivo tudi vpisovanje več ocen za en izdelek ali nastop, čeprav gre za različne predmete.

Obstaja še tretja možnost. Da učitelj zastavi dijakove naloge v projektu tako, da bo lahko pri svojem pouku ocenil del pridobljenega znanja, ki ima podlago samo v operativni ciljih učnega načrta za geografijo.

Pred začetkom projekta je dobro še konkretnije zapisati cilje, ki jih učitelj name-rava preveriti pri ocenjevanju. Ker gimnazijski učni načrt, v primerjavi z učnim načrtom za osnovne in strokovne šole, nima zapisanih minimalnih standardov, je dobro zapisati še te.

Pri zapisu se lahko opremo na različne taksonomije. Ker je namen taksonomij predvsem razmislek učitelja o smiselnosti razvijanja različnega znanja, je načelno

vsaka taksonomija uporabna; seveda pa so glede na predmet, učiteljeve pristope, vsebino pouka in osredotočenost na cilje pouka nekatere taksonomije bolj ali manj pregledne.

Za primer smo uporabili taksonomiji oziroma razvrstitvi pričakovanj, ki sta v slovenski pedagoški praksi največkrat uporabljani: Bloomovo in Marzanovo. Pričakovanja smo po zahtevnosti razvrščali po več merilih. Nekatera so kakovostna, druga količinska. Količinska obtežba je lahko število dejstev (trije primeri : en primer; v treh minutah : v eni minuti). Kakovostna obtežba je lahko zahtevnost miselnega procesa (našteje : opiše; opiše : razloži; izbere (razmeji) : razvrsti; opis tipičnega : opis netipičnega; razložiti enoznačno : razložiti večznačno; (subjektivno) oceni : ugotovi; ugotovi : dokaže; dverazsežnostno : trirazsežnostno; vpliv na lokacijo : vpliv na prostor).

Preglednica 1: Kaj naj bi dijaki vedeli, zmogli, obvladali (prirejena Bloomova taksonomija)

Področja ocenjevanja	Vrste miselnih procesov		
	Poznavanje	Razumevanje	Uporaba, analiza, sinteza, vrednotenje
Dejstva, podatki, imena, pojmi itd.	Prebrati podatke z <u>zemljevida, preglednice, grafikona itd.</u> Opisati turistično pokrajino (<u>našteti nekaj značilnosti turistične pokrajine</u>).	Razložiti, zakaj se prebrani istovrstni podatki med seboj razlikujejo (<u>opaziti, da se podatki razlikujejo</u>). Pojasniti lastnosti turistično zanimivih krajev, območij in pokrajin (<u>razložiti, zakaj je neko območje lahko turistična pokrajina</u>).	Ugotoviti, kako so (<u>nekateri, izbrani oz. značilni</u>) podatki med seboj povezani in kako vplivajo drug na drugega. Razložiti, kako (<u>nekateri, izbrani oz. značilni</u>) naravni in družbeni pogoji vplivajo na turizem in obratno.
Pojavi, dogodki, zakonitosti, zveze, koncepti, teorije itd.	Opisati pojem "terciarizacija družbe". Iz različnih/ <u>tipičnih, značilnih, izbranih</u> fotografij in grafov izbrati tiste, ki ponazarjajo terciarizacijo družbe. Na tematskem zemljevidu, <u>ki ima terciarizacijo jasno izpostavljeno v legendi</u> , poiskati območja večje/intenzivnejše terciarizacije.	<u>Razložiti, kako merimo stopnjo terciarizacije družbe</u> in kateri so družbeni pogoji, da kmetijska družba preide v industrijsko, ta pa v terciarno. <u>V splošni zemljevid, na podlagi podatkov, vrisati območja</u> večje in manjše terciarizacije.	<u>S tortnim diagramom iz podatkov ponazoriti stopnje terciarizacije izbranih držav.</u> Na podlagi gospodarskih in demografskih podatkov napovedati možne scenarije gospodarskega in socialnega razvoja države. Z analizo <u>PSPN – prednosti, slabosti, priložnosti, nevarnosti</u> (ang. <u>SWOT</u>) – ugotovi izzive, ki jih ponuja terciarizacija družbe.
Konkretno za turistično kmetijo	Poznavanje	Razumevanje	Uporaba, analiza, sinteza, vrednotenje

Dejstva, podatki, imena, pojmi itd.	Razlikuje pojme <u>turistična kmetija</u> , <u>tržna kmetija</u> , <u>monokulturna kmetija</u> , <u>sodobna kmetija</u> , <u>tradicionalna kmetija</u> .	V pokrajini poišče <u>območje/-a</u> , ki je/so primerno/-a za ustanovitev turistične kmetije. Napiše vabilo za obisk <u>turistične kmetije in njeno lego ter razdalje do bližnjih krajev v rviše v analogni in digitalni zemljevid</u> . Kartira lego kmetije v eno od spletnih aplikacij in ob njej napiše petstavčni opis.	Na podlagi (<u>primerja cene in ugotavlja, zakaj morebitne razlike</u>) cen kmetijskih izdelkov v trgovinah, na tržnici in pri prodaji na turistični kmetiji ugotovi količino dodane vrednosti s prodajo na kmetiji v obliki končnega izdelka. Ugotovi (<u>oceni</u>), <u>koliko dodatnega dela je treba vložiti, da se doseže dodatna vrednost</u> , in ga izračuna v obliki delovnih ur.
Pojavi, dogodki, zakonitosti, zveze, koncepti, teorije itd.	Opiše (<u>našteje nekaj</u>) <u>možne spremembe v pokrajini</u> , ko se kmet odloči, da <u>tradicionalno kmetijo spremeni v turistično</u> . Opiše, kaj se bo na kmetiji spremenilo in <u>kako, če jo preusmerijo v turistično</u> .	Naredi analizo PSPN, s katero ugotovi, katere bi bile <u>možne privlačne lastnosti kmetije</u> . Ugotovi, kako bi bili <u>lahko prebivalci v lokalnem, območnem, državnem in mednarodnem okolju zainteresirani za obisk te kmetije in zakaj</u> .	Razvrsti po pomenu/ <u>razmeji privlačne in odbojne motive za obisk turistične kmetije</u> . Razvrsti/ <u>našteje nujne vložke v kmetijo in spremembe na njej po času in vrednosti</u> .

Preglednica 2: Kaj naj bi dijaki znali, zmogli, obvladali (prirejena Marzanova taksonomija)

Dejavnost oz. področje	Zahtevnost	
	Manj zahtevno	Bolj zahtevno
Opazovanje, primerjanje, razvrščanje, uvrščanje, abstrahiranje	<u>Iz fotografij različnih pokrajin ugotoviti, kaj bi bilo zanimivega za turistični obisk.</u>	Narediti preglednico, v kateri primerja dve pokrajini po načelu turistično »vabljivo – odvrčajoče« po najmanj petih področjih/elementih.
Sklepanje z indukcijo, sklepanje z dedukcijo, sklepanje po analogiji	<u>Ugotoviti, kaj se je spremenilo v drugi pokrajini, ko so ustanovili turistično kmetijo, in kaj se je spremenilo na takšni kmetiji.</u>	Sklepati, v čem bi bili procesi v tej pokrajini in na kmetiji enaki, v čem različni.
Argumentiranje, utemeljevanje, analiziranje perspektiv, izbiranje med alternativami (odločanje)	<u>Razložiti, kako ustanovitev turistične kmetije vpliva na okolico in kako se mora turistična kmetija prilagoditi povpraševanju. Pojasniti, kaj in kako pridobi in kaj zgubi kmetija, ko jo preusmerijo v turistično.</u>	Dokazati smiselnost in upravičenost, da se obstoječo kmetijo nadgradi v turistično.
Eksperimentalno raziskovanje, reševanje problemov, analiza napak	<u>Obiskati turistično kmetijo, raziskati/ugotoviti spremembe v pokrajini in napraviti intervju z lastnikom in z obiskovalcem. Preskusiti ponudbo izbrane turistične kmetije in napisati poročilo. Preživeti dan v delu z lastnikom turistične kmetije.</u>	<u>Narediti digitalno preglednico PSPN, v kateri izpiše (nekateri) elemente oz. merila za postavitvev turistične kmetije v izbrano okolje.</u>

Delo z viri	<u>Na podlagi brskanja po analognih in spletnih virih opisati in pojasniti proces terciarizacije družbe.</u> <u>Napisati/opisati vlogo in pomen turističnih kmetij za razvoj pokrajine ter delež njihovega prispevka k prihodku od turizma v Sloveniji.</u> Poiskati primer turistične kmetije, ki je svoje poslovanje zaprla ali ukinila.	<u>Poiskati tri vire ali raziskavo/-e, ki bi podprla/-e možnost za odprtje turistične kmetije v izbrani pokrajini.</u> <u>Poiskati tri ponudbe (propagandne, elaboratne ali spletne) turistične kmetije iz Slovenije, ki imajo podoben program kot bi ga imela ta, ki jo načrtuje dijak.</u>
Predstavljanje zamisli	Napisati krajši esej o <u>terciarnih dejavnostih</u>, vlogi/<u>položaju turizma v njih</u> in vlogi <u>turistične kmetije v turizmu</u>. Napisati krajši esej o vlogi <u>turistične kmetije za ohranjanje kulturne pokrajine</u>. Napisati krajši esej o pomenu turistične kmetije za ohranjanje delovnih mest in opisati možnosti za (samo)zaposlitev prebivalcev. Napisati futuristični esej o videzu pokrajine v okolici turistične kmetije čez 30 let.	Narediti geografski opis/elaborat, ki bo prikazal upravičenost preusmeritve/gradnje turistične kmetije v neki pokrajini, v katerem bodo opisani in vrednoteni geografski dejavniki, privlačnostni elementi pokrajine in kmetije ter pričakovane spremembe v pokrajini. Izdelati/skicirati spletno stran izbrane turistične kmetije, v kateri bodo predstavljene naravne in kulturne privlačnosti in ponudba kmetije in okolice. Posneti propagandni film, foto-reportažo ali strip za izbrano turistično kmetijo.

Opomba: Podčrtano je minimalni standard.

Ker smo se odločili, da znanje, pridobljeno v projektu, lahko ocenjujemo v katerem koli letniku gimnazijskega izobraževanja, se ne usmerjamo v preverjanje vsebin, ki se zdijo ali dejansko so vezane na konkretni letnik. Preverjamo oz. ocenjujemo tiste, ki so stalnica pouka geografije (pokrajina, prebivalstvo, delež, dejavnost, panoga, sektor(ji), zaposleni, država, trg, graf, kartiranje itd.) ali smo se prepričali, da so jih dijaki zanesljivo spoznali med projektom (vrste turizma, terciarizacija). Poudarek je bolj na veščinah (primerjanje, ugotavljanje, razlaganje, dokazovanje, izbiranje, utemeljevanje, predvidevanje, sklepanje, branje preglednic in grafov) in spretnostih (kartiranje, risanje preglednic in grafov, orientiranje), ki so ob poznavanju in oblikovanju odnosov tretji oz. enakovreden element geografskega znanja.

Za ocenjevanje znanja smo izbrali test, katerega podlaga so raznovrstni viri, na katere se mora dijak sklicevati. Točkovanje nalog je zastavljeno tako, da povzema najobičajnejši način in merila ocenjevanja v slovenski pedagoški praksi. Meja med pozitivno in negativno oceno je postavljena pri 50 %. Naravnana je tako, da pravilni odgovori na vprašanja minimalnega standarda prispevajo 15 točk in zadoščajo za oceno zadostno (2). Minimalni standard naj bi bila tista raven znanja, ki dijaku omogoča, da bo tudi v nadaljevanju lahko sodeloval pri pouku in razumel ter udeležanjal nove, pogosto tudi spoznavno zahtevnejše cilje.

Čas pisanja testa se prilagodi populaciji dijakov oziroma razmeram, ki jih je učitelj ugotovil pri preverjanju znanja.

Test

Naloge za preverjanje znanja

1. Oglej si fotografije treh pokrajin. Katero vrsto zadovoljstva ali preživljanja prostega časa lahko turistu nudi obisk pokrajine a), katero pokrajine b) in katero pokrajine c)? *

3T

a)

b)

c)

- a) _____
- b) _____
- c) _____

*

Avtor fotografij a) in b): I. Lipovšek. Avtor fotografije c): Sura Nualpradid, FreeDigitalPhotos.net, dostopno na: http://www.freedigitalphotos.net/images/Vacations_g208-Palm_And_Swimming_Pool_Top_View_p137079.html, 13. 2. 2013.)

2. Oglej si preglednico in odgovori na vprašanja.

Delež (%) zaposlenih po panogah v državah A in B v letih 2010, 1990 in 1970							
Oznaka panoge	Panoge oz. dejavnosti	Država A			Država B		
		2010	1990	1970	2010	1990	1970
A do T	Skupaj	100	100	100	100	100	100
A	Kmetijstvo in lov, gozdarstvo, ribištvo	4,0	8,1	15,0	2,0	4,1	6,0
B	Rudarstvo	0,4	1,4	2,4	0,3	0,4	0,8
C	Predelovalne dejavnosti	22,6	31,6	43,6	17,6	28,8	41,6
D	Oskrba z električno energijo, plinom in paro	1,0	0,9	0,9	2,0	1,5	1,0
E	Oskrba z vodo; ravnanje z odpadki; urejanje okolja	1,1	0,9	0,7	3,1	2,1	1,1
F	Gradbeništvo	9,4	15,4	12,4	6,4	8,4	11,4
G	Trgovina; vzdrževanje in popravila motornih vozil	13,4	8,2	4,4	16,4	12,4	8,2
H	Promet in skladiščenje	5,7	3,7	2,7	5,9	4,7	2,7
I	Gostinstvo	4,0	3,6	3,0	5,0	4,6	3,2
J	Informacijske in komunikacijske dejavnosti	2,7	1,7	0,7	3,7	2,8	1,3
K	Finančne in zavarovalniške dejavnosti	2,9	1,9	1,1	3,9	3,2	2,7
L	Poslovanje z nepremičninami	0,5	0,2	0,1	0,8	0,7	0,5
M	Strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti	5,6	3,6	1,6	5,6	4,8	2,6
N	Druge raznovrstne poslovne dejavnosti	3,2	1,3	0,2	2,2	2,1	1,2
O	Javna uprava in obramba; obvezna socialna varnost	6,2	4,2	2,2	5,8	4,6	3,5
P	Izobraževanje	7,6	5,8	4,6	7,1	5,7	5,1
Q	Zdravstvo in socialno varstvo	6,4	5,4	3,7	7,0	6,9	5,2
R	Kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti	1,7	0,6	0,3	2,7	0,9	0,9
S	Druge dejavnosti	1,6	1,1	0,1	1,6	1,1	0,4
T	Zaposleni v gospodinjstvu; proizvodnja za lastno rabo	0,1	0,0	0,0	0,7	0,6	0,3

* Podatki so prirejeni. Panoge oziroma dejavnosti so povzete po podatkih Statističnega urada Slovenije (http://www.stat.si/letopis/2012/12_12/12-04-12.htm, 13.2.2013)

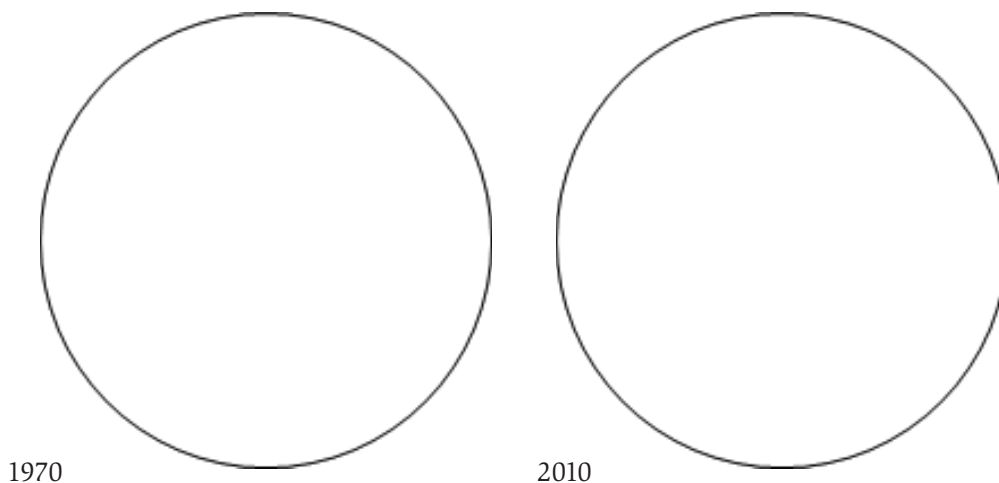
a) Katera panoga je imela v državi A leta 1970 drugi največji delež zaposlenih? **1 T**

b) Napiši oznako/-i/-e panog/-e, ki spada/-ta/-jo v primarni sektor. **1 T**

c) Napiši oznako/-i/-e panog/-e, ki spada/-ta/-jo v sekundarni sektor. **1 T**

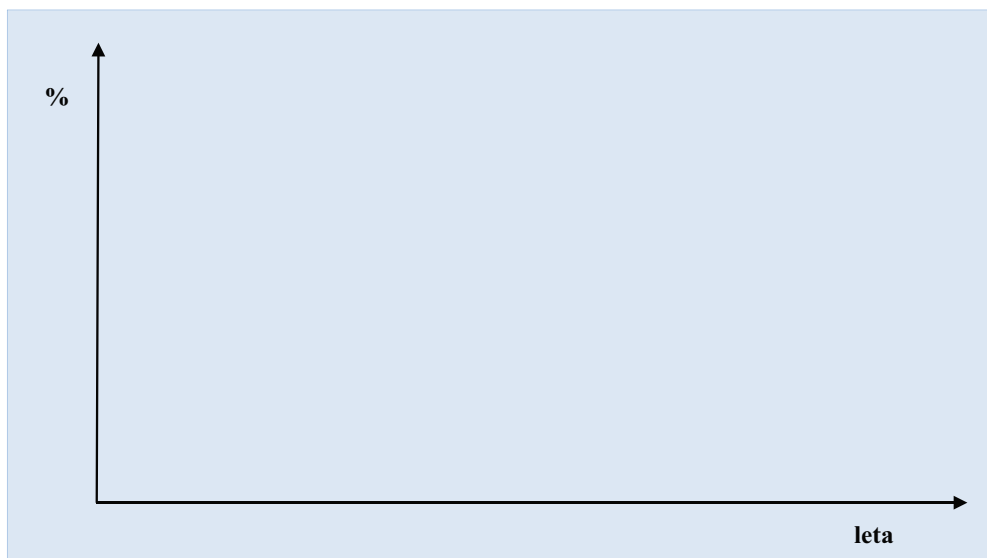

- d) Skiciraj krožna diagrama za državo A za leti 1970 in 2010, v katerih bodo zaposlitveni deleži za primarni, sekundarni in terciarni sektor. Ker gre za skico, lahko narisano pri vsakem od sektorjev odstopa za $\pm 5\%$. Sektorje na diagramu označi z rimskimi številkami. **2T**

- e) Skiciraj črtni diagram. Sestavljalo ga bo pet črt, ki bodo ponazarjale rast ali padanje deleža zaposlenih v različnih panogah v letih 1970, 1990 in 2010.

- Nariši diagram za gradbeništvo v državi A. **1 T**
- Poišči panogo, katere delež je v OBEH državah ves čas naraščal. Poišči panogo, katere delež je v OBEH državah ves čas padal. Nariši štiri diagrame: za obe panogi, za obe državi. **2 T**
- Graf opremi z legendo ter letnicami na vzdolžni (os x) in odstotki na navpični (os y) osi. **1 T**

- f) V kateri lastnosti se potek diagrama za gradbeništvo v državi A razlikuje od poteka preostalih štirih diagramov iz slike, ki si jo narisal? **1 T**

- g) Razloži, zakaj drži logika: *večji ko je delež zaposlenih v terciarnem sektorju, manjši je v primarnem in sekundarnem.* **1 T**

- h) Katera država in v katerem letu kaže, glede na zaposlitvene podatke, največjo terciariziranost? **1 T**

- i) Iz zaposlitvenih podatkov lahko sklepamo, z večjo ali manjšo verjetnostjo, tudi na druge družbene in celo naravne lastnosti države. Katera od držav ima po tvojem mnenju glede na preglednico bolj razvit nepremičninski trg in zakaj tako sklepaš? **2 T**

- j) Katere dodatne podatke bi še potreboval, da bi svoj sklep iz naloge h) še dodatno podkrepil. Napiši najmanj dva. **2 T**

3. Oglej si fotografijo in odgovori na vprašanje, kako na tovrstni turizem vplivata podnebje in relief. **2 T**

Slika 4: Raftanje po reki. Image courtesy of Sura Nualpradid at FreeDigitalPhotos.net, dostopno na: http://www.freedigitalphotos.net/images/Water_Sports_g221-Rafting_In_The_River_p100068.html (13. 2. 2013).

4. V nekem kraju v Sloveniji želijo razvijati zdraviliški turizem ob mineralni vodi. Po pomembnosti razvrsti dejavnike, ki vplivajo na to, ali je razvijanje tovrstnega turizma smiselno. Najpomembnejšega oštevilči s 7, najmanj pomembnega z 1. **3 T**

Pomembnost

Podnebje	_____
Prometna povezanost	_____
Tradicija	_____
Vir mineralne vode	_____
Ravninski relief	_____
Bližina gozda	_____
Lokalni vir prehrane	_____

5. Industrijski obrat lahko s svojo bližino pozitivno ali negativno vpliva na razvoj zdraviliškega turizma. Napiši možne tri pozitivne in tri negativne vplive industrijskega obrata oz. tovarne na razvoj zdraviliškega turizma. **2 T**

6. V zemljevid Slovenije vriši oz. kartiraj pet možnih lokacij za razvoj kongresnega turizma in za vsako od lokacij napiši eno primerjalno prednost tega kraja oz. lokacije pred preostalimi štirimi. **5 T**

Slika 5: Zemljevid Slovenije (Dostopno na: <http://www.hervardi.com/zemljevidi/slovnija2.jpg>, 7. 10. 2012).

Kraj	Primerjalna prednost

2.1.4 Ovrednotenje nalog in odgovorov v testu z vidika minimalnih standardov

Nalogam oziroma vprašanjem smo število točk dodelili po treh merilih: glede na to, ali gre za minimalni ali višji standard; glede na pričakovano porabo časa za pisanje odgovora; glede na to, da je točke enostavno seštevati in določiti mejo za zadostno oceno.

Naloga	Minimalni standard	Višji standard	Opomba
1	3		Ker je v vprašalnici ali, je dijaku dovoljeno zapisati bodisi zadovoljstvo bodisi prosti čas.
2a	1		A
2b	1		A, B
2c	1		C, D, E, F
2d	1	1	Prvi vidik je umestitev (lega krogov je v drugačnem vrstnem redu kot v preglednici), drugi vidik je ustrezna država in približno razmerje med sektorji.
2e		4	Gre za posamične panoge, ne za sektorje. Padajoče so A, B in C. Rastoče so E, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, S.
2f		1	Ima vzpon in padec.
2g	1		Ker ima celota lahko samo vrednost 100 %. Ker je delež relativna vrednost.
2h		1	A, 2010.
2i		1	B, ker ima večji delež zaposlenih v L in tudi stalni trend rasti.
2j		2	Podatek, kaj gradi sektor F (ceste ali stanovanja); število prodanih/kupljenih nepremičnin na 1000 prebivalcev ...
3	1	1	Padavine in njihova razporeditev prek leta vplivajo na vodostaj (količino, gladino, pretok, hitrost, raven, divjost itd.) reke, od tega pa je odvisna možnost za čolnarjenje. Če je padavin malo, je struga suha in ne more biti čolnarjenja.
4	2	1	Za 3 točke mora biti napisanih vseh 7 števil, vir vode na prvem mestu ter ravninski relief in podnebje (ker gre samo za ozemlje Slovenije) med najmanj pomembnimi.
5	1	1	Ker je šest odgovorov: šest ali pet pravih = 2 točki, štiri ali tri = 1 točka.
6	3	2	Točkuje se lahko: 1 točka za vsak vrisan in napisan kraj ali 3 (2) točke za vrisanih pet in 2 (3) za napisanih pet. Odvisno od tega, kaj postavljamo v ospredje: kartiranje ali utemeljitev.
Skupaj	15	15	

2.1.5 Sklep

Opisani primer je le eden od možnih pristopov, kako še z zunanjim motiviranjem – ocenjevanjem – ozvestiti dijake, da tudi cilji projekta slonijo na ciljih učnega načrta in so zato sestavni del pouka. Ključno je, da se učitelj sklicuje, poleg operativnih, tudi na splošne cilje učnega načrta. Obenem je smiselno razmisliti, katere cilje bo dijak usvojil in kako so cilji strukturirani: od miselno ali dejavnostno manj

zahtevnih do bolj zahtevnih. Pri tem si učitelj lahko pomaga s taksonomijo in z njo individualizira pouk ter si pomaga pri odgovoru, katero znanje dijak teže usvaja in zakaj ter kako mu pomagati, da bo trajneje dosegal pričakovane cilje, ki so zapisani v učnem načrtu.

Literatura in viri

- 1 Bloom, B. (1981). *Taksonomija ili klasifikacija obrazovnih i odgojnih ciljeva*. Beograd: Republički zavod za unapređivanje vaspitanja i obrazovanja.
- 2 Marzano, R. J. idr. (1988). *Dimension of Thinking. A Framework for Curriculum and Instruction*. Alexandria: ASCD.
- 3 Rutar Ilc, Z. (2003). *Pristopi k poučevanju, preverjanju in ocenjevanju*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- 4 Polšak, A. in sod. (2008). *Učni načrt. Geografija: splošna, klasična, ekonomska gimnazija*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2012/programi/media/pdf/un_gimnazija/geografija_spl_gimn.pdf (5. 11. 2011).
- 5 Pravilnik o ocenjevanju znanja v srednjih šolah (2010). Uradni list RS, št. 60/2010. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201060&stevilka=3343> (10. 10. 2012).
- 6 Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (2006). Uradni list RS, 12/2006, 65/2009. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=199612&stevilka=567> oz. <http://www.uradni-list.si/1/content?id=93589&smode=site> (10. 10. 2012).

Priloga

Priloga 1: Izbor ciljev in dejavnosti iz učnega načrta, ki utemeljujejo tovrsten projekt

Priloga 1

Izbor ciljev in dejavnosti iz učnega načrta, ki utemeljujejo tovrsten projekt

1. letnik

- ob tematskem zemljevidu razlagajo razširjenost in pomen naravnega in kulturnega rastlinstva za človeka in njegove dejavnosti,
- krepijo zavedanje o pomenu varovanja naravnega rastlinstva in živalstva in navedejo argumente za podporo svojih trditev temu v prid v konkretnih razmerah,
- prepoznavajo osnovne rastlinske in drevesne vrste,
- ugotavljajo povezanost rastlinstva in pedološke odeje,
- poiščejo in preučijo primer vpliva človeka na preoblikovanje naravnega rastlinstva in njegovo vlogo pri izginjanju živalskih vrst,
- zbirajo gradivo o rastlinstvu in živalstvu in ga povežejo s podnebno-rastlinskimi in višinsko-rastlinskimi pasovi,
- uporabijo induktivno pot razmišljanja pri opazovanju rastja v naravi in ugotovitve primerjajo s teoretičnimi spoznanji; naredijo poročilo ali seminarsko nalogo,
- na podlagi meril, ki jih sami izberejo, vrednotijo pomen voda (rek, morij, jezer itd.) za človeka,
- fotografirajo vodotok od zgornjega do spodnjega toka,
- merijo lastnosti vodotoka, vodne struge in vode same,
- na podlagi statističnih in grafičnih podatkov ugotavljajo prebivalstvene strukture in vzroke za njihovo spreminjanje skozi različna zgodovinska in razvojna obdobja,
- spoznajo dejavnike, ki vplivajo na število prebivalcev na nekem območju,
- s pomočjo tematskih zemljevidov iščejo vzroke za različno razporeditev prebivalstva po svetu in iščejo povezavo z naravnim in družbenim okoljem,
- razumejo vzroke in posledice različnih vrst selitev,
- analizirajo statistične podatke o prebivalstvu in predvidijo njegov nadaljnji razvoj,
- prepoznajo osnovno delitev naselij na podeželska in urbana ter njihove značilnosti,
- razumejo širino problematike naselij (merila za razvrščanje naselij, funkcije in vloga različnih tipov naselij, procesi preobrazbe),
- spoznajo različne oblike kmetijstva z vidika razvoja in intenzivnosti in razložijo vzroke za njihov nastanek,
- vrednotijo rabo tal na izbranih primerih,
- si pridobivajo pozitiven odnos do pomena kmetijstva za oskrbo s hrano in surovinami ter za ohranjanje kulturne pokrajine,
- opazujejo pokrajino in iz nje razberejo prvine, ki so funkcijsko povezane s kmetijstvom,
- raziskujejo okoljske probleme intenzivnega kmetijstva in okoljske probleme z vidika vpliva narave ter nesmotrnega ravnanja z njo,

- ob izbranih primerih ovrednotijo pomen kmetijstva za oskrbo ljudi s hrano in surovinami,
- spoznajo vrste prometnih in telekomunikacijskih omrežij,
- razložijo razlike med prometom in prometnimi tokovi v preteklosti in sedanjosti,
- razčlenijo vpliv posameznih vrst prometa na pokrajino,
- se zavejo pomena sodobne infrastrukture v družbi,
- naštejejo vrste turizma,
- razložijo in vrednotijo pogoje za razvoj različnih tipov turističnih območij,
- iščejo vzroke za razlike v prihodku iz turizma na izbranih primerih sveta, Evrope in Slovenije,
- vrednotijo pomen turizma za gospodarstvo in njegov vpliv na človekove dejavnosti in naravno okolje,
- zberejo podatke o turizmu na nekem območju (ali kraju) in naredijo izdelek v obliki plakata, referata ali seminarske naloge in jo predstavijo pred razredom ali pa v obliki igranja vlog motivirajo sošolce za obisk izbrane pokrajine,
- spoznajo koncept in bistvo trajnostnega razvoja in njegovih sestavin (okolje, prostor, vrednote prostora, gospodarstvo, razvoj človeške družbe),
- razumejo pomen in vsebino prostorskega načrtovanja ter sodelovanja javnosti v postopkih sprejemanja odločitev),
- vrednotijo različne dejavnosti z vidika trajnostnega razvoja in se zavedajo kompleksnosti in omejenosti prostora,
- spoznajo poklice, ki so povezani z urejanjem naravnega in družbenega okolja,
- s pomočjo posnetkov iz zraka, tematskih zemljevidov, fotografij in terenskega dela vrednotijo razvojne procese v izbrani pokrajini ali domačem okolju,
- na podlagi statističnih virov in slikovno-grafičnega gradiva ugotavljajo prostorski razvoj gospodarskih dejavnosti.

2. in 3. letnik

- vsi cilji, katerih namen je iskanje, primerjanje in ponazarjanje podatkov; cilji, ki zahtevajo povezovanje in vpliv naravnih in družbenih dejavnikov na razvoj gospodarske dejavnosti,
- spoznajo osnovne značilnosti in sodobne probleme kmetijstva v Evropi,
- poznajo pomen skupne kmetijske politike v Evropski uniji (EU),
- spoznajo pomen turizma za gospodarski razvoj izbranih regij,
- spoznajo razlike v gospodarskem razvoju med središčnimi in obrobniimi območji Evrope,
- na zemljevidu poiščejo najgostejše poseljena območja v Evropi in razložijo vzroke za takšno razporeditev prebivalstva,
- razložijo cilje povezovanja evropskih držav v različne skupnosti na državni in regionalni ravni,
- razložijo stopnjo in obseg degradacije geografskega okolja v Evropi,

- razložijo pojem Srednja Evropa in pokažejo na zemljevidu države, ki jih uvrščamo vanjo,
- s pomočjo zemljevida in slikovnega gradiva orišejo površje Srednje Evrope ter razložijo notranje in zunanje preoblikovalne procese, ki so ga ustvarili,
- razložijo kamninsko zgradbo Alp,
- pokažejo na zemljevidu najpomembnejše cestne in železniške prelaze v Alpah in jih vrednotijo s stališča prehodnosti Alp,
- ovrednotijo promet prek Alp za varovanje okolja in navedejo primer ukrepov alpskih držav za zmanjševanje onesnaževanja,
- vrednotijo turizem v Alpah z gospodarskega in okoljskega vidika in pokažejo na zemljevidu najpomembnejša turistična območja,
- s pomočjo zemljevida in podatkov analizirajo možnosti za kmetijstvo in razvoj letnega na Madžarskem in ga primerjajo s slovenskim,
- z uporabo medmrežja poiščejo podatke in izdelajo preglednico, v kateri primerjajo države Srednje Evrope.
- študij primera: z analizo kronoloških tematskih kart in fotografij opišejo pokrajinske in prostorske spremembe, ki jih je v dele Srednje Evrope prinesla industrijska revolucija in tehnološki razvoj.

3. letnik

- ugotavljajo vzroke za naravnogeografsko pestrost slovenskih pokrajin,
- vrednotijo pomen naravnogeografskega in družbenogeografskega položaja Slovenije v Evropi in EU,
- poznajo bistvene faze nastajanja samostojne slovenske države,
- s pomočjo geološke karte razložijo in utemeljijo značilnosti površja Slovenije ter opredelijo lego Slovenije na orografskem in geološkem zemljevidu Evrope,
- pojasnijo vpliv kamninske zgradbe (karbonatne in nekarbonatne kamnine) na način oskrbovanja z vodo v različnih delih Slovenije (in domači pokrajini),
- utemeljijo vpliv površja na kmetijstvo v Sloveniji (in v domači pokrajini),
- prepoznajo in locirajo značilne reliefne oblike Slovenije,
- ugotavljajo vpliv kamninske zgradbe na površje Slovenije in domače pokrajine,
- na terenskem delu ugotavljajo lastnosti kamnin, zapisujejo in predstavijo ugotovitve, oblikujejo zaključno poročilo.
- poznajo nekaj tipičnih prsti,
- opišejo značilnosti bioklimatskih višinskih pasov,
- vrednotijo vlogo gozdov za človeka in njegove dejavnosti v različnih območjih Slovenije (in v domači pokrajini),
- navedejo dejavnike, ki najbolj ogrožajo gozdove na posameznih območjih Slovenije,
- razložijo pojave, ki jih štejemo med ujme, in navedejo primere najpogostejših ujm v Sloveniji (in v domači pokrajini), njihove učinke in vzroke zanje,

- opišejo rečno mrežo Slovenije,
- analizirajo različne tipe podeželskih naselij v Sloveniji,
- glede na teoretično znanje prepoznajo v pokrajini in na slikovnem gradivu različne tipe naselij,
- iščejo vzroke nastanka naselij in njihove zgodovinske značilnosti ter sedanje stanje,
- raziskujejo prvine urbanizacije in suburbanizacije,
- na zemljevid vrišejo najgostejše poseljena območja Slovenije in večja mesta,
- z igro vlog za in proti zagovarjajo možnosti naselitve v redkeje in gosteje naseljenih območjih,
- računalniško oblikujejo preglednice in rišejo različne starostne piramide,
- na terenskem delu anketirajo določene socialne skupine prebivalstva,
- raziščejo značilnosti, probleme in možnosti razvoja kmetijstva v Sloveniji (spremembe v kmetijstvu v zadnjih 50 letih, kmetijska usmerjenost in temeljne regionalne razlike, sodobne smeri spreminjanja slovenskega podeželja),
- pojasnijo posestno strukturo v Sloveniji,
- razložijo vzroke za zmanjševanje števila kmečkega prebivalstva,
- raziskujejo vlogo kmetijstva pri preoblikovanju geografskega okolja,
- primerjajo najpomembnejše značilnosti kmetijstva v Sloveniji s primerljivimi državami v Evropski uniji,
- ocenijo pomen prometa za razvoj gospodarstva,
- ocenijo ogroženost okolja zaradi cestnega prometa,
- na primeru izbrane pokrajine v Sloveniji predstavijo problem križanja različnih aktualnih interesov (npr. promet : kmetijstvo),
- naštejejo in vrednotijo naravne možnosti Slovenije za razvoj posameznih vrst turizma v primerjavi z možnostmi v Avstriji in Italiji,
- naštejejo in pokažejo na zemljevidu najpomembnejše turistične centre v Sloveniji,
- ocenijo vlogo turizma v gospodarstvu Slovenije,
- ob primeru iz domače pokrajine razložijo pozitivne in negativne učinke turizma v pokrajini (razvoj infrastrukture, širjenja naselij, onesnaževanje zraka in voda zaradi prometa in odplak),
- s pomočjo računalnika ali drugače na nemem zemljevidu ali drugi kartografski predlogi označijo različna turistično-rekreacijska območja in kraje s pglavitnimi dejavnostmi, ki obstajajo ali pa bi se lahko razvijale v bodoče,
- navedejo posledice neenakomernega pokrajinskega razvoja,
- vrednotijo prizadevanja Slovenije za smotrno gospodarjenje z okoljem,
- razumejo pomen vrednot prostora in trajnostnega razvoja,
- razložijo vzroke za oblikovanje zaščitnih območij,
- s pomočjo ankete, statističnih podatkov ali medmrežja ugotovijo zastopanost gospodarskih dejavnosti v domači pokrajini,
- na primeru iz bližnje okolice ali življenjske izkušnje ovrednotijo pomen kmetijstva

za človeka,

- oblikujejo turistični vodnik za posamezne naravno geografske pokrajine Slovenije.

4. letnik

- vrednotijo privlačnost posameznih prvin visokogorskega sveta za turizem in rekreacijo,
- opišejo razširjenost Triglavskega narodnega parka, njegov pomen in ukrepe za varstvo okolja kot tudi pomen ohranjanja narave v Alpah nasploh,
- na zemljevidu določijo glavna hribovja, planote, kotline in doline,
- opišejo skupne značilnosti in razlike v predalpski Sloveniji,
- pojasnijo, kakšne so možnosti in razlike za poselitve in razvoj gospodarstva v hribovju,
- izdelajo turistični vodnik po makroregiji, izbrani pokrajini ali znamenitosti,
- vrednotijo pomen kmetijstva in iščejo razlike med posameznimi pokrajinami,
- ocenijo možnosti za odpravljanje regionalnih (pokrajinskih) in gospodarskega zaostajanja,
- razložijo pomen zdraviliškega turizma,
- oblikujejo turistični prospekt kraja ali območja v obpanonskem svetu s predvidevanjem nadaljnjega razvoja,
- izdelajo analizo pozitivnih in negativnih dejavnikov za razvoj gospodarskih dejavnosti v Sloveniji glede na naravne in družbene dejavnike in vrednotijo različne dejavnosti z vidika trajnostnega razvoja,
- na osnovi družbenogeografske členitve Slovenije pojasnijo razvojne probleme slovenskih pokrajin in ugotavljajo preplet učinkovanja pokrajinskih dejavnikov nanje,
- raziščejo izbrani problem slovenske alpske, predalpske, obpanonske ali obsredozemske pokrajine (s terenskim delom, z analizo različnih virtualnih virov in analizo statističnih podatkov ...) in ga predstavijo na poljuben način (z raziskovalno ali seminarsko nalogo, s kritično analizo ipd.),
- naredijo preglednico o vrednotenju prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti posameznih naravnogeografskih enot,
- med sošolci ali dijaki šole naredijo anketo s ciljem, da ugotovijo 10 slovenskih naravnih ali kulturnih znamenitosti in ugotovitve primerjajo s svojim lastnim izborom.

2.2 Merila za ocenjevanje pri geografiji na primeru teme Alpske pokrajine Slovenije

Dr. Anton Polšak, Zavod RS za šolstvo

Povzetek

V prispevku je na primeru teme Alpske pokrajine Slovenije prikazana možnost oblikovanja opisnih meril za ocenjevanje. Upoštevani so tako splošni kot operativni cilji teme in tudi veščine na temelju dveh pogosto uporabljenih taksonomij učnih in miselnih procesov (Bloom in Marzano). Avtor ugotavlja smiselnost uporabe obeh.

Ključne besede: merila ocenjevanja, alpski svet, Slovenija, učni načrt

2.2.1 Uvod

Ocenjevati znanje je možno na več načinov. Če želimo znanje oceniti čim bolj celovito in če naj bo ocena tudi kakovostna povratna informacija, potem je ena od boljših možnosti ocenjevanje z opisniki in s tem tudi tovrstno podajanje povratne informacije. Kot primer za izdelavo opisnikov smo izbrali temo Alpske pokrajine, ki se obravnava v tretjem ali četrtem letniku gimnazije. Pri tem ne trdimo, da so za opisno ocenjevanje enako primerne vse teme, saj je to precej odvisno tudi od ciljev, ki jih želimo oziroma moramo doseči glede na učni načrt.

2.2.2 Elementi učnega sklopa

V tem poglavju kratko navajamo učne cilje, pričakovane rezultate in nekaj predlaganih dejavnosti.

Učni sklop: Alpske pokrajine (visokogorja in visoke kraške planote, alpske doline in kotline)

Učni cilji

Dijaki:

- pojasnijo različno poseljenost alpskih pokrajin,
- vrednotijo pomen alpskega sveta za razvoj kmetijstva in prometa,
- poiščejo vzroke za opuščanje planin,
- vrednotijo privlačnost posameznih prvin visokogorskega sveta za turizem in rekreacijo,
- opišejo razširjenost Triglavskega narodnega parka, njegov pomen in ukrepe za varstvo okolja kot tudi pomen ohranjanja narave v Alpah nasploh.

Rezultat: dijaki se ozavešijo o pomenu varovanja naravnih danosti na primeru alpskega sveta ob možnostih gospodarskega razvoja.

Gornji rezultat je hkrati izhodišče za:

- opredeljevanje dejavnosti, ki so potrebne, za to, da ga dosežemo (dejavnosti za pouk),
- opredeljevanje dejavnosti, s katerimi bomo ugotavljali, kako je dosežen,
- za določanje kriterijev in opisnikov.

Pričakovani rezultat je možno razgraditi na:

- vsebinski vidik:
 - o razumevanje različnih oblik gospodarskega izkoriščanja,
- procesni vidik:
 - o povzeti iz virov in gradiva ključne informacije, usposobiti se za delanje povzetkov v pisni ali grafični obliki,
 - o sklepati o vzrokih različne poselitve, gospodarske rabe in napovedati posledice, ki jih prinašajo kmetijstvo, industrija in turizem, ter analizirati perspektive z vidika domačinov in turistov.

Dejavnosti dijakov po učnem načrtu:

- na zemljevidih poiščejo bolj in manj poseljene doline, kotline in ravni(ne) in jih imenujejo,
- naštejejo oblike kmetijstva in analizirajo vzroke za pojavljanje teh oblik in jih zapišejo v primerni obliki,
- primerjajo nekdanji in sedanji pomen, tako da jih uredijo v logično shemo,
- izpišejo oz. naštejejo vzroke za opuščanje planin in opišejo posledice,
- sklepajo in utemeljijo, kakšne posledice ima to za tiste, ki so lastniki planin, in za okolje ter obiskovalce,
- predvidijo možnosti obstoja in razvoja kmetijstva (argumentirajo vrste kmetijstva in z njim povezane dejavnosti) z upoštevanjem krajevnih razmer.

Delo lahko načrtujemo kot samostojno delo ob virih in drugem gradivu (navedeno v prilogah), lahko pa gradivo tudi sami poiščejo na spletu. V tem primeru bi šlo še za več samostojnega dela dijakov.

2.2.3 Snovanje opisnikov na izbrano temo

Sledijo trije možni primeri snovanja opisnikov za ocenjevanje znanja. Prvi primer je razgrajen na posamezne opisnike po področjih oziroma kriterijih, druga dva pa predstavljata le možni izhodišči in ne vsebujeta vseh možnih oziroma do konca izdelanih in konkretiziranih opisnikov.

1. PRIMER

Gre za primer ocenjevanja s pomočjo opisnikov za posamezna področja, ki se zelo tesno navezujejo na operativne cilje. Za stopnjo razumevanja navedenih ciljev smo uporabili v grobem Bloomovo taksonomijo, s katero je možno v danem primeru dokaj dobro stopnjevati in razločevati kakovostne ravni znanja. Čeprav so ravni točkovane s točkami od 1 do 3, njihova vrednost ne pomeni količine znanja (1 točka ni dvakrat več kot 2 točki), zato mora biti tudi pretvorba v ocene temu ustrezna. Upoštevati je tudi treba, da raven pomnjenja ni enaka minimalnim pričakovanim dosežkom/rezultatom oz. standardom.

Preglednica 1: Opisniki glede na operativne cilje po Bloomovi taksonomiji miselnih procesov

Področje/kriterij (izbrani)	1 točka (raven pomnjenja)	2 točki (raven razumevanja)	3 točke (raven uporabe, analize in vrednotenja ter ustvarjanja)
Vzroki za opuščanje planin (kriterij: stopnja poznavanja vzrokov)	Dijak našteje in opiše oblike ter vzroke in posledice opuščanja planin.	Našteje in opiše vzroke in posledice opuščanja planin. Ilustrira s primeri. Se zaveda različnega gledanja, a analizira le enega. Nakaže predlog.	Ob lastnem primeru, ki ga pravilno uvrsti, utemelji vzroke in posledice. Primer analizira s perspektive domačinov – kmetov in občasnih obiskovalcev. Predlogi za oživiljanje planšarstva so izvedljivi in inovativni.
Poseljenost Alpskih pokrajin (kriterij: stopnja poznavanja razlik v poseljenosti)	Dijak ve, da so pokrajine znotraj alpskega sveta različno poseljene.	Dijak zna naštet vzroke za različno poselitev pokrajin in to ilustrirati s konkretnimi primeri (povzetimi iz učbenika).	Dijak zna pojasniti, kako posamezni geografski dejavniki vplivajo na gostoto poselitve, in jih zna povezati s procesi, ki so vplivali ali še vplivajo na poselitev. Upošteva tudi zgodovinski vidik in zna napovedati prihodnje (realne) spremembe.
Pomen alpskega sveta za razvoj kmetijstva in prometa (kriterij: stopnja zmožnosti presoja trditev)	Dijak opiše oblike in ključne značilnosti kmetijstva in prometa.	Dijak razlikuje ključne od neključnih dejavnikov. Navede primere, kako se je človek prilagodil omejitvam.	Dijak argumentira, kako so klimatske in reliefne značilnosti pogojevale prilagoditev kmetijstva in ljudi nanje, ter kako so se temu prilagodile prometne poti. Ocení dobre in slabe strani takšnega stanja ter presodi možnosti in omejitve nadaljnega razvoja.
Privlačnosti posameznih prvin visokogorskega sveta za turizem in rekreacijo (kriterij: stopnja zmožnosti presoja trditev)	Dijak našteje vrste turizma in rekreacije, ki so se razvile v alpskem svetu.	Dijak navede posamezne prvine, ki vplivajo na turistični obisk, in jih razvrsti po pomembnosti.	Dijak na podlagi kriterijev, ki jih ustrezno izbere kot relevantne, presoja privlačnost posameznih prvin visokogorskega sveta za turizem in rekreacijo. S svojimi zamislimi nakaže možne nove aktivnosti in območja zanje.

Obseg TNP, njegovega pomena in ukrepov za varstvo okolja kot tudi pomena ohranjanja narave v Alpah nasploh (kriterij: natančnost omejitve meja TNP in stopnja poznavanja pomena TNP in varstva narave)	Dijak s pomočjo zemljevida približno omeji obseg TNP. Navede ključne oblike varovanja naravne in kulturne dediščine v območju parka.	Dijak s pomočjo zemljevida približno omeji obseg TNP. Navede ključne ukrepe za varovanje okolja in naravne ter kulturne dediščine in opredeli pomen teh ukrepov.	Dijak s pomočjo zemljevida omeji obseg TNP. Imenuje pokrajine, kjer poteka njegova meja. Navede ključne ukrepe za varovanje okolja in naravne ter kulturne dediščine in ovrednoti te ukrepe po kriterijih sonaravnosti, možnosti razvoja gospodarskih in drugih dejavnosti ter prometa.
Delo z viri (kriterij: ustreznost posploševanja in povzemanja)	Dijak vsebino pisnega vira deloma reorganizira tako, da izpiše ključne besede in pojave.	Dijak vsebino pisnega vira ustrezno reorganizira tako, da izpiše ključne besede in pojave itd.	Dijak vsebino pisnega vira ustrezno reorganizira tako, da izpiše ključne besede in pojave in jih hierarhično uredi. Pokaže na povezave med njimi.
Delo z zemljevidi (kriterij: prepoznavanje in razlaga informacij)	Dijak z zemljevida prebere pojave, ki jih le-ta prikazuje.	Dijak z zemljevida prebere pojave, ki jih le-ta prikazuje. Opiše osnovne značilnosti pojava in razloži, zakaj se pojavlja ravno tu ...	Dijak z zemljevida prebere pojave, ki jih le-ta prikazuje. Ugotovi njihovo prostorsko in/ali vzročno-posledično razporeditev. Primerja več zemljevidov med seboj.

2. PRIMER

V drugem primeru izhajamo iz posplošenih operativnih oziroma bolj kompleksnih ciljev. Izhodišče je spodnja preglednica, ki po klasifikaciji znanja spominja na Gagnéjevo, po kognitivnih procesih pa na Bloomovo taksonomijo.

Preglednica 2: Kombinacija vrst znanja in taksonomije miselnih procesov

	Pomniti	Razumeti	Uporabiti	Analizirati	Vrednotiti	Ustvarjati
Dejstva	zapomniti si dejstva	razumeti dejstva	uporabiti dejstva	analizirati s pomočjo dejstev, konceptov, principov in postopkov	vrednotiti s pomočjo dejstev, konceptov, principov in postopkov	ustvarjati s pomočjo dejstev, konceptov, principov in postopkov
Koncepti, principi (konceptualno znanje; pojavi, zakonitosti)	zapomniti si koncept	razumeti koncept	uporabiti koncept			
Postopki (proceduralno znanje)	zapomniti si postopke	razumeti postopke	uporabiti postopke			
Metakognitivno znanje	zapomniti si metakognitivne strategije	razumeti metakognitivne strategije	uporabiti metakognitivne strategije	analizirati metakognitivne strategije	vrednotiti metakognitivne strategije	ustvarjati metakognitivne strategije
	znanje		veščina	veščina		

(Vir: Dalton, 2003; Krathwool, 2002.)

Zgornjo preglednico smo ustrezno dopolnili s pojmi, ki se nanašajo na našo obravnavano temo. To je okvir, ki bi nam lahko v nadaljevanju služil za izdelavo opisnikov po tej poti oz. metodi.

Preglednica 3: Kombinacija vrst znanja in taksonomije miselnih procesov z nekaterimi geografskimi cilji

Najvišje stopnje (analiza, vrednotenje in ustvarjanje) navajamo v eni rubriki (stolpcu), čeprav je vsaka zase samostojna kategorija.

	Pomniti	Razumeti	Uporabiti	Analizirati Vrednotiti Ustvarjati
Obvladovanje dejstev, imen, podatkov, pojmov	zapomniti si dejstva, imena itd. (TNP, planinsko pašništvo, gostota poselitve, urbanizacija, vikendaštvo, varovanje narave, zavarovano območje, prometnice itd.)	razumeti dejstva	uporabiti dejstva	analizirati, vrednotiti in ustvarjati s pomočjo dejstev, konceptov, principov in postopkov <i>Primer:</i> Dijak predlaga in argumentira nekaj lastnih ukrepov za revitalizacijo planinskega pašništva in kmetijstva nasploh.
Obvladovanje konceptov ali konceptualno znanje (geografski pojavi, dogodki, strukture, zakonitosti, zveze, principi)	zapomniti si koncept (opuščanje planin, zaraščanje, dvig gozdne meje, vrste kmetijstva, zgoščevanje prebivalstva v dolinah, vpliv turizma na okolje, dejavnosti, poselitve itd.)	razumeti koncepte <i>Primer:</i> Dijak razloži opuščanje planin, tako da argumente povezuje in sooča z vzroki v drugih pokrajinah	uporabiti koncepte <i>Primer:</i> Dijak napove realno možnost razvoja turizma v območjih TNP glede na dane podatke.	Dijak napove dolgoročnojšo realno možnost razvoja turizma v območjih TNP.
Obvladovanje postopkov ali proceduralno znanje (geografske veščine in postopki, geografske tehnike in metode in njihova uporaba)	zapomniti si postopke (branje zemljevida, delo z viri)	razumeti postopke	uporabiti postopke <i>Primer:</i> Dijak na zemljevidu omeji Julijske Alpe, prebere nadmorsko višino posameznih delov, ugotovi razlike v naravnih dejavnikih itd. Iz virov razbere temeljne dileme in vprašanja, izpiše ključne pojme in morebitne ključne podrobnosti itd.	
Metakognitivno znanje	zapomniti si metakognitivne strategije (kako izboljšati svoje učenje)	razumeti metakognitivne strategije	uporabiti metakognitivne strategije	
	znanje		veščina	zmožnost

Preglednica 4: Taksonomija miselnih procesov in kriteriji ocenjevanja po prirejenem modelu Marzana

Področje	Spretnosti in veščine	Kriteriji	Optimalno	Minimalno
Opazovanje, primerjanje, razvrščanje, uvrščanje, abstrahiranje	- Primerjanje gostote prebivalstva v različnih alpskih pokrajinah in reliefnih enotah (Primerjanje) Razvrščanje pomena gospodarskih dejavnosti nekdanj in danes - Sklepanje o vplivu reliefa, nadmorske višine in rastlinstva na gostoto poselitve	- Vidiki primerjanja - Pravilnost uvrstitve (razvrstitve) - Pravilnost ugotovitev	- Dijak pravilno primerja poselitev po posameznih pokrajinah alpskega sveta. - Primerja gospodarske dejavnosti nekdanj in danes in pravilno ugotovi njihov relativni pomen.	- Dijak ve, da so pokrajine znotraj alpskega sveta različno poseljene. - Nasteje in locira najvažnejše gospodarske dejavnosti.
Sklepanje z indukcijo, sklepanje z dedukcijo, sklepanje po analogiji			Dijak zna pojasniti, kako posamezni geografski dejavniki vplivajo na gostoto poselitve, in jih zna povezati s procesi, ki so vplivali ali še vplivajo na poselitev. Upošteva tudi zgodovinski vidik in zna napovedati prihodnje (realne) spremembe.	Dijak ve, da so pokrajine znotraj alpskega sveta različno poseljene in da nanj vplivajo različni dejavniki. Nasteje ključne in opiše en izbrani primer.
Argumentiranje, utemeljevanje, analiziranje perspektiv, izbiranje med alternativami (odločanje), presoja	- Analiziranje selitev iz višjih v nižja območja - Presojanje privlačnosti alpskega sveta za različne gospodarske dejavnosti - Utemeljevanje pomembnosti obstoja TNP z različnih vidikov - Argumentiranje možnosti za nove posege v alpski prostor - Presojanje pomena alpskega sveta z vidika domačinov in turistov	- Pravilnost oblikovanja in logičnost napovedi - Točnost uporabljenih argumentov - Število upoštevanih perspektiv	Dijak argumentira, kako so klimatske in reliefne značilnosti pogojevale prilagoditev kmetijstva in ljudi nanje ter kako so se temu prilagodile prometne poti. Ocení dobre in slabe strani takšnega stanja ter presodi možnosti in omejitve nadaljnjega razvoja. Navede ključne ukrepe za varovanje okolja in naravne ter kulturne dediščine in ovrednoti te ukrepe po kriterijih sonaravnosti, možnosti razvoja gospodarskih in drugih dejavnosti ter prometa.	- Dijak opiše oblike in ključne značilnosti kmetijstva in prometa. - Navede ključne oblike varovanja naravne in kulturne dediščine v območju parka.

Eksperimentalno raziskovanje, reševanje problemov, analiza napak					
Delo z viri	- Branje zemljevidov - Delo s tekstovnim gradivom	- Pravilnost branja zemljevidov (stopenji razumevanja in uporabe) - Sposobnost povezovanja	- Dijak z zemljevida vrsto pojavnosti in njegovo prostorsko razširjenost. Pojave medsebojno povezuje in prepleta. - Iz besedila izpiše vse ključne besede in naredi povzetek, ki vključuje vsa ključna dejstva (ugotovitve), ki jih poveže v logično celoto.	- Dijak z zemljevida razbere vrsto pojavnosti in njegovo prostorsko razširjenost. Opazi najbolj ključne elemente. - Iz besedila izpiše do polovice ključnih besed in naredi povzetek, ki vključuje nekaj ključnih dejstev (ugotovitev).	
	Predstavljanje idej				

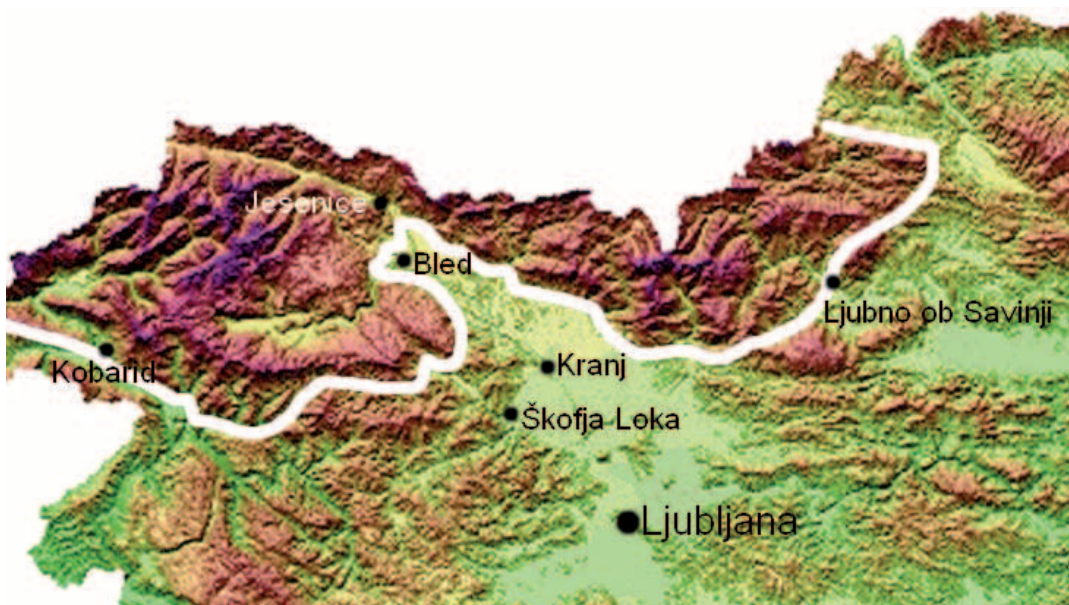
Vseh področij pri vsaki temi ni mogoče opredeliti. To je posledica dejstva, da ni nujno niti mogoče preveriti oziroma oceniti vseh relevantnih področij. Ta področja lahko ocenimo pri kaki drugi temi ali pa ob ustreznem trenutku glede na obravnavo zaključenih enot (tem, tematskih sklopov).

2.2.4 Kakšno gradivo naj uporabimo?

Pri obravnavi teme Alpske pokrajine Slovenije oziroma njihovega gospodarstva moramo ob predpostavki, da sledimo zapisanim ciljem v smislu razvijanja nekaterih ključnih veščin in kompetenc, uporabiti ustrezno literaturo in/ali vire. Če bi uporabili drugačno metodo, tega niti ne bi bilo treba ali vsaj ne v taolikšni vlogi. V našem primeru zadani splošni cilj ustrezno podpira gradivo, ki ga prilagamo v nadaljevanju. Pripominjamo pa, da je še mnogo drugega gradiva, ki bi bilo ravno tako ustrezno. Pogoj v tem smislu je, da mora gradivo vsebovati vire, v katerih dijaki iščejo ključne podatke in informacije, da vsebuje tudi slikovno gradivo, ki ga primerjajo, da iz virov razberejo določene pojave in zakonitosti in iz njih sklepajo na posledice, da povežejo vzroke in posledice itd.

Priloge 1, 2 in 3 podpirajo cilj, da dijaki pojasnijo različno poseljenost alpskih pokrajin.

Priloga 1

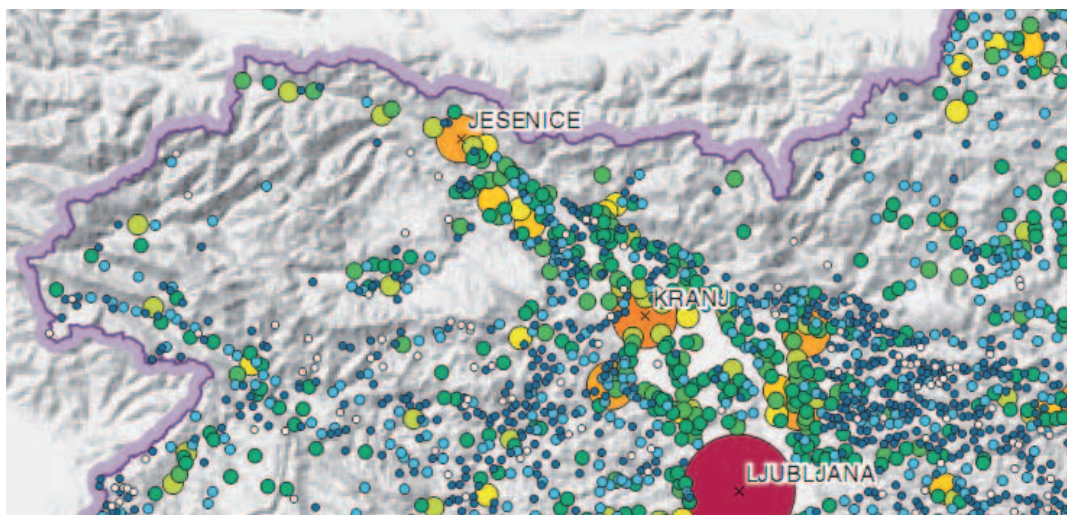
Slika 1: Obseg alpskih pokrajin (Vir: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Ljubljana. Dostopno na: <http://www.zrc-sazu.si/moa/images/Relief4bt.gif>, 16. 6. 2010)

Priloga 2

Slika 2: Označitev alpskih pokrajin (Vir: Senegačnik, J. (2010). Slovenija 2, geografija za 4. letnik gimnazij. Modrijan: Ljubljana, str. 11.))

Priloga 3

Slika 3: Naselja v slovenskem alpskem prostoru in sosedstvu (Vir: Velikost naselij glede na število prebivalcev. V: Popisni atlas Slovenije. Prebivalstvo in naselja (2007). Ljubljana: Statistični urad RS, str. 18. Dostopno na: http://www.stat.si/doc/pub/prebivalstvo_naselja.pdf, 16. 6. 2010.)

Priloga 4: Večstopenjska planinska paša

Priloga 4 podpira cilj, da dijaki poiščejo vzroke za opuščanje planin (na konkretnem primeru), pa tudi da vrednotijo pomen alpskega sveta za razvoj prometa in opišejo pomen ukrepov za varstvo okolja kot tudi pomen ohranjanja narave v Alpah nasploh.

»Pred drugo svetovno vojno so lastniki pašnih pravic v okviru Agrarne skupnosti Češnjica pasli živino spomladi, od Jurjevega (24. 4.) ali od Florjanovega (4. 5.) pa do konca maja na skupnih pašnikih na Poljani nad vasjo. Okoli sv. Urbana (25. 5.) so gnali v nižje planine (Zajamniki, Jelje, Konjska dolina, Pokrovc, Goreljek, Na Pečeh, Ravne). V nižjih planinah so nekoč ostali do sv. Petra in Pavla (29. 6.), zatem so gnali v visoke planine (Krstenico, Pod Mišelj vrhom, Velo in Malo polje, Na kraju, volovsko planino Lopučnico in planino za jalovo živino Govnjač). Medtem so na vaških travnikih in v senožetnih in nižjih planinah pokosili travo, posušeno seno spravili na senik ter tako poskrbeli za jesensko in zimsko krmo. Po sv. Jerneju (24. 8.) so se vrnili v nižje planine, kjer so ostali do Mihelovega (29. 9.), v senožetnih planinah (Pokrovc, Podrob, Na Šeh, Četeže) pa so ostali, dokler je dopuščalo vreme in krma v senikih. Po vrnitvi v dolino so do snega pasli na okoliških pašnikih in travnikih. S podaljševanjem sezone pašne so lastniki živine prihranili pri krmi. Kolobar se je zaključil s hlevsko rejo živine preko zime. Živino so krmili s senom, ki so ga pokosili na vaških senožetnih, pa **tudi nižjegorskih travnikih in so ga pozimi s sanmi spravljali v dolino.**

Zaradi manjšega števila živine je dandanes kolobar ohlapnejši. Do nedavnega so Češnjani spomladi gnali na Zajamnike, okoli sv. Petra in Pavla (29. 6.) je basen-ga (odhod) v visokogorsko planino Krstenico, kjer ostanejo do začetka septembra, do sobote pred angelsko nedeljo (prve nedelje v septembru) ali pa do sobote po malem šmarnu (8. 9.). Po odgonu živine s Krstenice majarijo (pasejo živino in predelujejo mleko) posamezniki še individualno v nižjih planinah (Zajamniki, Ravne). Poleti se na Krstenici prepase od dvajset do trideset glav mlečne in prav toliko jalove živine, povečini avtohtone bohinjske cike, ki je spričo majhnosti, čvrstih parkljev in pigmentiranih oči zelo primerna za rejo v visokogorskih planinah. Planinska paša mlečne živine in skupna dnevna predelava mleka priča o živosti planšarstva na Krstenici.

Obstoj krsteniške visokogorske pašne ima velik pomen za ohranjanje gospodarskega znanja o kolobarjenju pašne in košnje po vaških, senožetnih, nižjegorskih in visokogorskih pašnikih in travnikih ter za ohranjanje znanja izdelave sira (vrste trapist, ementaler, mohant), masla, pinjenca in skute. Izreden pomen ima visokogorska paša tudi za ohranjanje kulturne krajine v Triglavskem narodnem parku. Prav zaradi te se posamični rejci odločajo za avtohtono bohinjsko ciko. Življenje in delo v planini Krstenica povečujeta sonaravno turistično ponudbo v Bohinju in širšem alpskem prostoru.«

(Vir: Živa kulturna dediščina Slovenije, večstopenjska planinska paša. Dostopno na: <http://www.zkds.si/filelib/Krstenica.pdf>, 16. 6. 2010.

Priloge 5, 6, 7, 8 in 9 podpirajo cilje, da dijaki:

- vrednotijo pomen alpskega sveta za razvoj kmetijstva in prometa,
- vrednotijo privlačnost posameznih prvin visokogorskega sveta za turizem in rekreacijo,
- opišejo razširjenost Triglavskega narodnega parka, njegov pomen in ukrepe za varstvo okolja kot tudi pomen ohranjanja narave v Alpah nasploh.

Priloga 5: Negativni učinki turizma in rekreacije v alpskem svetu

PRST

gradbena dela, povezana s turizmom
strojno izravnavanje smučarskih prog
izvajanje različnih rekreacijskih dejavnosti

spremembe fizikalnih lastnosti prsti

strojna priprava smučarskih prog
izravnavanje terena
izvajanje različnih rekreacijskih dejavnosti

zmanjšanje rodovitnosti

povečanje količine fekalij in odpadkov
s turizmom povezan promet, motošport, vožnja z motornimi sanmi, ...

onesnaževanje

vzdrževanje igrišč za golf

gradnja objektov turistične superstrukture
in infrastrukture

izguba površin zaradi pozidave

VODA

poraba vode v prenočitvenih in gostinskih objektih
umetno zasneževanje
vzdrževanje rekreacijske infrastrukture

povečana poraba vode

povečane količine odpadnih voda zaradi prisotnosti turistov

povečana nevarnost razlitja pogonskih goriv pri prometnih nesrečah

onesnaževanje

priprava smučarskih prog s pomočjo kemikalij
vzdrževanje rekreacijskih površin
(npr. uporaba pesticidov ali herbicidov pri igriščih za golf)

povečan promet zaradi turizma
izvajanje rekreacijskih dejavnosti, povezanih z uporabo motornih vozil
obratovanje turistične superstrukture in infrastrukture

emisije škodljivih in drugih snovi v zrak

RASTLINSTVO

priprava smučarskih prog s pomočjo kemikalij
povečanje količine odpadkov in fekalij
hoja, vožnja zunaj poti
gozdni požari zaradi nepazljivih turistov

spremembe v sestavi rastlinskih vrst

gradnja turizmu namenjenih objektov oz. infrastrukture
trganje, nabiranje rastlin

uničenje rastlinstva in biotopov

izvajanje različnih rekreacijskih dejavnosti
(npr. kolesarjenje in hoja zunaj poti,
smučanje pri majhni debelini snežne odeje, ...)

poškodbe rastlinstva

ŽIVALSTVO

prisotnost turistov, izvajanje rekreacijskih dejavnosti

motenje živali

gradnja v turizmu in rekreaciji namenjenih objektov in infrastrukture

razbitje in zoževanje življenjskega prostora divjadi

s turizmom povezan promet
motorizirane rekreacijske dejavnosti
lov

neposredno povzročanje smrti živali

(Vir: Cigale, D. (2004). *Okoljski učinki turizma in rekreacije v slovenskem alpskem svetu*. V: *Geografski obzornik*, 51, 4, str. 6.)

Priloga 6: Turistične dejavnosti v Alpah

»Tako sta bili po letu 1965 v Alpah značilni dve glavni skupini gostov: prva so bili tradicionalni poletni turisti, druga pa "moderno" usmerjeni zimskošportni turisti. Prva je prihajala predvsem zaradi estetike alpske pokrajine in se je ukvarjala s sprehodi, planinskimi izleti, alpinističnimi vzponi ali se prevažala z gorskimi železnicami, druga, večinoma mlajša skupina, pa je bila motivirana pretežno s športnimi dejavnostmi, sprva zlasti smučanjem. Medtem ko se je do srede sedemdesetih let prva skupina postopoma zoževala, je druga številčno stalno naraščala, v nekaterih obdobjih celo z dvoštevlično stopnjo rasti.

V drugi polovici osemdesetih let je prišlo do sprememb tudi v času poletne turistične sezone. Z uveljavljanjem življenjskih vrednot: "biti zdrav", "biti fit", "biti telesno zmogljiv" se je začelo povečevati število ljudi, ki so želeli počitnice v Alpah preživeti ob aktivnem športnem udejstvovanju. S tem so se tradicionalnemu planinstvu in alpinizmu pridružile številne, deloma modno pogojene in visoko specializirane športne dejavnosti, s katerimi so se ukvarjali alpski turisti. Značilni primeri takih v poletnem času so gorsko kolesarjenje, kajakaštvo, rafting, tenis, jahanje, golf, taborjenje, športno plezanje, jadralno padalstvo, v zimskem času pa hoja in tek na smučeh, deskanje na snegu, športno plezanje v ledu, vožnja z motornimi sanmi, jadralno padalstvo (Jeršič, M., 1997).

Ker je za velik del novih športnih dejavnosti potrebna športna infrastruktura, skušajo nosilci turistične ponudbe zanje zagotoviti objekte, ki bi bili neodvisni od vetra in padavin. Ta prizadevanja terjajo vedno več različnih tehničnih naprav in to ne samo na prostem, temveč tudi v pokritih prostorih, saj se posamezne dejavnosti, ki so bile nekdanj navezane le na odprto pokrajino, selijo tudi v dvorane, kot npr. športno plezanje, kopanje, tenis, drsanje, jahanje.«

(Vir: Jeršič, M. (2004). Slovenske Alpe – kulturna pokrajina – naravni park – športna arena?. Dela 13. Ljubljana: Oddelek za geografijo FF v Ljubljani. Dostopno na: http://www.ff.uni-lj.si/oddelki/geo/publikacije/dela/files/dela_13/04_matjaz_jersic.pdf, 16. 6. 2010.)

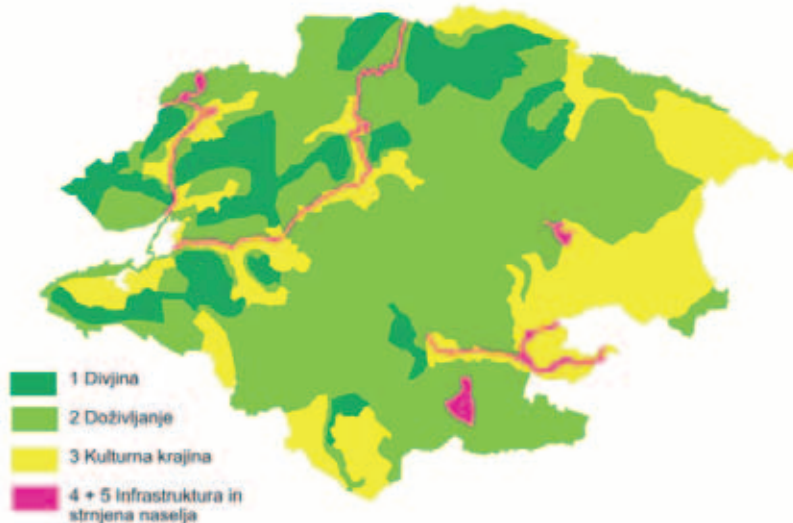
Priloga 7: Zemljevid Triglavskega narodnega parka

Slika 4: Triglavski narodni park. Geopedija. Dostopno na: http://www.geopedia.si/lite.jsp#T105_x499072_y112072_s9_b4 (13. 2. 2013).

Priloga 8: Osnovni predlog conacije TNP, ki so ga predložile nevladne organizacije leta 2007.

Predlog varstvenih območij NVO
Območji SPA+pSCI Julijske Alpe
1+2=73,5%

Slika 5: Triglavski narodni park. Mountain wilderness. Dostopno na: http://www.mountainwilderness.si/sl/delovanje-drustva/predlog-novega-zakona-o-tnp/osn-predlog-conacije.png/image_view_fullscreen, 15. 6. 2010.)

Priloga 9: Nameni Triglavskega narodnega parka

Varovanje narave in ohranjanje kulturne krajine

Temeljni cilj narodnih parkov po vsem svetu je varstvo narave, ohranitev izjemnih naravnih in kulturnih vrednot, varstvo avtohtonih, redkih in ogroženih rastlinskih in živalskih vrst, naravnih ekosistemov in značilnosti nežive narave ter ohranitev in nega kulturne krajine.

Skrb za ustrezen razvoj v parku

Triglavski narodni park si prizadeva za skladen, trajnosten razvoj tradicionalnih gospodarskih panog, predvsem kmetijstva, gozdarstva in turizma, ter za izpolnjevanje ustreznih materialnih in drugih pogojev za življenje in delo tukajšnjega prebivalstva.

Omogočanje doživljanja parka

Triglavski narodni park obiskovalcem nudi doživljanje parka na različne načine: usmerjanje (informacijska središča in točke, informativne table, parkovne poti), vodeni izleti, biološke delavnice v naravi, ustvarjalne delavnice in različni izobraževalni programi. Primerne oblike rekreacije so tiste, ki so podrejene temeljnim namenom narodnega parka. Le ohranjene vrednote bodo nam in prihodnjim generacijam omogočale duhovno bogatitev in sprostitev.

Raziskovanje

Raziskovalno delo poteka na različnih področjih v okviru rednega in projektnega dela. Pridobljeni podatki, rezultati in sklepi rabijo za pripravo strokovnih podlag in pomenijo usmeritve za nadaljnje delo.

Vzgojno in izobraževalno delo

Vzgoja, izobraževanje in ozaveščanje imajo pomembno vlogo pri razumevanju, torej tudi odnosu do narodnega parka. Dejavnosti parka na tem področju so: priprava publikacij, načrtovano komuniciranje z javnostmi, oblikovanje in izvajanje različnih izobraževalnih programov, predvsem za mlade, ozaveščevalne akcije idr.

(Vir: Triglavski narodni park. Dostopno na: <http://www.tnp.si/spoznavati/C82/>, 16. 6. 2009.)

Glede na zapisano lahko ugotovimo, da lahko s pomočjo priloženega gradiva učitelj ob izbiri ustrezne metode uresniči večino ciljev, kakšno manjkajočo vrzel pa lahko dopolni med delom samim s pogovorom.

2.2.5 Sklep

Ob predpostavki, da ima učitelj na voljo ustrezne vire in literaturo, kamor prištevamo tudi učbenik, lahko uresniči marsikateri ne smo operativni, temveč tudi splošni cilj, pa tudi kakšno izmed (geografskih) veščin in (splošnih) kompetenc. Čeprav nismo zahajali v podrobnosti didaktične izvedbe, samo nakazali nekaj možnosti za opisno ocenjevanje pri obravnavani temi. Pokazalo se je, da lahko brez večjih težav opredelimo ravni znanja in s tem opisnike za ocenjevanje tako po Bloomovi kot Marzanovi taksonomiji, zato niti nismo vztrajali pri še tretji taksonomiji, ki je neke vrste kombinacija omenjenih in spominja na Gagnéjevo taksonomijo. Ugotovljamo, da je smiselno snovati opisnike po le tisti taksonomiji, ki najbolj podpira cilje iz učnega načrta oziroma je z njimi najbolj skladna.

Literatura in viri

- 1 Gagné, R. M. (1985). *The Conditions of Learning and Theory of Instruction* (4th Edition). New York: CBS College Publishing.
- 2 Dalton, E. (2003). *The »New Bloom's Taxonomy«, Objectives, and Assessments*. Dostopno na: http://gaeacoop.org/dalton/publications/new_bloom.pdf (3. 11. 2011).
- 3 Krathwol, D. R. (2002). *A Revision of Bloom's Taxonomy: An Overview. Theory into Practice*, 4/41. College of Education, The Ohio State University. Dostopno na: http://www.unco.edu/cetl/sir/stating_outcome/documents/Krathwohl.pdf (3. 11. 2011).
- 4 Polšak, A. in sod. (2008). *Učni načrt. Geografija: splošna, klasična, ekonomska gimnazija*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2012/programi/media/pdf/un_gimnazija/geografija_spl_gimn.pdf (5. 11. 2011).

2.3 Prebivalstvo Slovenije in občine Šmartno ob Paki v šolski praksi

Dr. Anton Polšak, Zavod RS za šolstvo

Povzetek

Tema o prebivalstvu je ena od tistih, ki jih je možno obravnavati z dokaj veliko podporo IKT in ob veliki vpletenosti dijakov v razne dejavnosti. To velja tudi za temo o prebivalstvu Slovenije. V ta namen smo izbrali del ciljev in opisali možnosti njihove obravnave pri pouku z uporabo ustreznih spletnih strani. Nekatera vprašanja smo obravnavali tudi z vidika geografske (in ne samo didaktične) stroke.

Ključne besede: učni načrt, dejavnosti, geografija, prebivalstvo, Slovenija, Šmartno ob Paki

2.3.1 Uvod

Leta 2008 posodobljeni učni načrt za geografijo za gimnazije daje bistveno večji poudarek razvijanju veščin in kompetenc. Ob tem ne bi obširneje pojasnjevali, kaj v našem prispevku pomenijo posamezni pojmi oziroma termini, dodamo naj le, da gre za praktična znanja, ki jih je moč uporabiti tudi v vsakdanjem življenju (tj. življenjska znanja). Veščine, kompetence in zmožnosti so po našem mnenju toliko sorodni pojmi, da je njihov določnejši pomen razviden iz sobesedila.

V prispevku obravnavamo in didaktično razgrajujemo temo Prebivalstvo Slovenije, torej učno enoto, ki se obravnava (večinoma) v četrtem letniku gimnazijskega izobraževanja. Z nakazanimi možnostmi obravnave te učne snovi dajemo poudarek na oblikah in metodah dela, ki predpostavljajo večjo aktivnost dijakov ob ustreznih podpori informacijsko-komunikacijske tehnologije. Namen prispevka je tudi odgovoriti na vprašanje, ali je mogoče doseči – v kolikšni meri –, da dijaki usvojijo predpisane cilje s kar največjo mero samostojnega dela prek medmrežja in z drugimi računalniškimi programi. Pri tem pripominjamo, da cilj ni samo iskanje podatkov, ampak poiskati in uporabiti tudi takšne podatke, ki jih je treba še ustrezno obdelati, da pridemo do ustreznih ugotovitev.

2.3.2 Prebivalstvo Slovenije v učnem načrtu

Prebivalstvo Slovenije je možno obravnavati z večjo ali manjšo vlogo učitelja oziroma dijakov in s tem večjo ali manjšo mero njihovega samostojnega raziskovanja, iskanja informacij in podatkov ter njihove presoje, uporabe sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije itd. Dijaki informacije iz učbenikov, literature in medmrežja ne samo poiščejo in preberejo, ampak jih tudi ustrezno obdelajo; izluščijo ključne stvari, izberejo in uredijo relevantne podatke, napišejo povzetke, se urijo v uporabi računalniških programov (*Excel*, *Word* in drugi). Največji poudarek je kot posledica razpoložljivih podatkov na statističnih virih in s tem povezanim

risanju prebivalstvenih starostnih piramid, grafov gibanja prebivalstva na izbranih strukturah oziroma kazalnikih. Pri tem je pomembno poudariti, da pomen učitelja ne izginja, ampak ta dobiva novo, drugačno vlogo. Zato mora poleg ciljev učnega načrta primerno načrtovati dejavnosti in predvideti, katere veščine/kompetence je mogoče podpreti z določenimi dejavnostmi.

Učni načrt navaja pri poglavju **3.4.4 Prebivalstvo** naslednje cilje:

Dijaki:

- **opišejo značilnosti razvoja prebivalstva v Republiki Sloveniji in ga primerjajo z izbranimi državami Evrope,**
- **v učbeniku ali v literaturi iščejo podatke o najpogostejših vzrokih za priseljevanje in odseljevanje prebivalstva Slovenije po drugi svetovni vojni,**
- **se seznanijo z nacionalno sestavo prebivalstva Slovenije in razmišljajo o medkulturnem oz. mednacionalnem sožitju,**
- **primerjajo starostne piramide prebivalcev Slovenije in sosednjih držav ter ugotovijo razlike oziroma podobnosti,**
- pokažejo na karti območja slovenske narodnostne manjšine v Italiji, Avstriji in na Madžarskem,
- izdelajo poročilo o položaju slovenske manjšine na Madžarskem, v Avstriji in Italiji,
- poznajo svetovni zemljevid slovenskih izseljencev in različne vzroke izseljevanja,
- *opredelijo položaj Slovencev v zamejstvu po posameznih državah glede na njihove narodnostne pravice.*

Pri tem je *poševno* pisani cilj izbirni, ki ga dijaki usvojijo glede na svoje sposobnosti in/ali interese. Z **odebeljenim tiskom** so poudarjeni tisti cilji, na katere smo se omejili v tem prispevku.

Glede na cilje smo opredelili še pričakovane rezultate in evidence (dokazila).

Pričakovani rezultati

Dijaki:

- vedo, da ima Slovenija manj prebivalcev kot sosednje države,
- Slovenijo in sosednje države razvrstijo po številu prebivalcev,
- pojasnijo, zakaj in kako se je v preteklih desetletjih spreminjalo naravno in selitveno gibanje števila prebivalcev v Sloveniji,
- imenujejo obdobja prebivalstvene rasti, pozitivnega naravnega prirastka prebivalstva in obdobje negativnega naravnega prirastka,
- naštejejo in opišejo vzroke za priseljevanje in odseljevanje prebivalstva v Sloveniji,
- se zavedajo, da so prebivalci in državljani Slovenije narodnostno različni, a imajo skupne pravice,

- napišejo sestavek o mednacionalnem sožitju,
- obvladajo risanje in razumevanje starostnih piramid.

Med naštetimi cilji je cilj, da dijaki opišejo značilnosti razvoja prebivalstva¹¹ v Republiki Sloveniji in ga primerjajo z izbranimi državami Evrope, gotovo najbolj splošen in obsežen. Predpostavimo lahko, da so imeli pisci učnega načrta v mislih tako številčni razvoj kot vzroke za gibanje števila ter spreminjanje razmerij znotraj nekaterih struktur (zlasti starostna), ali pa iskanje vzrokov za spreminjanje nekaterih kazalnikov (rodnost, smrtnost in s tem povezan naravni prirast, selitve idr.). Skoraj gotovo pa je, da ne moremo v omenjeni sklop ali cilj umestiti še nekaterih drugih, bolj ekonomskih struktur prebivalstva (npr. dejavnostna oz. zaposlitvena). Za to verjetno ni dovolj razpoložljivega časa, čeprav bi bilo obravnavanje nekaterih problemov če ne že ključno, pa vsaj dobrodošlo pri razjasnjevanju gibanja števila prebivalcev.

Nekatere cilje je mogoče uresničiti hitro in neposredno (s kratkotrajno dejavnostjo), npr. tako, da dijaki preberejo odlomek v učbeniku ali si ogledajo in analizirajo neko sliko, grafikon; druge pa skušamo uresničiti z več zapovrstnimi in povezanimi dejavnostim, ki vodijo do cilja šele z vsemi načrtovanimi podkoraki ob celotni učni strategiji. Gotovo je tak že zgoraj navedeni cilj glede razvoja prebivalstva.

2.3.3 Možnosti realizacije ciljev

Ker smo si zadali nalogo, da damo poudarek raznovrstnim miselnim procesom in dejavnostim dijakov, in ker skušamo vključiti čim več IKT, moramo pouk tudi ustrezno načrtovati. Tako zastavljenega globalnega cilja namreč ni mogoče uresničiti, če dijaki samo poslušajo učiteljevo razlago (1. možnost) ali preberejo in obnovijo vsebino v učbeniku (2. možnost). Poleg tega nas je zanimalo, ali so na medmrežju sploh dostopni viri in podatki, ki bi jih uporabili kot gradivo za uresničitev učnih ciljev. Usmerili smo se zlasti na statistične vire in ne toliko na že objavljene prispevke o obravnavani problematiki. Poglejmo si realizacijo nekaterih učnih ciljev iz obravnavanega sklopa.

2.3.3.1 Starostne piramide

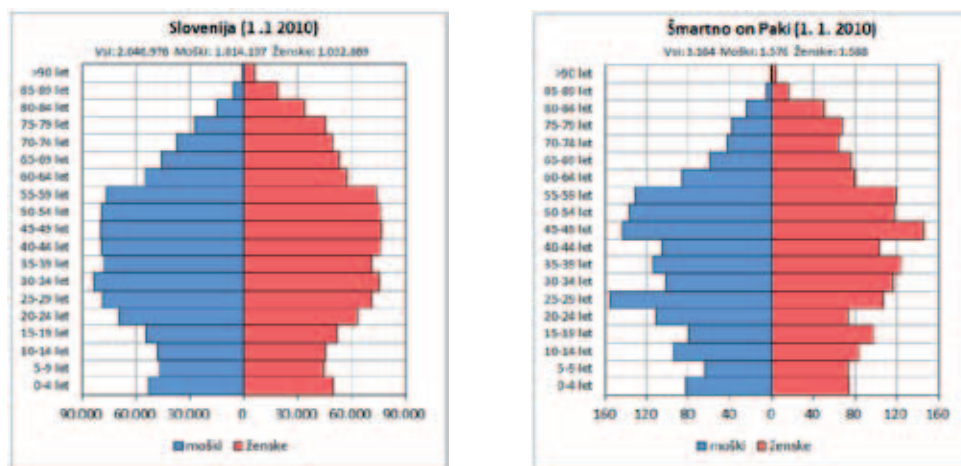
Učni cilj v tej zvezi je, da *dijaki primerjajo starostne piramide prebivalcev Slovenije in sosednjih držav ter ugotovijo razlike oziroma podobnosti*. Ena od možnosti je, da dijaki na medmrežju poiščejo starostne piramide, kar ni težko, a je vprašanje, kako dobro (ustrezno) izrisane in oblikovane piramide najdejo. Zato smo se odločili, da na medmrežju poiščemo »gole« statistične podatke o številu prebivalstva po starostnih kategorijah in jih v *Excelu* ustrezno obdelamo. Izbrali smo države, ki jih zah-

¹¹ Sam pojem razvoj prebivalstva je tako zapisan v učnem načrtu, čeprav bi kazalo biti pri njegovi uporabi previden. Je namreč težko opredeljiv, poleg tega pa obsega številna socialna, gospodarska in druga področja, ki vplivajo na gibanje prebivalstva. Zato v nadaljevanju govorimo o gibanju (spreminjanju) števila prebivalcev.

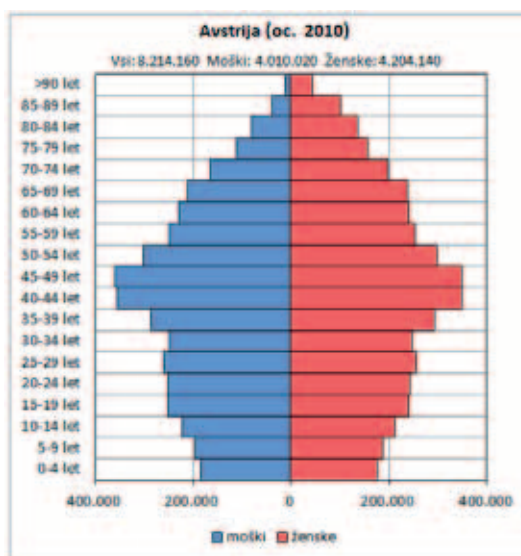
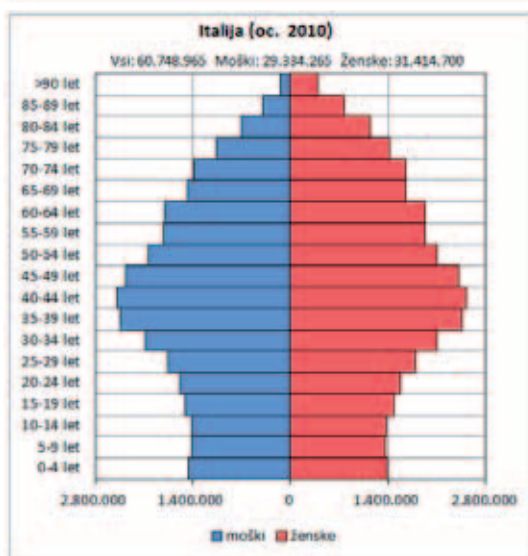
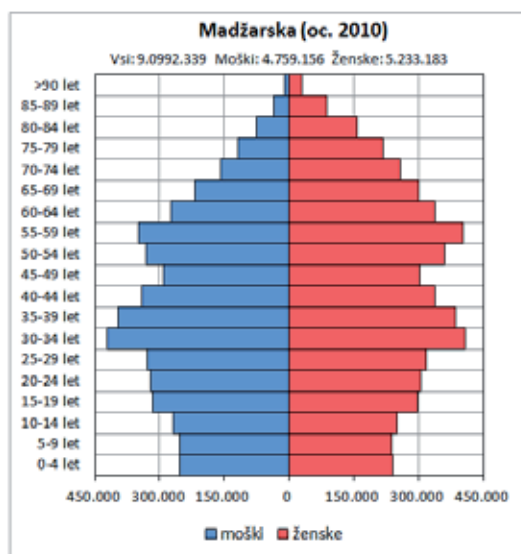
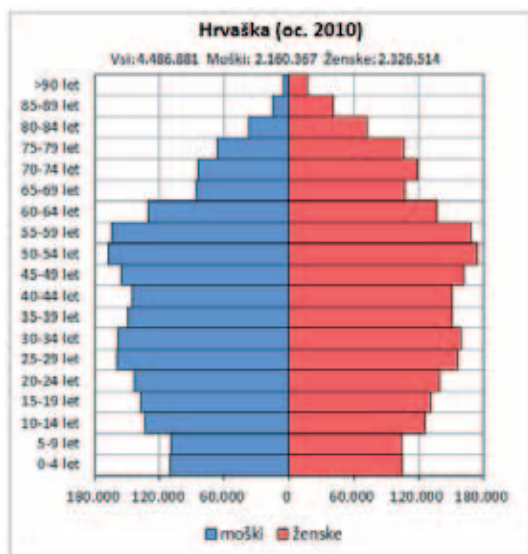
teva učni načrt: Slovenijo, Hrvaško, Madžarsko in Italijo, dodali pa občino Šmartno ob Paki (lahko bi izbrali katero koli drugo občino ali morda naselje). Podatke smo ustrezno obdelali in izrisali starostne piramide. Če bi vse te korake naredili dijaki, bi se gotovo naučili ali utrdili v poznavanju Excela in vzporedno spoznali podobnosti in razlike v starostnih piramidah. Posebnost risanja starostnih piramid v Excelu je v tem, da moramo poznati ukaze in nastavitve za izris grafa, ki je običajen pri starostni piramidi. O tem je avtor prispevka že pisal (Spletna učilnica za geografijo – gimnazije, medmrežje: <http://skupnost.sio.si/course/view.php?id=26>). Gre predvsem za problem ustreznega prikaza prebivalstva po spolu na levi (moški) in desni (ženske) strani grafikona. Po izrisu piramid, ki je tako miselna kot praktična dejavnost, je prav tako pomembna njihova analiza in primerjava.

Za starostne piramide v tem smislu lahko ugotovimo, da imajo na prvi pogled podobno obliko. Opazna je sicer bistvena razlika v številu prebivalstva, a razmerja so podobna: vse piramide sodijo v skupino piramid, ki so značilne za staro prebivalstvo. Nekako bolj slutimo, kot pa imamo realen dokaz, da je najvišji delež starega prebivalstva v Italiji in Avstriji, najnižji pa na Hrvaškem in Madžarskem (in občini Šmartno ob Paki). Šele indeks staranja prebivalstva za leto 2010 nam to jasno pokaže: ta znaša v Italiji 145,3, v Avstriji 127,2, v Sloveniji 117,7, na Madžarskem 110,9, na Hrvaškem 110,1 in v občini Šmartno ob Paki 105,6. Če vzamemo indeks staranja okrog 120 za tisti, ki še nakazuje na naravno obnavljanje prebivalstva, nam ti podatki tudi povedo, kje so večji oz. manjši problemi, ki izhajajo že iz same starostne sestave prebivalstva.

Pri obravnavi te problematike bi bilo torej ključno, da dijaki sami opravijo naloge, ki so nakazane zgoraj: iskanje relevantnih podatkov in virov, obdelava in interpretacija. Seveda je mogoče uporabiti tudi učbenike (nekateri so vsebinsko zelo podobni tu predstavljenemu gradivu), a to pomeni drugačne dejavnosti dijakov, ki smo se jim v našem primeru želeli zavestno izogniti. Uporabili smo stran ameriškega urada za štetje prebivalstva (United States Census Bureau), priporočamo pa tudi evropski statistični urad Eurostat (spletna stran: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/setupModifyTableLayout.do>). Na spletni strani Statističnega urada RS <http://www.stat.si/Piramida2.asp> je za starostne piramide Slovenije zanimiva tudi animacija, ki jo v tej zvezi velja pogledati.

Grafikona 1 in 2: Starostna piramida prebivalstva Slovenije in občine Šmartno ob Paki (Vir: SURS, dostopno na: <http://www.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp>, 10. 2. 2011, in http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/Dem_soc.asp, 19. 4. 2011.)

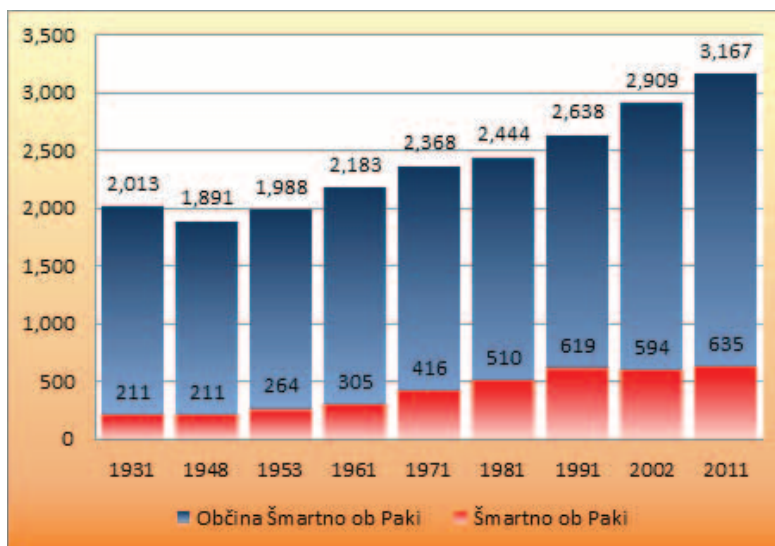

Grafikoni 3-6: Starostne piramide sosednjih držav (Vir: United States Census Bureau. Dostopno na: <http://www.census.gov/population/international/data/idb/informationGateway.php>, 21. 9. 2012.)

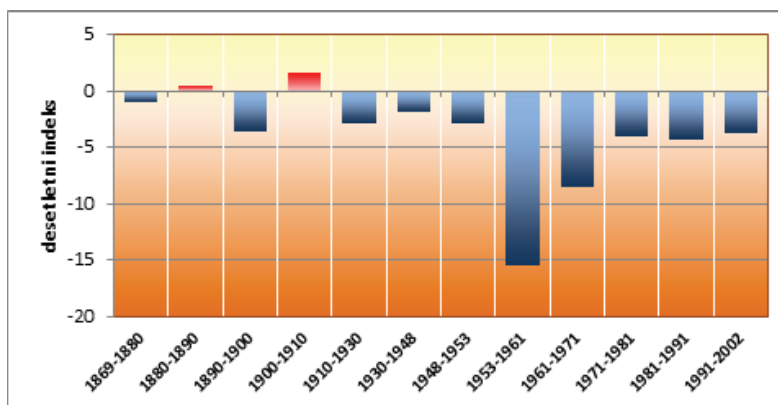
2.3.3.2 Gibanje števila prebivalcev na makro- in mikroravni

Vemo, da je gibanje števila prebivalstva oz. števila prebivalcev odvisno od dveh ključnih dejavnikov: naravnega prirasta in selitev. Podatke o tem lahko prav tako dobimo na medmrežju (Statistični urad RS), za boljšo ponazoritev pa lahko izberemo predstavitev v obliki grafikonov. Priporočamo, da te postopke opravijo tudi dijaki. Čemu se lahko nadejamo, da bodo ugotovili? Če bi na kakršen koli način prišli do takšnih ali podobnih grafikonov, kot jih predstavljamo v nadaljevanju, ali jih izdelali, bi z minimalno pomočjo lahko analizirali potek stopnje rodnosti, umrljivosti in naravnega prirasta. Grafi za Slovenijo močno spominjajo na model demografskega prehoda oz. njegove zaključne faze (grafikon 9).

V nadaljevanju prikazujemo še nekaj grafikonov, ki so povezani z obravnavano temo. Ti dokazujejo, da je podatke, na podlagi katerih so narejeni, dokaj preprosto obdelati, a je treba paziti na pravilen in smiseln način prikaza podatkov (vrsta grafikona).

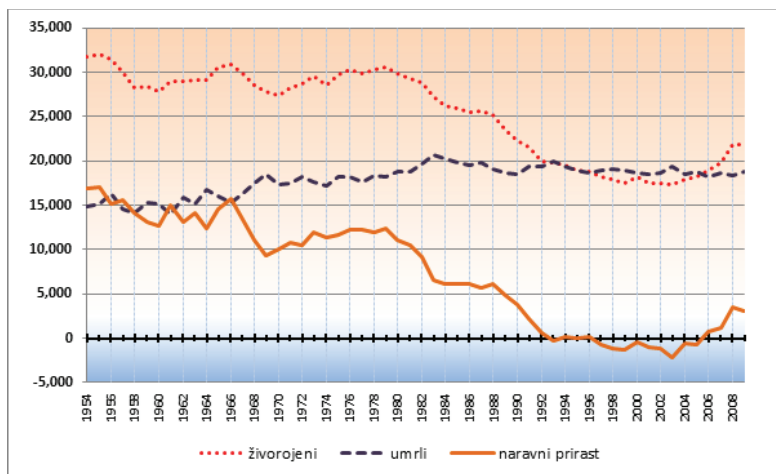
Grafikon 7: Prebivalstvo območja sedanje občine Šmartno ob Paki in naselja Šmartno ob Paki ob popisih 1931–2002 in stanju na dan 1. 7. 2011 (Vir: Krajevni leksikon Dravske banovine (1937), popisi prebivalstva, dostopno na: http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/Dem_soc.asp, 19. 11. 2011.)

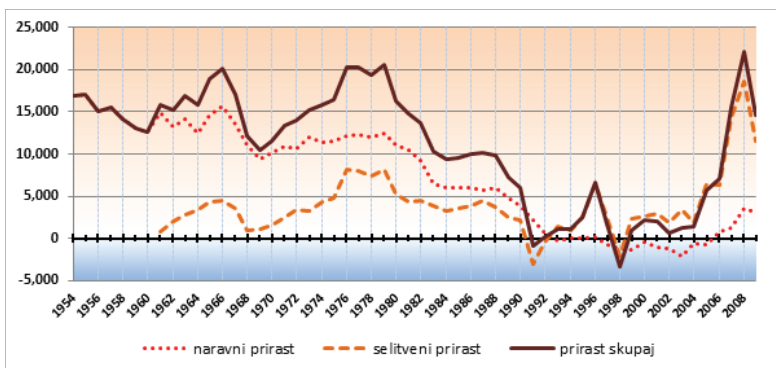
Grafikon 8: Gibanje desetletnega indeksa števila prebivalcev na Kozjanskem med popisnimi obdobji (Vir: Krajevni leksikon Slovenije, knjiga 3: Svet med Savinjskimi Alpami in Sotlo (1976). Ljubljana: DZS. Popis prebivalstva 1991 in 2002. Dostopno na: http://www.stat.si/publikacije/pub_popisne_prva.asp, 13. 2. 2013.)

Grafikoni od 7 do 12 se nanašajo na problematiko gibanja števila prebivalstva v določenih območjih (Slovenija, Kozjansko, Šmartno ob Paki). Gre za naravno in tudi selitveno gibanje prebivalstva, torej procesa, katerih obravnavo zahteva tudi učni načrt. Nekatere odgovore o njihovem poteku (časovni dimenziji) lahko dijaki dobijo že z analizo izbranih grafikonov, še zlasti če jih povezujejo z znanjem o slovenskih pokrajinah, povojnih gospodarskih in socialnih razmerah v Sloveniji itd.

Povezava z zgodovino je tu dobrodošla! Dejavnosti dijakov bi bile torej povezane z iskanjem virov, izdelavo in analizo grafikonov (v tem prispevku so pač predstavljeni že izdelani grafikoni, a ni nujno, da dijaki izdelajo ravno takšne). Glede na cilj, da dijaki ugotavljajo vzroke za spreminjanje števila prebivalstva, bi bilo smiselno vključiti tudi učbenik, čeprav smo predhodno zapisali, da se skušamo omejiti na vire na medmrežju in druge statistične vire.

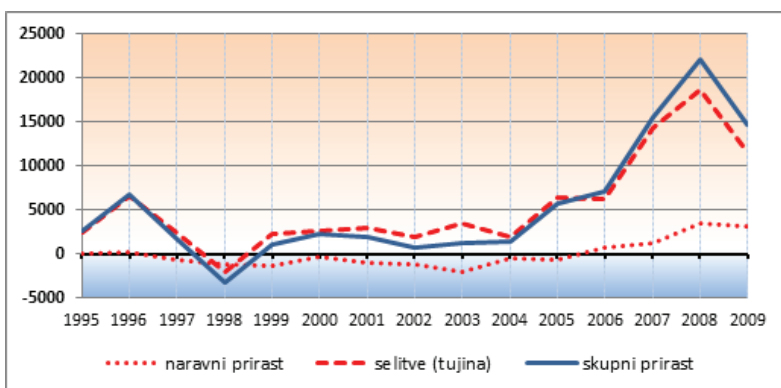

Grafikon 9: Naravni prirast prebivalstva v Sloveniji v obdobju 1954–2009 (Vir: Statistični urad RS. Dostopno na: http://www.stat.si/publikacije/pub_popisne_prva.asp, 13. 2. 2013.)

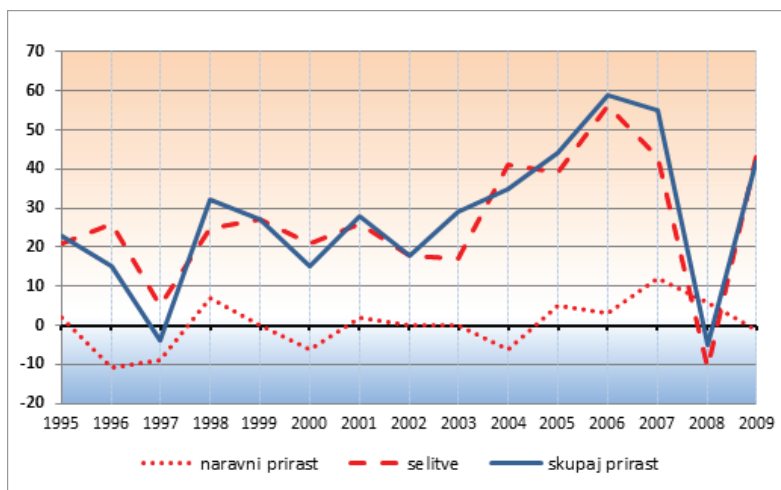
Grafikon 10: Gibanje naravnega in selitvenega prirasta v Sloveniji v obdobju 1954 (1961)–2009 (Vir: Statistični urad RS. http://www.stat.si/publikacije/pub_popisne_prva.asp, 13. 2. 2013.)

Opomba: Pri tem so upoštevani vsi prebivalci Slovenije, ne nujno državljani Slovenije.

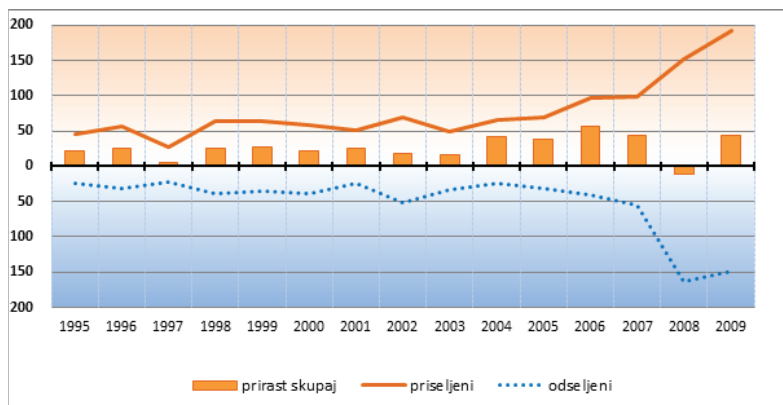
Grafikon 11: Naravno in migracijsko gibanje števila prebivalstva v Sloveniji 1995–2009 (Vir: Statistični urad RS. Dostopno na: http://www.stat.si/publikacije/pub_popisne_prva.asp, 13. 2. 2013.)

Opomba: Pri tem so upoštevani vsi prebivalci Slovenije, ne nujno državljani Slovenije.

Grafikon 12: Naravno in migracijsko gibanje števila prebivalstva v občini Šmartno ob Paki v obdobju 1995–2009. (Vir: Statistični urad RS. Dostopno na: http://www.stat.si/publikacije/pub_popisne_prva.asp, 13. 2. 2013.)

Opomba: Vir za leto 2003 navaja nelogičen podatek, saj bi morala razlika v naravnem prirastu in selitvah pomeniti razliko v številu prebivalstva v enem letu, a se razlika ne ujema s podatki o registru prebivalstva (1. januar oz. 1. junij določenega leta). Kljub sodobni tehnologiji so napake pogoste in tudi tega dejstva se učenci morajo zavedati.

Grafikon 13: Selitve v občini Šmartno ob Paki v obdobju 1995–2009 (Vir: Statistični urad RS. Dostopno na: http://www.stat.si/publikacije/pub_popisne_prva.asp, 13. 2. 2013.)

Ob analizi teh grafikonov pridemo tudi do nekaterih zanimivosti. Čeprav sodi to že bolj med obrobne teme, pa je v pouk koristno vključiti tudi kakšne posebnosti, ki jih (po naključju) zasledimo. Tako nas na prvi pogled zmede prikaz selitev v občini Šmartno ob Paki (grafikon 13). Kaj se je zgodilo leta 2008? Ali se je iz občine res odselilo 160 prebivalcev? Statistični podatki to potrjujejo. Leta 2008 in 2009 je bilo glede na prejšnja leta bistveno več notranjih selitev. Tako se je v občino Šmartno ob Paki leta 2008 iz drugih občin priselilo 128 ljudi, iz nje pa odselilo 160, leta 2009 pa se je iz drugih občin priselilo 160 in iz občine odselilo 130 ljudi. To pomeni, da je bil migracijski saldo leta 2008 -32 ljudi, leta 2009 pa ponovno pozitiven (+30 ljudi).

Je pa ob tem treba še upoštevati, da so do vključno leta 2007 v podatkih prikazane le selitve državljanov Republike Slovenije, od leta 2008 naprej pa selitve vsega prebivalstva skladno z novo definicijo prebivalstva Slovenije. Torej ne vemo, koliko je bilo selitev vsega prebivalstva do vključno leta 2007.

Preglednica 1: Povprečna starost in indeks staranja prebivalstva za izbrana območja

	Povprečna starost (let)	Indeks staranja
Šmartno ob Paki	40,5	94,7
Savinjska regija	41,1	110,1
Slovenija	41,4	117,7

(Vir: Statistični urad RS. Dostopno na: http://www.stat.si/publikacije/pub_popisne_prva.asp, 13. 2. 2013.)

O prihodnjem spreminjanju števila prebivalcev lahko sklepamo tudi na podlagi indeksov staranja prebivalstva. Izbrali smo podatke za tri območja (preglednica 1), s pomočjo katerih bi lahko v razredu razvili razpravo.

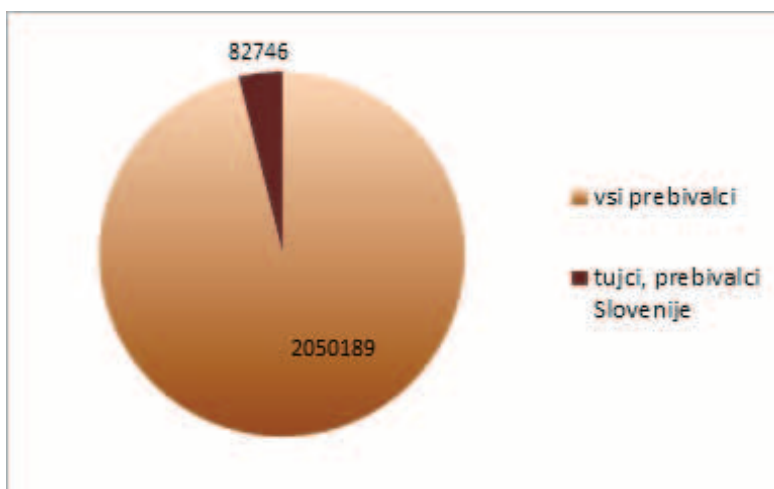
V nadaljevanju pogledjmo še nekaj podatkov o prebivalstvu Slovenije, ki jih lahko obravnavamo pri pouku.

2.3.3.3 Prebivalstvo po državljanstvu in narodnostna sestava prebivalstva Slovenije

Čeprav ni neposrednega cilja, ki bi zahteval, da dijaki poznajo število prebivalcev Slovenije in njihovo strukturo, pa menimo, da je o tem koristno spregovoriti tudi v razredu. Kaj bi npr. našli na medmrežju? Če že drugega ne, bi lahko dijaki ugotovili najnovejše (ocenjeno) število prebivalcev.

1. januarja 2011 je imela Slovenija po registru prebivalstva 2.050.189 prebivalcev, 1. januarja 2012 pa 2.055.496 prebivalcev. Kot prebivalce Slovenije lahko v grobem štejemo osebe, ki so eno leto ali več prebivale v Sloveniji na naslovu stalnega sli

začasnega bivališča.¹² To pomeni, da moramo pod pojmom prebivalstvo razumeti tako državljane Republike Slovenije kot tujce. Slednjih je bilo po registru 1. januarja 2011 82.746 (grafikon 14) (1. januarja 2012 pa npr. 85.555), kar znaša 4 %. Med vsemi tujci (82.746) jih je bilo 87,7 % (72.595) z območja nekdanje Jugoslavije, 6,5 % (5363) iz držav Evropske unije in 5,8 % (4788) iz drugih držav.

Grafikon 14: Prebivalci in državljani Slovenije (po registru prebivalstva na dan 1. 1. 2011) (Vir: Statistični urad RS. Dostopno na: http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/15_sestava_preb/05_05E10_drzavljanstvo/05_05E10_drzavljanstvo.asp, 5. 5. 2011.)

V učnem načrtu se še vedno pojavlja tudi cilj, da se dijaki seznani z nacionalno sestavo prebivalstva Slovenije in razmišljajo o medkulturnem oz. mednacionalnem sožitju. Govorjenje o narodnosti sestavi je v sodobni družbi z določenih vidikov vse manj smiselno ali pa mora temeljiti na drugačnih izhodiščih, kot je to bila navada v preteklosti. Po eni strani se prebivalci držav že od nekdaj selijo in mešajo, po drugi pa povečano število mešanih zakonov otežkoča opredeljevanje. Toda danes je ključno sprejemanje drugih kultur v smislu bogatenja in ne ločevanja ali izključevanja.

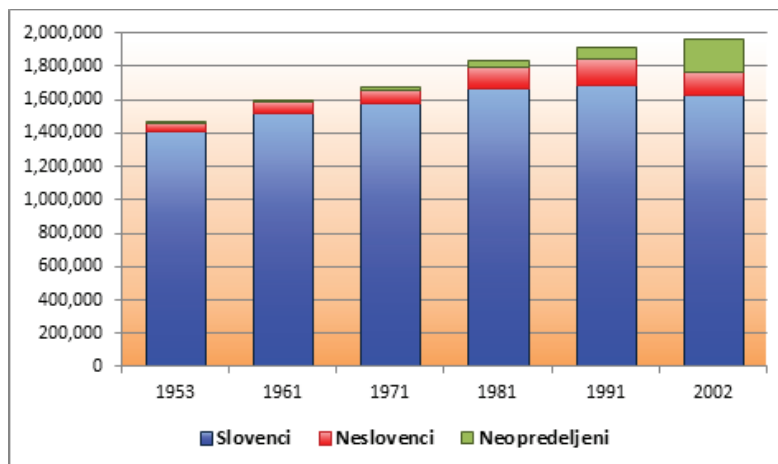
¹²

Prebivalstvo Slovenije sestavljajo vse osebe, ki imajo v Sloveniji običajno prebivališče, torej vse osebe, ne glede na državljanstvo, ki imajo v Sloveniji namen prebivati najmanj eno leto. To vključuje naslednje:

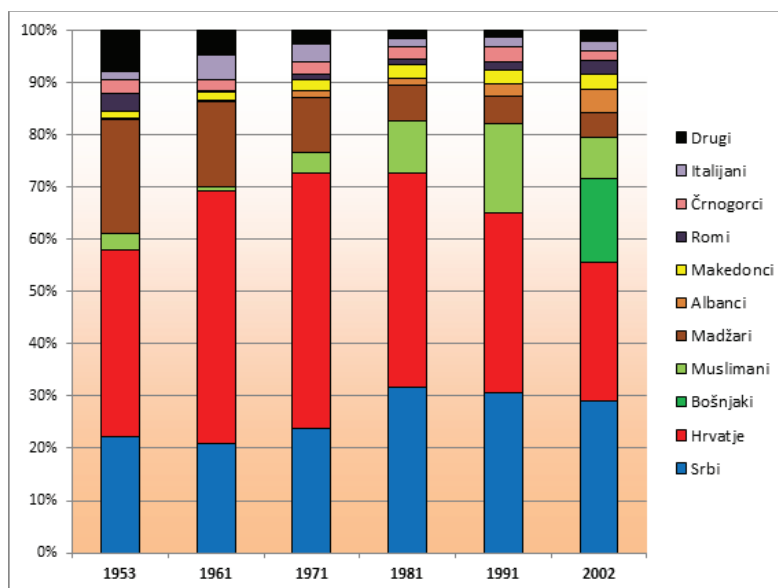
- osebe, ki imajo v Sloveniji prijavljeno stalno prebivališče, brez tistih, ki so odsotne v tujini eno leto ali dlje in so svoj odhod prijavile v upravni enoti svojega stalnega prebivališča. Te osebe štejemo kot prebivalce na naslovu stalnega prebivališča;
- osebe, ki imajo v Sloveniji prijavljeno začasno prebivališče, katerega skupno trajanje veljavnosti je vsaj eno leto. Te osebe štejemo kot prebivalce na naslovu zadnjega prijavljenega začasnega prebivališča;
- osebe, ki imajo v Sloveniji poleg stalnega prijavljeno še začasno prebivališče, brez tistih, ki so odsotne v tujini eno leto ali dlje in so svoj odhod prijavile v upravni enoti svojega stalnega prebivališča. Te osebe po navadi štejemo kot prebivalce na naslovu začasnega prebivališča.

(Vir: Statistični urad RS. Dostopno na: http://www.stat.si/doc/metod_pojasnila/05-007-MP.htm#_Toc292874304, 21. 9. 2012.)

Delež narodnostno opredeljenih v Sloveniji kaže tudi grafikon 15, iz katerega razberemo, da se delež nacionalno neopredeljenih prebivalcev povečuje. Ob tem lahko sklepamo, da se delež opredeljenih kot »Neslovenci« v zadnjem času v skupnem številu bistveno ne spreminja, bolj se spreminja struktura znotraj tega (grafikon 16).

Grafikon 15: Prebivalci Slovenije ob popisih, opredeljeni po narodni pripadnosti (Vir: Statistični urad RS. Dostopno na: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp>, 5. 5. 2011.)

Grafikon 16: Prebivalci Slovenije, opredeljeni ob popisih kot Neslovenci, v deležih (Vir: Statistični urad RS. Dostopno na: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp>, 5. 5. 2011.)

Ob tem je treba povedati, da registrski popis leta 2011 (v teku) ne bo več zbiral podatkov o narodni pripadnosti (in tudi veroizpovedi). Vzrok za to je, da v Sloveniji ni na voljo točnih podatkov o tem. Zbiranje podatkov o narodni pripadnosti sicer določa 7. člen Zakona o prijavi prebivališča (Ur. l. RS, 9/2001 in dopolnitve 39/2006, 59/2006, 111/2007), a je izrekanje posameznikov o tem neobvezujoče. Mogoče je to tudi za pouk primerna (medpredmetna) tema za razpravo.

2.3.4 Sklep

Na medmrežju bi lahko našli še mnoge druge statistične podatke in tudi objavljane prispevke, članke, novice idr. gradivo, a že z opisanimi smo pokrili na začetku izbrane cilje. Nismo opredelili vseh didaktičnih prvin, saj si jih učitelj lahko hitro zamisli, bolj je bil naš cilj pokazati, da je včasih kake podatke skoraj nujno poiskati tudi na medmrežju, še zlasti če želimo biti aktualni, kar je pri prebivalstvu izjemno pomembno. Pomembne so tudi aktivnost dijakov, ki smo si jo zamislili kot iskanje informacij na medmrežju, izdelava grafikonov in razprava o prebivalstveni problematiki. Na koncu pa v prilogi dodajamo še nekaj nalog za preverjanje ali ocenjevanje znanja.

Literatura in viri

- 1 Polšak, A. in sod. (2008). Učni načrt. *Geografija: splošna, klasična, ekonomska gimnazija*. Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2012/programi/media/pdf/un_gimnazija/geografija_spl_gimn.pdf (5. 11. 2011).
- 2 Statistični urad RS. *Prebivalstvo*. Dostopno na: http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/Dem_soc.asp (11. 7. 2012).

Priloge

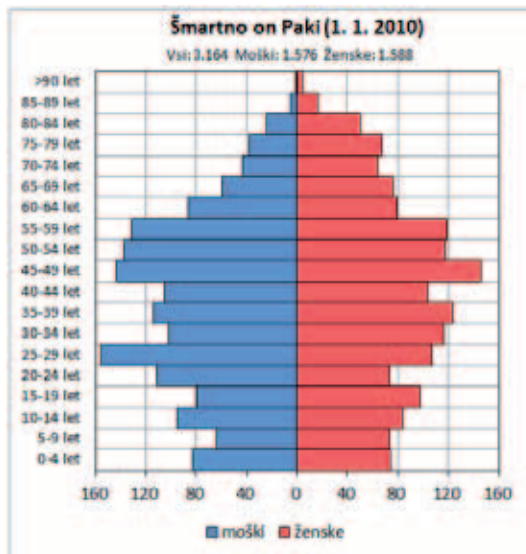
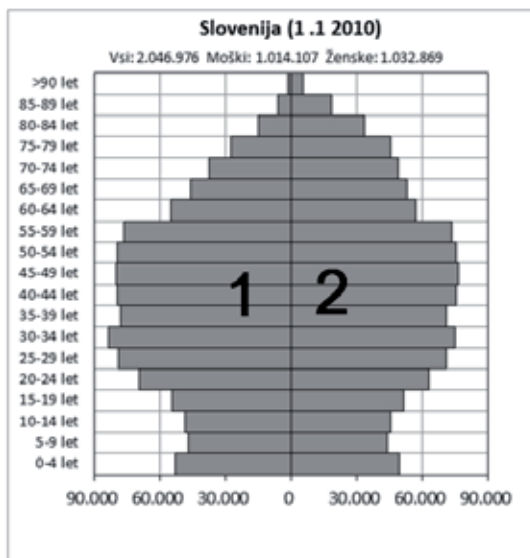
Priloga 1: Primeri nalog za ocenjevanje

Priloga 1

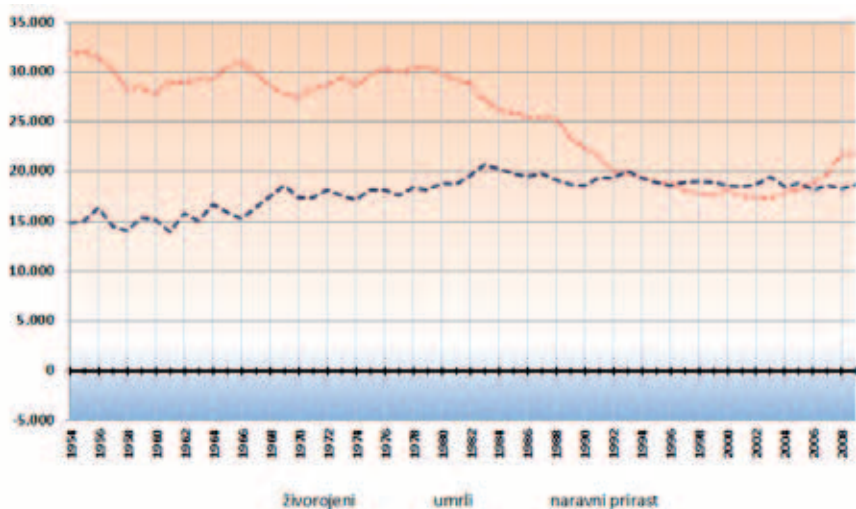
Primeri nalog za ocenjevanje

1. Oglejte si spodnjo starostno piramido in odgovori na vprašanja.

- Katera številka predstavlja število žensk in katera moških? (1 t)
- Navedite vzrok, zakaj ste se tako odločili. (1 t)
- Napišite, kateremu demografskemu tipu ustreza prva oz. druga starostna piramida. (1 t)
- Navedite dve podobnosti med obema starostnima piramidama. (2 t)
- Navedite možni vzrok, da je na grafu za občino Šmartno ob Paki izstopajoče število moških, starih med 25 in 29 let. (1 t)

2. Oglejte si grafikon in odgovorite na vprašanja.

- Napišite obdobje, na katero se nanašajo podatki v grafikonu. (1 t)
- Ugotovite, katera krivulja (črta) predstavlja število živorojenih in katera umrlih v Sloveniji v obravnavanem obdobju. Temu ustrezno dopolnite legendo na grafikonu. (1 t)
- Na grafikon narišite približen potek krivulje naravnega prirasta. (1 t)
- Napišite letnico, ko je bilo število živorojenih največje (letnica 1), in letnico, ko je bilo največje število umrlih (letnica 2). (1 t)

Letnica 1:_____ Letnica 2:_____

- Napišite dve posledici zmanjšane naravnega prirasta. (2 t)

1.posledica:_____

2.posledica:_____

2.4 Primeri nalog za ocenjevanje na primeru vsebinskega sklopa Afrika

Dr. Anton Polšak, Zavod RS za šolstvo

Povzetek

Prispevek se loteva problema sestave taksonomsko različno zahtevnih vprašanj za sestavo pisnega preizkusa znanja na primeru vsebinskega sklopa Afrika. Vprašanja je avtor sestavil na podlagi ciljev iz učnega načrta in obsegajo različne taksonomske ravni, zahtevajo pa tudi uporabo različnih geografskih veščin (npr. uporaba besedil, slikovnega in grafičnega gradiva).

Ključne besede: Afrika, učni načrt, ocenjevanje znanja

2.4.1 Uvod

Namen prispevka je nanizati nekaj vprašanj oziroma nalog za ocenjevanje iz vsebinskega sklopa Afrika. Prispevek ne skuša biti celovit, saj je njegov glavni cilj prikazati povezavo med podrobnimi (operativnimi) cilji v učnem načrtu in vprašanji. To je podobno, kot so izhodišča pri izdelavi nalog za maturo ali nacionalno preverjanje znanja. Učiteljem naj bodo primeri v spodbudo, da skušajo tudi sami delati po omenjenem pravilu in tudi s tega vidika izboljšati kakovost izdelave nalog za ustno ali pisno ocenjevanje znanja.

2.4.2 Primeri vprašanj oziroma nalog za ocenjevanje

Naloge so sestavljene tako, da v prvi vrsti upoštevajo cilje iz učnega načrta. Za celovitejšo obravnavo in analizo manjkajo kazalniki o taksonomski stopnji, predvideni težavnosti idr. kazalniki, a jih lahko bralec presodi sam. Prispevek želi le pokazati, da je možno slediti ciljem, res pa je, da ni vedno enako lahko na njihovi podlagi izdelati nalogo.

Naloge so različnih tipov in niso urejene po skupnih značilnostih. Uporabljeno je tudi dodatno gradivo, kot so slike, grafikoni in zemljevidi. Kot dokazujejo že objavljena gradiva nalog za preverjanje in ocenjevanje znanja na medmrežju, v raznih priročnikih in knjigah, je to eden od ključnih elementov geografskih nalog. Hkrati pa se zavedamo, da je možno pričujoče primere še izboljšati in da učitelji že zdaj sestavljajo tudi bolj izdelane naloge.

Sledijo primeri ciljev in na njih vezane naloge.

Cilja učnega načrta

Dijaki:

- spoznajo kulturno in jezikovno pestrost (Afrike),
- zavedajo se, da je obstajala dolga in bogata zgodovina tudi pred prihodom Evropejcev na afriško celino,

Primeri nalog:

Navedite poglobitni vzrok, zaradi katerega so nekatera afriška ljudstva razdeljena med več držav.

- Na zemljevidu Afrike sta s črkama A in B označeni dve območji. Napišite, dve razliki v sestavi prebivalstva med obema območjema.
- Na zemljevidu narišite črto, ki razmejuje območje večinske islamske vere in območje, kjer prevladujejo druge vere.

Slika 1: Zemljevid Afrike (Dostopno na: http://www.yoel.info/world_outline_map_blank_public_domain_royalty_free.gif, 21. 2. 2013.)

Cilji učnega načrta

Dijaki:

- razlikujejo poglobitne reliefne enote Afrike,
- naštejejo poglobitne dejavnike, ki vplivajo na podnebje, in razložijo njihov vpliv nanj,
- pojasnijo povezavo med podnebnimi in rastlinskimi pasovi.

Primeri nalog:

1. Na sliki je Zmajevo gorovje v Južnoafriški republiki. V času katere orogeneze je to gorovje nastalo?
 - a) alpidске
 - b) hercinske
 - c) kaledonske

Slika 2: Zmajevo gorovje v Južnoafriški republiki (Foto: A. Polšak)

2. Če primerjamo povprečne letne temperature zraka v Durbanu in Cape Townu. Kje so višje? Utemeljite!
3. Na zemljevidu označenim pokrajinam določite tip rastlinstva tako, da na črtice napišete ustrezno črko. (Foto: A. Polšak)

A

B

C

Številka 1: _____

Številka 2: _____

Številka 3: _____

4. V Severni Afriki je eno najbolj suhih območij na svetu. Ugotovite in utemeljite ključni dejavnik, ki vpliva na to.
5. Ob zahodni južnoafriški obali je nastala puščava Namib. Izberite odgovor, ki najbolje pojasnjuje njen nastanek:
- a) nastala je zaradi lege ob južnem povratniku
 - b) nastala je zaradi vpliva hladnega benguelskega morskega toka
 - c) nastala je zaradi zavetrne lege na južnem delu Afrike

Cilj učnega načrta

Dijaki vrednotijo pomen afriških vodotokov za življenje afriškega prebivalstva.

Primeri nalog:

1. Reki Nil in Kongo sta gotovo zelo pomembni za življenje tamkajšnjega prebivalstva, a gre tudi za razlike. Navedite dve poglobljenosti in dve razliki.

Podobnosti: _____

Razlike: _____

2. Pojasnite, kako onesnaževanje vode in neenaka razpoložljivost vodnih virov vplivata na namakanje, promet, industrijo in oskrbo s pitno vodo.

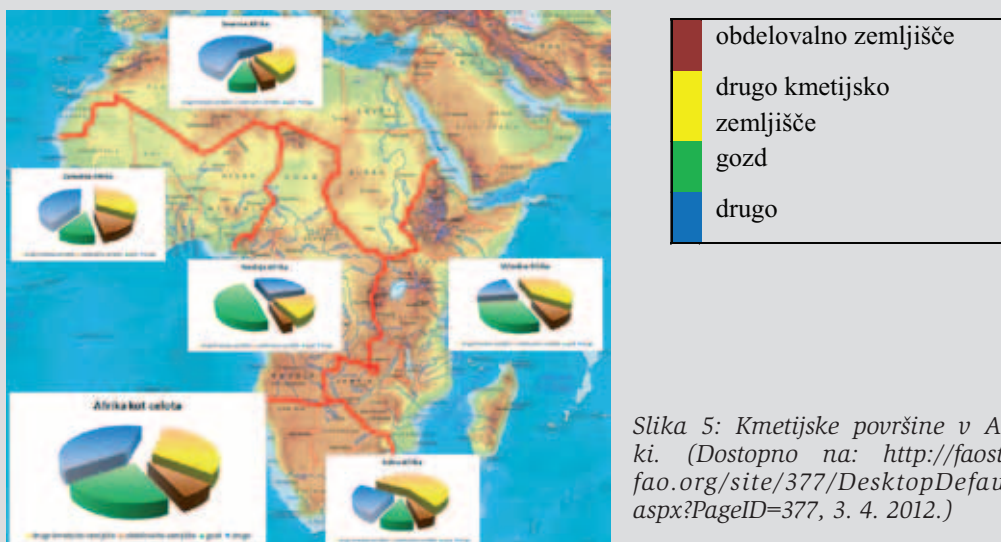
Slika 4: Karta Afrike z večjimi rekami. (Dostopno na: <http://7thgradegps.wikispaces.com/03+SS7G2+Environmental+Issues+of+Africa+A>, 3. 4. 2012.)

Cilj učnega načrta

Dijaki poznajo in pojasnijo pglavitne socialno-ekonomske in politične probleme Afrike.

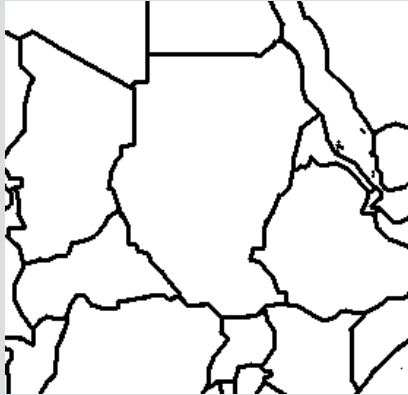
Primeri nalog:

1. Oglejte si spodnji kartodiagram.
 - a) Katera afriška regija ima največ potencialnih možnosti za povečanje kmetijskih površin?
 - b) Pod katerimi pogoji se to lahko zgodi in kakšne bi bile posledice?

Slika 5: Kmetijske površine v Afriki. (Dostopno na: <http://faostat.fao.org/site/377/DesktopDefault.aspx?PageID=377>, 3. 4. 2012.)

2. Razložite povezavo med revno prstjo in sekanjem gozda v podsaharski Afriki.
3. Analizirajte spodnja zemljevida, ki prikazujeta Sudan in dele sosednjih držav. Kaj je sporno vprašanje v odnosih med Sudanom in novonastalo državo Južni Sudan?

Slika 6: Sudan (Slika je simbolna. Lahko uporabimo npr. slike, ki sta dostopni npr. na medmrežju: <http://mondediplo.com/maps/IMG/artoff3939.jpg> in http://www.canadainternational.gc.ca/sudan-soudan/assets/maps-cartes/Sudan_SouthSudan.PNG, 3. 4. 2012.)

4. Na sliki je revnejša četrt v Sowetu pri Johannesburgu. Opišite temeljni vzrok za nastanek ali dolgoletni obstoj takšnih predelov v mestu.

Slika 7: Soweto (Foto: A. Polšak).

5. Središče Johannesburga se ponaša s sodobnim CBD, ki v ničemer ne zaostaja za tistimi v velemestih najrazvitejšega dela sveta.
 - a) Naštejte dejavnosti, ki so značilne za takšna poslovna območja v velemestih.
 - b) Naštejte dejavnosti, ki so običajne v obrobni delih mest (kot npr. v ospredju slike).

Slika 8: Središče Johannesburga (Foto: A: Polšak)

6. *Nekatere afriške države so bile nekdanje velike izvoznice raznih rud. Navedite dva vzroka, zakaj danes temu ni več tako.*
7. *Zakaj v Afriki skoraj ni t.i. industrije višje tehnologije? Odgovor utemeljite z dvema opisoma.*
8. *Več kot 3/4 vrednosti izvoza v Bocvani predstavlja:*
 - a) *železova ruda*
 - b) *zlato*
 - c) *bakrova ruda*
 - d) *diamanti*
9. *V Nigeriji večino trgovin na podeželju vodijo:*
 - a) *lokalni trgovci*
 - b) *ženske*
 - c) *študenti*
 - d) *učitelji*

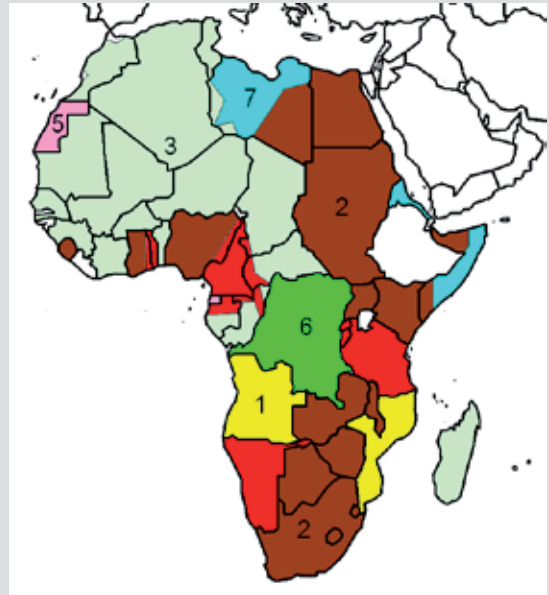
Cilj učnega načrta

Dijaki poznajo pretekle in sodobne posledice (neo)kolonializma v Afriki in vpliv velikih sil na nekatere konflikte.

Primeri nalog:

1. Zemljevid prikazuje kolonialno podobo Afrike leta 1913. Državam dopiši številke s karte njihovih območij (številka se nanaša na vsa območja, ki so enake barve).

Država	Številka
Belgija	
Nemčija	
Španija	
Velika Britanija	
Francija	
Italija	
Portugalska	

Slika 9: Zemljevid kolonialne Afrike (uporabimo lahko katero koli drugo primerno gradivo)

2. Pojava kolonializma in neokolonializma sta si v marsičem podobna, a tudi različna. Napišite, kaj je v tem pogledu skupnega in različnega na primeru izkoriščanja naravnih bogastev. Za vsako stran napišite dve trditvi.

	Kolonializem	Neokolonializem
izvoz rud zlasti v Evropo		
izvoz rud po svetu		
večnacionalne družbe		
poskusi državne regulacije		
pomen kovinskih in nekovinskih rud		
pomen strateških surovin		

3. V času kolonializma so bili ponekod bolj kot danes razviti nekateri gospodarski sektorji. Napišite dva vzroka, ki danes ovirata razvoj v primeru prometa v večjem delu afriških držav.

Cilj učnega načrta

Dijaki razložijo odvisnost afriških držav od izvoza rud in energijskih virov ter posledice te odvisnosti.

Primeri nalog:

1. Oglejte si priloženi zemljevid.
(Op.: Izvirno sliko lahko vidimo na medmrežju: <http://mondediplo.com/IMG/artoff3939.jpg>, 3. 4. 2012.)

Slika 10: Naravni viri v Afriki.
Slika je simbolična.

Imenujte po dve državi, kjer:

- a) večino izvoza predstavljajo mineralne surovine (brez nafte):

- b) večino izvoza predstavlja nafta: _____

Cilj učnega načrta

Dijaki pojav lakote in revščine v posameznih predelih Afrike razumejo ne le kot posledico naravnih katastrof in razvojne nemoči, temveč tudi kot posledico nepravične svetovne kmetijske politike do pridelkov afriškega trga.

Primeri nalog:

1. Obkrožite kmetijsko dejavnost, ki je najbolj razširjena v pasu Sahela.
 - a) poljedelstvo
 - b) živinoreja
 - c) nabiralništvo
 - d) vrtičkarstvo

2. Navedite osenčeno območje v Afriki, kjer se pogosto pojavlja lakota.

3. Navedite dva vzroka, zakaj se tam pojavlja lakota.

Vzrok 1: _____

Vzrok 2: _____

Slika 11: Sahel. Obris držav dostopen na: http://www.yoel.info/world_outline_map_blank_public_domain_royalty_free.gif (3.4.2012).

Cilj učnega načrta

Dijaki ugotavljajo razvojne možnosti celine in pozitivne primere gospodarske rasti.

Primeri nalog:

1. Kaj lahko ugotovite na podlagi spodnje preglednice v zvezi z izvozno usmerjenostjo afriških držav? Napišite dva ključna razloga za to.

Preglednica 1: Izvezna usmerjenost afriških držav

Glavni izvozni artikel leta 2005 (deleži v %)			
	Naravni viri (rude)		Kmetijski proizvodi
Alžirija	surova nafta (67,2)	Gambija	oreščki (43,5)
Angola	surova nafta (95,8)	Gana	kokos (46,1)
Bocvana	diamanti (bez ind) (88,2)	Gvineja Bissau	oreščki (93,5)
Kamerun	surova nafta (48,8)	Malavi	tobak (59,2)
Centralnoafriška republika	diamanti (brez ind.) (40)	Mali	bombaž (81,8)
Čad	surova nafta (94,9)	Ruanda	nepražena kava (51,9)
Kongo	surova nafta (88,7)	Sao Tome in Principe	kokos (55,2)
DR Kongo	diamanti (brez ind.) (42,6)	Sejšeli	ribe (44,1)
Ekvatorialna Gvineja	surova nafta (92,6)		Industrijski proizvodi
Gabon	surova nafta (76,7)	Liberija	ladje (73,9)
Gvineja	aluminijeva ruda in oksid (68,1)		Različni artikli
Libija	surova nafta (95,3)	Egipt	plin, nafta, cement

Mavretanija	železova ruda (51,3)	Južnoafriška rep.	platina, premog, zlato
Mozambik	aluminij in aluminijasti izdelki (73,4)	Kenija	čaj, cvetje, zelenjava
Niger	radioaktivne kemikalije (79,5)	Madagaskar	oblačila, raki, začimbe
Nigerija	surova nafta (92,2)	Maroko	kislina, izolirane žice, fosfati
Sierra Leone	diamanti (brez ind.) (62,7)	Tunizija	nafta, hlače, izolirane žice
Sudan	surova nafta (89,2)	Zimbabve	tobak, nikelj
Zambija	baker (55,8)		

(Vir: [http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/\(E\)%20African-Bank%202007%20Ch4.pdf](http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/(E)%20African-Bank%202007%20Ch4.pdf), 3. 4. 2012.)

Cilj učnega načrta

Dijaki razlikujejo med značilnostmi tržnih in samooskrbnih oblik kmetijstva.

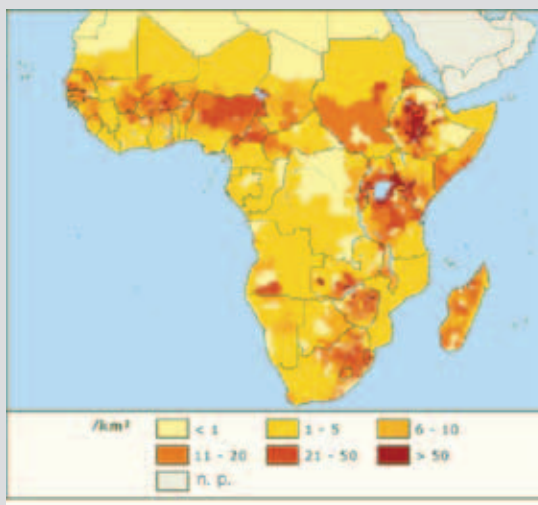
Primeri nalog:

- Oglejte si zemljevid. Glede na razporeditev pojava ugotovite, kaj od naštetega predstavlja. Obkrožite črko pred pravilnim odgovorom.

Predstavlja:

- velikost kmetijskih posesti
- gostoto živinoreje
- delež tržnega kmetijstva

Slika 12: Tržne in samooskrbne oblike kmetijstva (Dostopno na: http://www.catsg.org/cheetah/07_map-centre/7_1_entire-range/thematic-maps/thematic-maps.htm, 3. 4. 2012.)

- Afriške države hrano tudi izvažajo. Povežite države in pridelke tako, da na črtice napišete ustrezno črko pripadajoče države.

- A Južnoafriška republika _____ čaj
 B Kenija _____ kakav
 C Maroko _____ goveje meso
 D Slonokoščena obala _____ južno sadje

3. Kmetijstvo po svetu in tudi v Afriki je na različnih stopnjah razvoja glede na proizvodno učinkovitost. Na sliki so velike plantaže sladkornega trsa v Južnoafriški republiki. Napišite dve prednosti in dve slabosti plantažnega kmetijstva pred polikulturnim kmetijstvom.

a) prednosti:

b) slabosti:

Slika 13: Plantaže sladkornega trsa v Južnoafriški republiki (Foto: A. Polšak)

4. V Demokratični republiki Kongo kmetje pridelajo večino hrane za samo-oskrbo, in sicer:

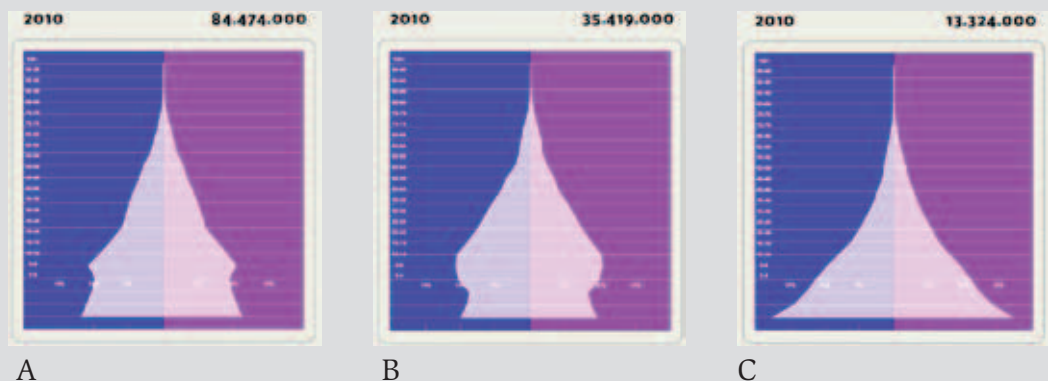
- a) kave
- b) palmovega olja
- c) koruze, riža in manioka (kasave)
- d) banan in bombaža

Cilj učnega načrta

Dijaki vrednotijo vzroke in posledice sodobnih demografskih gibanj.

Primeri nalog:

1. Oglejte si starostne piramide. Starostne piramide povežite z državami tako, da na črtice napišete ustrezno črko.

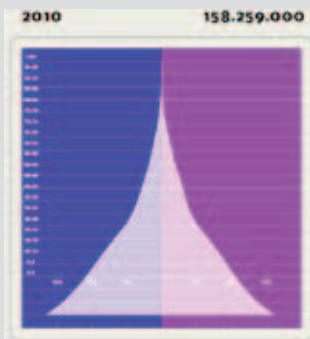
Slika 14: Starostne piramide treh afriških držav (Vir: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2011). World Population Prospects: The 2010 Revision. Dostopno na: <http://populationpyramid.net/>, 2. 4. 2012.)

Mali: _____

Egipt: _____

Alžirija: _____

2. Oglejte si spodnjo starostno piramido.

Slika 15: Starostna piramida (United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2011). World Population Prospects: The 2010 Revision. Dostopno na: <http://populationpyramid.net/>, 2. 4. 2012.)

- Na podlagi števila prebivalcev razberite in imenujte afriško državo, ki ji pripada ta piramida.
Ime države: _____
- Navedite dva problema oz. negativni posledici, ki ju ima država zaradi takšne starostne strukture prebivalstva.
- Navedite dve pozitivni strani takšne prebivalstvene strukture.

Cilj učnega načrta

Dijaki naštejejo tipične bolezni v Afriki in jih povežejo z geografskimi značilnostmi.

Primeri nalog:

- Katere od naslednjih trditev veljajo za malarijo? Obkrožite črko pred tako trditvijo.
 - razširjena je v tropskem in subtropskem pasu
 - v Etiopiji, ki leži v višji nadmorski višini, je ne poznajo
 - razširjenost malarije je povezana tudi s socialno-ekonomskim stanjem neke države oz. ljudi
 - bolezen vpliva tudi na razširjenost živinoreje

Naj na koncu izberemo še nekaj splošnih ciljev in kompetenc, ki bi jih bilo možno oceniti. Tak splošni cilj je npr., da dijaki razvijajo zmožnosti za iskanje in izbiro relevantnih podatkov in informacij (izmed mnogih možnosti, ki jih ponujajo pisni viri in sodobna tehnologija).

S tem ciljem je povezana naslednja ***naloga v zvezi z bralno pismenostjo***:

1. *Pozorno preberite spodnje besedilo.*

Viktorijino jezero je dobilo ime po kraljici Viktoriji. Odkritelji so bili v 16. stol. portugalski misijonarji, ki so tod širili krščanstvo. Njihovo poročilo o odkritju je leta 1770 potrdil Škot Bruce. Tu izvira Beli Nil. Viktorijino jezero leži ob ekvatorju na meji med Ugando, Kenijo in Tanzanijo. Največja globina je 80 m. Vrhnja voda se stalno meša s tisto v spodnjih plasteh (polimiktično jezero). Po velikosti je tretje na svetu. Jezero Tanganjika je udorno in meromiktično jezero (voda v jezeru se ne premeša), toda kljub temu živi v vrhnjih plasteh jezera več vrst rib kot v katerem koli jezeru na svetu, le v jezeru Malavi jih je še toliko. Največja globina jezera je 1470 m.

- a) *Koliko jezer omenja zgornji besedilo? (1 t)*
- b) *Napiši tri razlike med Viktorijinim jezerom in jezerom Tanganjika. (1 t)*
- c) *Kakšen je po gospodarski pomen omenjenih jezer? (1 t)*

Če bi želeli oceniti znanje dijakov še bolj celovito, bi lahko zastavili odprte naloge oz. naloge esejskega tipa. Te bi lahko bile krajše (npr. enourne v šoli) ali pa daljše (v obliki krajših seminarskih nalog). Pri tem bi ocenjevali naslednje cilje (izbor):

- dijaki razvijajo sposobnost izražanja geografskega znanja v verbalni, kvantitativni in grafični obliki z uporabo sodobnih učil (besedilo, slike, skice, karte, tabele, diagrami, grafikoni),
- zmožnost branja in pisanja različnih, geografskih in negeografskih vsebin glede na namen (npr. branje za učenje ali za sprostitev ipd.),
- zmožnost ustnega in pisnega argumentiranja z upoštevanjem stališč drugih,
- zmožnost uporabe ustreznih pripomočkov (zapisek, shema, graf, zemljevid, skica ipd.) za izdelavo, predstavitev in razumevanje kompleksnih informacij, pisnih ali govorjenih vsebin,
- sposobnost izražanja znanja v besedni, pisni, grafični in drugih oblikah na različne načine,
- izkazujejo znanje o prostorski in časovni dimenziji razvoja pokrajinsotvornih dejavnikov in procesov ter zvez med njimi,
- prostor dojemajo v smislu poznavanja, razumevanja in vrednotenja pojavov in procesov z zmožnostjo njihove prostorsko-kronološke umestitve,
- zavedajo se o raznolikosti naravnih, socialno-ekonomskih in kulturnih sistemov,
- kritično razumejo prostorsko razmestitev pojavov in njihovih protislovij,
- sposobni so iskati vzročno-posledično sovplivanje naravnih in družbenih procesov v pokrajini,

- zmožni so povezovanja geografskega znanja z drugimi znanji s ciljem celovitega umevanja sodobnega sveta,
- znajo prenesti in uporabiti splošno znanje na konkretnem primeru,
- identificirajo raziskovalna vprašanja,
- zbirajo, razvrščajo, obdelajo in prikažejo podatke.

V tem primeru bi se morali nasloniti tudi na merila za ocenjevanje predstavitve oz. govornega nastopa.

Primeri odprtih vprašanj oz. nalog esejskega tipa v zvezi z Afriko bi lahko bili npr:

1. Kako je odkritje nafte v Libiji spremenilo življenje ljudi v tej državi?
2. S katerimi spremembami se soočajo nomadi v Sahelu?
3. Kako bi bilo mogoče učinkoviteje izkoriščati naravna bogastva v Afriki?

2.4.3 Namesto sklepa

Učitelji velikokrat pravijo, da bi bilo preprosto poučevati, če ne bi bilo treba ocenjevati. Ob zgornjih primerih lahko ugotovimo, zakaj menijo tako.

Literatura in viri

- 1 Polšak, A. in sod. (2008). Učni načrt. Geografija: splošna, klasična, ekonomska gimnazija. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2012/programi/media/pdf/un_gimnazija/geografija_spl_gimn.pdf (5. 11. 2012).

2.5 Pristop do ustnega ocenjevanja znanja pri geografiji v programu gimnazijski maturant

Mojca Kelbič Đajić, Škofijska gimnazija Antona Martina Slomška, Maribor

Povzetek

V prispevku avtorica razmišlja o pristopu k ustnemu ocenjevanju znanja in za izhodišče vzame Bloomovo taksonomijo. Taksonomske stopnje vzame za osnovo pri navajanju primerov vprašanj za ustno ocenjevanje znanja pri predmetu geografija v programu gimnazijski maturant. Prepričana je, da lahko tako zagotavlja večjo objektivnost pri ustnem ocenjevanju.

Ključne besede: ustno ocenjevanje znanja, Bloomova taksonomija, geografija

2.5.1 Teoretična izhodišča pri pripravi ustnega ocenjevanja znanja

Spremembe, ki sta jih med drugim prinesli prenova gimnazijskega programa, po drugi strani pa tudi permissivna vzgoja, posledica katere so mehki pristopi, so povzročile, da dijaki ne pristajajo več le na presojo profesorja, pač pa potrebujejo tudi utemeljitev ocene, ki so jo prejeli. Pri razlaganju ocen – sploh kadar gre za ustno ocenjevanje – smo lahko zelo hitro na tankem ledu. Ker je ustno ocenjevanje javno in poteka v razredu pred približno 30 dijaki, se lahko zelo hitro znajdemo v zadregi. Če nimamo dobrih argumentov, pa se lahko zamaje celo naša avtoriteta.

Zora Rutar Ilc (2003: 67) piše, da zastavljanje vprašanj ne more biti rutinsko in intuitivno početje. Po njenem mnenju je večšina zastavljanja vprašanj visokoprofesionalna aktivnost, ki zahteva:

- dobro poznavanje različnih vrst znanja oz. njegovih razvrstitev, tj. taksonomij;
- dobro poznavanje učnih načrtov, ki so prva orientacija za to, kakšna znanja naj bi učencem omogočali, in
- premišljen, načrten in sistematičen pristop k zastavljanju vprašanj

Glede na več taksonomij smo se odločili, da bomo uporabili Bloomovo taksonomijo, ki nam lahko zelo pomaga pri snovanju vprašanj za ustno ocenjevanje znanja.

2.5.2 Pristop k ustnemu ocenjevanju v programu gimnazijski maturant

Ustno ocenjevanje mi je od začetka moje učiteljske prakse predstavljalo največji izziv. Nekaj let različnih pristopov sem potrebovala, da sem prišla do vzorca, ki

deluje. Zmeraj več je bilo priporočil, da se vprašanja pripravljajo vnaprej, saj lahko tako zagotovimo večjo objektivnost. V uvodu tega prispevka sem omenila, da je *zastavljanje vprašanj visoko profesionalna aktivnost*. Idejo za sestavljanje listov z vprašanji sem dobila na enem izmed seminarjev Zavoda RS za šolstvo, na katerem mi je v roke prišla preglednica z izhodiščnimi vprašalniciami po Bloomovi taksonomiji.

Ravni znanja so v našem primeru razdeljene na nižjo in višjo raven. **Nižja raven** obsega kategorije znanje, razumevanje in uporaba.

Znanje	kdo, kaj, kje, kdaj, kakšen, opiši, opredeli, naštej itd.
Razumevanje	zakaj, kako, pojasni, kaj je verjetna posledica, na primeru pojasni itd.
Uporaba	kako bi lahko uporabil, uporabi, da bi vplival ..., spremeni, s pomočjo, reši itd.

Višja raven obsega kategorije analiza, sinteza in vrednotenje.

Analiza	razčleni, analiziraj, primerjaj, kakšne so posledice ..., kakšna je razlika med ... in ..., katere so prednosti in pomanjkljivosti, kako ... vpliva na itd.
Sinteza	interpretiraj, utemelji, kaj bi se zgodilo, če ..., čemu je ... analogno ..., kako je ... povezano s tem, kar že vemo ..., kako bi še drugače lahko razumel, pojasnil ..., kakšna je rešitev problema itd.
Vrednotenje	oceni, presodi z vidika, ovrednoti itd.

Za vprašanja sem dobila odlično izhodišče, treba je bilo pripraviti še samo pot do ocene:

Če dijak ne zna odgovarjati niti na vprašanja osnovne ravni, potem je njegovo znanje ocenjeno z nezadostno (1).

Dijak, čigar odgovori kažejo samo znanje ali še nekaj razumevanja, dobi oceno zadostno (2).

Dijak za brezhibno odgovarjanje na vprašanja nižje ravni lahko dobi največ oceno dobro (3).

Dijak, ki na vprašanja višje ravni odgovarja nekoliko nesamostojno in neprepričljivo, dobi oceno prav dobro (4).

Dijak, ki predvsem na vprašanja višje ravni odgovarja pravilno, samozavestno in svoje odgovore podkrepi z argumenti in lastnimi primeri, pa dobi oceno odlično (5).

V nadaljevanju predstavljam nekaj primerov listkov z vprašanji. Vsak listek sestavljajo štiri vprašanja: dve vprašanji na osnovni in dve vprašanji na višji ravni taksonomskih stopenj. Dijak v prvi fazi izbere dve vprašanji: eno na osnovni in eno na višji ravni. Če ugotovim, da ni znal odgovoriti na nobeno izbrano vprašanje, mu zastavim še drugo vprašanje na osnovni ravni. Če je na to vprašanje znal ob moji pomoči odgovoriti, ga ocenim z oceno **zadostno (2)**, če ni znal odgovoriti na tretje vprašanje, ga ocenim z oceno **nezadostno (1)**. Če na vprašanja osnovne ravni

odgovarja brezhibno in suvereno, višja raven pa mu dela nekaj težav, ga ocenim z oceno **dobro (3)**. Če na vprašanja višje ravni odgovarja z mojo pomočjo oz. če z mojimi podvprašanji prideva do ustreznih odgovorov, dijaka ocenim z oceno prav **dobro (4)**. Če pa na vprašanja višje ravni odgovarja pravilno, samostojno in če svoja razmišljanja podkrepi z argumenti ali celo lastnimi primeri, je ocenjen z oceno **odlično (5)**.

2.5.3 Primeri vprašanj za ustno spraševanje

2.5.3.1 Primeri vprašanj za prvi letnik programa gimnazijski maturant

Pomen oznak:

P = poznavanje, R = razumevanje, U = uporaba, A = analiza, S = sinteza, V = vrednotenje.

Nastanek in zgradba Zemlje

Osnovna raven:

1. Opiši notranjo zgradbo Zemlje. (P)
2. Kako delimo kamnine glede na nastanek. (R)

Višja raven:

3. Na izbranem primeru pojasni posledice premikanja litosferskih plošč. (A)
4. Utemelji vzroke in posledice zadnjega aktualnega potresa (npr.: potres v severni Italiji). (S)

Površje Zemlje

Osnovna raven:

1. V atlasu pokaži območja poledenitve na svetu. (P)
2. Pojasni nastanek izbranega kraškega pojava. (R)

Višja raven:

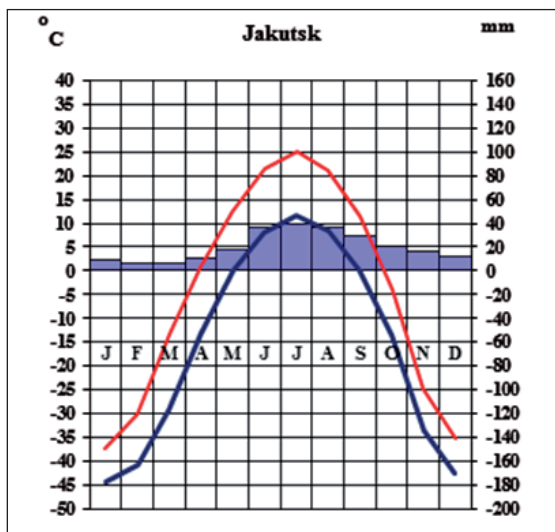
3. Primerjaj rečni relief v srednjem in spodnjem toku reke. (A)
4. Presodi z vidika prebivalca, ki živi ob fjordu, v čem so prednosti življenja ob tem tipu obale v primerjavi z Dalmatincem, ki živi na Hvaru. (V)

Vreme in podnebje

Osnovna raven:

1. Opiši nastanek orografskih padavin. (P)

2. Pojasni, v kateri toplotni pas spada spodnji klimogram in za kateri podnebni tip gre. (R)

Slika 1: Povprečne temperature in količina padavin v Jakutsku, Rusija (Dostopno na: <http://www.worldweather.wmo.int>, 6. 6. 2012.).

Višja raven:

3. Primerjaj savansko in monsunsko podnebje in pojasni, kako vplivata na življenje ljudi. (A)
4. Oцени, posledica česa so podnebne spremembe, in svojo oceno argumentiraj. (V)

Prst, rastlinstvo in živalstvo

Osnovna raven:

1. Opiši nastanek prsti in odvisnost od matične osnove. (P)
2. Kako je naravno rastlinstvo povezano s toplotnimi pasovi in podnebnimi dejavniki? (R)

Višja raven:

3. Primerjaj posamezne horizonte (njihov nastanek in značilnosti) med seboj. (A)
4. Na izbranem primeru oceni pomen varovanja naravnega rastlinstva in živalstva in navedi argumente za svojo oceno. (V)

Vodovje

Osnovna raven:

1. Grafično prikaži kroženje vode v naravi. (P)
2. Na izbranem primeru pojasni, kako se spreminja kakovost reke v povezavi z družbenimi dejavnostmi. (R)

Višja raven:

3. Kakšne so posledice razvijanja turizma ob jezerih? (A)
4. Iz okoljskega vidika ovrednoti izbrano porečje in oceni pomen za človeka. (V)

Prebivalstvo in naselja

Osnovna raven:

1. Opiši razliko med podeželskimi in urbanimi naselji. (P)
2. Pojasni, kateri dejavniki lahko vplivajo na razporeditev prebivalstva. (R)

Višja raven:

3. Primerjaj politične in gospodarske vzroke za selitve. Kakšne so lahko posledice? (A)
4. Na izbranem primeru utemelji, kako lahko na nekem območju pride do medetničnih in jezikovnih sporov, morda celo do državljanske vojne. (S)

Gospodarske dejavnosti

Osnovna raven:

1. Naštej vrste prometnih in telekomunikacijskih omrežij. (P)
2. Pojasni, zakaj je intenzivnost kmetijstva povezana z gospodarskim razvojem države. (R)

Višja raven:

3. Primerjaj pomen energijskih virov za človeštvo nekoč in danes. (A)
4. Z vidika trajnostnega razvoja oceni razvoj turističnih središč masovnega turizma. (V)

2.5.3.2 Primeri vprašanj za drugi letnik programa gimnazijski maturant

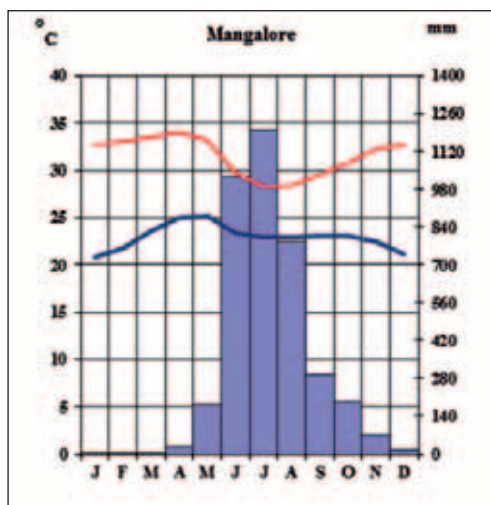
Azija

Osnovna raven:

1. V atlasu pokaži reliefne enote Azije. (P)
2. Na izbranem primeru enega izmed verstev, značilnih za azijski prostor, pojasni, kakšen je pomen tega verstva na vsakdanje življenje. (R)

Višja raven:

3. Analiziraj klimogram in ugotovi, kateri podnebni dejavniki vplivajo na podnebje v tem kraju. (A)
4. Oцени, ali so bili pozitivni učinki zelene revolucije večji od negativnih, in svojo presojo argumentiraj. (V)

Slika 2: Povprečne temperature in količina padavin v Mangaloreju, Indija. (Dostopno na: <http://www.worldweather.wmo.int>, 6. 6. 2012.)

Afrika

Osnovna raven:

1. Naštej podnebne dejavnike, ki vplivajo na podnebje v Afriki. (P)
2. Pojasni, kako je neokolonializem povezan s kolonializmom. (R)

Višja raven:

3. Kakšna je razlika v pomenu reke Nil na severu Afrike in reke Kongo v njenem osrednjem delu. (A)
4. Presodi, kakšne so posledice odvisnosti nekaterih afriških držav od izvoza rud, in oceni posledice. (V)

Latinska Amerika

Osnovna raven:

1. Opiši nastanek orkanov. (P)
2. Pojasni, kakšne so posledice krčenja tropskega deževnega gozda. (R)

Višja raven:

3. Kako stiki litosferskih plošč na območju Srednje Amerike vplivajo na življenje prebivalstva na tem območju? (A)
4. Presodi z vidika revnega kmetovalca na kolumbijskem podeželju, zakaj pristane na gojenje koke, in svojo presojo argumentiraj. (V)

Severna Amerika

Osnovna raven:

1. V atlasu pokaži območje subtropskega toplotnega pasu in naštej podnebja v tem toplotnem pasu. (P)

2. Pojasni razporeditev kmetijskih pasov v Združenih državah Amerike. (R)

Višja raven:

3. Kakšne so posledice kolonizacije za območje Severne Amerike in kako so vplivale na razporeditev različnih etničnih skupin? (A)
4. Utemelji nastanek »mrtve črte« na območju Severne Amerike. (S)

Avstralija

Osnovna raven:

1. Pojasni geološki nastanek in preoblikovanje Avstralije. (P)
2. Pojasni, kako je podnebje vplivalo na avstralsko kmetijstvo. (R)

Višja raven:

3. S pomočjo karte v atlasu primerjaj razporejenost padavin na vzhodni in zahodni avstralski obali in jih pojasni s pomočjo podnebnih dejavnikov. (A)
4. Razmisli, kaj bi se zgodilo, če bi Angleži Aborigine od začetka kolonizacije sprejeli kot enakovredne? Utemelji svoje razmišljanje. (S)

2.5.3.3 Primeri vprašanj za tretji letnik programa gimnazijski maturant

Evropa (splošno)

Osnovna raven:

1. Opiši dejavnike, ki vplivajo na podnebje v Evropi. (P)
2. Zakaj je skupna kmetijska politika pomembna za gospodarstvo Evropske unije? (R)

Višja raven:

3. Kakšne so lahko posledice razvoja turizma ob jezerih? (A)
4. Z vidika priseljenega muslimana presodi, kaj pomeni integracija priseljencev v Evropsko unijo. (V)

Severna Evropa

Osnovna raven:

1. Pojasni nastanek površja na območju Severne Evrope. (R)
2. Opiši bistvene značilnosti energijske politike v državah Severne Evrope. (Z)

Višja raven:

3. Kakšne so posledice Severnoatlantskega morskega toka za gospodarstvo skandinavskih držav. (A)
4. Ovrednoti pomen ribištva za Norveško s poudarkom na naravnem ravnovesju. (V)

Zahodna Evropa

Osnovna raven:

1. Pojasni pojme: Velika Britanija, Anglija, Združeno kraljestvo, Irska in Severna Irska. (R)
2. Opiši, kako se Nizozemci branijo pred poplavami. (Z)

Višja raven:

3. Primerjaj stopnjo doseženega gospodarskega razvoja Zahodne Evrope z razvojem v drugih delih Evrope in sveta. (A)
4. Ovrednoti pomen naravnogeografskih značilnosti Zahodne Evrope za razvoj kmetijstva. (V)

Južna Evropa

Osnovna raven:

1. Opiši značilnosti demografske podobe Pirenejskega polotoka. (P)
2. V atlasu pokaži naravne enote Južne Evrope. (P)

Višja raven:

3. Ovrednoti pomen Sredozemskega morja za turistični razvoj držav, ki ležijo ob njem. (V)
4. Primerjaj stopnjo gospodarskega razvoja severne in južne Italije. (A)

Srednja Evropa

Osnovna raven:

1. S pomočjo atlasa opiši površje Srednje Evrope. (P)
2. Na primeru Porurja razloži prestrukturiranje gospodarstva iz sekundarnega v terciarni sektor. (R)

Višja raven:

3. Ovrednoti promet prek Alp za varovanje okolja. (V)
4. Primerjaj razvoj kmetijstva na Madžarskem z razvojem slovenskega kmetijstva. (A)

Jugovzhodna Evropa

Osnovna raven:

1. Razloži pojem Jugovzhodna Evropa in v atlasu pokaži države, ki jih uvrščamo vanjo. (P/R)
2. Opiši značilnosti površja Jugovzhodne Evrope. (P)

Višja raven:

3. Kakšne so posledice državljanske vojne 1991 za sožitje narodov na tem območju? (A)
4. Katere so prednosti in kakšne so pomanjkljivosti tega območja za razvoj gospodarstva? (A)

Vzhodna Evropa

Osnovna raven:

1. Opiši značilnosti podnebja na območju Vzhodne Evrope. (P)
2. Na primeru Čečenije pojasni značilnosti razvoja prebivalstva v tem delu Evrope. (R)

Višja raven:

3. Ovrednoti naravne in družbene možnosti za kmetijsko dejavnost pred privatizacijo in po njej. (V)
4. Primerjaj sedanjo in nekdanjo gospodarsko usmerjenost. (A)

Površje in kamninska zgradba Slovenije

Osnovna raven:

1. S pomočjo tematske karte razloži značilnosti kamninske zgradbe Slovenije. (R)
2. Na primeru pojasni, kako kamninska zgradba vpliva na način oskrbovanja z vodo. (R)

Višja raven:

3. Kakšne so posledice reliefne zgradbe za razvoj kmetijstva? (A)
4. Primerjaj kamninsko zgradbo in reliefno razčlenjenost. (A)

Podnebje, prsti, živalstvo in vode v Sloveniji

Osnovna raven:

1. Opiši značilnosti bioklimatskih višinskih pasov. (P)
2. Razloži glavne značilnosti slovenskega morja. (R)

Višja raven:

3. Utemelji nujnost varovanja kraških rek pred onesnaževanjem. (S)
4. Ovrednoti vlogo gozdov za človeka in njegove dejavnosti na izbranem primeru. (V)

Prebivalstvo in naselja

Osnovna raven:

1. Opiši značilnosti razvoja prebivalstva v Republiki Sloveniji. (P)
2. Opiši obcestni tip vasi in v atlasu na str. x pokaži, kje jih lahko najdemo. (P)

Višja raven:

3. Primerjaj položaj slovenske manjšine na Madžarskem in madžarske manjšine v Sloveniji. (A)
4. Kakšne so posledice priseljevanja prebivalstva v Slovenijo po drugi svetovni vojni? (A)

Kmetijstvo in podeželje**Osnovna raven:**

1. Opiši sodobne trende v razvoju slovenskega kmetijstva. (P)
2. Naštej vzroke za zmanjševanje števila kmečkega prebivalstva. (P)

Višja raven:

3. Na primeru pojasni, kakšne so posledice kmetijstva pri preoblikovanju geografskega okolja. (A)
4. Kaj bi se zgodilo, če se po drugi svetovni vojni ne bi zgodil »beg s podeželja«? (S)

Energetika in surovine**Osnovna raven:**

1. Naštej najpomembnejše hidroelektrarne v Sloveniji. (P)
2. V atlasu poišči glavne termoelektrarne v Sloveniji. (P)

Višja raven:

3. Primerjaj izkoriščenost vodnih zmogljivosti slovenskih rek v primerjavi z izkoriščenostjo rek v Švici. (A)
4. Primerjaj jedrsko energijo z drugim izbranim energijskim virom s stališča gospodarnosti ali vpliva na okolje. (A)

Industrija**Osnovna raven:**

1. Opiši temeljne značilnosti razvoja industrije v Sloveniji v prvem obdobju (pred prvo svetovno vojno). (P)
2. Na primeru pojasni posledice vplivov industrije na okolje. (R)

Višja raven:

3. Primerjaj glavne industrijske panoge v Sloveniji nekdaj in danes. (A)
4. Utemelji, ali je Slovenija dosegla postindustrijski razvoj, in oceni, kaj to zanjo pomeni. (V)

Promet in turizem**Osnovna raven:**

1. Naštej naravne možnosti Slovenije za razvoj posameznih vrst turizma. (P)
2. Na primeru pojasni pomen cestnega omrežja za strateško vlogo Slovenije v Evropi. (R)

Višja raven:

3. Oceni ogroženost okolja zaradi cestnega prometa. (V)
4. Katere so prednosti in pomanjkljivosti razvoja turizma za pokrajino? (A)

Pokrajinska in okoljska protislovja v Sloveniji

Osnovna raven:

1. Naštej posledice neenakomernega pokrajinskega razvoja. (P)
2. Na primeru pojasni, zakaj je trajnostni razvoj nujen. (R)

Višja raven:

3. Presodi o posledicah izčrpanja naravnih virov na izbranem primeru. (V)
4. Na primeru ovrednoti prizadevanje Slovenije za smotrno gospodarjenje z okoljem. (V)

2.5.4 Sklep

Ustno ocenjevanje je zmeraj subjektivno, saj smo ljudje in ne roboti. Gotovo se pa vsi, ki se ukvarjamo s pedagoškim delom, sprašujemo, kako zagotoviti večjo objektivnost. Malo po tem, ko sem uvedla način ustnega ocenjevanja s pomočjo pripravljenih vprašanj na temelju upoštevanja taksonomskih stopenj, me je presenetila mama mojega dijaka, ki je povedala: »Povedal mi je, da je pri ustnem ocenjevanju pri geografiji ocena zmeraj jasna.« To me je pri izdelovanju listkov z vprašanji opogumilo, saj je za dobro zastavljena vprašanja in predvsem za dovolj velik nabor in hitre menjave potrebnega veliko časa in miselnega napora. Objektivnost se nekoliko izgubi, če so listki v obtoku predolgo.

Pomembno se mi zdi, da dijakom v začetku šolskega leta predstavimo načelo ustnega ocenjevanja znanja. Razložim jim tudi taksonomske stopnje in s primeri ponazorim, kakšna je npr. razlika med analizo in opisom. Zelo hitro se tisti, ki se »učijo na pamet«, ustavijo na ravni opisovanja, saj višjih miselnih procesov pri učenju ne uporabljajo. Zdi pa se mi, da jih višjih ravni na neki način učim tudi skozi proces ocenjevanja znanja.

Literatura in viri

- 1 Polšak, A. in sod. (2008). *Učni načrt. Geografija: splošna, klasična, ekonomska gimnazija*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na naslovu: http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2012/programi/media/pdf/un_gimnazija/geografija_spl_gimn.pdf (5. 11. 2011).
- 2 Rutar Ilc, Z. (2004). *Pristopi k poučevanju, preverjanju in ocenjevanju*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Celostne učne dejavnosti z opisniki za ocenjevanje ali delovnimi nalogami

3.1 Rim in Pompeji – strokovna ekskurzija za dijake klasičnih oddelkov

Ivica Krek, Andreja Kolar, Helena Morisset, Gimnazija Škofja Loka

Povzetek

V prispevku je opisan primer ekskurzije v Rim in Pompeje za drugi in tretji letnik gimnazijskega programa. Tako dosegamo popestritev pouka in nadgradnjo znanja, ki ga dijaki pridobijo prek medpredmetnih povezav, ki so pri pouku izpeljane v skladu z učnim načrtom.

V nadaljevanju so predstavljeni skupni cilji, načrtovanje dela, pričakovani rezultati in dosežki, predmetni operativni cilji, skupne dejavnosti učiteljev in dijakov ter opisni kriteriji in opisniki za predstavitev.

Načrtovanje dela je zasnovano tako, da učitelj lahko spremlja in ugotavlja pričakovane rezultate in kompleksne dosežke, medtem ko se pri dijakih vzpostavlja poglobljeno razumevanje snovi. Hkrati dijaki pridobijo veščine povezovanja različnih tematik in prenašanja znanja z enega področja na drugega. S sodobnimi učnimi metodami dijak pridobi konkretno znanje in nove spretnosti. Načrtovane različne dejavnosti za dijake in skupne dejavnosti učiteljev usmerjajo dijaka k načrtovanim ciljem in k samostojnosti.

Ključne besede: timsko delo, medpredmetno povezovanje, ekskurzija, kulturna dediščina antike, Italija, vulkanizem

3.1.1 Uvod

Ekskurzija v Rim in Pompeje predstavlja medpredmetno povezovanje. Nosilni predmet ni geografija, kot je to najpogostejše, ampak sta latinščina in zgodovina.

Poglavitna cilja ekskurzije sta poznavanje antične kulture in geografskih značilnosti Italije. Na ekskurziji se dijaki posebej posvetijo Rimu in Pompejem. Spoznavajo najpomembnejše antične, srednjeveške in novoveške znamenitosti Rima. Povzpnejo se do kraterja Vezuva in se na samem kraju seznani z značilnostmi in posledicami vulkanizma. Po spustu si ogledajo ostanke gledališča in preostale dele Pompejev.

Pri vseh treh predmetih predhodno potekajo priprave na ekskurzijo. V okviru teh dijaki tudi napišejo referate na izbrane naslove in izdelajo Vodnik po Rimu in Pompejih. Na ekskurziji poskrbijo za fotografsko dokumentacijo in prek le-te ponavljajo že pri pouku pridobljeno znanje iz latinščine, zgodovine in geografije. To znanje nadgrajujejo z znanjem, ki ga pridobijo z neposrednim opazovanjem in preučevanjem na izbranih opazovalnih točkah oz. v pokrajini. Za preverjanje posameznih poglavij se pripravijo učni listi, ki jih izpolnjujejo pri pouku, v skupinah ali doma.

Pridobljeno znanje med pripravami in na sami ekskurziji se ocenjuje pri vseh sodelujočih predmetih.

Program strokovne ekskurzije v Rim in Pompeje

Prvi dan

Odhod avtobusa ob 4. uri zjutraj iz Škofje Loke. Vožnja do mejnega prehoda Fernetiči. Prestop državne meje in vožnja naprej po avtocesti mimo Benetk, Padove in Firenc ter prihod do Rima v opoldanskih urah. Ogled katakomb in po večerji nočni ogled Rima (španske stopnice, Fontana di Trevi itd.).

Drugi dan

Celodnevni ogled antičnega Rima in po možnosti kratek ogled Vatikana. Zunanost in notranost Koloseja, Maksencijeva bazilika in cesarski forumi. Ogled Foruma Romanuma in Kapitola, hoja mimo Marcelovega gledališča do ostankov nekdanjega Circusa Maximusa, mimo Ust resnice, Beneške palače in bližnjih stavb proti centru. Nato še ogled Panteona, obeliska s slončkom, trga Navona in vožnja z metrom od postaje Colosseo. Vožnja z avtobusom do mesteca Cassino.

Tretji dan

Vožnja proti Vezuvu in vzpon do kraterja. Nato daljši ogled Pompejev (forum, Apolonov tempelj, tržnica, terme, cave canem, hiša tragičnega pesnika, Favnova hiša, pekarna Modesta, kuhinja in krčma, lupanar, teater, amfiteater). Po ogledu odhod in nočna vožnja proti Sloveniji.

Četrti dan

Prihod v Škofjo Loko okrog 8. ure zjutraj.

3.1.2 Prvine medpredmetne ekskurzije

Nosilna predmeta: latinščina, zgodovina

Podporni predmet: geografija

Povezovalni elementi: vsebina, kompetence, dejavnosti, cilji

Skupni cilji

Dijaki:

- na ekskurziji spoznajo arheološke ostanke antičnega Rima in Pompejev;
- povežejo vzroke in posledice, ki so vplivali na razvoj rimske države na določeni stopnji zgodovinskega razvoja (različni dejavniki: geografski, politični, kulturni, gospodarski itd.), ter zakaj je prišlo do krize in do propada države (in delno tudi civilizacije);
- povežejo znanje, pridobljeno na različnih predmetnih področjih, s terenskim opazovanjem današnjega stanja;
- spoznajo, da smo še danes bogati dediči rimske kulture in latinskega jezika, ter analizirajo vpliv antike na različne vidike razvoja v poznejših zgodovinskih obdobjih;
- spoznajo pomen naravnih danosti (sredozemsko podnebje, rodovitna

vulkanska prst, bližina morja itd.) za poselitev in razvoj nekaterih gospodarskih dejavnosti;

- ovrednotijo posledice naravne katastrofe za prebivalstvo in gospodarstvo na primeru Pompejev;
- opisujejo in pojasnjujejo naravno- in družbenogeografske značilnosti južne Italije;
- naučijo se objektivno in kritično izbirati in brati vire, kar jih usmerja k samostojnosti in natančnosti.

Načrtovanje dela za skupne aktivnosti in posamezne predmete

Za kakovostno izvedbo ekskurzije je bilo treba:

- uskladiti program ekskurzije;
- določiti cilje posameznih predmetnih področij;
- izbrati teme in naslove za pripravo člankov Vodnika po Rimu in Pompejih;
- določiti roke za oddajo in predstavitev prispevkov;
- pripraviti opisnike za ocenjevanje napisanih člankov za Vodnik po Rimu in Pompejih, izvesti predstavitev v razredu in oceniti izkazano znanje na pisni način pri sodelujočih predmetih;
- medsebojno usklajevati izbiro ustrezne literature;
- izvesti skupne medpredmetne priprave na izpeljavo ekskurzije;
- izvesti tehnične priprave na izdajo Vodnika po Rimu in Pompejih;
- pripraviti in pregledati delovne liste in Power Point predstavitev.

Pričakovani dosežki (rezultati)

Dijaki:

- prepoznajo glavne značilnosti rimske kulture in jih primerjajo po podobnostih in razlikah z razvojem slovenskega prostora;
- primerjajo razvoj Rima, nekoč in danes na temelju različnih geografskih, etničnih, gospodarskih in drugih dejavnikov;
- spoznavajo antično kulturo na prostoru, kjer je ta tudi nastala;
- znajo kritično presoditi, kaj je pozitivno vplivalo na nastanek in razvoj rimske države in kulture in kaj je zatem vplivalo na vzroke za propad rimske države in kulture;
- iz primerov izpeljejo temeljne pridobitve, ki so jih poznejše civilizacije prevzele od Rimljanov na posameznih področjih;
- na temelju pridobljenega znanja napravijo sintezo zgodovinskega razvoja osrednje Italije in umestijo rimsko kulturo v ta razvoj;
- kritično se opredelijo do posameznih notranjih in zunanjih razlogov, ki so pripeljali do propada rimskega imperija;

- primerjajo stopnjo gospodarskega razvoja slovenskega ozemlja s stopnjo gospodarskega razvoja na Apeninskem polotoku;
- v pokrajini prepoznajo vulkanski relief in znajo razložiti njegove značilnosti;
- znajo ovrednotiti primernost vulkanske pokrajine za poselitev, kmetijstvo in turizem;
- analizirajo vlogo in pomen nekaterih mest (Rim, Neapelj, Pompeji) in opišejo posledice urbanizacije;
- ovrednotijo pomen podnebja za različne človekove dejavnosti v opazovani pokrajini.

Operativni cilji po posameznih predmetih

Predmetni operativni cilji latinščine in zgodovine so si zaradi vsebinske povezanosti in prepletenosti ter glede na letni delovni načrt zelo podobni.

Latinščina	Zgodovina	Geografija
Dijaki: • prepoznajo ostanke pomembnih stavb in poznajo njihovo namembnost, • spoznajo ugodne dejavnike, ki so omogočili vzpon Rima, • iščejo povezovalne elemente med antiko in sedanjostjo, • spoznajo vrednote antike, ki so vplivale na slovensko kulturno zavest ter evropsko kulturo in civilizacijo, • s pomočjo virov izpopolnijo znanje iz politične, gospodarske, verske in kulturne zgodovine rimske države, • izpeljejo skupne značilnosti antičnega obdobja,	Dijaki: • prepoznajo ostanke pomembnih zgradb in poznajo njihovo namembnost, • spoznajo ugodne dejavnike, ki so omogočili vzpon Rima, • iščejo povezovalne elemente med antiko in sedanjostjo, • povežejo tedanjo rimsko kulturo s stanjem kulture na prostoru današnje Slovenije, • s pomočjo virov izpopolnijo znanje iz politične, gospodarske, verske in kulturne zgodovine rimske države, • izpeljejo skupne značilnosti antičnega obdobja,	Dijaki: • predstavijo izdelane referate, • dopolnjujejo zapiske v vodniku, • opazujejo vulkanski relief in znajo razložiti njegov nastanek, • izvedejo terensko delo: opazovanje vremena, meritve temperature, ugotavljanje stanja vremenskih elementov, • znajo se orientirati s karto in v naravi naštejajo prednosti in slabosti kraškega reliefa, • opišejo naravnogeografske možnosti za razvoj kmetijstva, • opazujejo in pojasnjujejo značilnosti rabe tal v izbrani pokrajini,

Dejavnosti učiteljev pred ekskurzijo, med njo in po njej

- priprava tem, literature in gradiva za predstavitve v Vodniku po Rimu in Pompejih,
- konzultacije z dijaki,
- vodenje in usmerjanje dijakov pri njihovem delu,
- priprava medpredmetnih povezav,
- priprava delovnih listov,
- pomoč dijakov pri pripravi priložnostne razstave na šolski oglasni deski,
- evalvacija ekskurzije,
- organizacija antičnega večera, kjer so dijaki z multimedijско predstavitvijo ekskurzije, javnosti pokazali pot in vsebino ekskurzije.

Dejavnosti dijakov

Dejavnosti:

- zbiranje gradiva in pogovori z mentorji,
- priprava prispevkov za vodnik po ekskurziji,
- sodelovanje pri izdaji vodnika,
- sodelovanje v medpredmetnih povezavah pred ekskurzijo,
- reševanje delovnih listov,
- izvajanje terenskega dela (meritve temperature zraka in hitrosti vetra, ugotavljanje smeri vetra, opazovanje vremena, orientiranje),
- predstavitev referatov,
- opazovanje in kritično zapisovanje vtisov dogajanja na ekskurziji,
- fotografiranje,
- sodelovanje pri evalvaciji ekskurzije,
- priprava tematske razstave, vezane na ekskurzijo »Rim, Pompeji«,
- priprava poročila za šolski Letopis,
- priprava predstavitve za antični večer.

3.1.3 Opisni kriteriji in opisniki

Opisni kriteriji in opisniki za predstavitev, vezani na strokovno ekskurzijo v Rim in Pompeje (zgodovina in latinščina)

Spodaj navedeni kriteriji in opisniki za ekskurzijo v Rim in Pompeje veljajo za zgodovino in latinščino zaradi tesne vsebinske povezanosti in prepletenosti obeh predmetov in so si prav zaradi tega razloga zelo podobni.

Dijaki so izdelovali prispevke za Vodnik po Rimu in Pompejih in jih predstavili pri rednem pouku ter s tem izkazali znanje. Poleg tega so znanje izkazali tudi na ekskurziji in pri pisnih preverjanjih in ocenjevanjih znanja po končani ekskurziji.

Kriterij	Opisniki			
	5	4	3	2
Procesiranje vsebine	Dijak analizira etnično pestrost Apeninskega polotoka pred nastankom Rima in primerja stopnjo razvoja posameznih ljudstev, katerih življenjski prostor prikaže tudi na zemljevidu.	Dijak opiše etnično pestrost Apeninskega polotoka in pozna stopnjo razvoja posameznih ljudstev.	Dijak našteje glavna ljudstva, ki so poseljevala Apeninski polotok.	Dijak našteje nekaj ljudstev, ki so živela na Apeninskem polotoku.

Procesiranje vsebine	Natančno obnovi legendo o nastanku Rima vse od propada Troje in Enejevega potovanja in primerja časovni nastanek mesta glede na legendo in glede na arheološke ostanke.	Obnovi legendo o Romulu in Remu in natančno opiše časovni nastanek mesta.	Obnovi nekatere dele legende in približno opredeli časovni nastanek mesta.	Obnovi del legende, vendar ga ne poveže s časovnim nastankom mesta.
	Ob uporabi zemljevida prikaže širjenje Rimljanov na celoten Apeninski polotok in nato na širše območje Sredozemlja skozi vse časovne in krajevne faze širjenja.	Ob uporabi zemljevida prikaže širjenje Rima na celoten Apeninski polotok in nato na širše območje Sredozemlja skozi glavne časovne in krajevne faze širjenja.	Opiše širjenje Rimljanov na Apeninski polotok in v sredozemski prostor skozi posamezne faze širjenja.	Ponovi samo glavne faze širjenja Rima na Apeninski polotok in v Sredozemlje brez pravilnega časovnega zaporedja.
	Navede kronološki potek političnega razvoja prek monarhije, republike in cesarstva ter opiše glavne vladarje in njihove vladarske dosežke.	Navede potek političnega razvoja skozi obdobje monarhije, republike in cesarstva ter opiše precej vladarjev in njihovih dosežkov.	Našteje značilnosti monarhije, republike in cesarstva in opiše posamezne vladarje in njihove dosežke.	Našteje oblike politične ureditve in navede nekaj vladarjev in njihovih dosežkov.
	Kritično presodi pomen romanizacije, ugotavlja, kje je bil proces uspešnejši in zakaj, in to ponazori z dosežki, ki so nastali kot posledica romanizacije.	Opiše proces romanizacije in našteje dejavnike, ki so vplivali na njeno uspešnost, in pozna posledice romanizacije.	Našteje glavne dejavnike romanizacije in nekatere njene posledice.	Našteje nekaj dejavnikov, ki so vplivali na romanizacijo, in nekaj njenih posledic.
	Natančno našteje in opiše arheološke ostanke, ki so nastali na območju Rima in Pompejev in jih primerja z ostanki v drugih delih Rimskega imperija.	Našteje in opiše glavne arheološke ostanke, ki so nastali na območju Rima in Pompejev.	Našteje in delno opiše posamezne arheološke ostanke, ki so nastali na območju Rima in Pompejev.	Našteje le posamezne arheološke ostanke in nekatere med njimi tudi delno opiše.

Procesiranje vsebine	Rimsko religijo primerja z grško ter našteje glavne bogove in njihove lastnosti. Opiše tudi značilnosti mitraizma in krščanstva ter razloži vzroke za preganjanje kristjanov, načine preganjanja in glavne preganjalce.	Našteje glavne rimske bogove in njihove lastnosti. Navede obstoj krščanstva ter vzroke za preganjanje in načine preganjanja.	Našteje večino bogov in obstoj krščanstva ter vzroke za preganjanje kristjanov.	Navede nekatere rimske bogove in pozna obstoj krščanstva.
	Natančno primerja način vsakdanjega življenja posameznih slojev prebivalstva in opiše značilnosti, povezane s prehrano, bivanjem, oblačenjem ter analizira vzroke za takšne družbene razlike.	Opiše značilnosti vsakdanjega življenja različnih družbenih slojev in ugotovi stanje ter išče vzroke za takšno družbeno razslojenost.	Našteje značilnosti vsakodnevnega življenja različnih družbenih slojev rimske družbe.	Našteje nekaj značilnosti vsakodnevnega življenja tedanje rimske družbe.
	Našteje, opiše, primerja, analizira notranje in zunanje razloge, ki so pripeljali najprej do krize v državi in nato tudi do propada.	Našteje in opiše vzroke, ki so pripeljali do krize in do propada rimskega imperija.	Našteje vzroke, ki so pripeljali do krize in do propada rimske države.	Našteje posamezne vzroke, ki so pripeljali do krize in do propada rimske države.
	Analizira nastanek in razvoj latinske pisave ter poimenuje glavne avtorje, ki so vplivali na razvoj rimske kulture, literature, prava, zgodovinopisja, in njihova najpomembnejša dela.	Opiše nastanek in razvoj latinske pisave ter našteje nekaj avtorjev, ki so vplivali na razvoj rimske kulture, literature, prava, zgodovinopisja, in nekatere njihova dela.	Opiše nastanek in razvoj pisave in našteje nekaj avtorjev, ki so vplivali na kulturni razvoj, in nekaj njihovih del.	Opiše nastanek latinske pisave in navede nekaj avtorjev, vendar večinoma brez njihovih del.

Kriterij	Opisniki			
	5	4	3	2
Strokovna terminologija	Dijak pozna strokovno terminologijo in jo tudi ustrezno uporabi. Strokovne izraze in poimenovanja pozna v slovenščini ter njihov izvor v latinščini. Uporablja latinske termine za posamezne stavbe, dele zgradb in infrastrukturne objekte v Rimu in Pompejih ter tudi v drugih delih rimskega imperija.	Dijak pozna večino strokovnih izrazov in jih v glavnem tudi ustrezno uporablja. Strokovne izraze uporablja v slovenščini, pozna izvor nekaterih strokovnih izrazov v latinščini. Pozna veliko latinskih poimenovanj stavb, njihovih delov in infrastrukturnih objektov na ozemlju rimskega imperija.	Dijak pozna strokovne izraze in jih delno tudi ustrezno uporabi. Strokovne izraze uporablja v slovenščini, posamezne stvari pa tudi poimenuje z latinskimi izrazi. Pozna nekaj latinskih poimenovanj stavb, njihovih delov in infrastrukturnih objektov na ozemlju rimskega imperija.	Dijak delno pozna strokovne izraze, vendar jih ne uporablja vedno ustrezno. Uporablja le slovenske izraze in poimenovanja. Pozna latinska poimenovanja nekaterih stavb in infrastrukturnih objektov na ozemlju rimskega imperija.
Vizualna podpora in sporočilnost	Izdelek izrazi bistvo sporočila, predstavitev je jasna in pregledna. Izpostavljeni so bistveni dosežki, ki so nastali v Istri pod Rimljani. Uporabljeno je tudi lastno slikovno in fotografsko gradivo. Govorna predstavitev je ustrezno strukturirana, ideje so izpeljane, misli pa jasno izražene. Vizualna predstavitev vseskozi sledi zastavljeni nalogi.	Izdelek izrazi bistvo sporočila, predstavitev je večinoma jasna in pregledna. Bistveni dosežki so predstavljeni, a niso dovolj poudarjeni. Govorna predstavitev je strukturirana, ideje so večinoma izpeljane in jasne. Vizualna predstavitev večinoma sledi zastavljeni nalogi.	Izdelek ima nakazano bistvo sporočila, predstavitev je dokaj jasna in pregledna. Bistveni dosežki so samo nakazani. Pri govorni predstavitvi so ideje le delno nakazane in izpeljane. Vizualna predstavitev delno sledi zastavljeni nalogi.	Bistvo sporočila je v izdelku le delno nakazano. Predstavitev je na nekaterih mestih premalo jasna in pregledna. Ideje so nedosledno izpeljane. Vizualna predstavitev le občasno sledi zastavljeni nalogi.

Uporaba virov	Izbranih in uporabljenih je veliko različnih vrst virov. Viri se med seboj dopolnjujejo.	Izbranih in uporabljenih je zadostno število različnih vrst virov.	Uporabljenih je precej različnih vrst virov.	Izbrano in uporabljeno je minimalno število virov.
	Strokovno literaturo uspešno kombinira z lastnimi zapiski in fotografskim gradivom, ki je nastalo v okviru strokovne ekskurzije.	Strokovno literaturo dopolnjuje s svojim fotografskim gradivom.	Večina uporabljenih virov je temeljnih.	Zbrani viri so izključno temeljni.
	Vir učinkovito podpirajo izvajanje.	Vir večinoma podpirajo predstavitev.	Vir delno podpirajo predstavitev.	Vir le v posameznih delih podpirajo predstavitev.
	Navedena je vsa literatura, citiranje je natančno in korektno.	Literatura je navedena. Dijak pozna citiranje in ga večinoma tudi dosledno in pravilno uporablja.	Literatura ni povsem natančno navedena. Dijak pozna citiranje in ga delno tudi ustrezno uporablja.	Dijak pozna citiranje, vendar ga nedosledno uporablja.

Opomba: Kriterije in opisnike sta izdelali Helena Morisset, prof. latinščine, in Andreja Kolar, prof. zgodovine.

Opisni kriteriji in opisniki za geografski del v okviru strokovne ekskurzije v Rim in Pompeje

Kriterij	Opisniki			
Ocena	5	4	3	2
Obvladovanje Pojmov: vulkan, magma, lava, vulkansko žrelo ali krater, vulkanski pepel, vulkanska erupcija, vulkanski stožec, sredozemsko podnebje, razviti sever in nerazviti jug (Italije).	Vse pojme v celoti prepozna. Pozna njihove značilnosti in jih ustrezno uporablja. Razumevanje dokaže z uporabo na lastnih primerih.	Navedene pojme v celoti v pokrajini prepozna in opiše njihove značilnosti. Obvlada jih na ravni razumevanja. To dokaže z ustreznim primerom iz konkretne izkušnje.	Večino pojmov prepozna in delno opiše njihove značilnosti. Obvlada jih na ravni razumevanja. Navaja primere iz učnega gradiva, ki jih delno razume.	Nekaj pojmov prepozna in delno opiše njihove značilnosti. Obvlada le pojme, ki jih vidi na terenu, pojme slabo obvlada.

Ugotavljanje značilnosti pokrajine na temelju opazovanja ter njihovo ovrednotenje za poselitve in kmetijstvo	V celoti prepozna vse naravnogeografske značilnosti v izbrani pokrajini, kar dokaže z lastnimi ilustrativnimi primeri. Uporabi tudi znanje, pridobljeno pri drugih predmetih. Odličnost poznavanja dokaže z analizo naravnih razmer, ki jih zna povezati z različnimi vrstami rabe tal in poselitvijo.	Razume zakonitosti in povezave v zvezi z naravnimi danostmi in značilnostmi poselitve in kmetijstva.	Pozna le nekaj zakonitosti in povezav v zvezi z naselitvijo in vrstami kmetijstva. Navede le deloma ustrezen, lasten primer ali primer iz učnih gradiv.	Navede primere naravnih zakonitosti iz učnih gradiv. Značilnosti le opiše.
Ugotavljanje vremenskih značilnosti – terensko delo	Sam zna pravilno in natančno ravnati z vsemi potrebnimi pripomočki za ugotavljanje vremena. Pridobljeni podatki so v celoti pravilni in natančno grafično prikazani. Rezultate pravilno interpretira in jih primerja z že znanimi v drugi strokovni literaturi. Poznavanje in uporabnost rezultatov meritev (spremenljivost podnebja je odvisna od podnebnih elementov) dokaže z lastnim primerom s terena.	Sam zna pravilno ravnati z vsemi instrumenti za ugotavljanje vremena. Pridobljeni podatki so pravilni in grafično primerno prikazani. Interpretacija je manj izčrpna, navaja nekaj že znanih zakonitosti iz druge literature. Poznavanje uporabnosti podatkov meritev delno razume, navede nepopoln ali preprostejši primer. Interpretacija je izčrpna, a navaja že znane zakonitosti iz druge literature. Poznavanje dokaže z lastnim primerom.	Sam zna ravnati z večino instrumentov. Pravilnih je večina podatkov. Grafični prikaz je mestoma pomanjkljiv. Interpretacija rezultatov ni v celoti ustrezna. Navedeni primer je deloma ustrezen.	Uporablja znane le nekatere merilne instrumente, podatki so nepopolni, grafični prikaz je pomanjkljiv. Uporabnost podatkov poveže le s primerom iz učbenika.
Obvladovanje Branja in razumevanja vsebine zemljevidov (Uporaba in branje zemljevida na poti ekskurzije)	Sam zna orientirati karto, poiskati izbrana mesta in pokazati pot ekskurzije. Pomaga si z legendo. Pojme razume in jih zna uporabiti na izbrani trasi poti.	Karto orientira, poišče večino izbranih krajev, pojme iz legende delno uporabi na izbrani trasi ekskurzije.	Na karti najde samo nekaj krajev, pojme iz legende slabo razume in jih zna le nekaj razložiti.	Nekaj krajev prepozna. Prepozna le nekaj znakov v legendi in jih delno zna povezati s potjo.

3.1.4 Poudarjene kompetence

Namen poglavja je predstaviti kompetence, ki so jih dijaki razvijali pri pripravi na ekskurzijo, med samo ekskurzijo in pri predstavitvah. Pri oblikovanju kompetenc je treba upoštevati, da dijak z njihovo pomočjo lažje doseže zastavljene cilje in da zna naučeno uporabiti ter povezati tudi v novih situacijah, ko v polnosti izpolnjuje opisane kompetence, rešuje naloge in dosega cilje, ki so bili zadani na ekskurziji. Posamezne kompetence so zato pomembne tudi pri ocenjevanju predstavitev.

- **Digitalna pismenost:** iskanje podatkov, obdelava zbranega gradiva, priprava *Power Point* predstavitev, priprava besedil za izdajo *Vodnika po Rimu in Pompejih*, izbor fotografij in priprava najboljših fotografij za priložnostno razstavo, za šolski *Letopis* ter za predstavitev v okviru antičnega večera.
- **Kulturna zavest in izražanje:** dijaki so predhodno pridobili znanje o Rimu in Italiji, njenih geografskih, kulturnih in zgodovinskih znamenitostih. Med ekskurzijo so pridobili ustrezno potrditev predhodnega teoretičnega znanja. S tem so poglobili svoj odnos do kulturne dediščine, ki so jo morali tudi vsebinsko in jezikovno ustrezno predstaviti.
- **Samoiniciativnost in podjetnost:** Čim bolj izvirna predstavitev določene teme in priprava *Vodnika po Rimu in Pompejih*, iskanje možnih virov informacij, iskanje primernih fotografskih motivov.
- **Sporazumevanje v maternem jeziku:** ybiranje podatkov, oblikovanje predstavitev z ustreznim jezikovnim znanjem v *Vodniku po Rimu in Pompejih*, medsebojna komunikacija pred ekskurzijo, med njo in po njej.
- **Učenje učenja:** samostojno iskanje ustreznih odgovorov s kombinacijo različnih virov, izbor zbranih virov in izbira ustreznega načina, kako si te podatke zapomniti in jih ustrezno posredovati bralcem oz. poslušalcem.
- **Socialne in državljanske kompetence:** prilagajanje in usklajevanje mnenj in pogledov pri delu, razvijanje socialnih odnosov med druženjem, sprotno prilagajanje konkretnim situacijam itd; krepitev državljanske zavesti s pomočjo poznavanja preteklosti našega slovenskega prostora in primerjava tega razvoja z visoko razvito rimsko kulturo ter njeno ustrezno vrednotenje v povezavi s slovensko zgodovino ter aktualizacija stanja skozi spekter zgodovinskega razvoja.

VULKANIZEM NA PRIMERU VEZUVA

1. OGNJENIK

Ognjenik je geološka površinska oblika, ki se lahko pojavlja kot gora ali hrib in nastane zaradi akumulacije magme ali lave, izbruhane iz notranjosti zemlje. Lahko ima različne oblike, poleg stožčaste, s strmimi pobočji, so tudi oblike z zelo položnimi pobočji. Večina ognjenikov se nahaja pod morsko gladino. Ime vulkan izhaja iz istoimenskega boga ognja v rimski mitologiji. Ognjenike preučuje vulkanologija.

2. DELITEV OGNJENIKOV PO OBLIKI

- ščitni ognjeniki
- pepelni stožci
- stratovulkani
- kaldere

3. IZBRUH OGNJENIKA: povzročijo veliki pritiski v vulkanskih kotlih pod površjem Zemlje. Ti izbruhi so glede na sestavo in razporeditev magma eksplozivne ali ne eksplozivne narave.

4. AKTIVNI, SPEČI IN MRTVI OGNJENIKI; svoje sile lahko sprostijo na zelo dolge periode, zato je status aktivnosti mnogokrat nedorečen.

5. AKTIVNI, SPEČI

Italijanski vulkan Vezuv ima status zagotovo dorečen; je aktiven. Vezuv se mogočno dviga nad Pompeji v Južni Italiji. Je eden izmed štirih dejavnih ognjenikov v Italiji in je zanimiv zaradi zgodovinskih povezav. Najhuje je izbruhnil 24. avgusta leta 79. Takrat sta bili uničeni dve zgodovinski mesti: Pompeji in Herkulanum. Mesti sta dolgo ostali pod debelo plastjo pepela. Šele leta 1860 je italijanski kralj imenoval Fiorellija za vodjo izkopavanj. Naleteli so na dobro ohranjene odlitke trupel, ki so nastali v trenutku, ko je dež pepela in plovca kot vlažni cement prekril ležeča telesa.

Od izbruha leta 79 je Vezuv izbruhnil še 31-krat. Danes se iz njega še vedno kadi in je še vedno nevaren.

Slika 1: Primer strani iz vodnika, delo dijakov

3.1.5 Evalvacija strokovne ekskurzije v Rim in Pompeje

Večina dijakov je za glavni cilj ekskurzije izbrala spoznavanje tuje dežele, njene kulturne in naravne dediščine ter temu dodala še velik pomen druženju med ekskurzijo.

Glede na trajanje ekskurzije, tri dni, bi si mnogi dijaki želeli ekskurzijo podaljšati, da bi imeli več časa za posamezne znamenitosti, sicer pa so ekskurzijo v večini ocenili z odlično oceno. K tej oceni je pripomoglo tudi vodenje – polovica dijakov ga je ocenila kot zelo zanimivo, preostali pa so menili, da je bilo vodenje dobro, a včasih preobsežno.

Dijaki so bili navdušeni nad glavnimi znamenitostmi antičnega Rima in nad baziliko sv. Petra v Vatikanu. Navdušila sta jih je dobra ohranjenost Pompejev in vzpon do kraterja Vezuva.

Zaradi predhodnih priprav na ekskurzijo so dogajanje na terenu lažje spremljali, zato so kot pozitivno ocenili tudi povezovanje znanja, pridobljenega pri pouku, s tistim, kar so potem videli in slišali na ekskurziji.

Kot negativno izkušnjo pa so izpostavili naporen urnik in premalo časa za ogled posameznih znamenitosti, zlasti v sklopu antičnega Rima.

Dijaki so pred odhodom na ekskurzijo oblikovali *Vodnik po Rimu in Pompejih* z lastnimi prispevki. Večina je vodnik brala sproti, med ekskurzijo – v avtobusu, med vodenjem po Rimu, Vatikanu in Pompejih. Vodnik jim bo tudi pozneje pomagal ohranjati stik z dogajanjem na ekskurziji, saj so si lahko na temu namenjenem prostoru beležili svoje vtise in druge opombe.

3.1.6 Sklep

Strokovno ekskurzijo v Rim in Pompeje izvajamo na Gimnaziji Škofja Loka že več let zapovrstjo. Vključuje tudi kakovostne medpredmetne povezave in dijaki tako dobijo zelo kompleksno znanje, ki ga lahko uporabijo pri opazovanju in odkrivanju antičnih ostankov in drugih zgodovinskih in geografskih zanimivosti na tleh današnje Italije.

Opazovanje in preučevanje pojavov, procesov in znamenitosti na terenu pa zagotavljata tudi nove izkušnje in trajnejše znanje. Prav tako so trajni tudi zapiski v Vodniku v Rim in Pompeje. Znanje dijakov zelo obogatijo in osmislijo tudi obsežne priprave pred ekskurzijo.

Literatura in viri

- 1 Polšak, A. in sod. (2008). Učni načrt. Geografija: splošna, klasična, ekonomska gimnazija. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2012/programi/media/pdf/un_gimnazija/geografija_spl_gimn.pdf (5. 11. 2011).
- 2 Polšak, A. (ur.) (2010). Posodobitve pouka v gimnazijski praksi - Geografija. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- 3 Pobežin, G., Pavlič Škerjanc K. (2008). Učni načrt, splošna, klasična, strokovna gimnazija. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2010/programi/media/pdf/un_gimnazija/un_zgodovina_280_ur_gimn.pdf (5. 11. 2012).
- 4 Kunaver, V. in sod. (2008). Učni načrt, gimnazija, zgodovina (splošna gimnazija). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2010/programi/media/pdf/un_gimnazija/un_zgodovina_280_ur_gimn.pdf (5. 11. 2011).

3.2 Medpredmetni projekt Dan Zemlje

Mojca Kelbič Đajić, Škofijska gimnazija A. M. Slomška Maribor

Povzetek

Z opisom obsežne kurikularne povezave avtorica dokazuje, da se lahko ob posameznih aktualnih temah poveže tudi več predmetov, ki lahko stremijo k istim učnim ciljem, deloma vsak s svojega zornega kota, deloma pa je možno preiti predmetne meje na raven prave medpredmetnosti oziroma kroskurikularnosti. Glede na dejstvo, da je bila nosilni predmet geografija, je ta predmet tudi največ prispeval k razumevanju učnega cilja o nujnosti trajnostnega razvoja. Gre za medpredmetno povezavo v tretjih letnikih, v katero so se povezali predmeti: psihologija, geografija, kemija, biologija, športna vzgoja ter vera in kultura.

Ključne besede: dan Zemlje, timsko poučevanje, kurikularne povezave, geografija

3.2.1 Uvod

Za vpeljevanje kurikularnih povezav smo se na naši šoli začeli odločati z vpeljevanjem programa evropskih oddelkov v šolskem letu 2006/07. V prvem letu so bile povezave prepuščene bolj ali manj interesu posameznikov. Kurikularne povezave so sicer zaživele, žal pa niso bile sistematične. Morda so bile preveč prepuščene samoiniciativnosti, pogojeni s prijateljevanji tudi zunaj šole. Temeljile so predvsem na timskem delu.

V šolskem letu 2007/08 se je začelo povezovanje evropskih oddelkov s programom Didaktične preнове v interesu preнове gimnazijskega programa. Kolegi iz Didaktične preнове so predstavljali projekte, ki so jih pripravljali z vsemi dijaki na šoli in z vsemi učitelji. Zato, da bi timsko poučevanje in prek njega kurikularne povezave zaživel bolj celovito, smo se na šoli odločili za projekt dan. (To ni bil projekt, v katerem bi skupaj z dijaki razmišljali o problemih in strategijah reševanja. Predstavljeni primer je tematski dan,¹³ ki temelji na medpredmetnih povezavah in timskem delu.) Izbrali smo 22. april, dan Zemlje. Izhajali smo iz predpostavke, da lahko iz ekologije, ki naj bi imela kroskurikularne vsebine, dobre dispozicije izpelje prav vsak profesor pri svojem predmetu. Že obstoječe medpredmetno sodelovanje smo želeli nadgraditi iz izkušnje evropskih oddelkov in ga razširiti na vse oddelke – vsaj v enem dnevu naslednjega šolskega leta.

Zaradi primerov dobre prakse, ki smo jih imeli priložnost spoznati na različnih srečanjih Zavoda RS za šolstvo, smo bili dovolj pogumni – čeprav dokaj neizkušeni –, da smo zagrizli v celovito, horizontalno in vertikalno povezavo. Projekt smo želeli zastaviti interdisciplinarno – uspel pa je bolj kot kombinirana povezava.

¹³ V predstavljenem primeru timskega poučevanja gre za tematski dan, ne pa za projekt, kot ga predvideva definicija. Tematski dan je zasnovan na timskem delu celotnega učiteljskega zbora (kar je v nekem smislu »projekt«).

¹⁴ Celovita ali kroskurikularna povezava je tista, ki povezuje vse predmete (oz. večino predmetov) v oddelku in med oddelki v vseh letnikih.

3.2.2 Predstavitev projekta Dan Zemlje

Utemeljitev projekta

Nosilni predmet tega projekta je bil predmet geografija. Iz tega predmetnega področja je izhajal skupni cilj, ki naj bi ga kot rdečo nit zasledovali vsi profesorji pri svojih predmetih. Glasil se je: dijaki kritično ovrednotijo pomen varovanja naravnega in družbenega okolja za prihodnje generacije ter oblikujejo pozitiven odnos do planeta Zemlje. Ker skupni cilj izhaja iz okoljevarstvenih vsebin in je kot tak kroskurikularen, je seveda primeren za vsa predmetna področja. Problem je nastal, ker vsi profesorji tega cilja niso ozavestili kot svojega, in tako je prišlo do prvega razhajanja na skupni poti do zastavljenega cilja.

Iz te pomanjkljivosti smo ugotovili, da bi skupni cilj morda lahko bil predmet razprave med vsemi profesorji, ne pa da je bil na neki način »vsiljen« prek predmeta geografija.

Interdisciplinarni presežek te kroskurikularne povezave je bil v tem, da kritično ovrednotenje nekega problema dijaki težko holistično razumejo le z ene predmetne perspektive. Za doseganje zastavljenega cilja je interdisciplinarno povezovanje skoraj nujno.

Organizacijsko-izvedbene razsežnosti in značilnosti projekta

Obseg kurikularne povezave

Preglednica 1: Ključni podatki kurikularne povezave

Število vključenih predmetov*	20
Število vključenih učiteljev	40
Število vključenih oddelkov	16 (4 x 4)
Število vključenih dijakov	okr. 420

* Geografija, sociologija, vera in kultura, filmska kultura, športna vzgoja, glasba, likovna umetnost, latinščina, kemija, fizika, biologija, matematika, zgodovina, slovenščina, psihologija, filozofija, angleščina, nemščina, francoščina, španščina.

Projekt naj bi »potegnil« v medpredmetno povezovanje vse učitelje: delno zaradi občutka zapostavljenosti tistih, ki v evropskih oddelkih ne poučujejo, delno pa zaradi tistih, ki se za medpredmetno povezovanje kljub poučevanju v evropskih oddelkih (še) niso odločili.

Časovne dimenzije projekta

Namerno smo izbrali mednarodni dan Zemlje zato, da projektu posvetimo en dan razmišljanja o pomenu naravnega okolja za življenje na Zemlji in o naši odgovornosti do prihajajočih generacij. Tiste kurikularne povezave, ki so bile dobro zastavljene in izpeljane v sredo, 22. aprila, so profesorji samoiniciativno ali v dogovoru s kolegi izpeljali še v naslednjih dneh (in tednih).

Organizacijsko načelo

Ker smo se zavedali, da je projekt velik zalogaj predvsem zaradi vključevanja vseh učiteljev, smo izhajali iz sredinega urnika. Tako naj ne bi naleteli na odpor v smislu: »Zopet mi odpadajo redne ure.« »Realizacija ob koncu šolskega leta pa bo zopet slaba.« Kljub temu da se je urnik med načrtovanjem od novembra/decembra do aprila spremenil, smo na dan 22. aprila »uporabili« urnik, obstoječ ob načrtovanju našega dela.

Na konferenci smo učitelje seznanili s skupnim ciljem in idejo tega projekta. Učitelji so na tabelo, ki je vsebovala didaktične kategorije (pričakovani rezultati, operativni in splošni cilji, dejavnosti, skupni cilji, skupne dejavnosti, dejavnosti za preverjanje, kriteriji za preverjanje, dejavnosti za ocenjevanje, kriteriji za ocenjevanje, dejavnosti za končno preverjanje), lepili lističe z opisi svojih (predmetnih) posebnosti. Ob tem se je pokazalo, da vsi ne upoštevajo skupnega cilja, in tako se je začela izgubljati rdeča nit med predmeti in interdisciplinarna (medpredmetna) povezava se je začela spreminjati v multidisciplinarno (večpredmetno) povezavo.

Kot dobre so se izkazale tiste povezave, pri katerih je vsaj eden izmed kolegov spodbudil medpredmetno povezavo tistih predmetov, ki jih je za osvetlitev svojega cilja potreboval, da s pomočjo interdisciplinarnega povezovanja preseže zmožnosti svojega predmeta.

Tako je učiteljica pri zgodovini za obravnavanje hladne vojne in uporabe atomskega orožja k tinskemu poučevanju povabila učitelja filozofije, ki je obravnaval moralno-etične vidike uporabe atomskega orožja, in učitelja fizike, ki je govoril o atomski energiji. Šlo je za sodelovalno (kolaborativno) poučevanje, ko so hkrati vsi kolegi vsak s svojega vidika obravnavali problem atomske bombe in atomske energije (tinsko poučevanje A). To uro so kot dvojno uro izpeljali v četrtyh letnikih.

Pri psihologiji se je učiteljica odločila, da za dijakovo holistično razumevanje in kritično ovrednotenje vpliva sprememb naravnega okolja na psihično in fizično počutje potrebuje sodelovanje geografije, vere in kulture, športne vzgoje, kemije in biologije. V tem primeru je šlo za tinsko poučevanje B, ko nam je bil skupen delovni list, ki je predstavljal sintezo poučevanja v tem dnevu, poučevali pa smo vsak pri svoji uri z vidika svojega predmetnega področja. Imeli smo skupni cilj in tudi skupne kriterije ocenjevanja. Pri tej povezavi pa se je pokazala slabost uporabe sredinega urnika, saj ni bilo mogoče izpeljati enakovrednega programa v vseh tretjih letnikih. Tako je bil povezave v celoti deležen le en izmed štirih oddelkov – v še enem smo se potrudili izpeljati celotno povezavo v dneh do konca delovnega tedna. V nadaljevanju je opisana prav ta kurikularna povezava.

3.2.3 Skupni cilji in rezultati

Skupni cilj vseh predmetov

Dijaki kritično ovrednotijo pomen varovanja naravnega in družbenega okolja za prihodnje generacije in presodijo, kakšen je njihov odnos do planeta, na katerem živijo.

Skupni cilji 1¹⁷

Dijaki:

- prepoznajo in ugotovijo značilnosti povezave med različnimi spremembami v okolju ter človekovim fizičnim in psihičnim zdravjem;
- na podlagi znanja o glavnih virih in posledicah onesnaževanja okolja in znanja o stresnem odzivanju na onesnaženje sklepajo, kakšni so možni ukrepi proti onesnaževanju, ki bi povečali kakovost človekovega življenja.

Pričakovani rezultati

Dijaki s pomočjo izdelanega delovnega lista (priloga) presodijo, kako povečane emisije v zraku, podnebne spremembe in naravne nesreče vplivajo na človekovo zdravje (psihično in fizično) ter sintetizirajo pridobljeno znanje pri predmetih, združenih v horizontalno povezavo.

3.2.4 Kurikularna povezava

Morfološke značilnosti kurikularne povezave

V nadaljevanju predstavljam morfološke značilnosti za povezavo v tretjih letnikih, v katero so se povezali predmeti: psihologija, geografija, kemija, biologija, športna vzgoja ter vera in kultura.

Sprva je bil cilj predmeta geografija, ki je bil nosilec povezav znotraj projekta Dan Zemlje, tudi skupni cilj vseh zgoraj naštetih predmetov. Kolegica, ki poučuje psihologijo, pa je ugotovila, da bi se lahko zgoraj naštetih predmeti še nadgradili s pomočjo delovnega lista, ki bi nam pomagal sintetizirati znanje dijakov pri vseh predmetih. Tako je temelju osnovi pričakovanih rezultatov in ciljev, ki smo jih učitelji zgornjih predmetov nameravali uresničevati, naredila predlogo za delovni list, ki smo ga dokončno s pripombami izoblikovali skupaj. Vsak predmet pa je zase uresničeval cilje, ki smo jih zastavili že pred idejo o skupnem delovnem listu in morebitnem skupnem ocenjevanju znanja. Šlo je za timsko poučevanje tipa B, kjer je vsak učitelj poučeval ločeno od drugih učiteljev in zasledoval zastavljene cilje 1, ki so nastali zaradi uresničevanja medpredmetne povezave. Cilji 1 so tako podrejeni skupnemu cilju celotnega projekta (ki velja za vse letnike in vse oddelke ne glede na notranja povezovanja), hkrati pa so nadrejeni ciljem in pričakovanim rezultatom posameznega predmeta (če želimo uporabiti skupni delovni list in če želimo skupaj ocenjevati dijake oziroma njihove zloženke, ki bodo nastale na podlagi delovnih listov).

¹⁷ Cilji, ki so bili skupni predmetom psihologija, geografija, kemija, biologija, športna vzgoja ter vera in kultura.

Procesi in postopki načrtovanja kurikularne povezave

V prvi fazi je treba določiti **koordinatorja projekta**. Posebna pozornost velja izbiri **obravnavane teme** in dogovoru o **operacionalizaciji ključnega cilja**. Pomembno je, da nam ni žal časa pri oblikovanju le-tega, prav tako je prav, da to počnemo v kolektivu – če le gre, z učitelji vseh predmetnih področij. Pogosto je tako, da učitelji to neradi počnejo, ker se jim zdi škoda časa za »nepotrebne« projekte, ko pa projekt zaživi in uspe, se pa počutijo zapostavljene, če vanj niso bili vključeni.

Potem, ko smo določili temo in ugotovili, da je primeren predmetni nosilec geografija, sem kot učiteljica geografije določila ključni cilj (pomanjkljivost avtorskega odločanja sem že navajala v prejšnjem odstavku). Največji problem takšne določitve ključnega cilja je bil v tem, da se nekateri učitelji v njem niso našli in so ga »spregledali« ali zaobšli. S tem pa se je izgubila rdeča nit projekta.

Učitelji so se v naslednji fazi (glede na urnik) začeli dogovarjati o timskem delu in povezavah z drugimi predmetnimi področji. Takoj smo naleteli na problem, o katerem nismo razmišljali:

1. *Ali pripravimo enake ure za vse štiri letnike ali delo (glede na učne načrte) diferenciramo?*
2. *Ali naj vsi učitelji nekega predmetnega področja pripravijo enako uro z enakimi povezavami ali so pri oblikovanju te ure avtonomni?*
3. *Kako naj dosežemo, da bodo vsi dijaki deležni programa, pripravljenega za ta dan, če na dan 22. april nimajo vsi vseh predmetov v urniku?*

Naslednja faza je obsegala pošiljanje individualnih priprav na elektronski naslov koordinatorja projekta. Poslane priprave sem skušala spraviti na isti imenovalac (terminologija Zavoda RS za šolstvo), ki nam je v kolektivu povzročal največ težav. Na temo te terminologije je bilo tudi največ vprašanj v naslednji fazi. Na tej stopnji projekta sem ugotovila, da vsi profesorji ne sledijo ključnemu cilju in da nimamo več vsi rdeče niti.

Usklajevanje dela v zbornici ob navzočnosti vseh učiteljev. Najpogostejša vprašanja so bila:

1. *Kakšna je razlika med pričakovanimi rezultati in cilji?*
2. *Kakšna je razlika med kriteriji za preverjanje in dejavnostmi za preverjanje?*
3. *Kakšna je razlika med kriteriji za ocenjevanje in dejavnostmi za ocenjevanje?*
4. *Kaj so dejavnosti za končno preverjanje?*

Faza izvedbe je bila zame presenetljiva. Pričakovala sem veliko slabe volje, nejasnosti, nepotrebnih vprašanj – pa je bil dan kot običajno. Res pa je bilo dan prej veliko delovnega nemira čutiti v zbornici predvsem okoli fotokopirnega stroja. Kljub spremenjenemu urniku pri načrtovanju v novembru in decembru ni bilo zapletov.

Zagate, ki so ostale:

1. *Kako motivirati kolege, da bodo h kurikularni povezavi pristopili zato, ker v tem vidijo neki didaktični presežek, in ne zato, ker bi imeli občutek, da jih nekdo v kurikularno povezavo sili?*

2. *Kako kolege prepričati, da so vsi dijaki upravičeni do enakega programa in da bi bilo zato dobro, če bi se znotraj predmetnih področij morali usklajevati (vsaj horizontalno).*

Razčlenitev kurikularne povezave

Skupni cilji celotne kroskurikularne povezave in posebej še šestih predmetov v tretjem letniku so navedeni že zgoraj, zato na tem mestu kratko razčlenjujemo še vlogo geografije, ki je bila nosilni predmet.

Cilji pri predmetu geografija

Dijaki:

- se opredelijo do posledic globalnega segrevanja, prikazanih v dokumentarnem filmu *Neprijetna resnica*;
- pojasnijo povezanost povečanega izpusta toplogrednih plinov z nenadnimi podnebnimi spremembami.

Pričakovani rezultati

Dijaki s pomočjo izdelanega delovnega lista (priloga) presodijo, kako povečane emisije v zraku, podnebne spremembe in naravne nesreče vplivajo na človekovo zdravje (psihično in fizično), ter sintetizirajo pridobljeno znanje pri predmetih (6), združenih v horizontalno povezavo.

Dejavnosti dijakov

Dijaki si ogledajo odlomek dokumentarnega filma *Neprijetna resnica* in na temlju predstavljene problematike sklepajo o vplivu človekovih dejavnosti na naravne procese.

Dejavnosti učitelja

- Učitelj vodi pogovor o posledicah globalnega segrevanja.
- Izhodiščna vprašanja:
 1. *Kakšna je povezava med človekovimi dejavnostmi in naravnimi procesi (globalnim segrevanjem)?*
 2. *Kakšne so posledice neupoštevanja sonaravnega razvoja?*
 3. *Kako lahko porušeno globalno segrevanje vpliva na človekovo psihično in fizično počutje?*

Dejavnosti za preverjanje

- Ob koncu vsake ure dijaki izpolnijo skupni delovni list v tistem delu, ki se nanaša na vsebino izpeljane ure.
- Učitelji sprotno preverjajo izpolnjevanje delovnih listov.

Dejavnosti za ocenjevanje

Dijaki na podlagi delovnega lista pripravijo zloženko. Oceno pridobijo po izdelanih opisnih kriterijih.

Opisni kriteriji za ocenjevanje**Sinteza predmetov** (kako je znal dijak povezati predmete v celoto)

- Navedena so le pomanjkljiva dejstva. (1 točka)
- Navedenih je veliko dejstev, a brez povezovanja. (2 točki)
- Navedenih je veliko dejstev, povezovanje je izvedeno le delno – med posameznimi predmeti. (3 točke)
- Navedenih je precej dejstev, na več mestih je jasno prikazana povezava med predmeti. (4 točke)
- Narejena je celovita sinteza, veliko je medpredmetnih povezav. (5 točk)

Vključenost predmetov

- Uporablja le informacije enega predmeta. (1 točka)
- Uporablja informacije dveh predmetov. (2 točki)
- Uporablja informacije treh predmetov. (3 točke)
- Uporablja informacije štirih predmetov. (4 točke)
- Uporablja informacije vsaj petih predmetov. (5 točk)

Vsebina

- Navaja le nepomembne informacije obrobne značaja. (1 točka)
- Navaja nekaj pomembnih dejstev, a prevladujejo obrobne informacije. (2 točki)
- Navaja precej pomembnih informacij, ki pa se preveč mešajo z nepomembnimi podrobnostmi. (3 točke)
- Navaja kakovostne informacije, ki pa so ponekod pomanjkljive. (4 točke)
- Navaja bistvene informacije, vsebina je izčrpna in nagovarja k ekološki zavesti. (5 točk)

Vizualna urejenost

- Samo strnjeno, nepregledno besedilo, brez oblikovanja. (1 točka)
- Strnjeno, težko pregledno besedilo, zelo malo oblikovano. (2 točki)
- Sicer urejeno, a preobširno, preveč natlačeno besedilo z nekaj slikovne podpore. (3 točke)
- Besedilo je urejeno, uporabljene so slike, a preglednost in sistematičnost sta pomanjkljivi. (4 točke)
- Smiselna, pregledna, urejena in estetsko oblikovana zloženka. (5 točk)

Na koncu seštejemo tako dobljene točke in pretvorimo v ocene (preglednica 2). Kriterij ocenjevanja so bili opisniki in tam opisana kakovost znanja, zato ne pride v poštev razdelitev po vnaprej določenih odstotkih.

Preglednica 2: Točkovnik in meje med ocenami

Točke	Ocena
20–18	odlično
17–15	prav dobro
14–12	dobro
11–8	zadostno
7–0	nezadostno

Refleksija

Pomanjkljivost refleksije je bila v tem, da smo jo predvideli samo s kolegi, z dijaki pa smo se le pogovorili o njihovih vtisih. Dijaki so izpostavili sodelovanje, večjo motiviranost, dober odziv in posebno vzdušje. Mnenja učiteljev prikazuje preglednica 3.

Preglednica 3: Refleksija učitelja glede kurikularne povezave

Najbolj sem bil/-a zadovoljen/-na	Naslednje leto bi spremenil/-a
- Dobro sodelovanje med profesorji, izvedba ure, povezanost šole, kolegiov. - Vsebina, tema je bila dobro izbrana. - Končno smo naredili nekaj konkretnega. - Obravnavanje okoljskih problemov v okviru različnih predmetov – holistična predstavitev problema. - Razprava pri angleščini na temo ekologije je bila izpeljana zelo dobro.	- Dvojne ure (60 % profesorjev). - Dolgoročnejše načrtovanje s kolegi (začetek šolskega leta). - Poenoteno delo od prvega do četrtega letnika. - Določen in spremenjen urnik. - Vsaj trije učitelji pri eni uri. - Sprotno obveščanje o projektu, spletna učilnica. - Večja prepoznavnost dogajanja – opremljeni hodniki, okrogla miza ob zaključku dneva, mediji ...

3.2.5 Namesto sklepa

Glede na željo učiteljskega zbora bomo s projektom Dan Zemlje nadaljevali, in to ob istem času, 22. aprila. Seveda pa želimo kot posamezniki svoje priprave nadgraditi glede na evalvacijo. Kot celotna šola smo se odločili obdržati horizontalne kurikularne povezave še naprej (oddelki tretjih in četrtn letnikov). Določili smo tudi vodji timov: v četrtn letnikih bo to učiteljica zgodovine, v tretjih letnikih pa učiteljica psihologije. Kurikularne povezave v zvezi z omenjeno vsebino bomo prenesli tudi v prve in druge letnike (vertikalno povezovanje), kjer bodo prav tako določeni vodje timov, vsaj del pouka pa bo potekal v obliki sodelovalnega poučevanja.

Priloga

Delovni list (navodilo) za dijake¹⁸

Projekt: Dan Zemlje

Delovni list: sinteza predmetov: GEO, KEM, BIO, ŠVZ, PSI, VIK

Navodilo: Pri vsakem izmed predmetov boš dobil/-a podatke, s pomočjo katerih boš lahko izpolnil/-a manjkajoča mesta v preglednici spodaj. Zbrane podatke boš potreboval/-a za izdelavo zloženke. Natančne informacije pri predmetu psihologija.

Predmet	Osnovna tema	Pozitivno delovanje	Negativno delovanje	Vpliv na telesno zdravje	Vpliv na psihično zdravje	Možni ukrepi za pozitivne spremembe
GEO						
KEM						
BIO						
ŠVZ						
VIK						
PSI						

¹⁸

.....
Avtorica priloge je Barbara Babšek, prof. na Škofijski gimnaziji A. M. Slomška.

3.3 Avtentična geografska naloga s terenskim delom Pohorje 2012

Mag. Dušan Rojko, III. gimnazija Maribor

Povzetek

Prispevek govori o avtentičnem pristopu pri poučevanju, ki temelji na terenskem delu. Projekt je sestavni del didaktične prenove gimnazijskih programov in temelji na sodobnih oblikah in metodah dela: samostojno delo dijakov, druge za dijake aktivne oblike in metode dela, kritično mišljenje, oblikovanje sklepov, timsko delo in medpredmetno povezovanje. V projekt so vključeni skoraj vsi predmeti na šoli. Kot dodano vrednost smo si v letošnjem šolskem letu (2011/12) zadali nalogo, da poleg običajnih nalog na terenu vključimo še t. i. avtentično nalogo. Rdeča nit letošnjega projekta so obnovljivi viri energije.

Ključne besede: projekt Pohorje, avtentična geografska naloga, obnovljivi energijski viri, opisniki in kriteriji

Uvod

V sklopu projekta Pohorje 2012 smo geografi pripravili ves potreben instrumentarij za izdelavo avtentične geografske naloge o obnovljivih virih energije v projektu Čez drn in strn po Pohorju 2012: natančna navodila za izdelavo, navodila za zapis poročila o izvedbi, anketni vprašalnik o obnovljivih energijskih virih ter opisnike in kriterije za ocenjevanje. Za to nalogo smo se odločili, ker je leto 2012 leto obnovljivih virov energije in ker ima Pohorje velik energetskega potencial. Z vsem naštetim smo dijake predhodno temeljito seznanili v razredu in na sestankih predmetnih skupin, tako da je delo potekalo brez večjih zapletov.

Cilji avtentične naloge

Projekt je bil zasnovan zelo celostno. Na prvi pogled se zdi naloga sicer samo geografska, a je zasnovana zelo medpredmetno oziroma kroskurikularno. Poleg geografskih smo izbrali tudi nekatere splošne cilje, in sicer:

- dijaki razložijo pomen obnovljivih virov energije,
- primerjajo pomen energijskih virov za človeka nekoč in danes,
- predlagajo ukrepe za manjšo porabo energije,
- naučijo se samostojno pridobivati geografsko znanje,
- spoznavajo pravilno uporabo geografskih metod in tehnik dela ter potrebne pripomočke,
- se usposabljaajo za samostojno uporabo geografskih virov in literature,
- se vzgajajo v zanimanju za družbene potrebe in probleme ter reševanje skupnih trajnostnih problemov na lokalni, nacionalni, regionalni in globalni ravni.

Dejavnosti dijakov

Glede na vsebino naloge, oblike in metode dela smo predvideli naslednje dejavnosti:

- dijaki s pomočjo anketnega vprašalnika raziščejo uporabo obnovljivih virov energije v lokalnem okolju,
- rezultate o uporabi obnovljivih virih energije prikažejo v preglednici in v krožnem diagramu,
- analizirajo rezultate anketnega vprašalnika,
- izdelajo plakat o uporabi obnovljivih virov energije,
- primerjajo odgovore s sošolci,
- ovrednotijo pomen uporabe obnovljivih virov energije,
- navedejo vire in literaturo,
- izdelajo poročilo o opravljeni avtentični nalogi.

Dejavnosti učiteljev

V okviru projekta Pohorje smo učitelji predmetov, ki sodelujemo v omenjenem projektu, opravili naslednje dejavnosti:

- pripravili smo natančna navodila za izdelavo avtentične naloge,
- pripravili smo navodila za zapis poročila o izvedbi avtentične naloge,
- pripravili smo anketni vprašalnik o obnovljivih energijskih virih,
- izdelali smo opisnike in kriterije za ocenjevanje avtentične naloge,
- dijake smo seznanili s potekom naloge v razredu in na sestankih predmetnih skupin, tako da je delo potekalo brez večjih zapletov,
- opravili smo evalvacijo opravljenega dela.

Gradivo za dijake

Na koncu prispevka so priloženi primeri navodil, po katerih so se ravnali dijaki, in merila za ocenjevanje nalog.

Sklep

Na koncu smo opravili še evalvacijo projekta. Večina dijakov se je zelo pohvalno izrazila o tovrstnem pouku skozi projekte in avtentične naloge in si želijo še več podobnih tovrstnih vsebin. Pridobljena nova znanja so prikazali v rešenih avtentičnih nalogah, ki so bile ocenjene v skladu z navedenimi opisniki in kriteriji.

Izdelali so plakate, Power Point predstavitev in na zaključni prireditvi tekmovali tudi v kvizu o obnovljivih virih energije. Zmagovalni razred je prejel tudi nagrado. Podobne projekte bomo izvajali tudi v prihodnje.

Slika 1: Severna pobočja Pohorja z Meranovega (Foto: Anton Polšak, 2012)

Literatura in viri

- 1 Brinovec, S. (2004). *Kako poučevati geografijo: Didaktika pouka*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 163–206.
- 2 Konečnik Kotnik, E. (2011). *Geografski kurikulum v gimnazijah*. Ljubljana: Založba i2.
- 3 Polšak, A. in sod. (2008). *Učni načrt. Geografija: splošna, klasična, ekonomska gimnazija*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2012/programi/media/pdf/un_gimnazija/geografija_spl_gimn.pdf (5. 11. 2011).
- 4 Rutar Ilc, Z. (2003). *Pristopi k poučevanju, preverjanju in ocenjevanju*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 139–141.
- 5 Senegačnik, J., Drobnjak, B. (2002). *Obča geografija za 1. letnik gimnazij*. Ljubljana: Modrijan, str. 166–170.

Priloge

Priloga 1: Navodila za izdelavo naloge

Priloga 2: Navodila za zapis poročila o avtentični nalogi iz geografije

Priloga 3: Anketni vprašalnik o obnovljivih energijskih virih

Priloga 4: Opisniki in kriteriji za ocenjevanje avtentične geografske naloge o obnovljivih virih energije v projektu Čez drn in strn po Pohorju 2012

Priloga 1

Navodila za izdelavo naloge

1. S pomočjo **anketnega vprašalnika** razišči uporabo obnovljivih energijskih virov v tvojem domačem okolju. Anketni vprašalnik boš uporabil/-a tako, da anketiraš prebivalce tvojega stanovanjskega bloka. Če živiš v hiši v mestu, anketiraj prebivalce desetih okoliških hiš, prav tako, če živiš v podeželskem ali obmestnem naselju.
2. **Rezultate** o uporabi obnovljivih energijskih virov prikaži v preglednici in v krožnem diagramu.
3. Na temelju prikazanih podatkov **analiziraj rezultate** tvojega anketnega vprašalnika. Koliko odstotkov prebivalcev tvojega bližnjega okolja uporablja obnovljive energijske vire? Navedi vzroke in odgovor utemelji.
4. Izdelaj **plakat** o smiselnosti uporabe obnovljivih energijskih virov.
5. Svoje odgovore **primerjaj** s sošolci. Če živiš v mestu, primerjaj svoje rezultate s sošolcem ali sošolko, ki živi na podeželju, in obratno.
6. Ovrednoti **pomen uporabe** obnovljivih energijskih virov.
7. Svoje raziskovalno območje prikaži tudi na karti merila 1 : 5000.
8. Navedi **vire in literaturo**, ki si jo uporabil/-a pri izdelavi avtentične naloge.
9. Izdelaj **poročilo o nalogi**: namen in cilji naloge, metode in tehnike dela, pripomočki, glavne ugotovitve, sklepi, rezultati, priloge (anketni vprašalnik), vaša ocena naloge, predlogi za izboljšanje naloge, seznam literature itd.

Priloga 2

Navodila za zapis poročila o avtentični nalogi iz geografije

*III. gimnazija Maribor
Gospodsvetska cesta 4
2000 Maribor*

OBNOVLJIVI VIRI ENERGIJE

AVTENTIČNA TERENSKA VAJA IZ GEOGRAFIJE

V, 2012 Avtor:.....

1. stran:

Kazalo

2. stran:

1. Uvod – območje opravljanja vaje, čas opravljanja vaje
2. Namen in cilji terenske vaje

3. stran:

3. Metode in tehnike dela – opiši metode in tehnike zbiranja podatkov in analiziranja podatkov, predstavi najpomembnejše vire in literaturo pri izdelavi vaje
4. Pripomočki

4. stran:

5. Rezultati
6. Zaključek – ugotovitve
7. Ocena terenske vaje (mnenje o vaji) ter predlogi, ideje in pobude za izboljšanje terenske vaje

5. stran:

8. Seznam virov in literature (ime in priimek avtorja, naslov dela, letnica, založba) – glej katalog na str. 37
9. Priloge (karta, delovni list, preglednice, grafikoni, krožni diagrami, grafi, fotografije itd.)

Priloga 3

Anketni vprašalnik o obnovljivih energijskih virih

1. Ali doma uporabljate obnovljive energetske vire?

DA NE

2. Kako dolgo že uporabljate obnovljive energetske vire?

a) manj kot leto b) 1–3 leta c) 5–10 let d) več kot 10 let

3. Katere obnovljive energetske vire uporabljate?

- a) biomasa – les
- b) geotermalna energija
- c) sončna energija
- d) vetrna energija
- e) vodna energija
- f) drugo _____

4. Zakaj uporabljate obnovljive energetske vire?

5. Kakšna je po vašem mnenju prihodnost oziroma nadaljnji razvoj obnovljivih energijskih virov?

6. S kakšnimi ukrepi zmanjšujete porabo energije v vašem stanovanju?

7. Predlagajte ukrepe za manjšo porabo energije pri vas doma in za večjo uporabo obnovljivih energijskih virov.

Priloga 4

Opisniki in kriteriji za ocenjevanje avtentične geografske naloge o obnovljivih virih energije v projektu *Čez drn in strn* po Pohorju 2012

Opisniki (ocena)	Kriteriji za ocenjevanje avtentične naloge
5	Dijak aktivno sodeluje pri pripravi na izvedbo avtentične naloge. Odlično uporablja strokovno geografsko terminologijo. Vzročno-posledično prikaže rezultate anketnega vprašalnika. Izdela preglednico in krožni diagram. Izdela plakat o smiselnosti uporabe obnovljivih energijskih virov. Naredi primerjalno analizo s sošolci, ki živijo v drugem okolju (razlika mesto – podeželje). Ovrednoti pomen uporabe obnovljivih energijskih virov. Svoje raziskovalno območje upodobi na karti. Navede vire in literaturo. Napiše poročilo po navodilih.
4	Dijak občasno sodeluje pri pripravi na izvedbo avtentične naloge. Zelo dobro uporablja strokovno geografsko terminologijo. Vzročno-posledično prikaže rezultate anketnega vprašalnika. Izdela preglednico in krožni diagram. Izdela plakat o smiselnosti uporabe obnovljivih energijskih virov. Naredi primerjalno analizo s sošolci, ki živijo v drugem okolju (razlika mesto – podeželje). Ovrednoti pomen uporabe obnovljivih energijskih virov. Svoje raziskovalno območje upodobi na karti. Navede vire in literaturo. Napiše poročilo po večini navodil.
3	Dijak delno sodeluje pri pripravi na izvedbo avtentične naloge. Dobro uporablja strokovno geografsko terminologijo. Vzročno-posledični prikaz rezultatov anketnega vprašalnika je nepopoln. Ne izdela vseh preglednic in krožnih diagramov. Ne izdela plakata o smiselnosti uporabe obnovljivih energijskih virov. Naredi nepopolno primerjalno analizo s sošolci, ki živijo v drugem okolju (razlika mesto – podeželje). Delno ovrednoti pomen uporabe obnovljivih energijskih virov. Svoje raziskovalno območje upodobi na karti. Navede vire in literaturo. Napiše nepopolno poročilo glede na navodila.
2	Dijak delno sodeluje pri pripravi na izvedbo avtentične naloge. Zadostno uporablja strokovno geografsko terminologijo. Vzročno-posledični prikaz rezultatov anketnega vprašalnika je nepopoln. Ne izdela vseh preglednic in krožnih diagramov. Ne izdela plakata o smiselnosti uporabe obnovljivih energijskih virov. Ne naredi primerjalne analize s sošolci, ki živijo v drugem okolju (razlika mesto – podeželje). Delno ovrednoti pomen uporabe obnovljivih energijskih virov. Svoje raziskovalno območje upodobi na karti, vendar brez legende. Nepopolno navede vire in literaturo. Napiše nepopolno poročilo glede na navodila.
1	Dijak ne sodeluje pri pripravi na izvedbo avtentične naloge. Ne zadostno uporablja strokovno geografsko terminologijo. Vzročno-posledični prikaz rezultatov anketnega vprašalnika je nepopoln. Ne izdela vseh preglednic in krožnih diagramov. Ne izdela plakata o smiselnosti uporabe obnovljivih energijskih virov. Ne naredi primerjalne analize s sošolci, ki živijo v drugem okolju (razlika mesto – podeželje). Delno ovrednoti pomen uporabe obnovljivih energijskih virov ali ga sploh ne ovrednoti. Svojega raziskovalnega območja ne upodobi na karti. Nepopolno navede vire in literaturo ali jih sploh ne navede. Napiše nepopolno poročilo glede na navodila oziroma poročila sploh ne odda.

3.4 Geografija v medpredmetnih ekskurzijah

Sonja Trškan, Šolski center Rudolfa Maistra Kamnik, Gimnazija

Povzetek

Geografija ima pri organiziranju in izpeljavi ekskurzij gotovo pomembno mesto, tudi če ni v osrednji vlogi. V prispevku je tako prikazana osnovna struktura nekaterih ekskurzij, podrobneje pa ekskurzija v London, ki so jo opravili dijaki iz programa gimnazije v Kamniku. Poleg opisnikov za ključna področja ocenjevanja je dodan tudi obširen delovni list, ki jasno kaže, kaj so dijaki delali in kako.

Ključne besede: medpredmetno povezovanje, geografske ekskurzije, opisniki

3.4.1 Uvod

S šolskim letom 2007/08 smo prvič vpeljali kurikularno povezavo za vse prve letnike gimnazije z naslovom *Dunaj*. Prvi poskus je zahteval nadaljnje načrtovanje in izboljšanje, kar smo uspešneje uporabili v šolskem letu 2008/09 v projektu Posodabljanje gimnazij. Pri načrtovanju projekta smo upoštevali priporočila svetovalcev Zavoda RS za šolstvo.

V šolskem letu 2009/10 smo nadaljevali s projektom *Dunaj* za prve letnike gimnazij, za druge letnike gimnazije pa smo podobno zasnovali kurikularno povezavo *London*, ki je zdaj že vsakoletna stalnica. Izkušnje pa so pokazale potrebo po spremembi smeri ekskurzije za prve letnike zaradi večje povezanosti predmetnih učnih načrtov. Tako smo za prve letnike v šolskem letu 2011/12 pripravili medpredmetno kurikularno ekskurzijo v Rim, ekskurzijo na Dunaj pa smo predstavili v tretji letnik, kjer bomo poskušali v povezavo vključiti tudi psihologijo, filozofijo in sociologijo ter s tem doseči tudi večjo usklajenost s predmetnimi učnimi načrti.

V prispevku prikazujem vključitev geografije v medpredmetne kurikularne ekskurzije v Rim, London in Dunaj. Kot vodja teh projektov na šoli predstavljam časovni okvir od načrtovanja do izpeljave ter refleksije in evalvacije za navedene projekte.

3.4.2 Predstavitev medpredmetnih povezav

Opis medpredmetnih povezav

S sodelovanjem pri projektih so dijaki razvijali socialne, jezikovne, medkulturne kompetence in digitalno pismenost – torej ključne kompetence vseživljenjskega učenja. Povezovanje predmetov je omogočalo celostno učenje in kompleksnejše znanje. Zaradi aktivnih učnih metod so pridobili bolj uporabno znanje, bili so bolj motivirani, samostojni, ustvarjalni in samoiniciativni. To se je pokazalo zlasti pri reševanju raznovrstnih nalog in izvajanju zadolžitev na ekskurziji ter pri pripravi končne predstavitve za starše. Med razvijanjem različnih zmožnosti (aktivne oblike učenja na ekskurziji, razvijanje *multikulturne* kompetence, razvijanje spo-

štljivega in odgovornega odnosa do prostora, uporabljanje sodobne IKT itd.) so ovrednotili rezultate ter izoblikovali svoja stališča in vrednote.

Organizacija in izvedba

V prvi fazi načrtovanja smo določili pričakovani (skupni) rezultat projekta ter vlogo posameznih predmetov v projektu.

Pričakovani (skupni) rezultati

Projekt *Dunaj*: Dijaki uzavestijo in ovrednotijo vlogo in pomen Dunaja za Slovence.

Projekt *London*: Dijaki poznajo in predstavijo življenjski utrip Londona kot svetovne metropole skozi čas.

Projekt *Rim*: *Vse poti vodijo v Rim* – zgodovinske in geografske razsežnosti Rima.

Obseg medpredmetnih povezav

V medpredmetno povezavo *Dunaj* je bilo vključenih dvanajst predmetov: zgodovina, umetnostna zgodovina (nosilna predmeta), slovenščina, geografija, nemščina (poudarjena vloga), glasba, športna vzgoja, biologija, informatika, matematika, kemija in fizika (podporna vloga) ter štirinajst profesorjev. Izvedena je bila v petih oddelkih prvega letnika gimnazije in ekonomske gimnazije.

V medpredmetno povezavo *London* je bilo vključenih osem predmetov: zgodovina, geografija (nosilna predmeta), slovenščina, angleščina (poudarjena vloga), športna vzgoja, biologija, matematika in fizika (podporna vloga) ter dvanajst profesorjev. Izvedena je bila v petih oddelkih drugega letnika gimnazije in ekonomske gimnazije.

V medpredmetno povezavo *Rim* je bilo vključenih enajst predmetov: zgodovina, umetnostna zgodovina (nosilna predmeta), geografija, slovenščina, italijanščina (poudarjena vloga), informatika, matematika, biologija, glasba, športna vzgoja, angleščina (podporna vloga).

Za vsak predmet je pri načrtovanju na sestankih večinoma sodeloval po en učitelj, ki se je predhodno posvetoval s preostalimi učitelji predmeta. Učitelji vseh sodelujočih predmetov smo pri načrtovanju upoštevali skupne cilje projekta.

Časovni okvir medpredmetnih povezav

september–oktober	Aktivi so določili predmete in učitelje, ki bodo sodelovali pri projektu.
november	Delavnica za projekte, na kateri so udeleženci določili pričakovani (skupni) rezultat projekta. Določili smo rok za načrtovanje – zapis načrta ter rok za izdelavo skupnega učnega lista, datum končne predstavitve.
december–januar	Sestanek za skupni učni list (dogovor, oblikovanje, dopolnitve).
februar	Oblikovanje skupnega učnega lista.

februar–marec	Priprava na ekskurzijo pri učnih urah posameznih predmetov. Izvedba ekskurzije. Refleksija o ekskurziji.
april–maj	Priprava sklepne prireditve za starše in lokalno skupnost.
maj–junij	Evalvacija projekta.
september–avgust (vse šolsko leto)	Pretok informacij prek e-pošte in spletnih učilnic. Pretok informacij prek sestankov aktivov. Vsi učitelji prejmejo izdelke te projektne skupine (uččea se organizacija).

Časovno smo projekte načrtovali in izpeljali tako, da smo pred odhodom razredov na ekskurzijo pri posameznih predmetih izvajali učne ure (ena do dve učni uri pri posameznem predmetu), nato smo izvedli ekskurzijo (Dunaj – dva dni, London (tečaj) – 14 dni, London (ekskurzija) – pet dni, Rim – štiri dni).

Pred odhodom na ekskurzijo so učitelji pripravili skupni medpredmetni učni list.

Organizacijski vidik

Medpredmetne povezave so bile izvedene na ekskurzijah ter vključene v redni pouk pri posameznih predmetih. Predstavljene pa so bile na skupni sklepni prireditvi po pouku.

3.4.3 Umestitev ciljev ekskurzije v učne načrte

Skupni učni cilji in rezultati (primer *London*)

Cilji so prilagojeni glede na učne načrte in so naslednji:

Dijaki:

- poznajo zgodovinski razvoj Londona od antičnih časov do sodobnosti, zgodovinsko ozadje in vlogo znamenitosti, ki jih bodo v Londonu obiskali;
- pridobijo pasivno in aktivno besedišče v angleščini in medkulturne zmožnosti;
- znajo poimenovati in na kratko predstaviti znamenitosti Londona in konkretne podatke o utripu mesta jih predstavijo v besedilnih vrstah (predstavitev osebe, življenjepis, reportaža, poročilo);
- poznajo ključne naravno- in družbenogeografske značilnosti Velike Britanije in so jih sposobni medsebojno povezati;
- primerjajo vlogo Londona nekoč in danes ter razložijo vlogo posameznih delov mesta;
- sposobni so izraziti svoj kritični pogled na mestno problematiko;
- pridobijo pasivno in aktivno besedišče v angleščini in medkulturne zmožnosti, v angleščini znajo ustno in pisno poimenovati in na kratko predstaviti znamenitosti Londona in konkretne podatke o utripu mesta;

- poznajo značilnosti besedilnih vrst in jih znajo uporabiti;
- spoznajo, opišejo in izvedejo posamezne plesne slike angleškega valčka v paru ter jih znajo povezati v celoto;¹⁹
- utemeljijo različne možnosti uporabe IKT in nekatere tudi uporabijo pri izdelavi projektne naloge;
- poznajo osnove rečnega ekosistema: rečni odseki, abiotski, biotski dejavniki, uporabijo svoje znanje na konkretnem primeru reke Temze, razložijo sukcesijo rečnega ekosistema;
- spoznavajo se z naravoslovjem na bolj priljuden način z obiskom observatorija v Greenwichu, seznanijo se z delom nekaterih znanstvenikov, ki so živeli ali delovali v Londonu in se ukvarjali z razvojem priprav za merjenje časa – kronometrov in z *astronomico*, ter z vlogo njihovih dosežkov v vsakdanjem življenju;
- seznanijo se z merskimi sistemi in enotami, ki jih uporabljajo v Veliki Britaniji, ter spoznajo njihov zgodovinski izvor in geografsko širitev.

Ob koncu projekta *London* dijaki uzavestijo in ovrednotijo vlogo in pomen Londona kot svetovne metropole skozi čas, tako poznajo zgodovinski razvoj Londona od antičnih časov do danes in zgodovinsko ozadje ter vlogo znamenitosti, ki so jih obiskali. Ovrednotijo pomen značilnosti posameznih predelov Londona (npr. City, Greenwich itd.), poznajo delo nekaterih znanstvenikov, ki so živeli ali delovali v Londonu in se ukvarjali z razvojem priprav za merjenje časa – kronometrov in z *astronomico*, ter z vlogo njihovih dosežkov v vsakdanjem življenju, poznajo pa tudi angleški merski sistem, tipične londonske dobrote (priprava angleškega čaja in sladic), angleški valček ter glasbo, angleški bonton.

Podobno velja tudi za projekt *Dunaj*, pri katerem dijaki uzavestijo in ovrednotijo vlogo in pomen Dunaja za Slovence, tako da poznajo Slovence, ki so študirali ali delovali na Dunaju in vpliv tega mesta prenesli na našo državo. Ovrednotijo pomen Južne železnice za gospodarski razvoj (oblikovanje industrijskega polmeseca in še danes trajajočo povezanost (Luka Koper), vlogo Marije Terezije in Jožefa II. in njunih reform (šolstvo, kmetijstvo – krompirjeva dežela itd.), poznajo tipične dunajske dobrote (priprava torte *sacher*), dunajski valček in glasbo.

Morfologija medpredmetnih povezav

Medpredmetno povezovanje je potekalo na ravni vsebin, procesnih znanj in na konceptualni ravni. Projekte so povezovali: vsebina, nekatere kompetence (spoznavanje v tujih jezikih, kulturna zavest in izražanje, naravoslovna pismenost), aktivno učenje na terenu (ekskurzije) in uporaba učnih orodij (IKT).

Povezovalni elementi predmetov, vključenih v medpredmetno povezavo, so bili vsebina, skupni delovni list, ekskurzija in končna predstavitev projekta.

Vrsta medpredmetne povezave: horizontalna, več- in čezpredmetna

¹⁹ Ta in še nekaj ciljev, ki so navedeni v nadaljevanju, se geografije tiče le posredno, na določen način pa zaokroža vsebino.

3.4.3.1 Izvedba terenskih vaj in strokovne ekskurzije študentov Oddelka za geografijo UL FF

Cilji	• spoznajo naravno- in družbenogeografske značilnosti Velike Britanije in Londona; • primerjajo prostorski razvoj Londona, njegove mestne četrti in njihov pomen nekoč in danes; • uporabijo nekatere metode terenskega dela; • ugotovitve analizirajo in jih predstavijo v prospektih, govornem nastopu in članku za glasilo.
Rezultati in dokazila	• poznajo naravne in družbenogeografske značilnosti Velike Britanije in Londona; • primerjajo prostorski razvoj Londona, njegove mestne četrti in njihov pomen nekoč in danes; • so vešči uporabe nekaterih metod terenskega dela; • ugotovitve znajo analizirati in jih predstaviti v prospektih, govornem nastopu in članku za glasilo.
Podrobne dejavnosti za dijake	• analizirajo reliefno karto ter ugotovijo, kakšna je reliefna izoblikovanost in na podlagi tega kmetijska usmerjenost Velike Britanije; • poiščejo klimograme in opišejo značilnosti podnebja ter ugotovijo značilnosti rastlinstva; • analizirajo karto regionalizacije Velike Britanije (Združeno kraljestvo), poiščejo večja središča in njihov pomen (npr. fenomen Cambridge); • na podlagi statističnih podatkov opišejo prebivalstveni razvoj Velike Britanije in Londona; • pregledajo literaturo in elektronske medije, na podlagi katerih predstavijo posamezno tematiko Londona; • v okviru ekskurzije izvedejo terensko delo, s katerim odkrivajo, primerjajo in ovrednotijo pomen mestnih četrti; • na ekskurziji rešujejo skupni delovni list; • sodelujejo na sklepni prireditvi.

3.4.4 Ocenjevanje pri medpredmetni povezavi

Ekskurzija je predstavljala proces učenja. Ker pa smo ocenjevali tudi učne liste, ki so jih dijaki izpolnjevali med ekskurzijo, smo jim po končani ekskurziji omogočili, da so na konzultacijah pred ocenjevanjem lahko dobili povratno informacijo, na temelju katere so svoje zapise in druge rezultate in izdelke izboljšali in se tako bolje pripravili na ocenjevanje.

Dijaki so dobili oceno pri predmetu, pri katerem so sodelovali. Za sodelovanje pri predmetu so se odločili sami. Vnaprej so bili seznanjeni z opisniki in kriteriji za ocenjevanje. Ocenjevali smo uporabljene vire, vsebino (operativni in splošni cilji predmeta), poznavanje in zagovarjanje določene tematike, znanje, izkazano na izpolnjenem učnem listu, skupne dejavnosti in zaključno predstavitev projekta.

Za vsak del, element smo oblikovali kriterije in opisnike. Skupna ocena pri predmetu je bila seštevek posameznih postavk. Meje med ocenami so: odlično: 90–100 %; prav dobro: 80–89 %; dobro: 70–79 %; zadostno: 50–69 %.

Pogoji za pristop k ocenjevanju (na podlagi pričakovanih rezultatov oz. standardov) so bili oddaja projekta in delovnih listov ter predstavitev projekta pri posameznem predmetu.

Opisni kriteriji z opisniki pri geografiji

OPISNI KRITERIJI Z OPISNIKI	5 (povsem ustrezno v celoti)	4 (večji del ustrezno)	3 (ustrezno)	2 (pomanjkljivo, a zadovoljivo)
Uporabljeni viri	Uporabi različne, tehtne vire, ugotovi bistvene podatke, jih smiselno poveže in slikovno ter grafično ustrezno podpre.	Uporabi različne vire, ugotovi večino bistvenih podatkov, jih poveže in doda slikovno gradivo.	Uporabi malo virov, ugotovi nekaj podatkov, jih poveže in doda nekaj slikovnega gradiva.	Uporabi en ali dva deloma ustrezna vira, ugotovi nekaj podatkov, jih slabo poveže in doda nekaj slikovnega gradiva.
Vsebina (cilji predmeta (operativni in splošni))	Podrobno opiše in vzročno-posledično pojasnjuje naravno- in družbenogeografske značilnosti Velike Britanije in Londona.	Korektno opiše in skoraj v celoti samostojno vzročno-posledično pojasnjuje naravne in družbenogeografske značilnosti Velike Britanije in Londona.	Navede nekaj geografskih značilnosti in na elementarni ravni vzročno-posledično pojasnjuje naravne in družbenogeografske značilnosti Velike Britanije in Londona.	Navede le eno ali dve značilnosti (ne zmore vzročno-posledičnega pojasnjevanja naravnih in družbenih značilnosti Velike Britanije in Londona) – ali s pomočjo učitelja nakaže elemente razlag.
Izbor in zagovarjanje določene tematike	Tematika je: - vsebinsko poglobljena (bistveni podatki so ločeni od nebistvenih), - podprta z ustreznim slikovnim gradivom, - predstavljena razločno.	Tematika je: - manj vsebinsko poglobljena (bistveni podatki so ločeni od nebistvenih), - podprta z ustreznim slikovnim gradivom, - predstavljena razločno.	Tematika je: - vsebinsko ponekod šibkejša (navedeni le nekateri bistveni podatki), - podprta s slikovnim gradivom, ki je delno neustrezno izbrano, - predstavljena s pomočjo opornih točk.	Tematika je: - vsebinsko šibka (navedeni manj relevantni podatki), - slikovno gradivo skromno (uporabljen le en ali dva različna vira), - v veliki meri je prisotno branje zapisov.

Izpolnjenost učnih listov	90–100 %	80–89 %	70–79 %	50–69 %
Skupne dejavnosti I.	Samostojna orientacija s pomočjo karte.	Le začetna učiteljeva pomoč pri orientaciji karte.	Pomoč pri orientaciji (pomoč spremljevalcev).	Kaže le zametke orientacije (se trudi, iz zemljevida razbere izolirane detajle, ki pa jih ne zna uporabiti za orientacijo).
Zaključna predstavitev projekta	Zamisli si in pripravi izvirno, kakovostno predstavitev na podlagi pridobljenih podatkov, fotografske dokumentacije in lastnega doživljanja, pripravljeno po navodilih.	Zamisli si in pripravi predstavitev, ki dobro podpira ugotovitve na podlagi pridobljenih podatkov, fotografske dokumentacije in lastnega doživljanja, pripravljeno po navodilih.	Zamisli si in pripravi predstavitev, ki deloma podpira ugotovitve na podlagi pridobljenih podatkov, fotografske dokumentacije in lastnega doživljanja, pripravljeno po navodilih.	Zamisli si in pripravi predstavitev, ki ugotovitve na podlagi pridobljenih podatkov, fotografske dokumentacije in lastnega doživljanja, podpira le na najbolj elementarni ravni; delno pripravljeno po navodilih.

Končna – skupna predstavitev projektov

Na končni predstavitvi projekta London so se povezali naslednji predmeti:

- *geografija, zgodovina, angleščina in slovenščina*: računalniška projekcija in dramatizacija sprehoda po mestu z ogledom znamenitosti (Docklands, Greenwich, City, parki, Temza, Soho) ter skeč na podzemni železnici s poudarkom na angleškem bontonu;
- *biologija*: dramatizacija skeča o Henrik VIII.;
- *slovenščina in angleščina*: dramatizacija prizora iz Romea in Julije (balkonski prizor);
- *športna vzgoja*: angleški valček;
- *matematika, fizika in biologija*: razstava.

Na končni predstavitvi projekta Dunaj so se povezali naslednji predmeti:

- *zgodovina*: izdelava plakatov, izbira posameznih odlomkov iz vladarskih zakonov in besedil sodobnikov; šolski učbeniki in vadnice, kmetijski priročniki, članki iz Kmetijskih in rokodelskih novic. Pomoč in sodelovanje pri izvedbi predstave (računalniška projekcija Južna železnica);
- *geografija*: povezava z zgodovino (računalniška projekcija Južna železnica – industrijski polmesec, krompirjeva dežela) in razstava projektov (zloženske);
- *slovenščina* v povezavi z zgodovino, likovno, glasbeno umetnostjo, nemščino, informatiko: dramatizacija povesti Martin Krpan (kulise, koreografija, glasba, računalniška projekcija, komentarji k ilustracijam Toneta Kralja v slovenščini in nemščini) ter priprava gradiva (pisnih izdelkov) za razstavo;

- *kemija*: nekaj dijakov z upoštevanjem navodil za pravilno tehtanje speče torto sacher;
- *nemščina*: predstavijo pot in ogleda na ekskurziji v nemščini (karta poti in Ringa). Dijaki pripravijo skeč v nemščini (Ana Sacher pripoveduje o nastanku torte sacher);
- *umetnostna zgodovina*: pripravijo scenografijo za dramatizacijo pripovedke o Martinu Krpanu. Dijaki preučujejo ilustracije te pripovedke (Tone Kralj, Hinko Smrekar itd.) in jo tudi sami ilustrirajo; poiščejo tudi poštne znamke z motivi Martina Krpana;
- *glasba*: zvočna kulisa. Zapojejo v nemščini Mein Lieber Avgustin;
- *športna vzgoja*: plešejo dunajski valček;
- *informatika*: IKT-podpora. Urejanje podatkov in oblikovanje končne predstavitve; tudi postavitev bloga.

Razstavo so sooblikovali tudi matematiki, fiziki in biologi.

Refleksija

Učitelji smo opravili anketo v spletni učilnici in na sklepnem sestanku poudarili koristnost projekta, saj je bila za mnoge izmed nas to prva tovrstna izkušnja, v kateri se je povezovalo naenkrat toliko predmetov. Naučili smo se dogovarjanja, usklajevanja in dopolnjevanja. Izmenjali smo si izkušnje in ugotovili, da je bil ta projekt tudi za nas koristen (profesionalni razvoj učitelja). Večina profesorjev je poudarila, da je delo potekalo v skladu z dogovori sestanka, da imamo ideje in smo se pripravljene učiti drug od drugega. Nekateri pa so v projektu videli slabost v tem, da je za uspešen projekt potrebnega veliko dela, a se je izkazalo, da je bilo vztrajanje pri projektu koristno. Vsi vključeni učitelji smo se naučili skupno načrtovati dejavnosti, vsak je lahko prispeval svoje najboljše strokovno znanje in spretnosti, inovativnost, kar je pripomoglo k uspešnosti projekta. Preveliko zadovoljstvo nad že ustvarjenim nas ne sme uspavati, ker to ne pelje k izboljšavam. V nekaterih aktivnih so izpostavili preslabo kroženje informacij znotraj aktiva. Kar nekaj neusklajenosti pa je bilo med pripravi na končno predstavitev projekta (zamujevanje na skupne vaje in slaba oz. prepozna organiziranost predmetnih predstavitev), vendar na predstavitvi za starše in zunanje obiskovalce tega ni bilo čutiti.

Pozitivno smo bili presenečeni, koliko znanja in spretnosti so dijaki pridobili s projektom (izpolnjen skupni delovni list, projektne naloge, sooblikovanje in sodelovanje na sklepnih predstavitvah).

Na koncu projekta so **dijaki** drugih letnikov izpolnili anketo v spletni učilnici. Na podlagi rezultatov ankete za dijake smo spoznali, da so dijaki kljub aktivnejši pripravi in delu na ekskurziji ter sklepnih predstavitvah projekt pozitivno ocenili. Všeč jim je bilo tudi to, da so za sodelovanje v projektu pridobili oceno, ki je bila res nagrada za vloženo delo, ne pa grožnja zaradi neznanja ali nesodelovanja. Všeč jim je bilo, da so vnaprej vedeli za kriterije in opisnike ocenjevanja, imeli so tudi možnosti konzultacij, kjer so dobili povratno informacijo o opravljenem delu. Natančno so vedeli, kako lahko pridobijo oceno. Izrazili pa so tudi željo po še novih podobnih projektih.

Tudi **starši** so z množičnim obiskom sklepne predstavitve projekta dokazali, da jih zanima ustvarjalnost njihovih otrok tudi v srednji šoli. Pohvalili so skupni delovni list, organizacijo ekskurzije in sklepne prireditve. S tem so vsi skupaj potrdili, da sta bila naša odločitev za projekt in njegova izvedba ustrezna.

3.4.5 Sklep

Projekt London bomo z drugimi letniki gimnazije ponovili tudi v naslednjem šolskem letu. Projekt Rim bomo v letošnjem šolskem letu izpeljali prvikrat za vse prve letnike gimnazije in ga bomo ponovili v prihodnjih šolskih letih. Za tretje letnike bomo pripravili drugače zasnovan projekt Dunaj v primerjavi s tistim, ki smo ga v prejšnjih letih izvajali za prve letnike. Z večkratno ponovitvijo bomo nadgrajevali interdisciplinarne ekskurzije (akcijsko raziskovanje). Načrtovanje in izvedbo interdisciplinarnih ekskurzij bomo (naj bi) sistematično prenesli na projektne dneve in ekskurzije po Sloveniji ter mednarodne izmenjave.

Priloge

Učni list: Projekt London

Učni list

Projekt London

Ime in priimek dijaka/-inje: _____

Razred: _____

LONDON

Razložite izvor imena London.

Geograf, popotnik, turist nikoli ne potuje brez karte. Da boste lahko pojasnili delitev Londona, posamezne četrti, znamenitosti, ki ste jih obiskali, si priskrbite **zemljevid Londona**, na njem nazorno označite te točke in naredite svoj turistični vodnik – album po Londonu.

1. GREENWICH – predmestje Londona

Obisk observatorija v Greenwichu, vožnja z ladjo po Temzi

Katere merske enote za merjenje dolžine uporabljajo v Veliki Britaniji? Ali pri njihovih merah za pretvarjanje iz ene enote v drugo uporabljajo desetiški sistem? Kako je nastal angleški merski sistem? Od kdaj ga uporabljajo?

Ob ogledu **Greenwicha** boste pred vhodom v **Royal Observatory** videli na zidu tudi tablo, na kateri so predstavljene nekatere angleške mere. Prepišite jih v spodnjo tabelo, zanje zapišite slovenska imena, z našimi merskimi enotami (mm, cm, dm, m, km), ocenite velikosti teh mer. Nato s sodobno informacijsko tehnologijo (internet, mobilni, iPod itd.) poiščite programe, ki pretvarjajo angleške enote v naš merski sistem, in v spodnjo tabelo zapišite njihove točne vrednosti.

Enota	Oznaka za enoto	Slovensko ime	Ocena velikosti	Točna vrednost

Ali poznate še kake druge angleške enote, ki jih še vedno uporabljajo, pa niso na tej tabeli? Zapišite jih v spodnjo tabelo, zanje poiščite morebitno slovensko poimenovanje ter jih pretvorite v naš merski sistem.

Enota	Oznaka za enoto	Slovensko ime	Ocena velikosti	Točna vrednost

V londonskih muzejih, na internetu idr. poiščite zgodovinska ozadja izvora angleškega merskega sistema in enot ter njihov razvoj/širitev skozi zgodovino.

Kateri je bil pred stoletji glavni razlog za razvoj natančnejših priprav za merjenje časa? Na katerem področju so potrebovali čim bolj natančne merske priprave za merjenje časa?

Kdo je prvi izumil in razvil kronometer?

Kako so merili čas pred iznajdbo kronometra – ure? Naštejte tri primere naprav, ki so omogočale preprosto, a ne posebej natančno merjenje časa.

Kateri pojavi v naravi omogočajo merjenje časa – zakaj?

Opišite najpomembnejšo razliko med dvema vrstama teleskopov, ki ju imenujemo re-fraktorji oz. reflektorji.

Kako določimo povečavo nekega teleskopa?

Kaj je »camera obscura« – poiščite in oglejte si jo v observatoriju? Opišite njeno »delovanje«.

Na kaj morajo paziti kapitani različnih plovil, ko iz morja zaplujejo v ustje sladkovodnih rek? Zakaj?

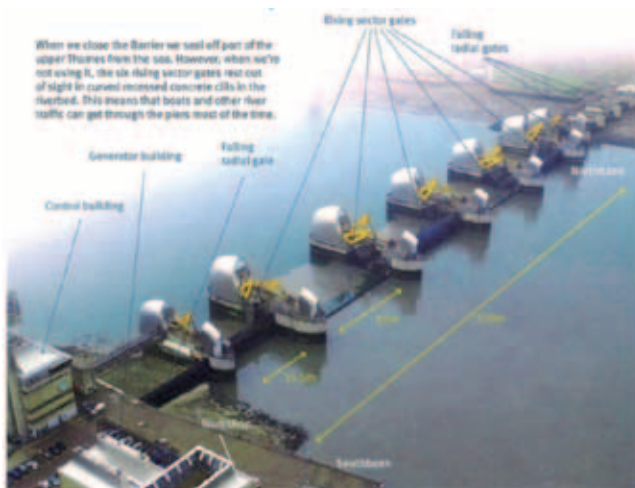
2. »TEMZA je tekoča zgodovina.« (John Burns, 1929)

Poimenujte vsaj eno ptičjo vrsto, ki jo opazite in je značilna tudi za slovenske obale.

Na vsakoletni slovesnosti na reki tradicionalno preštejejo danes okrasne ptice, ki s svojo veličastnostjo in eleganco popestrijo vode in obale reke. Katere ptice so to?

Značilnost te tekoče vode je intenzivno mešanje sladke in slane vode, saj ob plimi morska voda prodira proti toku v notranjost. V katero morje se izliva Temza?

Ponovno so uspešno naselili lososa, ki naseljuje obe okolji (slano in sladko), izgradnja vrš pa omogoča potovanje rib proti toku. Zakaj losos zapuša morje in potuje po reki navzgor (ob spolni zrelosti)?

Slika 1: Ločene premakljive zapornice na reki Temzi. (Vir: Sceptical Science. Dostopno na: <http://www.skeptical-science.com/pics/measurementslarge500.jpg>, 13. 2. 2013.)

Brez posebne pregrade (deset ločenih premakljivih zapornic) bi bil London zaradi občasne visoke plime večkrat poplavljen.

Ti posebni pogoji omogočajo življenje tako morskim kot sladkovodnim organizmom, vendar so njihove prilagoditve na tako okolje drugačne, specifične. Pojasnite zakaj. Pomislite na osmozo in prehajanje snovi prek membrane.

Opišite in pojasnite tri možne vplive človeka na reko Temzo in posledice njegovih dejanj za naravno okolje.

3. DOCKLANDS - od 1971 je ime za vzhodni in jugovzhodni del Londona. V preteklosti so bili bregovi Temze del nekdanj največjega pristanišča na svetu, londonskega pristanišča. Prvi dok so odprli 1802 in ga poimenovali Zahodna Indija, zadnji je bil odprt 1921 (King George V). V času 1960–1980 so zaprli vse doke (21 km²). Na tem območju mesta so vladali brezposelnost, revščina in socialni problemi.

Na poti po Temzi od Greenwicha do Westminstera opazujte značilnosti Docklandsa in Cityja. (Fotografirajte stavbe, dele mesta, kar vam bo pomagalo pri reportaži o posameznih londonskih četrtih.)

4. CITY je majhno območje (2,9 km²) znotraj Velikega Londona. Danes je pomembno poslovno in finančno središče na svetu. Tu živi okrog 8000 prebivalcev, dnevno pa dela v Cityju približno 340.000 ljudi. Meje Cityja označuje simbol zmaja.

Na kratko opišite svoje doživljanje Cityja: stavbe, čas obiska, ljudje.

Kateri izmed mostov sodijo v City: (obkrožite jih)

- Millennium bridge
- London bridge
- Westminster bridge
- Tower bridge

Opišite različne funkcije, ki jih je imel **Tower** skozi čas.

Slika 2: London City. (Vir: Wikimedia. Avtor: David Iliff. Dostopno na: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f6/City_of_London_skyline_from_London_City_Hall_-_Oct_2008.jpg, 13. 2. 2013.)

Imenujte nekaj arhitektonsko najpomembnejših stavb. Kako visoke so?

-
-
-

Tudi v Cityju se staro »meša« z novim. Utemeljite.

Del na sliki je na zahodni/vzhodni polobli!?

5. SOHO

Na kratko opišite svoje doživljanje: stavbe, čas obiska, ljudje.

Opazujte in opišite značilnosti »**China Towna**« in po spletu poiščite podobno četrt v drugem mestu ter napišite tri podobnosti in tri različnosti.

Opišite razdelitev angleškega parlamenta. Kako **angleški parlament** sprejema zakone?

6. LONDONSKI KRALJEVI PARKI

London ima osem kraljevih parkov. Katere ste obiskali?

Hyde park

Skicirajte Hyde park. Pravilno ga orientirajte. Na zemljevidu označite smer, poglavitne značilnosti in znamenitosti. Ne pozabite na legendo.

V parku je posebno drevo (weeping beech). Poimenujte to vrsto in jo opišite. Zakaj vzbuja posebno pozornost?

Ali poznamo to vrsto dreves tudi v Sloveniji?

Katero značilno rastlinje pokriva največji del parka?

Poimenujte pet različnih rastlinskih vrst in jih razvrstite na zemljevidu.

Opazujte okolico in ljudi v tem parku in preostalih parkih Londona. Primerjajte obiskane londonske parke med seboj in s slovenskimi (letni čas). Ali je tipični angleški park drugačen od tipičnega slovenskega? Pojasnite odgovor.

Kakšna je namembnost parka? Ali ljudje v njem sprehajajo svoje ljubljence?

7. MEDKULTURNE IZKUŠNJE

Opazujte poimenovanja lokalov, zanimiva so predvsem poimenovanja pubov. Napišite nekaj teh poimenovanj in jih skušajte prevesti.

Poimenovanje lokala	Slovenski prevod

Pozorno opazujte uporabo angleškega bontona v vsakdanji rabi. Poslušajte domačine, katere fraze uporabljajo pri pozdravljanju, v restavraciji in trgovini. Nekaj jih zapišite in dopišite slovenske ustreznice.

Poslušajte domačine in napišite, katere zvrsti angleščine uporabljajo. Kje in kdaj jih uporabljajo?

Dopolnite:

Angleški _____ in _____ William Shakespeare se je rodil _____ v _____. Šolal se je v _____. Leta _____ je odšel v London in se zaposlil kot _____ in _____. _____ je postal solastnik znamenitega gledališča _____. Pisal je _____, _____, _____ in _____.

Napišite nekaj naslovov njegovih del in dopišite slovenski prevod ter slovenskega prevajalca:

Naslov izvirnika	Slovenski prevod	Prevajalec

Skicirajte in opišite Shakespearjevo gledališče.

Opišite vsaj tri značilnosti elizabetinske dobe.

Bodite turistični vodič. Predstavite del Londona sovrstnikom. (Kaj? Kdaj? Kako? Cena?)

Kakšna je **prometna urejenost** Londona? Primerjajte jo z ureditvijo v Ljubljani.

8. ANGLEŠKO PODEŽELJE

Opišite »zeleni pas« okoli Londona.

Napišite kratek sestavek o rabi tal, poselitvi in videzu pokrajine v okolici Londona.

Viri

- 1 Netregs - Environmental Guidance for Your Business in Northern Ireland and Scotland. Dostopno na: <http://www.netregs.gov.uk/cy/gartrefahamdden/llifogydd/105361.aspx&usg> (13. 4. 2012).
- 2 Hyde park. Wikipedia. Dostopno na: http://en.wikipedia.org/wiki/Hyde_Park,_London (13. 4. 2012).
- 3 Reka Temza. Wikipedia. Dostopno na: http://en.wikipedia.org/wiki/River_Thames (13. 4. 2012).
- 4 Londonski parki. Wikipedia. Dostopno na: http://en.wikipedia.org/wiki/Parks_and_open_spaces_in_London (13. 4. 2012).
- 5 Docklands. Wikipedia. Dostopno na: http://en.wikipedia.org/wiki/London_Docklands (13. 4. 2012).

3.5 Razvijanje kompetence za udejanjanje trajnostnega razvoja na projektnem dnevu v Koprskem zalivu

Sonja Trškan, Šolski center Rudolfa Maistra Kamnik, Gimnazija

Povzetek

V prispevku je predstavljena medpredmetna povezava, izpeljana na območju Koprskega primorja. Povezava je razčlenjena z vidika učnih ciljev tako po predmetih kot skupnih dejavnostih. Z opisniki so opredeljeni področja ocenjevanja in ravni znanja, dodan pa tudi obširen učni list za dijake, ki jasno kaže obseg in temeljitost povezave.

Ključne besede: projektni dan, delo na terenu, medpredmetnost

3.5.1 Uvod

V prispevku prikazujem medpredmetni projektni dan v Koprskem primorju. S predstavljeno medpredmetno povezavo (nosilna vloga: geografija, biologija; poudarjena vloga: italijanščina, zgodovina; podporna vloga: kemija in fizika) smo razvijali zmožnost prepoznavanja nujnosti sonaravnega razvoja in odgovornost do ohranjanja fizičnih in bioloških življenjskih razmer za prihodnje generacije, tj. nujnost vzdrževanja ravnotežja med človekovim hotenjem in naravo.

3.5.2 Izvedba medpredmetne povezave

Opis medpredmetne povezave

Povezovalni elementi: vsebina, cilji, miselni postopki, aktivno učenje na terenu, nekatere kompetence (trajnostni razvoj, naravoslovna pismenost)

Vrste povezav: horizontalna in vertikalna, interdisciplinarna, večpredmetna

Obseg medpredmetne povezave: V medpredmetno povezavo je bilo vključenih šest predmetov: nosilna predmeta – geografija, biologija; poudarjena vloga – italijanščina, zgodovina; podporna vloga – fizika in kemija.

Časovni in organizacijski vidik: Oktobra 2009 je projektni dan, kot je prikazan v prispevku, potekal prvič za dijake tretjega letnika – evropski oddelek. Do leta 2012 so bile še štiri ponovitve. Namenjen je bil naravoslovnim in družboslovnim dejavnostim. Naše delo se je začelo že zjutraj in končalo popoldne. Vsi dijaki so dobili učne liste s skupnimi informacijami in nalogami za biološki in geografski del njihove učne in projektne naloge. Prek dneva so izvajali različne dejavnosti, izpolnjevali naloge, delovne liste, izvedli dve anketi (biologija – geografija, italijanščina) in opravili eksperimenta iz kemije in fizike v ankaranskem školjčiču.

Skupni cilji

- povezovanje značilnosti obmorskega – obalnega ekosistema z naravnogeografsko enoto in njenimi geografskimi značilnostmi in pojavi (osnova, pojavi, obala, morsko dno);
- spoznavanje značilnosti in raznolikosti obalnega ekosistema;
- povezovanje naravnih značilnosti obalnega ekosistema s spremembami zaradi delovanja človeka in njegov vpliv na to območje;
- spoznavanje značilnosti mokrišč (geografskih, bioloških, fizikalno-kemijskih);
- spoznavanje nastanka in osnovnih značilnosti naravnega rezervata Škocjanski zatok in njegov pomen tako za trajnostno ohranjanje raznolikosti življenja na tem območju kot tudi za širšo okolico in ljudi;
- spoznavanje nastanka in osnovnih značilnosti ankaranskega školjčišča in njegov pomen tako za trajnostno ohranjanje raznolikosti življenja na tem območju kot tudi za širšo okolico in ljudi;
- povezovanje značilnosti obmorske pokrajine in prepoznavanje delovanja človeka in njegov vpliv na pokrajino;
- povezovanje značilnosti školjčišča z delovanjem človeka in njegov vpliv na nastanek tega območja;
- ugotavljanje vpliva urbanega okolja (mesta Koper) in še posebej Luke Koper na širše območje in na zaščiteni Škocjanski zatok ter nezaščiteni ankaransko školjčišče;
- oblikovanje lastnega mnenja na podlagi videnih dejstev o nujnosti trajnostnega razvoja in ohranjanja »naravnih biserov« slovenske pokrajine;
- spoznavanje vloge in pomena naravnih rezervatov in drugih zaščitene območij v Sloveniji;
- razvijanje ustreznega odnosa do izjemne naravne dediščine in naravnega bogastva Slovenije;
- razvijanje zavedanja o izjemni biotski in geografski raznolikosti Slovenije;
- razvijanje zavedanja o zgodovinskem in današnjem pomenu tega območja za Slovenijo in Slovence, prav tako pa tudi za širšo regijo.

Pričakovani rezultati in dokazila

Dijaki:

- razumejo medsebojno povezavo med naravnimi in družbenogeografskimi značilnostmi obalne pokrajine;
- znajo argumentirati vrednote in nevrednote prostora;
- se znajo orientirati s pomočjo karte;
- izboljšajo odnos do narave in okolja;

- spoznajo potrebo po zaščitenosti posameznih delov Slovenije;
- opišejo naravne, zgodovinske, družbeno geografske značilnosti Koprskega zaliva;
- utemeljijo skrb za naravno dediščino in to podprejo z ugotovitvami s terena;
- naštejejo različne oblike slovenske obale s poudarkom na mokriščih;
- opišejo vpliv človeka na nastanek in oblikovanje obale.

Učni cilji pri geografiji

Dijaki:

- poznajo naravno- in družbenogeografske značilnosti Koprskega primorja;
- poznajo geografske značilnosti Koprskega zaliva skozi čas;
- poznajo izrabo tal v Kopru in okolici ter utemeljijo terciarizacijo prostora;
- opredelijo pomen in usmeritev Luke Koper ter vplive luke na prostor in okolje;
- poznajo nastanek in značilnosti mokrišča Škocjanski zatok in vlogo mokrišč nasploh;
- spoznajo koncept in bistvo trajnostnega razvoja in njegovih sestavin (okolje, prostor, vrednote prostora, gospodarstvo, razvoj človeške družbe);
- dojemajo pomen in vsebino prostorskega načrtovanja ter sodelovanje javnosti v postopkih sprejemanja odločitev;
- vrednotijo različne dejavnosti z vidika trajnostnega razvoja in se zavedajo kompleksnosti in omejenosti prostora;
- razumejo pomen vrednot prostora in trajnostnega razvoja.

Kompetence/zmožnosti

Dijaki razvijajo:

- veščine za prepoznavanje nujnosti sonaravnega razvoja in odgovornosti do ohranjanja fizičnih in bioloških življenjskih razmer za prihodnje generacije, tj. nujnosti vzdrževanja ravnotežja med človekovim hoteljem in naravo, ter
- veščine za razumevanje kompleksnosti prostorskih problemov in možnosti lastne aktivne udeležbe.

Rezultati in dokazila

Dijaki:

- pojasnijo ključne naravno- in družbenogeografske značilnosti Koprskega zaliva;

- na podlagi obiska Škocjanskega zatoka znajo razložiti vlogo mokrišč;
- s pomočjo karte se orientirajo in znajo kartirati;
- znajo argumentirati vrednote in nevrednote prostora;
- soočijo se z različnimi pogledi pri prostorskem načrtovanju (primeri sošolcev);
- predstavijo ugotovitve s svojo rešitvijo posega v okolje;
- znajo oblikovati lastno mnenje na podlagi videnih dejstev o nujnosti trajnostnega razvoja.

3.5.3 Izvedba medpredmetnega dne

Medpredmetni dnevi na naši šoli potekajo ob sobotah. Dijaki so dobili učni list s skupnimi informacijami in nalogami za biološki in geografski del (priloga), ki so ga izpolnjevali ves čas projektnega dne. V Kopru so z zvonika na zemljevid Kopra kartirali rabo tal in posebej označili vrednote in *nevrednote*²⁰ prostora. Na Titovem trgu smo se nato razdelili v štiri skupine. Dve skupini (biologija in geografija) sta izpolnjevali anketni vprašalnik med prebivalci o problematiki okolja v mestu. Ena skupina je po Kopru spoznavala zgodovinske spomenike in pomen mesta v zgodovini. Skupina za italijanščino pa je naredila intervju in obiskala univerzo v Kopru. V ankaranskem školjčičišču so opravili eksperimenta iz kemije (določitev slanosti) in fizike. Pri geografiji je potekalo kartiranje (vrisovanje nizkih in visokih delov slovenske obale), določevanje procesov pri obalnem tipu reliefa, pri biologiji pa določevanje flore in favne na školjčičišču.

Dejavnosti so potekale na naslednjih območjih:

- **Škocjanski zatok** – ogled pod strokovnim vodstvom, opazovanje, odgovori na vprašanja, risanje, označevanje slik in zemljevida na učnih listih;
- **Koper (mesto in pristanišče)** – orientacija po starem delu mesta, ogled in kartiranje Kopra in okolice s stolpa (izraba tal, prednosti in pomanjkljivosti prostora – vrednote in nevrednote), opazovanje, merjenje, odgovori na vprašanja, risanje, označevanje slik in zemljevida na učnih listih, izvedba anket, stiki z domačini;
- **Ankaransko školjčičišče** – opazovanje, merjenje, odgovori na vprašanja, risanje in označevanje slik, označevanje na zemljevidu na učnih listih, projektno izvedba fizikalnih in kemijskih eksperimentov.

²⁰

Pojem *nevrednote* je nasproten pojmu *vrednote*; torej tisto, kar ni vrednota, kar je za okolje moteče ali negativno. V slovenskem prostoru se je začel porabljati v okviru projekta R.A.V.E. Space (Raising Awareness of Values of Space) v letih 2005–2007 (v okviru programa Interreg za Srednjo in Vzhodno Evropo).

Dijaki so spoznali nastanek in osnovne značilnosti naravnega rezervata Škocjanski zatok in ankaranskega školjčiča ter njun pomen za trajnostno ohranjanje raznovrstnosti življenja na tem območju in za širšo okolico in ljudi. Ugotavljali so vpliv pristanišča na mesto ter vpliv urbanega okolja in pristanišča Koper na zaščiteni Škocjanski zatok in nezaščiteni školjčiče.

Delo v razredu: projektna naloga – preučitev določenega okolja z vidika zaznavanja prostorskih vrednot in nevrednot s pomočjo namišljenega posega v okolje

V karto Kopra so vrisali rabo tal in označili vrednote in nevrednote prostora ter se odločili za najboljšo lokacijo postavitve luksuznega apartmajskega naselja. Anketirali so tudi prebivalce Kopra, pri katerih so lahko pridobili dodatne informacije o problematiki prostora, kot jo čutijo prebivalci Kopra in okolice.

V razredu so naredili skupno analizo dela (skupni učni list, izdelana karta rabe tal s prednostmi in pomanjkljivostmi prostora, pregled anketnih vprašalnikov) in zagovarjanje izbrane lokacije posega v prostor. Dijaki so argumentirali možne lokacije luksuznega apartmajskega naselja, navajali pozitivne in negativne posledice posameznih projektov. Na koncu smo predstavili vse možne lokacije in skupno izbrali po njihovem mnenju najbolj ugodno rešitev – umetni otok.

Nekaj primerov razmišljanj dijakov

Katere prostorske prvine so se vam v preučevanem okolju najbolj vtisnile v spomin (pozitivne in negativne)? Katere izmed njih bi poimenovali vrednote (pozitivne zaznave) in katere nevrednote (negativne zaznave)? Vživite se v vlogo funkcionarja Mestne občine Koper, ki išče ustrezno lokacijo za izgradnjo apartmajskega naselja visoke kategorije. Kam bi ga umestili?

A: Vrednote so univerza, Luka Koper, Škocjanski zatok, staro mestno jedro, palme, marina. Nevrednote (a samo z določenega vidika!) so športni objekti, komunala in marina.

B: Kot pozitivna prostorska prvina se mi je najbolj vtisnil Škocjanski zatok z urejenimi kottički za opazovanje rastlin in živali in s pravili za ohranjanje miru in čistoče. Negativna prvina je pristanišče, ki zelo onesnažuje okolje, čeprav na prvi pogled ni videti tako. Apartmajsko naselje bi umestil nad športni del mesta ali pa, če bi bila možnost, kjer je pristanišče. S tem bi mogoče onesnažil morje, a se mi vseeno zdi bolje, kot da bi naselje postavil v notranjost, kjer bi verjetno huje onesnažil rastline in drugo naravo. Prebivalci naselja bi tako imeli tudi vse v neposredni bližini.

C: Lokacijo bi izbrala čim bližje obali. Ali pa bodoči otok. Ljudje so radi čim bližje morju, čeprav zidavi nasprotujejo.

D: Staro mestno jedro je lepo urejeno in organizirano. Motijo me veliki trgovski centri in moderne stavbe v okolici mestnega jedra. Apartmajsko naselje bi zgradil v starejšem mediteranskem slogu, tako da ne bi kvaril starega mestnega videza.

Dijaki so argumentirali možne lokacije razkošnega hotela ter navajali pozitivne in negativne posledice posameznih projektov. Na koncu so predstavili vse možne lokacije in izbrali po njihovem mnenju najbolj ugodno rešitev – umetni otok.

Tako so na podlagi videnih dejstev oblikovali lastno mnenje o nujnosti trajnostnega razvoja in ohranjanja naravnih biserov slovenske pokrajine ter razvili zavedanje o izjemni biotski in geografski različnosti Slovenije.

Tako dijaki pridobijo znanje o kompleksnosti prostorskih problemov ter z lastno aktivno udeležbo predstavijo argumente za svojo odločitev o posegu v prostor.

3.5.4 Ocenjevanje pri medpredmetni povezavi

Projektni dan je predstavljal proces učenja. Ocenjevali smo tudi učne liste, ki so jih dijaki izpolnjevali med projektnim dnevom. Po končanem projektnem dnevu smo jim omogočili, da so lahko na konzultacijah pred ocenjevanjem dobili povratno informacijo, na temelju katere so lahko svoje zapise in druge rezultate in izdelke izboljšali in se tako pripravili na ocenjevanje.

Dijaki so dobili oceno pri geografiji in biologiji. Vnaprej so bili seznanjeni z opisniki in kriteriji za ocenjevanje. Ocenjevali smo vsebino (cilji – operativni in splošni – predmeta), poznavanje in zagovarjanje določene tematike, znanje, izkazano na izpolnjenem učnem listu.

Za vsak del, element smo oblikovali kriterije in opisnike. Skupna ocena pri predmetu je bila seštevek posameznih postavk. Meje med ocenami so: odlično: 90–100 %; prav dobro: 80–89 %; dobro: 70–79 %; zadostno: 50–69 %.

Pogoja za pristop k ocenjevanju (izhajajo iz pričakovanih rezultatov oz. standardov) sta bila oddaja učnih listov in izbor lokacije za poseg v prostor.

Opisni kriteriji z opisniki pri geografiji

OPISNI KRITERIJI Z OPISNIKI	5 (povsem ustrezno v celoti)	4 (večji del ustrezno)	3 (ustrezno)	2 (pomanjkljivo, a zadovoljivo)
Vsebina, izbor in zagovarjanje izbrane lokacije (operativni in splošni cilji predmeta)	Dijak podrobno opiše in vzročno-posledično pojasnjuje naravne in družbenogeografske značilnosti Koprškega zaliva. Suvereno zagovarja izbrano lokacijo.	Korektno opiše in skoraj v celoti samostojno vzročno-posledično pojasnjuje naravne in družbenogeografske značilnosti Koprškega zaliva in izbor lokacije.	Navede nekaj geografskih značilnosti in na elementarni ravni vzročno-posledično pojasnjuje naravne in družbenogeografske značilnosti Koprškega zaliva in odločitev o lokaciji.	Navede le eno ali dve značilnosti (ne zmore vzročno-posledičnega pojasnjevanja naravnih in družbenih značilnosti) Koprškega zaliva – ali s pomočjo učitelja nakaže elemente razlag in izbora lokacije.
Izpolnjenost učnih listov	90–100 %	80–89 %	70–79 %	50–69 %

Evalvacija dela

Rezultati so bili vidni z rešenimi listi s projektno nalogo. Poleg tega smo dijake vprašali o njihovem pogledu na nalogo. Iz odgovorov je bilo razvidno:

- da so razjasnili pojem mokrišče,
- najbolje znajo ovrednotiti vpliv človeka,
- pozitiven je bil stik z domačini,
- najbolje ovrednotijo pozitiven odnos do okolja,
- vseč jim je bilo tudi terensko delo v naravnem in urbanem okolju,
- pomembno pa je tudi njihovo zadovoljstvo.

Ugotavljam, da je bila povezava geografije, biologije in italijanščine uspešna. Smiselna bi bila večja vključitev zgodovine in slovenščine. Vključitev kemije in fizike z meritvami na školjčiču je le delno smiselna. Ugotovili smo, da smo vzbudili zanimanje za okolje, ki je dijakom na videz znano, a skriva mnogo podrobnosti in zanimivosti.

Literatura in viri

- 1 *Povprečni mesečni pretoki reke Rižane v m³/s v obdobju 1971 -2000. Agencija RS za okolje. Dostopno na: http://www.arso.gov.si/vode/poro%c4%8dila%20in%20publikacije/vodna%20bilanca/vodna_bilanca.htm (25. 5. 2012).*
- 2 *Zemljevid Najdi.si. Dostopno na: <http://zemljevid.najdi.si/> (25. 9. 2012).*
- 3 *Plazar, M. (1995). Ureditev Škocjanskega zatoka pri Kopru. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za arhitekturo.*

Priloga

Učni list: Koprski zaliv nekoč in danes – razglednica iz Koprskega zaliva

Anketni vprašalnik: Koprski zaliv nekoč in danes – razglednica iz Koprskega zaliva

Učni list

Koprski zaliv nekoč in danes – razglednica iz Koprskega zaliva

(delovni listi za dijake v okviru projektnega dela ŠCRM Kamnik, Jana Resman in Sonja Trškan, september 2010)

1 Škocjanski zatok

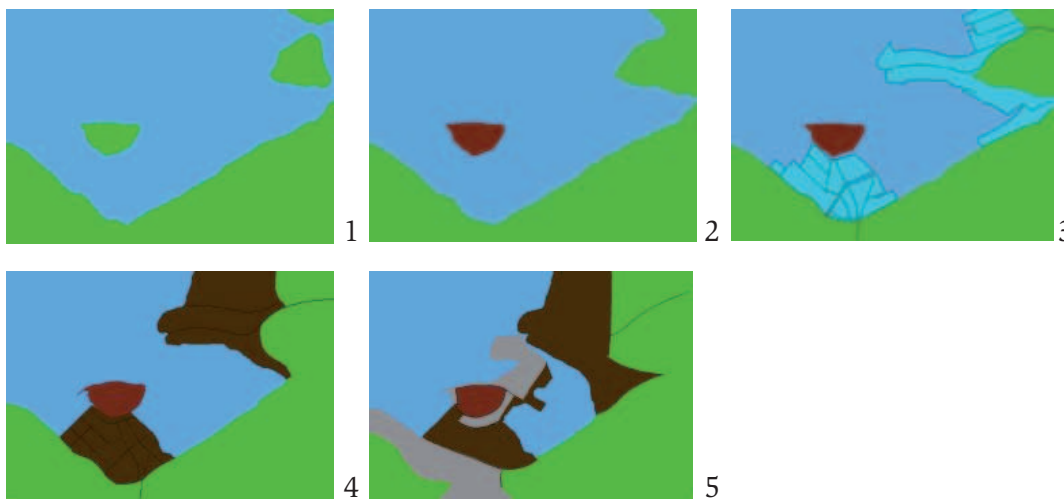
Naravni rezervat Škocjanski zatok je 122 hektarov veliko mediteransko mokrišče izjemnega pomena zaradi bogate favne in flore. Naravni rezervat sooblikujeta polslana laguna, obdana z rastišči slanuš in trstičjem in sladkovodno močvirje z vlažnimi in močvirnimi travniki ter toploljubnimi grmišči na bertoški Bonifiki.

Območje je zavarovano kot državni naravni rezervat od leta 1998 z Zakonom o naravnem rezervatu Škocjanski zatok (Ur. l. RS št. 20/98).

Naloga:

- Pojasnite, kaj je naravni rezervat.

Škocjanski zatok je na podlagi Uredbe o posebnih varstvenih območjih (območja Natura 2000) (Ur. l. RS št. 49/2004) razglašen za posebno varstveno območje (območje Natura 2000) ter na podlagi Uredbe o ekološko pomembnih območjih (Ur. l. RS št. 48/2004) razglašen za ekološko pomembno območje (EPO) – šifra: 77600. Upravljevalec je Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije DOPPS (od leta 1999).

Slike 1-5: Grafični prikaz nastanka Škocjanskega zatoka (Vir: Plazar, 1995.)

Nastanek zatoka

1. Pred naselitvijo Rimljanov je imel Koprski zaliv dva otoka (Insula Capritana – Koprski otok (poraščen z makijo) in Insula Risani – grič Srmin (močvirno zemljišče)).
2. Na Koprskem otoku so Rimljani ustanovili mesto Aegida.

3. Slika prikazuje Koprške (Semedelske) soline južno od Koprskega otoka, pod gričem Srmin pa se razprostirajo Srminske in Bertoške soline. Solinarstvo je bilo ena od prevladujočih dejavnosti na območju od rimskih časov pa do leta 1911.
4. Leta 1911 je bilo solinarstvo na območju zaradi padca cene soli opuščeno. V tridesetih letih 20. stoletja so bile soline izsušene, pa območje zasuto in preurejeno v kmetijska zemljišča. Tako je bila dokončno vzpostavljena povezava Koprskega otoka s kopnim.
5. V petdesetih letih so ob mestu Koper začeli graditi pristanišče – Luko Koper –, ki se je širilo proti Ankaranu. Škocjanski zaliv je postajal čedalje bolj zaprt – postal je zatok.

Nalogi:

- Glede na skico, besedilo in lastno znanje o problematiki ugotovite, kaj je bila prvotna vloga Škocjanskega zatoka (zaliva) in kaj je v največji meri vplivalo na njegov nastanek.
- Ali je Škocjanski zatok antropogenega ali naravnega izvora? Pojasnite!

Mokrišče je območje, ki je redno zadostno preplavljeno s površinsko ali podzemsko vodo, da lahko omogoča razširjenost rastlinskega in vodnega življenja, ki za rast in razmnoževanje potrebuje mokro ali občasno mokro prst. Mokrišča so stalna ali občasna, s stoječo ali tekočo vodo. Voda je sladka, poslana ali slana, vključno z območji obalnega morja, kjer voda ob osekah ne presega globine šest metrov (po Ramsarski konvenciji). Mokrišča se razlikujejo po rastlinstvu, živalstvu in funkciji in so lahko naravnega ali antropogenega izvora. Poznamo različne tipe mokrišč, med njimi močvirja, nizka barja (npr. Zelenci), visoka barja (poključka in pohorska barja), poplavna območja rek (npr. Šturmovci ob Dravi), rečne mrtvice (raven svet neposredno ob strugi reke - npr. mrtvice ob Muri), območja obalnega pasu, območja med kopnim in odprtim morjem, na katerih ni vpliva rek (npr. mangrove in koralni grebeni), soline, izlive rek (območja, kjer se reke izlivajo v morje in se sladka voda meša s slano, npr: rečne delte, blatna obala ob oseki in slano močvirje; brakična in t. i. poslana mokrišča), kraška polja (npr. Cerkniško jezero), poplavne gozdove, mokrotne travnike, plitva jezera (npr. ribnik) in z vodo zalite gramoznice, peskokope ter glinokope.

Od 1 do 2 % površine Slovenije so mokrišča (majhen naklon, vododržna podlaga, veliko padavin). Mokrišča imajo različne funkcije, med drugim delujejo lahko kot naravni vodni zbiralnik (napajajo podtalnico, vodonosnike, reke in jezera oz. se napajajo iz rek in jezer), preprečujejo poplave (ujamejo površinsko odtekajoče vode in jih počasi oddajajo, s čimer preprečijo velika nihanja ravni vode – neprepustne asfaltne površine povzročajo večino poplav v urbanih okoljih), blagodejno vplivajo na okoliško mikroklimo (blažijo sušo in poleti hladijo okolico), čistijo vodo (naravne čistilne naprave z omejenimi zmogljivostmi), so vir dobrin (vir rib, lesa, krme, kmetijskih pridelkov), ohranjajo biotsko raznovrstnost ter imajo estetsko in izobraževalno funkcijo (raznolikost življenja – okolje redkih in ogroženih vrst, opazovanje narave, sprostitve, raziskave in ozaveščanje o pomenu ohranjanja narave in širšega okolja).

Nalogi:

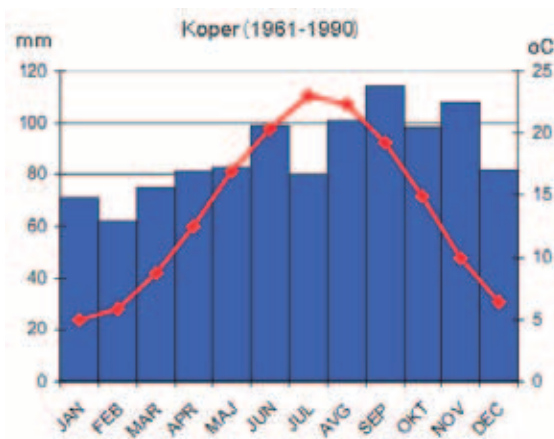
- V kateri tip mokrišč sodi Škocjanski zatok?
- Kakšne so njegove funkcije?

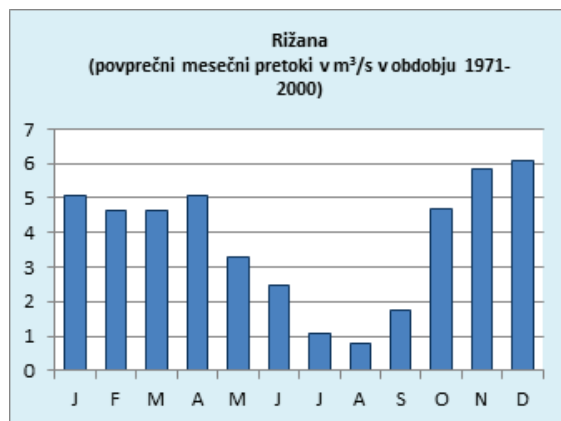
Slovensko obalo tvori flišna kamnina (lapor, peščenjak), ki je v primerjavi z apnenčasto skalovito obalo Istre in Dalmacije nekaj posebnega. Visoki flišni klifi pa predstavljajo relativno skromno rastišče za rastline morskega obrežja. Razmere so zanje boljše le tam, kjer je meja med kopnim in morjem široka in obala plitva, ob izlivih rek in potokov. Obalo sta v Koprskem zalivu ustvarili reki Rižana in Badaševica.

Naloge:

- V karto vrišite obe reki.
- Ali so ljudje spreminjali tok rek?
- Kakšen rečni režim ima Rižana?
- S pomočjo klimograma opišite podnebje.
- Ali ekstremne podnebne razmere vplivajo na Škocjanski zatok in reko Rižano?

Graf 1: Povprečne temperature in višina padavin v Kopru od leta 1961–1990 (Vir: ARSO (1995), Klimatologija Slovenije.)

Graf 2: Povprečni mesečni pretoki reke Rižane v m³/s v obdobju 1971–2000 (Dostopno na: http://www.arso.gov.si/vode/poro%c4%8dila%20in%20publikacije/vodna%20bilanca/vodna_bilanca.htm, 25. 5. 2012).

Iz prej opisanega vidimo, kaj je dalo osnovo za nastanek največjega brakičnega močvirja v Sloveniji, zaradi razvoja Kopra in Luke Koper pa posledično še polzaprtega sistema sladke in slane vode. Poleg prevladujočega rastlinstva tu lahko uspevajo le slanuše ali halofiti.

Naloga:

- Poimenujte prevladujoče rastlinstvo.

Slanuše ali halofiti so rastline, ki uspevajo na slanih tleh. To so slanoljubne rastline, ki prenesejo ali potrebujejo velike koncentracije soli v tleh (10 % ali več), kar je posledica predvsem izhlapevanja. Tla so tako nasičena z ioni, ki so za rastlino dostikrat nepomembni ali celo škodljivi, poleg tega pa se na teh rastiščih pojavljajo nihajoče in zelo visoke osmotske vrednosti talne vode.

Nalogi:

- Zakaj osmotske vrednosti talne vode v teh območjih močno nihajo?
- Zakaj je osmotski tlak tako pomemben za normalen sprejem vode v rastlino in njeno uspevanje?

Halofiti so se na te razmere različno prilagodili – s sprejemom ionov soli v celične vakuole (koncentracije višje kot v tleh), skladiščenje vode v steblih ali listih (sukulentni halofiti kot posledica slanosti, nimajo pa nobenih mehanizmov za omejevanje transpiracije), razvoj posebnih žlez za izločanje raztopine soli (čez dan so videti, kot da so posute s prahom) in zakrnelost listov in preostalih delov (npr. cvetov). Nekateri sukulentni halofiti spominjajo na kserofite, vendar jih kljub morfološki konvergenci z njimi ne smemo zamenjevati.

Naloga:

- Zakaj ne smemo zamenjevati sukulentnih halofitov in kserofitov? Pojasnite, kaj so kserofiti?
- Poimenujte tri slanuše (halofite), ki so najpomembnejše v Škocjanskem zatoku.
- Katere prilagoditve ste opazili pri teh halofitih?
- Kako se je človek prilagodil na regulacijo količine soli in vode v telesu (pasivno in aktivno)?

V obdobju 1996–2002 je bilo v Škocjanskem zatoku popisanih 18 vrst rib iz devetih družin (med njimi je pet skoraj izključno sladkovodnih vrst), le dve vrsti dvoživk, šest vrst plazilcev, 12 vrst sesalcev, revna združba vodnih nevretenčarjev (gliste, nižji rakci), 58 vrst stenic in 23 vrst kačjih pastirjev, na tem območju pa so od leta 1999 evidentirali 220 vrst ptic, od tega 45 gnezdil.

Nalogi:

- Poimenujte 10 vrst ptic, ki tu gnezdijo.
- Poimenujte 10 vrst preostalih živali, ki tu domujejo.

2 Mesto Koper danes

Občina Koper

Velikost:	311,2 km ²
Nadm. višina:	0 do 1028 m
Obala:	17,6 km
Št. naselij:	105
Prebivalstvo (2008):	49.682 (5.485 staro mesto)
Gostota preb.:	160/ km ²
Povpr. poletna t:	23,1 °C
Povpr. zimska t:	2,3 °C
Sončni dnevi:	102/leto
Deževni dnevi:	111/leto

Slika 2: Zemljevid občine Koper (Dostopno na: <http://zemljevid.najdi.si/>, 25. 9. 2012.)

Po drugi svetovni vojni so se Kopru ponovno odprla vrata za organiziran in pospešen gospodarski in družbeni napredek, čeprav se je zaradi ekonomskih, političnih in družbenih sprememb v začetnem obdobju v sosednjo Italijo izselil večji del avtohtonega (italijanskega) mestnega prebivalstva, pa tudi del zalednega prebivalstva, s tem pa se je znatno spremenila tudi etnična podoba celotnega območja.

Kot regijsko – okrajno, pozneje pa občinsko središče s številnimi upravno-političnimi, izobraževalnimi in kulturnimi ustanovami je Koper prevzemal nase breme pospešenega gospodarskega razvoja celotnega obalnega območja. Potem ko je po drugi svetovni vojni z novo mejo Trst pripadel Italiji, Koper pa Jugoslaviji, je le-ta leta 1957 začel z izgradnjo luke, pravega slovenskega okna v svet.

Luka Koper je tako začela vračati sloves pristaniškemu mestu, ki je bilo nekoč pomembnejše od Trsta in Reke. Hitra rast industrije je privabila veliko novega prebivalstva v neposredno bližino mesta, kar potrjujejo nova mestna naselja: Žusterna, Semedela, Olmo-Prisoje in Šalara. Na semedelski in škocjanski *Bonifiki* so se razvili industrijski obrati, trgovine, poslovni objekti, skladišča, upravne stavbe, pa tudi športni objekti in rekreacijske površine ter prometnice. Severovzhodno od starega mestnega jedra se je razširil luški kompleks, na delu ankaranske *Bonifike* pa tovarni, potniški in železniški promet. Luški kompleks danes ni pomemben le za ožje zaledje, temveč tudi za velikanski zaledni prostor, ki se zaradi specializiranosti pristanišča širi daleč v Srednjo in Vzhodno Evropo.

V občini danes živi večinsko slovensko in manjšinsko italijansko prebivalstvo, ki ob dvojezičnosti enakovredno ohranja tako jezik kot vse druge kulturne vrednote italijanske narodnosti. S prepletanjem spoznanj, izkušenj, interesov in vrednot dveh narodov nastaja

specifična bogatejša *kultura ob meji*, ki je kultura sožitja, sodelovanja in prijateljstva med *somejaki*.

Sama podoba starega mesta je s svojo specifično zgradbo še danes dragocen urbanistični spomenik v mediteranskem prostoru. Sprehod po starem mestnem jedru odkriva slogovno govorico različnih obdobj in dejavno kontinuiteto ustvarjalnih hotenj, ki so v stoletjih oblikovala to zanimivo in privlačno obmorsko središče. Obnovljene stavbe, ulice in trgi, zlasti Prešernov in Carpacciiov kot dva najpomembnejša obodna trga, predvsem pa osrednji mestni trg z obnovljeno Pretorsko palačo, *Loggio* in stolnico s svojimi romanskimi, gotskimi, renesančnimi in baročnimi oblikami, napisnimi ploščami in bogatim heraldičnim okrasjem, še danes ohranjajo visokokakovosten in dragocen umetnostni ambient, ki spodbuja pozornost, radovednost in občudovanje obiskovalcev od blizu in daleč.

Naloge:

- Na karti na delovnem listu označite rabo prostora v okolici Kopra (pogled z zvonika). Ne pozabite na *legendo*.
- Na slovenski obali je zgoščenih zelo veliko različnih dejavnosti. Ugotovite, katere dejavnosti so zgoščene v Koprskem zalivu.
- Luka Koper je največje kontejnersko pristanišče na Jadranu in tretje v Evropi po številu pretovorjenih avtomobilov. Ugotovite, ali je z zvonika v Kopru razvidna takšna usmeritev luke.

Geografsko je Luka Koper umeščena tako, da predstavlja najbližjo povezavo Srednje in Vzhodne Evrope s Sredozemljem, ključni blagovni tokovi pa v pristanišče prihajajo prek Gibraltarske ožine in Sueškega prekopa. Pristanišče z navzočnostjo pomembnih svetovnih ladjarjev vzdržuje morske povezave z vsemi deli sveta, saj je na stičišču morskih in kopenskih poti (vzhodni panevropski koridor), pomembno pa je predvsem za Avstrijo, deloma pa še za Madžarsko, Slovaško, Češko, južno Nemčijo in Poljsko. Nastalo je leta 1957, razcvet pa je doživelo po letu 1967, ko se je z železniško progo povežalo z zaledjem. Danes je pristanišče neposredno povežano z evropskim železniškim in avtocestnim sistemom in ima status mejne vstopne točke Evropske unije. Pretovor poteka 24 ur na dan. Morje v pristanišču je globoko od 7 do 18 metrov (poglabljanje!). Sprejme lahko ladje z nosilnostjo do 180.000 ton. Največji vplivi pristanišča na okolje obsegajo problematiko hrupa, emisije prašnih delcev, svetlobno onesnaževanje in gospodarsko rabo omejenega obalnega pasu slovenskega morja (nasipavanje v morje). Okoljsko najbolj sporna dejavnost Luke Koper pa je pretovarjanje premoga na Evropskem energetske terminalu.

Naloge:

- Izvedite anketo med prebivalci Kopra (vsak naj anketira vsaj tri ljudi) – anketni vprašalnik je v prilogi.
- Luka Koper vpliva na širše okolje. Na podlagi anketnega vprašalnika napišite, s katerimi problemi se tudi glede luke srečujejo prebivalci Kopra.
- Opazujte funkcije stavb v Kopru. Ali je mogoče opaziti terciarizacijo prostora? Utemeljite!
- Prebivalstvena sestava Kopra je zelo pestra. Opišite, kaj v tem smislu opazite glede avtohtonega in alohtonega prebivalstva!

3 Školjčišče ali školjčna sipina

Školjčna sipina v zalivu Polje med Koprom in Ankaranom je edina školjčna sipina v Sloveniji, pa tudi v Sredozemlju so take sipine redkost. Nahaja se v neposredni bližini Luke Koper, severno od ustja reke Rižane.

Školjčna sipina je nastala po letu 1990, ko je Luka Koper s poglobljanjem dna ob drugem luškem pomolu prečrpavala mulj z morskega dna na bližnjo lokacijo poleg izliva Rižane v Jadransko morje. Iz kupov mulja je dež postopoma spral blato, ostale so le apnenčaste lupine mehkužcev (ostanki 30 % od vseh 234 vseh vrst polžev, ki jih najdemo v Tržaškem zalivu).

Načrti za izgradnjo tretjega pomola Luke Koper so naleteli na nasprotovanje okoljevarstvenikov, ki želijo zavarovati ankaransko školjčno sipino (pokopališče školjk), saj tu živita v Sloveniji in Evropi redki vrsti hroščev (*Clivina ypsilon* in *Scarites terricola*) in prezimuje 30 vrst ptic.

Naloge:

- Skicirajte obalo pri školjčišču. Razložite procese, ki jih opazite, in imenujte reliefne oblike. Katere kamnine prevladujejo? V karto označite visoke in nizke dele obale.
- Oglejte si vzorec peska na školjčišču. Katere tri skupine mehkužcev prepoznate po lupinah in hišicah?
- Določite, skicirajte in ustrezno označite skice treh različnih lupinic ali hišic!
- Halofite ste spoznali že v Škocjanskem zatoku. Zakaj te rastline ne propadejo v slanem okolju?
- Določite in napišite vrstno ime treh halofitov (slanuš) tega območja.
- Skicirajte in označite skico ene tipične slanuše tega območja.
- Pojasnite svoje stališče o ustreznosti zaščite tega območja.
- Ob školjčišču je tudi mokrišče. kateri tip mokrišča je to po izvoru in katere so njegove funkcije? Opišite dejstva, ki jih vidite na terenu.

Projektna naloga za dijake

Preučitev določenega okolja z vidika zaznavanja prostorskih vrednot in nevrednot s pomočjo namišljenega posega v okolje.

Ključna vprašanja:

- Katere prostorske prvine so se vam v preučevanem območju najbolj vtisnile v spomin (negativne in pozitivne)?
- Katere izmed njih bi poimenovali pozitivne, katere pa negativne vrednote (nevrednote)?
- Vživite se v vlogo funkcionarja Mestne občine Koper, ki v občini išče ustrezno lokacijo za izgradnjo apartmajskega naselja visoke kategorije. Kam bi ga umestili?
- Pri umestitvi upoštevajte tudi nasprotujoča si mnenja in odklanjanje okolice. Na karti označite in pojasnite svojo odločitev. Pri izvedbi lahko uporabite tudi ustrezne fotografije.

Anketni vprašalnik

Koprski zaliv nekoč in danes – razglednica iz Koprskega zaliva

1 Kaj menite o načrtovanih plinskih terminalih na italijanski (in slovenski) strani?

Spol	Starost anketiranca			Kraj bivanja	Odgovor
M Ž	< 20	20-50	50 <		
M Ž	< 20	20-50	50 <		
M Ž	< 20	20-50	50 <		

2. Kaj menite o izgradnji umetnih otokov?

Spol	Starost anketiranca			Kraj bivanja	Odgovor
M Ž	< 20	20-50	50 <		
M Ž	< 20	20-50	50 <		
M Ž	< 20	20-50	50 <		

3. Opažate oz. občutite onesnaženost morja? Kako?

Spol	Starost anketiranca			Kraj bivanja	Odgovor
M Ž	< 20	20-50	50 <		
M Ž	< 20	20-50	50 <		
M Ž	< 20	20-50	50 <		

4. Kakšen vpliv ima na vas ali vaše okolje Luka Koper?

Spol	Starost anketiranca			Kraj bivanja	Odgovor
M Ž	< 20	20-50	50 <		
M Ž	< 20	20-50	50 <		
M Ž	< 20	20-50	50 <		

5. Kaj je po vašem mnenju najšibkejša točka Kopra in zakaj?

Spol		Starost anketiranca			Kraj bivanja	Odgovor
M	Ž	< 20	20-50	50 <		
M	Ž	< 20	20-50	50 <		
M	Ž	< 20	20-50	50 <		

6. Kaj je po vašem mnenju najmočnejša točka Kopra in zakaj?

Spol		Starost anketiranca			Kraj bivanja	Odgovor
M	Ž	< 20	20-50	50 <		
M	Ž	< 20	20-50	50 <		
M	Ž	< 20	20-50	50 <		

3.6 Po Trubarjevih poteh

Darinka Grešak, Simona Brečko, Simona Jereb, Katarina Petač, Šolski center Celje, Gimnazija Lava

Povzetek

Prispevek predstavlja kurikularno povezavo Po Trubarjevih poteh, v okviru katere smo izvedli dve ekskurziji (na Dolenjsko in v Nemčijo), ter projektni dan, ki smo ga zao-kročili z zaključno prireditvijo. V povezavo je bilo vključenih več predmetov, in sicer slovenščina, geografija, nemščina, zgodovina in likovna umetnost. Delo je potekalo v skupinah, naloge so bile razdeljene pri pouku. Dijaki so temo obravnavali z različnih zornih kotov, pri čemer so razvijali različne kompetence in poglobljali svoje znanje.

Ključne besede: kurikularna povezava, Primož Trubar, timsko delo, ekskurzije, projektni dan

3.6.1 Uvod

Na naši gimnaziji se zavedamo pomembnosti kurikularnih in medpredmetnih povezav, zato jih redno vključujemo v pouk. Skupna tema povezave, v kateri je bilo vključenih pet predmetov, je bila osvetlitev Trubarjevega življenja in dela v času in prostoru. Prvič smo jo izvedli v t. i. Trubarjevem letu, zaradi dobrega odziva dijakov in profesorjev smo jo ponovili, nameravamo pa jo izvajati tudi v prihodnje.

3.6.2 Prvine priprave

Priprava na povezavo

V prvi fazi je priprava na kurikularno povezavo obsegala naslednje dejavnosti:

- opredelitev (skupnih) učnih ciljev in pričakovanih rezultatov,
- določitev povezovalnih elementov,
- določitev časovnega okvira izvedbe,
- organizacija ekskurzij,
- oblikovanje učnega gradiva,
- določitev dejavnosti pred ekskurzijo (na Dolenjsko/v Nemčijo), med njo in po njej ter dejavnosti za izvajanje učnega procesa na projektni dan,
- določitev dokazil za ugotavljanje učnih rezultatov.

Opredelitev kurikularne povezave

To kurikularno povezavo kratko označujemo z naslednjim:

- vključeni predmeti: slovenščina, nemščina, zgodovina, geografija, likovna umetnost,
- opis in uvrstitev KP: večpredmetna, delna, multidisciplinarna,
- povezovalni elementi: vsebina, dejavnosti, didaktične metode, uporaba učnih orodij.

Organizacijsko-izvedbene značilnosti

Kurikularna povezava obsega ekskurzijo v Nemčijo, ekskurzijo na Dolenjsko, projektni dan in zaključno prireditev. Sodelujoči oddelki so prvi letniki splošne in tehniške gimnazije. Kurikularna povezava se v šolskem letu 2010/11 izvaja drugo šolsko leto. Prvič smo jo izvedli v t. i. Trubarjevem letu.

11. in 12. marca 2011 smo izvedli ekskurzijo v Nemčijo (Rothenburg, Kempten, Tübingen, Derendingen), 14. aprila pa še ekskurzijo na Dolenjsko (Raščica, izvir Krke, grad Turjak). Projektni dan in zaključna prireditev, ki ju na kratko opisujemo v nadaljevanju, sta bila izvedena 9. in 10. maja 2011.

1. dan – 6 šolskih ur (izvedeno 9. 5. 2011)

Število šolskih ur	Vključeni predmeti in razredi	Dejavnosti pri posameznih urah in teme
2 šolski uri	slovenščina, vsi razredi	obravnavanje Trubarjevih besedil
1 šolska ura	zgodovina, vsi razredi	pisma Primoža Trubarja baronu Ivanu Ungnadu (analiza in interpretacija)
1 šolska ura	nemščina, vsi razredi	življenjepis Primoža Trubarja, opis krajev
1 šolska ura	geografija, vsi razredi	temeljne značilnosti geografskega prostora Trubarjevega delovanja
1 šolska ura	likovna umetnost, skupina dijakov	pregled in ovrednotenje fotograf-skega gradiva po prihodu z ekskurzij

2. dan (izvedeno 10. 5. 2011)

Skupni vstop oz. povezovalna dejavnost predmetov je bila zaključna prireditev z razstavo (ena šolska ura). Poleg tega pa so bile poudarjene še dejavnosti in prispevki dijakov pri **slovenščini**:

- govorni nastopi (predstavitev krajev oz. poti, prikaz računalniških projekcij, fotografij z vtisi, izvor imena Raščica, Trubarjev življenjepis itd.),
- kulturni program (Turjaška Rozamunda, glasba 16. stoletja in sodobni glasbeni izvajalci),
- razstava s predstavitvijo poti in krajev, vtisov, časa reformacije, sodobnikov Primoža Trubarja idr.,
- glasilo s prispevki dijakov, objavljeno na šolski spletni strani.

3.6.3 Skupni cilji in skupni pričakovani rezultati

Skupni cilji: dijaki osvetlijo Trubarjevo življenje in delo, umestijo njegovo delovanje v sočasno evropsko dogajanje, seznanijo se s kraji in osebami, vezanimi na Trubarja, ozavešajo pomen njegovega ustvarjanja.

Pričakovani skupni rezultati: dijaki znajo predstaviti Trubarjevo življenje in delovanje, utemeljijo pomembnost Trubarjeve osebnosti in njegovega dela, svoje vede- nje znajo govorno in pisno predstaviti; povezujejo učno snov različnih predmetnih področij in znajo izpostaviti prednosti celovite obravnave obdobja.

Učni cilji, pričakovani rezultati, dokazila po predmetih

Sodelujoči predmeti	Slovenščina	Nemščina	Likovna umetnost	Geografija
Cilji (splošni in operativni)	Dijaki: - spoznajo pomen protestantizma za razvoj slovenske književnosti in knjižnega jezika, - utrdijo zavest o vpetosti Trubarjevega delovanja v sočasne razmere na Slovenskem in v Evropi.	Dijaki: - na ekskurziji spoznajo deželo in komunicirajo v nemščini, - razvijajo zmožnosti za medkulturno in medjezi- kovno spora- zumevanje.	Dijaki: - spoznajo zgodovinsko in kulturno ozadje krajev, v katerih je služboval Pri- mož Trubar, - s pomočjo li- terature in fil- ma doživljajo in vrednotijo umetnost sre- dnjega veka na prehodu v novi vek (renesansa).	Dijaki: s pomočjo geografske literature in zemljevida spoznajo temeljne značilnosti geografskega prostora (Sre- dnja Evropa in Dolenjska), v katerem je deloval Pri- mož Trubar.
Pričakovani rezultati	Dijaki: - znajo predsta- viti Trubarje- vo življenje in delo z ogle- dom krajev bivanja, - izdelajo sple- tno glasilo, - pripravijo dramski prikaz iz Trubarjevega življenja, - pripravijo razstavo in zaključno predstavitev.	Dijaki: - po vrnitvi z ekskurzij tvorijo govor- jena in pisna besedila o Primožu Tru- barju, - samostojno izvajajo daljše predstavitve, - izražajo mnenje in argumente v tujem jeziku.	Dijaki: znajo pred- staviti okolje (cerkev v De- rendingenu, univerzo v Tübingenu), v katerem je živel Primož Trubar.	Dijaki: znajo na podlagi opazovanja med ekskur- zijo, zbranega slikovnega gradiva in analize kart na karti poka- zati pokrajine Trubarjevega delovanja, vzročno-po- sledično po- vezati njihove naravno- in družbeno- geografske značilnosti ter ovrednotiti vpliv človeka v prostoru.

Dejavnosti dijakov pri posameznem predmetu <i>Izvajajo se ločeno po predmetih.</i>	Dijaki: • zbirajo gradivo za potovalni vodnik, • tvorijo prispevke za spletno glasilo, • izdelajo plakate za šolsko razstavo, • nastopajo na zaključni prireditvi, • celotne dejavnosti predstavijo na šolski in razredni spletni strani, • uprizorijo dramatizirani odlomek, • naredijo izbor fotografij in pripravijo projekcijo s spremljajočim besedilom in glasbo.	Dijaki: • napišejo reportažo o ekskurziji, • zapišejo življenjepis Primoža Trubarja, • izdelajo prispevke za glasilo, razstavo in zaključno predstavitev, • oblikujejo računalniške prosojnice, • zapišejo mnenje o ekskurziji in ga utemeljijo.	Dijaki: • rešujejo kviz, • med ekskurzijo fotografirajo umetnostno-zgodovinske znamenitosti, • izdelujejo plakate in zbrano gradivo predstavljajo na razstavi, • pripravljajo likovne prispevke (računalniške prosojnice) za zaključno prireditev.	Dijaki: • na ekskurziji rešujejo delovno gradivo in zbirajo slikovni material (fotografije, karte itd.).
--	--	---	--	---

3.6.4 Dejavnosti dijakov

Pred ekskurzijo:

- izdelava potovalnega vodnika,
- zbiranje slikovnega gradiva.

Med ekskurzijo:

- reševanje delovnih listov,
- tematsko fotografiranje,
- sodelovanje pri kvizu.

Po ekskurziji:

- sodelovanje pri projektnem dnevu,
- izbor fotografskega gradiva,

- ustvarjanje prispevkov, računalniških prosojnic za razstavo in zaključno prireditve,
- pisanje prispevkov za glasilo (predstavitve poti, opisi krajev, reportaže idr.), izdelava spletnega glasila,
- nastop na zaključni prireditvi (kulturni program),
- zbiranje/izražanje vtisov o ekskurzijah, projektnem dnevu in zaključni prireditvi.

Skupne dejavnosti (evidence/dokazila za preverjanje (in ocenjevanje) kompleksnih dosežkov):

- reševanje delovnih listov,
- tvorba ustnih in pisnih besedil v slovenščini in nemščini (govorni nastopi v razredu in na zaključni prireditvi: predstavitev osebe, kraja in vtisov, življenjepis, reportaža, poročilo, dramatizacije, deklamacije; šolsko glasilo),
- zbiranje besednega, slikovnega in fotografskega gradiva za plakate in potovalni vodnik,
- oblikovanje računalniških prosojnic.

3.6.5 Preverjanje in ocenjevanje

Dejavnosti in kriteriji za preverjanje in za ocenjevanje

Slovenščina	Nemščina	Likovna umetnost	Geografija	Zgodovina
• Izpolnjeni delovni listi. • Upoštevanje načel dobrega sloga pri ustni in pisni predstavitvi. • Izvirnost pri oblikovanju glasila.	• Izpolnjeno delovno gradivo. • Zmožnost tvorjenja besedil (način komunikacije, stopnja obvladovanja jezika). • Predstavitev referatov in reportaže.	• Uspešno rešena vprašanja na kvizu in delovnih listih.	• Uspešno izpolnjevanje delovnega gradiva. • Govorna predstavitev/vzročno-posledična analiza in vrednotenje geografskega prostora (referat z uporabo IKT).	• Uspešna rešitev nalog na delovnih listih.
• Sporočilna vrednost zapisanega (namen, upoštevanje naslovnika). • Natančnost in spoštovanje dogovorjenih rokov.	• Ustvarjalnost in inovativnost. • Uporaba IKT.		• Ustvarjalnost in inovativnost pri delu.	

Merila ocenjevanja

GOVORNI NASTOP ZA REFERAT²¹

Opisni kriteriji za ocenjevanje

Število točk Elementi ocenjevanja	1 točka	2 točki	3 točke	4 točke
Vsebina (namen, poznavanje teme in podtem, strokovno besedišče)	Dijak obnovi naučeno snov, temo obravnava enostavno in površinsko, samo z enega vidika. Pozna le temeljno strokovno terminologijo.	Dijak obravnava temo le z enega ali dveh vidikov. Pri predstavitvi uporablja strokovno terminologijo, a je pri tem včasih tudi površen oziroma nenatančen.	Dijak razloži temo z več vidikov, napravi tudi sintezo pojasnenih spoznanj in jih aktualizira. Strokovno terminologijo uporablja ustrezno.	Dijak obravnava temo poglobljeno in strokovno. Smiselno povezuje različne vidike obravnavane teme, jih kritično presoja in aktualizira. Uporablja raznoliko strokovno terminologijo.
Zgradba (upoštevanje literature in spletnih virov)	Dijak zbere informacije deloma po učbeniku, deloma uporabi dodatno literaturo in informacije po internetu. Ni iznajdljiv, informacije so skope.	Dijak ustrezno izbere informacije po učbeniku, literaturi in po internetu ter je pri tem samostojen in iznajdljiv.		
Jezikovna pravilnost	Dijak napravi precej jezikovnih napak, ki se ne ponavljajo.	Dijak napravi le nekaj jezikovnih napak, ki se ne ponavljajo.	Dijak govori zborna. Obvlada pravorečna, slovnična in pravopisna pravila.	
Govorjenje (upoštevanje prednosti in pomanjkljivosti slušnega prenosa)	Dijak le deloma govori prosto, pri tem si skoraj ves čas pomaga s svojimi zapiski. Občasno govori nerazločno in nenaravno. Med nastopom gleda poslušalce, a govori monotonno in pri tem ne uporablja vidnih nebesednih spremljevalcev govorenja.	Dijak večino časa govori prosto, le občasno si pomaga z opornimi točkami. Govori tekoče, razločno in večinoma naravno. Med nastopom gleda poslušalce in pri tem le delno ustrezno uporablja vidne nebesedne spremljevalce govorenja.	Dijak ves čas govori prosto, tekoče, razločno, naravno in živo. Med nastopom gleda poslušalce in ustrezno uporablja vidne nebesedne spremljevalce govorenja.	

21

Izbor elementov ocenjevanja, ki bi jim lahko rekli tudi področja ocenjevanja, je odvisen od predmeta, kjer ocenjujemo govorni nastop in od tega, ali gre za ocenjevanje pri posamičnem predmetu ali gre za ocenjevanje ob vključitvi več predmetov. Enako velja tudi za ocenjevanje plakata.

Uporaba ponazoril (knjige, glasba, plakati, fotografije, računalniške prosojnice idr.)	Dijak uporablja ponazorila, vendar so ta le delno ustrezna oz. pomanjkljivo oblikovana (npr. računalniške prosojnice).	Dijak uporablja ponazorila, ki učinkovito dopolnjujejo povedano.		
Časovna omejitev	Predstavitve traja 5–6 minut.	Predstavitve traja 7–10 minut. ²²		
Upoštevanje rokov	Dijak predstavi temo na datum, ki mu je bil določen. ²³			

Točkovnik

7–9 točk = zadostno (2); 10–12 točk = dobro (3); 13–14 točk = prav dobro (4); 15–17 točk = odlično (5)

RAČUNALNIŠKE PROSOJNICE

Opisni kriteriji za ocenjevanje (informatika)

Prva prosojnica: naslov predstavitve, ime in priimek, razred, mentor, šola.	2 t
Druga prosojnica: kazalo vsebine predstavitve; ta prosojnica je uporabljena kot vodilna.	2 t
Število in zgradba prosojnic: najmanj šest prosojnic, jasno razvidna zgradba (uvod, jedro, sklep).	2 t
Besedilo: navajanje samo ključnih besed (ne celih stavkov), največ šest vrstic besedila na strani.	2 t
Oblika slik, tabel in grafov: primerno oblikovanje in kakovost slik, primerna oblika tabel in grafov (tam, kjer jih je možno uporabiti namesto besedila).	2 t
Oblikovanje besedila: jasno razpoznavne črke, naslov oblikovan drugače kot besedilo,	2 t
velikost pisave (nobena črka manjša od 20 pik), poudarjanje pomembnih delov besedila.	2 t
Ozadje prosojnice: enostavno ozadje, ustrezen kontrast (besedilo – ozadje).	2 t
Animacije in prehodi: na prosojnicah ni motečih animacij, enotna uporaba animacij.	2 t
Črkovanje ter pravopis in slovница: pravilno črkovanje besed, pravopisno in slovnično pravilno besedilo.	2 t
Ustrezna vsebina	2 t
Velikost datoteke (največ 2 MB)	2 t
Upoštevanje dogovorjenih rokov	2 t
Skupno število točk:	24 t

²² Dijaki so seznanjeni s časovno omejitvijo, ki je od 7 do 10 minut.

²³ Če dijak ne predstavi naloge na določen datum, ne dobi točke.

Točkovnik

12–15 = zadostno (2), 15,5–19 = dobro (3), 19,5–21 = prav dobro (4), 21,5–24 = odlično (5)

PLAKAT**Opisni kriteriji za ocenjevanje****Strokovna ustreznost (18 točk – 50 %)**

Opisni kriterij	točke			
Naslov in vsebina plakata	0	1	2	3
Strokovna neoporečnost plakata	0	1	2	3
Pretvorba podatkov in raznovrstnost v prikazovanju podatkov in vsebine	0	1	2	3
Jedrnatost plakata	0	1	2	3
Ustreznost spremnega besedila	0	1	2	3
Navajanje virov	0	1	2	3

Likovna izvedba (9 točk – 25 %)

Opisni kriterij	točke			
Kompozicija (razporeditev enot vsebine, uporaba zlatega reza, estetska uporaba robov in presledkov idr.)	0	1	2	3
Barvna usklajenost (usklajenost barv v enem od sistemov barvne kompozicije – harmonično ali kontrastno; ali uporaba barv podpira sporočilo plakata; ali prispeva k boljši razvidnosti itd.)	0	1	2	3
Tehnična izvedba (kakšni materiali so uporabljeni; ali so uporabljeni primerno; kakšna je splošna kakovost izvedbe itd.)	0	1	2	3

Grafična izvedba (9 točk – 25 %)

Opisni kriterij	točke			
Ustreznost tipa in velikosti pisave	0	1	2	3
Vidnost oz. čitljivost teksta in slikovnega gradiva	0	1	2	3
Razporeditev elementov po celem formatu	0	1	2	3

Ocenjevalna lestvica (opis točkovanja)

0 točk: v celoti neustrezno (ni v skladu s predpisanim/nima značilnosti plakata)

1 točka: delno ustrezno (nekaj napak)

2 točki: večinoma ustrezno (manjši spodrsaljaji)

3 točke: v celoti ustrezno

Skupno število možnih točk: 36

Točkovnik (meje med ocenami)²⁴ :

12–18 točk = zadostno (2); 19–26 točk = dobro (3); 27–32 točk = prav dobro (4);

33–36 točk = odlično (5)

Literatura

- 1 Jelenko, T. (2010). *Razvijanje sporazumevalne zmožnosti*. Maribor: Založba Obzorja.

Literatura in viri za delovne liste

- 1 Kunaver, J. in sod. (1997). *Geografija za srednje šole*. Ljubljana: DZS.
- 2 Krka. Wikipedia. Dostopno na: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Krka> (3. 9. 2012).
- 3 Petek, M., Popit, S., Arnuš, M. (2007). *Geografske značilnosti Slovenije – priprava na maturo*. Ljubljana: MK Založba.
- 4 Zemljevid Evrope. Google Earth. Dostopno na: earth.google.com (3.9.2012).

Priloge

Priloga 1: Gradivo za medpredmetno ekskurzijo v Nemčijo (geografski del)

Priloga 2: Gradivo za medpredmetno ekskurzijo na Dolenjsko (geografski del)

²⁴

Glede na število kriterijev (12) in glede na (minimalno) zahtevano znanje za eno točko, lahko določimo minimalno število točk za zadostno oceno pri 12 točkah, kar odstopa od šolskega pravila, ki postavlja mejo pri 50 % (tu bi to pomenilo vsaj 18 točk). Glede na opisnike menimo, da je bolj smiselno uporabiti absolutno število točk kot pa vnaprej določen odstotkovni model.

Priloga 1

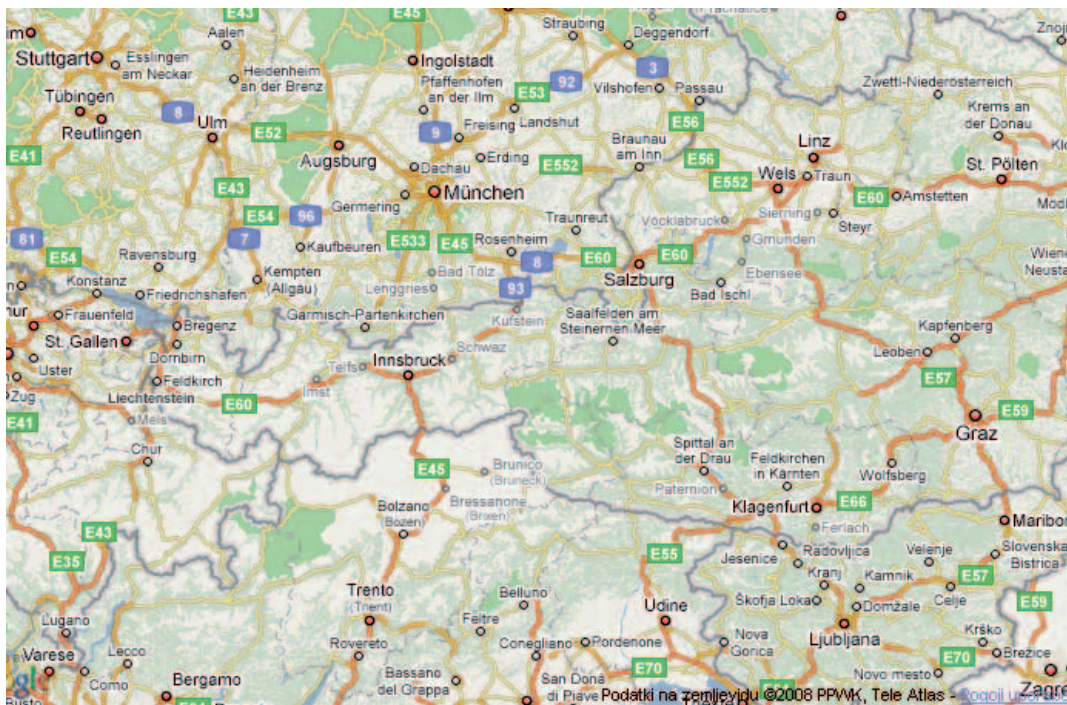
Gradivo za medpredmetno ekskurzijo v Nemčijo (geografski del)

PO TRUBARJEVI POTI
(ROTHENBURG, DERENDINGEN, TÜBINGEN, KEMPTEN)

1. Srednja Evropa je razdeljena na tri naravnogeografske enote. Imenujte jih.

- a) _____
- b) _____
- c) _____

2. Na zemljevidu označite pot, po kateri se bomo peljali, in obkrožite kraje, kjer bomo imeli daljše postanke.

Slika 1: Zemljevid Evrope. (Vir: Google Earth.)

Pot v Nemčijo nas vodi prek Alp.

3. V katere države segajo Alpe ali katere države imajo vsaj del svojega ozemlja na območju Alp?

4. Kako bi na kratko opisali lego Alp glede na celotno evropsko celino?

5. Napišite, v katerem geološkem obdobju so nastale Alpe in kako so potekale glavne faze?

6. Kako ljudje premagujejo težko prehodnost alpskega sveta?

7. Na zemljevidu poiščite in napišite nekaj najpomembnejših železniških in cestnih predorov ter prelazov v Alpah.

8. Na podlagi opazovanja poti in literature primerjajte med sabo Alpe in Nemško sredogorje po naslednjih geografskih elementih:

	Alpe	Nemško sredogorje
Kamninska zgradba		
Relief (oblike površja)		
Podnebje		
Izraba prostora (gospodarstvo)		

9. S pomočjo fotografij opišite in utemeljite razlike (reliefne oblike, izraba prostora) med Alpami in Nemškim sredogorjem.

Priloga 2

Gradivo za medpredmetno ekskurzijo na Dolenjsko (geografski del)

IZVIR KRKE, RAŠICA

Na ekskurziji po JV delu Slovenije boste spoznali nizke dinarskokraške pokrajine, reko Krko, nekatere kraške pojave, sedimentno kamenino lehnjak in gručasta naselja.

Delovni list sestavljajo besedilo, povzeto po Wikipediji in učbeniku (Petek in sod. 2007: 58, 60, 62), v katerem so povzete fizično- in družbenogeografske značilnosti pokrajin, in vprašanja, na katera odgovarjajte sproti. Delovne liste vrnite pri uri geografije.

**NIZKE DINARSKOKRAŠKE POKRAJINE ali
NIZKE DINARSKE PLANOTE NOTRANJE SLOVENIJE (NIZKI DOLENJSKI KRAS)**

Pokrajina obsega večino Dolenjske in Belo krajino. Celotno območje delimo na Suho krajino, Dolenjsko podolje, Novomeško pokrajino in Belo krajino.²⁵ Vse našete pokrajine so manj gozdnote in gosteje poseljene kot visoke dinarskokraške pokrajine. Glavna razloga za gostejšo poselitev sta dokaj debela in rodovitna prst in nižja nadmorska višina. Tukajšnje prebivalstvo je za potrebe kmetijstva precej gozda posekalo. Skromne naravne danosti (kraško površje, pomanjkanje površinske vode) so botrovale razpršeni agrarni poselitvi, ki ni vezana le na podolja. Vasi skupaj z manjšimi mestnimi naselji (Metlika, Črnomelj, Trebnje, Grosuplje) in pestro rabo tal predstavljajo značilno dolenjsko in belokranjsko pokrajino s središčem v Novem mestu.

Suha krajina je planotasta pokrajina, ki jo je reka Krka presekala na dvoje. Težišče poselitve in razvoja se je ustalilo v dolini Krke, saj je okoliški planotasti in močno zakraseli svet brez površinskih voda. Kot tak nudi slabše možnosti za življenje in gospodarstvo. Pokrajina zunaj doline, ki je bila v preteklosti nekoliko gosteje poseljena in obdelana, se zato zarašča, manjša gručasta naselja pa stagnirajo. Osnova preživetja je zaposlitev v industrijskih obratih in dopolnilno samooskrbno kmetijstvo. Dolina Krke s kanjonom in poseljeno ter rodovitna terasa nad njim je bila že v preteklosti razvojna os Suhe krajine, ki je temeljila na fužinarstvu, mlinarstvu, žagah in poljedelstvu. Razvojni udarec je območje doživelo pred več kot 100 leti, ko se je predvidena železniška povezava med Ljubljano in Novim mestom, ki bi morala potekati po dolini reke Krke, premaknila v Dolenjsko podolje. Središče Suhe krajine, Žužemberk, se je šele v sedemdesetih letih 20. stoletja delno postavilo na noge z elektroindustrijo.

Dolenjsko podolje obsega ozek pas uravnanega sveta, niz zaporednih plitvih fluviokraških kotanj med Ljubljanskim barjem in novomeško pokrajino. Leži na stiku predalpskih, dinarskokraških in subpanonskih pokrajin in je zaradi ugodnih naravnih razmer (površinski vodotoki, ponikalnica Temenica, debela prst, ravnina, prometna odprtost) že od nekdaj izrazito poselitveno, gospodarsko in prometno središče pokrajine. Zato je tudi območje priseljevanja iz okoliških depopulacijskih območij, pa tudi iz Ljubljane. Središčna naselja Grosuplje, Ivančna Gorica in Trebnje si sledijo vzdolž avtoceste in železnice Ljubljana–Novo mesto. V podolžni smeri po Dolenjskem podolju potekata čedalje bolj obremenjeni

.....
25

To ni edina delitev, saj vemo, da je regionalizacij več glede na avtorje. Prav je da učenci vedo, da ni ene in edine prave delitve (regionalizacije).

del avtoceste 10. evropskega koridorja in tranzitno manj pomembna železniška povezava. Vpliv boljše prometne povezave je viden v višjem deležu dnevnih migrantov iz naselij Dolenjskega podolja, ki zaradi boljše mobilnosti lahko izkoriščajo zaposlitvene možnosti Ljubljane in Novega mesta. Privlačnost lokacij za bivanje v krajih ob avtocesti bliže Ljubljani se kažejo tudi v višji ceni zemljišč in stanovanj.

Reka Krka – izvor imena Krka naj bi bil *Korkoras*, grško ime za Krko. Tudi nekatera imena krajev verjetno izvirajo iz imena reke: Krško in Krška vas blizu izliva ter vas Krka ob izviru. Reka je imenovana tudi *dolenjska* ali *zelena* lepota, z dolžino 93 km (od izvira pod Krško jamo na nadmorski višini 312 m do sotočja z reko Savo na nadmorski višini 141 m je dolga 93,12 km) sodi med najdaljše slovenske reke, ki v vsej svoji dolžini tečejo po ozemlju Slovenije (najdaljša je Savinja – 94,5 km). V zgornjem toku je Krka dolinska (skoraj kanjonska) reka, višinska razlika med izvirom pri vasi *Krka* in Otočcem je 114 m, medtem ko v lenobnem spodnjem delu znaša le okrog 23 m. V zgornjem toku z izločanjem CaCO_3 iz vode ustvarja slikovite lehnjakove pragove, nad katerimi stoji žužemberški grad. Na ravninskem delu Krka pogosto poplavlja vse do vasi Bela cerkev (ki je od Novega mesta oddaljena 18 km). Najbolj znan kraj, ki se pogosto otepa s poplavami, je Kostanjevica na Krki, pogosto imenovana kar *Dolenjske Benetke*. Reko napajajo slikoviti in dinamični pritoki s povirjem v Gorjancih, še posebej potok Klamfer s Težko vodo, na desnem bregu pa Lešnica, ki pod Starim gradom ustvarja zanimivo prebojno sotesko. Tu je še vrsta manjših pritokov, kot so, denimo, Rateški potok, Toplica in Žerjavinski potok, ki imajo zaradi svoje ohranjenosti velik habitatski pomen. Lokalna skupnost se zaveda pomena reke in njene ogroženosti, zato jo je že leta 1969 zavarovala. Kljub temu je reka dokaj onesnažena (po stari klasifikaciji je v zgornjem toku v drugem kakovostnem razredu, v spodnjem toku pa v drugem do tretjem, občasno in tu in tam pa v tretjem in četrtem razredu²⁶). Po raziskavah na Institutu Jožef Štefan je v reki Krki povečana koncentracija tributilkositra (TBT) in živega srebra. TBT je bil v reki odkrit že leta 2008 ko je bila vsebnost TBT-ja 60-krat višja od dovoljenih (medmrežje 1). Kot desni pritok se Krka pri Brežicah izlije v Savo. Vzdolž Krke se prepleta vrsta naravnih pojavov: izviri, zakrasele jame in brezna, preliv in tesni, kotlasti tolmoni, mrtvice, povrna močvirja in poplavni gozd.

Krška jama se odpira nad izvirom reke Krke. Je vodoravna jama, iz katere bruha podzemna voda le ob povodnji. Za vhomom se proti severu odpira enotna in prostorna dvorana z mestoma zasiganimi stenami. Dolga je dobrih 200 m in široka do 30 m, vanjo pa vodi v ostenju nad glavnim še manjši stranski vhod. Strop jame je iz uravnanih kamnitih skladov, tla so prekrita z gruščem in velikimi balvani, ki so nekje nagrmadeni prav do stropa. Južno dvorano zaključuje 30 m dolgo sifonsko jezero. V njegovi globini je vhod v podvodne rove, ki segajo do 20 m globoko. Sifon pelje po 210 m v prostorno, 60 m dolgo končno dvorano. Skupna dolžina raziskanih rovo znaša 490 m. Jama je včasih nudila zavetje domačinom, ki so se tu skrivali ob turških vpadih. Prvi, ki je zabeležil svoj obisk Krške jame, je bil Valvasor v drugi polovici 17. stoletja. Prvi načrt Krške jame je okoli 1887 izrisal V. Hrasky, ki je vodil melioracije v zaledju izvira Krke. Glavni vhod so leta 1937 široko odprli, da bi s tem omogočili hitrejši odtok podzemne vode in razrešili problem poplav na Radenskem polju. Ob tem so z razstreljevanjem razpoke nad sifonskim jezerom skušali najti tudi nadaljevanje jame.

²⁶

Monitoring kakovosti površinskih vodotokov se od leta 2000 izvaja na temelju zakonskih in podzakonskih podlag (Zakon o varstvu okolja, Uredba o stanju površinskih voda in Pravilnik o monitoringu kemijskega stanja površinskih voda) ob upoštevanju Vodne direktive EU (Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2000/60/ES z dne 23. oktobra 2000 o določitvi okvira za ukrepe Skupnosti na področju vodne politike).

Kraški pojavi

Ponor nastane zaradi spremembe v sestavi tal: voda, ki je tekla po neprepustnem terenu (skali ali prsti), priteče na grušč ali peščeno zemljo in se skozi to prepustno plast »precedi« v podzemlje. Take vode imenujemo ponornice ali ponikalnice. Večkrat se spet pojavijo na odprtem in večkrat tudi ponovno poniknejo, odvisno pač od ozemlja, po katerem tečejo. Ponori so prava vrata med površjem in kraškimi jamami, in to predvsem zato, ker urejajo dotok v podzemlje. Ko obilno dežuje, potok ali reka naraste, ker se na površini količina vode poveča. Ko pa pride do prepustnih tal, voda ne more ponikniti z isto hitrostjo kot priteka, zato nastanejo nad ponori poplave in obdobja jezera. Tudi **požiralnik** je mesto na kraških tleh, kjer voda izginja s površja, a gre za povsem drugačen pojav. Požiralniki so več ali manj globoke lijaste kotanje, v katere se ob dežju zliva vsa voda s površine. Voda potem v njih narašča, jih napolni, se preko robov izlije in preplavi ravnino. Medtem ko je ponor prehod v jamo, ki je nekje v spodaj ležečih zemeljskih plasteh, požiralnik sega v globino le do obširne neprepustne plasti. Ta postane ob nalivih dno ogromne »skleda«, v katero skozi požiralnike priteka voda. Ko je dovolj visoka, napolni to skledo oz. vso prevotljeno kamnino in preplavi vso dolino. Dejansko požiralnik vodo požira dokler niso podzemeljske kotanje zapolnjene do višine, v kateri se nahaja požiralnik. Posebna vrsta ponora je **estavela**, ki vodo sicer požira, a jo občasno tudi bruha, zato je hkrati bruhalnik in požiralnik. To si lahko razložimo, če pomislimo, da je kras v notranjosti prepleten z vodnimi tokovi, ki tvorijo vezne posode, in s pritoki, ki se pojavljajo prek sifonov. Estavela je le točka, ki vodo sprejema, kadar je splošna vodna raven pod njeno višino; kadar podzemna vodna raven naraste, pa tudi estavela postane izvir.

Kamnine na krasu

Apnenec je sedimentna kamnina, ki jo sestavlja pretežno kalcijev karbonat (CaCO_3) v obliki minerala kalcita in aragonita, poleg tega pa tudi dolomit ($\text{CaMg}(\text{CO}_3)_2$). Prvotni vir kalcita so navadno morski organizmi. Ti imajo lupine, ki se posedajo ali odlagajo na dno oceanov. Sekundarni kalcit je lahko naložen tudi s prezasičenimi meteornimi vodami; podtalnica obarja material iz jam in odlaga delce, zaradi česar nastajajo kapniki. **Travertin** je kompaktna različica apnenca, ki jo najdemo ob tokovih, posebej ob slapovih in okoli gejzirjev ali tudi hladnih vrelcev vode. Izhlapevanje vode pušča raztopino, ki je nasičena s kemijskimi sestavinami kalcita, tako da se odlaga kalcijev karbonat. V okolici slapov najdemo **lehnjak**. Ta nastaja na zemeljskem površju, če se kalcit izloča iz tekoče vode v strugah kraških rek. Navadno se kalcit izloča na organsko snov, na primer na odmrlo listje in veje, in tvori lehnjakove pragove, ti pa so osnova za nastanek slapov, ki so pogosti na nekaterih kraških rekah. Apnenec lomijo za cestne temelje, gradnjo zgradb in pokrajinske gradnje ter izdelavo apna. Posebej priljubljen je v arhitekturi. Apnenec je lahko dostopen in ga je razmeroma preprosto rezati na kocke ali bolj dovršeno klesati. Uporabljamo ga za pročelja (ali fasade) nekaterih nebotičnikov, vendar le v tankih slojih. Raba apnenca je bila najbolj priljubljena v poznem 19. in zgodnjem 20. stoletju. Železniške postaje, banke in druge stavbe iz tega obdobja so navadno zgrajene iz apnenca. Kadar je apnenec čist, je snežno bele barve. Takšne vrste apnenca lahko najdemo na jadranskih otokih Braču in Hvaru, kjer jih lomijo kot marmor. Organske snovi lahko obarvajo apnenec tudi sivo in črno. Takšen apnenec najdemo v Sloveniji v Podpeči pri Ljubljani, kjer ga lomijo kot podpeški marmor. Specifična teža apnenca je približno $2,6 \text{ kg/dm}^3$. Čeprav je apnenec v gradbeništvu primeren za vlažne podnebne razmere, je občutljiv na kisline, zato je v krajih, kjer ga izdatno uporabljajo, kisli dež velik problem. Kisline v vodi lahko razjedajo dele kipov ali drugih struktur.

Muljava je gručasto naselje v občini Ivančna Gorica. Leži na prehodu Dolenjskega podolja v Suho krajino na zahodni strani doline potoka Višnjice. Gruča hiš med cerkvijo in Sušico se imenuje Gornja Muljava. Zahodno od vasi teče potok Brziček, ki ponikne pri kraju Potok. Severno od naselja je nizek osamelec Gorica. Stična je razloženo središčno naselje

z gručastim jedrom. Leži v Dolenjskem podolju, ob JV robu Leskovške planote, ki jo od Metnajske planote na vzhodu loči dolina Stiškega potoka. **Rašica** je gručasto naselje v skrajnem severnem delu Velikolaške pokrajine. Leži na prisojnim pobočju nizke vzpetine, ob vznožju gozdnatega Cerovca ob glavni cesti Škofljica-Kočevje. Tu je pomembno križišče poti proti Robu in Blokam na zahodu ter Dobropolju na vzhodu. Južno pod naseljem teče potok Rašica, ki ponikne pri kraju Ponikva.

S pomočjo besedila in lastnih ugotovitev odgovorite na spodnja vprašanja.

1. Suha krajina je s 1300 mm padavin letno dokaj namočena pokrajina, po njej pa teče tudi ena večjih slovenskih rek, Krka. Kljub temu se imenuje Suha krajina.

a) Ugotovite in pojasnite, zakaj so ji domačini dali takšno ime.

b) Razmislite in sklepajte, kako so se prebivalci Suhe krajine oskrbovali s pitno vodo v preteklosti.

c) Navedite nekaj potencialnih problemov in nevarnosti oskrbe s pitno vodo v Suhi krajini danes.

2. Reka Krka razdeli regijo na dva dela. Poimenuj ju!

3. Ta regija ima tudi pomembno gospodarsko vlogo. V preteklosti sta bili značilni dve dejavnosti, ki sta bili povezani z naravnogeografskimi posebnostmi. Napišite ju.

4. Naštejte dva vzroka, ki sta v preteklosti povzročala gospodarsko zaostajanje Suhe krajine.

5. Danes se je področje gospodarsko usmerilo v druge dejavnosti. Napišite dve najznačilnejši gospodarski dejavnosti tega območja.

6. Kod poteka prometna in gospodarska os Suhe krajine?

Imenujte največji kraj v Suhi krajini.

7. Delno ohranjeni plavž v Dvoru v dolini Krke spominja na čase, ko je bilo v Suhi krajini razvito fužinarstvo. Obkrožite dva pravilna odgovora.

Fužine so se na Slovenskem razvile predvsem:

a) v nižinah	b) ob poplavnih rekah
c) v gozdnatih predelih	d) ob nahajališčih železove rude

8. Ovrednotite pomen reke Krke za tamkajšnje prebivalstvo.

9. Naštejte skupne lastnosti vseh treh naselij (Muljava, Rašica, Stična).

10. Kakšna je oblika zgradbe (morfologija) naselij?

11. Katera pomembna prometna povezava poteka po Dolenjskem podolju?

12. Povejte, katera pokrajina, Suha krajina ali Dolenjsko podolje, je v ugodnejšem razvojnem položaju. Svojo odločitev utemeljite.

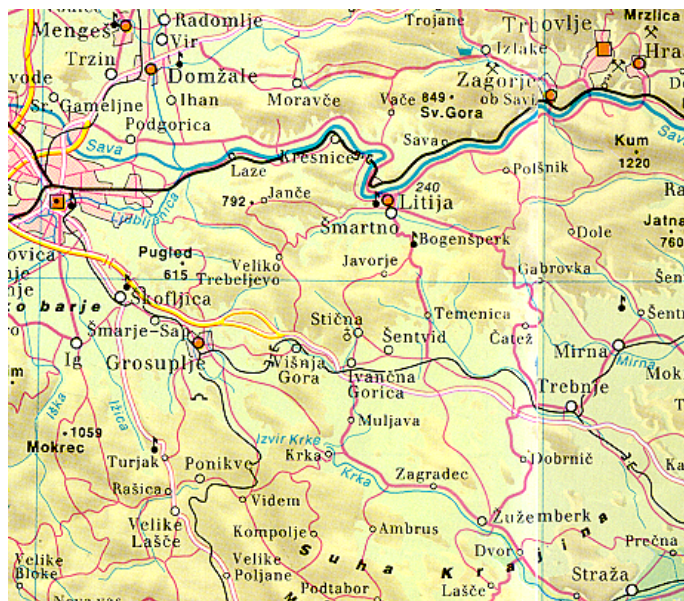
13. Iz Muljave vodi znana pot po deželi Desetega brata do Višnje Gore. Da jo prehodimo, potrebujemo približno tri ure. S pomočjo zemljevida določite zračno razdaljo med Muljavo in Višnjo Goro.

Merilo karte je _____.

Zračna razdalja je _____.

14. Skicirajte izvir reke Krke.

15. Na zemljevidu označite pot in kraje ogledov naše ekskurzije.

Slika 2: Zemljevid Slovenije
- izsek.

Ocenjevanje na različne načine

4.1 Ocenjevanje in preverjanje znanja z metodo govorne vaje

Valentina Maver, Gimnazija Bežigrad

Povzetek

V prispevku je predstavljeno ocenjevanje govorne vaje, ki nadomešča ustno izpraševanje. Tako dijaki pokažejo kompetence, ki jih predvideva učni načrt, razvijajo vzročno-posledično in kritično mišljenje, spodbujamo jih k sprotnemu delu, geografske teme aktualiziramo in jih povežemo z obravnavano učno snovjo.

Ključne besede: kompetence, aktualni dogodki, učni načrt, kritično mišljenje, ocenjevalni obrazec

4.1.1 Uvod

V učnem načrtu gimnazijskega programa imajo kompetence pomembno vlogo. V shemo podrobnega učnega oziroma delovnega načrta in izpeljave učnih vsebin in ur jih sicer z lahko uvrstimo, bolj problematično pa je, kako oceniti ali preveriti, kako se je v okviru pouka pri posamezniku ta kompetenca dejansko razvila, ali je bila dosežena. V nadaljevanju predstavljam primer ocenjevanja govorne vaje s pregledom vključenih oz. ciljnih kompetenc.

4.1.2 Pregled ciljnih kompetenc

Dijak v okviru govorne vaje s pomočjo programov *Power Point*, *Prezi* ali katere druge oblike medijske predstavitve lahko doseže naslednje kompetence:

Kompetence na področju znanosti in tehnologije:

- zmožnost uporabe učil in učnih pripomočkov kot tudi znanstvenih podatkov za doseganje ciljev oziroma oblikovanje sklepov,
- zmožnost prepoznavanja temeljnih značilnosti znanstvenega raziskovanja za prihodnje delo in študij,
- zmožnost iskanja ugotovitev (sklepov) in utemeljevanja razlogov zanje,
- radovednost, a tudi kritičen odnos do znanosti in tehnologije,
- pozitiven, vendar tudi kritičen odnos do informacij in zavest o nujnosti logičnega sklepanja.

Digitalne kompetence:

Dijaki:

- razvijajo zmožnost čim bolj sistematičnega iskanja, zbiranja in obdelave elektronskih informacij, podatkov in pojmov ter njihove uporabe,
- večajo zmožnosti uporabe storitev informacijsko-komunikacijske tehnologije za podkrepitev kritičnega mišljenja, ustvarjalnosti in odkrivanja novega v različnih zvezah tako doma, v prostem času, kot v šoli in prihodnjem študiju ali poklicu,
- razvijajo pozitiven odnos do uporabe IKT pri samostojnem delu in delu v skupini;
- razvijajo kritičen odnos do razpoložljivih informacij,
- razvijajo pozitiven odnos in občutek za varno in odgovorno rabo medmrežja.

Učenje učenja:

- zmožnost vzeti si čas za učenje, biti samostojen in discipliniran,
- (samo)kritičnost do snovi in načina učenja,
- motivacija in zaupanje v lastno sposobnost uspešnega učenja,
- želja po uporabi predhodnih geografskih in splošnih izkušenj in iskanje priložnosti za učenje v raznovrstnih življenjskih okoliščinah,
- priprava za vseživljenjsko pridobivanje in uporabo novih znanj.

Posebne geografske zmožnosti (raziskovanje in razumevanje geografskih procesov in odnosov ter njihova prostorska razsežnost):

- znanje o prostorski in časovni dimenziji razvoja pokrajnotvornih dejavnikov in procesov ter zvez med njimi,
- vedenje o prostoru v smislu poznavanja, razumevanja in vrednotenja pojavov in procesov z zmožnostjo njihove prostorsko-kronološke umestitve,
- zavedanje o raznolikosti naravnih, socialno-ekonomskih in kulturnih sistemov,
- prenos in uporabo splošnega znanja na konkretnem primeru,
- geografske veščine in zmožnosti raziskovanja pokrajine in sposobnost povezovanja geografske teorije s prakso prek kritičnega geografskega mišljenja in uporabe splošnih in specialnih raziskovalnih metod,
- kritično razumevanje prostorske razmestitve pojavov in njihovih protislovij,
- sposobnosti za iskanje vzročno-posledičnega sovplivanja naravnih in družbenih procesov v pokrajini.

4.1.3 Izvedba

Da v drugem in tretjem letniku lahko namesto ene ustne ocene izvedemo govorno vajo, smo učitelji geografije zapisali v interni šolski pravilnik pod kategorijo ustno ocenjevanje. Na naši šoli so z internim pravilnikom določeni pogoji in roki napovedovanja preverjanja in ocenjevanja znanja po posameznih predmetih, ki potekajo različno, še vedno pa morajo biti v skladu s Pravilnikom o šolskem redu v srednjih šolah. Sama sem si zastavila projekt zbiranja aktualnih časopisnih novic ali tem, ki datumsko sovpadajo z določenim tednom – če dijak uporabi *National Geographic* ali drugo revijo, knjigo, je pomemben tudi datum izdaje.

Dijake prvo šolsko uro seznanim z načinom pridobivanja ustne ocene. Bolj za šalo kot zares dijaki sprejmejo moje zgornje citate glede kompetenc, ki jih bodo dosegli ob izdelavi govorne vaje. Na naši šoli zelo dobro deluje IKT. V učilnicah je elektronska tabla, dijaki imajo na razpolago šolske računalnike, torej ni razlogov, da ne bi postali računalniško pismeni. V prvih 14 dneh se morajo vpisati v učilnico *Moodle*. To jim potem omogoča, da lahko vnašajo naslove člankov v elektronski obliki, ni pa to nujno, saj imajo prav tako možnost zbirati članke in novice v papirni obliki. Učitelju spletna učilnica omogoča zelo sproten in učinkovit nadzor, dijake pa časovno obvezuje, saj se ob določeni uri naloga zapre in vnos ni več mogoč. Dijaki, ki v spletno učilnico ne oddajo člankov, potem prinesejo tiskani vir, saj imajo čas do prve šolske ure geografije v urniku. Redoljubni dijaki svoje dolžnosti opravijo do februarja in v februarju in marcu tudi opravijo govorni nastop. Če člankov niso oddajali pravočasno, se zbiranje podaljša do aprila. S tem imam pokriti dve regiji učne snovi več in tudi bolj enakomerno razporeditev govornih vaj. V spletni učilnici učitelj zelo hitro ugotovi, kateri dijaki si pomagajo z viri sošolcev: istovrstni red (enakih) člankov, isto časovno odvzemanje vira iz interneta itd. V tem primeru dijaka opozorim, da poišče svoje članke, in ponovno odklenem nalogo, da dijak opravi svojo dolžnost. Ker je stalno vključena časovnica, se opazi, če je kdo ponovno vnesel članke, ker je ugotovil, da niso najbolj primerni, ko sem jih komentirala pri pouku.

Zbiranje dveh novic na teden je razdeljeno v tri sklope, ki jih po letnikih tudi vsebinsko razdelim, kljub temu da z učno snovjo še nismo prišli do izbranih poglavij. Pri tretjih letnikih do jesenskih počitnic dijaki iščejo novice iz Vzhodne Evrope, od novembra do konca decembra iz Srednje Evrope, januarja in v prvem tednu februarja (do 8. februarja) pa iz Severne Evrope.

Če dijaki sproti ne oddajajo naslovov ali člankov, se naloga zbiranja podaljša v april, v tem primeru so teme iz člankov o Zahodni Evropi do konca marca in o Južni Evropi v aprilu.

Dijakom, ki redno oddajajo članke, teden dni pred govorno vajo določim tri teme iz nabora člankov, enega pa lahko izberejo sami. Splošni ocenjevalni obrazec je na razpolago v spletni učilnici od prvega dne, en izvod pa dijaki »nalepijo« tudi v svoji učilnici. Ocenjevalni obrazec z določenimi lastnimi viri dobi dijak osebno teden pred nastopom in ga mora prinesiti na nastop. Če ga nima, to pomeni odbitek pri končni oceni. To naj bi bil dokaz, da je dijak prebral merila ocenjevanja. Dva dni

pred nastopom mora predstavitev *Power Point* naložiti na intranet v mapo *Public* svojega razreda na šolski mreži. Tako je možen vpogled v predstavitev *Power Point* vsem dijakom na šoli. Informacija je koristna, ker uporabim vprašanja, namenjena dijakom, tudi za teste, seveda samo v okviru razreda oz. oddelka. Ker se nekaterim v času oddajanja pojavlja »informacijski škrat«, lahko izdelek oddajo po elektronski pošti (na moj naslov). Prepozna oddaja člankov in predstavitev pomeni odbitek točk.

4.1.4 Merila ocenjevanja

Pri **predstavitvi** ocenjujem naslednje kategorije:

1. Ustreznost *Power Point* predstavitve (7 točk):

- pravočasnost oddaje,
- vsak članek mora biti predstavljen prostorsko (karta-zemljevid),
- največ štiri oporne točke besedila,
- za vsak članek vsaj eno vprašanje za sošolce,
- ustrezna terminologija,
- povezava z učno snovjo,
- pravilno citiran vir.

2. Sposobnost utemeljevanja (2 točki):

- kritična presoja, lasten komentar,
- vzročno-posledična predstavitev problema.

3. Jezikovna pravilnost in slogovna primernost (1 točka).

4. Stik z občinstvom, odziv na vprašanja, sodelovanje z razredom oziroma posamezniki (1 točka).

5. Spoštovanje časovne omejitve (5–10 minut) (1 točka).

Ob nastopu dijakom dodelim kljukico za opravljeno nalogo. V opombe zapišem posebnosti, da v primeru nestrinjanja z oceno le-to lažje utemeljim.

Točkovnik skupne ocene:

10–12 = odlično

9–7 = prav dobro

6–4 = dobro

manj kot 3 = zadostno

Dijak dobi pozitivno (zadostno) oceno z zbiranjem člankov in oddajo predstavitve, s krajšim pogovorom preverim, ali se je naučil vsaj naslove člankov in kje je kraj dogodka.

V dodatno pomoč so mi **opisni kriteriji**. Uporabim jih v primeru, ko na zgornji meji obstaja možnost zviševanja ocene, ker dijak ni dobil točk pri kategorijah 3, 4 ali 5 (glej ocenjevalni obrazec). Kategorije 3, 4, 5 ocene ne morejo zviševati, kvečjemu jo znižujejo. Opisni kriteriji mi pomagajo, da lažje utemeljim točkovno oceno. Če pogledamo priloženi ocenjevalni obrazec, se opisni kriteriji pokrivajo s točkovnikom. Problem pri oceni nastane, ko nekateri dijaki presenetijo z zelo dobro predstavitvijo v umetniškem smislu, pritegnejo dijake, govorni nastop pa ni dobro izpeljan z vidika geografske terminologije ali pa manjka analiza. Če je poslušalcem predstavitev razumljiva, lahko govorniku damo višjo oceno. Če pa so za razjasnitev situacije potrebni dodatni pogovori, predstavitev ni več za odlično oceno, kar utemeljim z opisnim kriterijem. Opisni kriteriji so pomembni zlasti za dijake, da so tudi v opisni obliki vnaprej seznanjeni s točkovanjem. V prvem letu sem samo točkovala in sem pri razlagi ocene, zakaj je prišlo do odbitka točk, porabila veliko časa. Zdaj ob opisnih kriterijih napišem tudi opombe in dijakom je hitro jasno, kje so se izgubljale točke, ali pa samo podčrtam dele opisnih kriterijev, kjer ni prišlo do realizacije. Ko dijaki pregledajo ocenjevalni obrazec, se še vedno lahko pogovarjajo o 'napakah' pri ocenjevanju, vendar zanje nimajo pravih argumentov – manjkajoči in pomanjkljivi deli nastopa so označeni pri opisnih kriterijih. Napaka se teoretično lahko zgodi pri seštevanju točk, vendar dijaki preverijo postopek ocenjevanja, tako da do te napake pride le redko. Če je seštevek točk na zgornji ali spodnji meji, ga vedno dvakrat preverim, tako da glede ocene ni dvoma.

Opisni kriteriji za ocenjevanje govornega nastopa

Ocena	Opisni kriteriji
1	Dijak: ni pripravil Power Point predstavitve in ni zbiral člankov.
2	Dijak: - ima zelo pomanjkljivo Power Point predstavitev, v kateri niso upoštevana osnovna navodila, - zna pravilno uporabljati osnovno geografsko terminologijo, - slabo interpretira podatke iz člankov, - zna navesti osnovna dejstva, ne pa jih tudi analizirati.
3	Dijak: - pozna temo, vendar so opazne pomanjkljivosti, - zna analizirati dejstva (razlikovati vzroke od posledic), - članek komentira po zapiskih oz. Power Point predstavitvi in ne samostojno, - Power Point predstavitev vsebuje vse zahtevane elemente.

4	Dijak: • razume teme, pozna tudi podrobnosti, uporablja različne vrste zemljevidov in kart, Power Point predstavitev vsebuje vse zahtevane elemente, • oblikuje odgovore s svojimi besedami, pojasnjuje, primerja, logično razlaga, interpretira podatke, povezuje podrobnosti, • ima težave le pri sintezi in vrednotenju.
5	Dijak: • zelo dobro razume snov iz člankov, znanje je brezhibno, Power Point predstavitev vsebuje vse zahtevane elemente, • samostojno logično interpretira podatke, razširja, povezuje ter poišče sočasne ali sorodne pojave in dogodke iz učne snovi, • primerja in kritično presoja dogodke in sporočila ter • odlično obvlada sintezo in vrednotenje.

Navajam še primer tem v šolskem letu 2011/12:

Tema 1: Švedi norijo na 'techno mašah',

Tema 2: Slovenec v Avstriji s »prodajo« vin zaslužil skoraj 50 milijonov dolarjev,

Tema 3: Evropa v znamenju tedna mobilnosti,

Tema 4: Vlak z jedrskimi odpadki prispel na cilj.

Slika 1: Primer strani s Power Point predstavitev o problemu odlaganja jedrskih odpadkov

Slika 2: Primer strani s Power Point predstavitev o problemu priseljencev

4.1.5 Sklep

Metodo govornega nastopa uporabljam drugo leto. Z uporabo spletne učilnice je to delo dejansko postalo zelo učinkovito. Pred tem je precej dijakov imelo težave zaradi izgubljanja člankov (po mojem mnenju nikoli niso bili zbrani ...), računalniki so se stalno kvarili ipd. Ker imajo dva dni časa za delo na šolskih računalnikih, zdaj to ne more biti več izgovor. V tretjih letnikih je bila povprečna ocena, ki jo je izračunala elektronska redovalnica, 4,2. Od tega ni bilo nobene ocene 2, nekaj trojk in tri negativne (ti dijaki niso zbirali člankov in niti ob določitvi datuma govornega nastopa niso izdelali *Power Point* predstavitev in govorne vaje). Odziv dijakov na posamezne predstavitve je zelo različen, opazite celo naklonjenost do posameznikov, ki kljub relativno slabi pripravljenosti požanjejo aplavz.

Kot primer sem navedla dva primera *Power Point* predstavitev. Prvega, o odlaganju odpadkov, je sestavila dijakinja, ki je v razredu precej nepriljubljena kot 'piflarka'. Njen nastop je požel aplavz, presenetila pa je tudi mene s precej humornim pristopom, ki pa je bil še vedno v okviru vseh kriterijev. Drugi je primer za oceno dobro (3). Dijak je zamudil vse roke priprave, uporabil je preveč besedila, kar mu je omogočilo tekoči govor, ki pa je bil jezikovno precej nepravilen, z veliko medmeti in mašili. Kritična presoja je manjkala pri dveh člankih, prav tako je pozabil, da mora pri vseh člankih omeniti, kje se ta tema pojavi v učbeniku oziroma navezuje na predavano snov, prekoračil je časovno omejitve.

Problem povezave z učno snovjo se pogosto pojavlja, ker dijaki samo izberejo temo glede na to, kar izbere internetni brskalnik, dejansko pa v uvodu ne preberejo vsebine članka. Dijaki na prehodu iz drugega v tretji letnik v vseh kategorijah zelo napredujejo.

Izkušnje so po mojem mnenju pozitivne za obe strani in bom s projektom nadaljevala. Dijaki med drugim opazijo, da se problemi ne dogajajo samo v učbeniku, ampak tukaj in zdaj, čeprav bo treba še veliko narediti na področju ozaveščanja in realnih možnosti reševanja problemov. V tretjem letniku dijaki veliko bolj zrelo gledajo na probleme, toliko bolj ker se dogajajo v Evropi. Prav nenavadno je, ko dijaki množično opazijo, da v učnem sklopu Srednja Evropa v učbeniku nimamo nobenega primera iz Slovenije, je pa le-ta zelo priljubljena tema na predstavitvah. Svet v drugem letniku je precej daleč in se nas malo dotakne, med novicami prevladujejo naravne nesreče, vsi vedo, da humanitarna rešitev ni dolgoročna rešitev in da je treba »ljudi učiti loviti ribe«. Tega pregovora v tretjem letniku ne uporabljamo, dijaki vedno najdejo druge rešitve. Zanimivo, kajne?

Literatura in viri

- 1 Polšak, A. in sod. (2008). *Učni načrt. Geografija: splošna, klasična, ekonomska gimnazija*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2012/programi/media/pdf/un_gimnazija/geografija_spl_gimn.pdf (5. 11. 2012).

4.2 Avtentično ocenjevanje in mapa dosežkov

Katarina Bola Zupančič, Gimnazija in ekonomska srednja šola Trbovlje

Povzetek

V prispevku je predstavljen primer dobre prakse, ki izhaja iz avtentičnega učenja in opredeljuje pripravo osebne mape (mape geografskih dosežkov dijaka) pri predmetu geografija v drugem in tretjem letniku. Dijaki mapo pripravljajo med šolskim letom, jo sproti dograjujejo in aprila oddajo. V mapah dijaki rešujejo različne naloge, ki slonijo na učnem načrtu za geografijo, hkrati pa uporabljajo dodatne vire, ki jim popestrijo delo. S takšnim delom in ocenjevanjem le-tega lahko dijakom približamo tako geografijo kot uporabnost geografskega znanja.

Ključne besede: mapa dosežkov, osebna mapa, ocenjevanje s kazalniki, avtentične naloge, avtentično učenje

4.2.1 Uvod

Učitelji se pri svojem delu srečujemo z različnimi oblikami in metodami dela ter z različnimi načini preverjanja in ocenjevanja znanja. Vsi, ki smo vključeni v proces učenja, se moramo spreminjati in prilagajati, saj današnje generacije zahtevajo drugačne metode dela. Ugotavljamo, da so dijaki drugačni, da zahtevajo več, da tudi oni vrednotijo naše delo na različne načine. Temu in še marsičemu se moramo prilagoditi, hkrati pa zadostiti ciljem, zapisanim v učnih načrtih. Obvezujoči so tudi zakoni in pravilniki, ki določajo kdaj, kolikokrat kako preverjamo znanje. Svoje tehnike učenja tudi samovrednotimo, pišemo refleksije. Hočeš nočeš jih ocenjuje tudi naša okolica, če ne drugače, pa prek rezultatov na maturi. Zato si prizadevamo za čim boljši uspeh dijakov na maturi, kar je hkrati tudi naš uspeh.

Svojo prakso iz leta v leto izpopolnjujemo in se tako skušamo približati učencem. V 21. stoletju je za učenje in tudi poučevanje na voljo ogromno različnih virov, dnevno nas bombardirajo z različnimi informacijami in naša naloga je, da dijake naučimo sprejemati različne informacije na temelju njihovega vedenja, našega posredovanja znanja in prebranega.

Geografski cilj je, da dijaki iz informacij izluščijo bistvo, da poznajo povezave med procesi in pojavi, da znajo predvideti prednosti in pomanjkljivosti, da so kritični do podajanja informacij in izrazijo svoje mnenje, ga argumentirajo itd.

Pri učnih urah uporabljamo različna gradiva, ki naj bi jih dijaki uporabljali, da bi usvojili načrtovana znanja in dosegli pričakovane rezultate.

4.2.2 Načrtovanje, organizacija in pomisleki pri pripravi osebne mape

Kot primer opisujemo uporabo različnih avtentičnih nalog v okviru mape dosežkov dijaka ali osebne mape, kot jo imenujemo na naši šoli.

Ravni, ki jih vključuje oblikovanje mape, so:

1. Organizacijska raven:

- Naloge so z vidika dijakov dolgoročno zasnovane, saj je rok oddaje aprila. Sledijo posameznim poglavjem v učnem načrtu.
- Dinamiko dela morajo organizirati dijaki sami; prvo nalogo dobijo že oktobra, zadnjo marca.

2. Tehnična raven:

- Dijaki delajo z računalniki in različnimi računalniškimi orodji.
- Mapa od njih zahteva poznavanje osnov dela z IKT (*Word, Excel, Slikar* itd.).
- Izdelava mape zahteva poznavanje dela v spletnih učilnicah; uporabljamo *Moodlovo* spletno učilnico (dostopanje do informacij – vaj, nalaganje, brisanje dokumentov itd.).
- Izdelava mape zahteva pisanje elektronske pošte in pošiljanje mape.

3. Geografska (predmetna) raven:

- Dijaki se naučijo izpostaviti svoj odnos do določene tematike.
- Uporabljajo orodja, kot je *Google Earth*, za lociranje smučišč, prelazov v Alpah idr.
- Spremljajo dogajanja v svetu in poročajo o dogodkih.
- Razvijajo kritičnost do prebranih informacij, prepoznavaajo njihovo uporabnost in razpravljajo o njih.
- Iščejo primerne informacije na spletu.
- Razvijajo okoljsko ozaveščenost (delo z računalniki in oddaja mape prek elektronske pošte ali v spletni učilnici – brez papirne oblike).
- Učijo se izbirati in uporabljati geografsko literaturo.

Med izdelavo mape, ki jo dijaki izdelujejo v drugem in tretjem letniku, poteka tudi nadgradnja ne le znanja, ampak tudi zahtevnosti nalog.

4.2.3 Kako se lotiti izdelave nalog

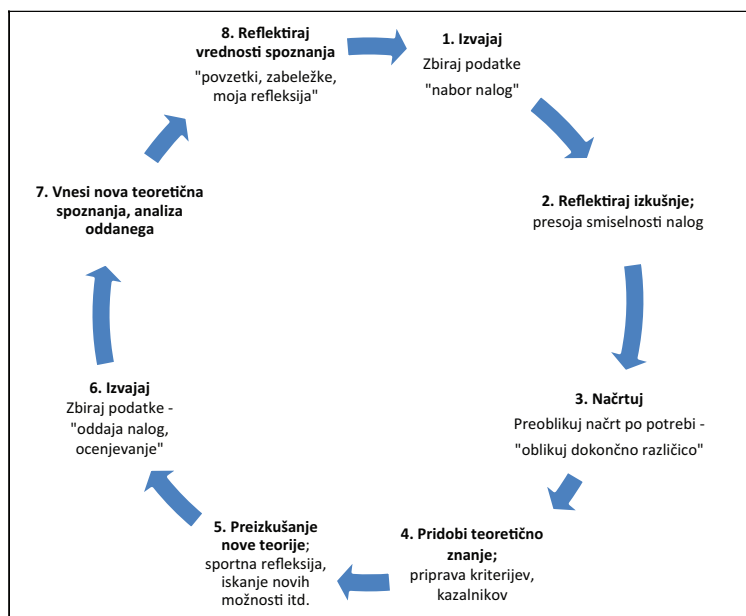
Nekatere naloge so že ustaljena praksa. Med leti jih vsaj malo spremenimo, da ne pride do prepisovanj iz letnika v letnik. Druge nastajajo sproti – glede na dogodke v svetu in njihovo povezanost z učnim načrtom.

Pred začetkom šolskega leta pripravimo ogrodje, določimo število zadolžitev (največ šest), ki jih bomo v nalogi ovrednotili. Pripravimo nabor, pregledamo usklajenost z učnim načrtom. Zadolžitve črpamo tudi iz poglavij priporočenih dejavnosti dijakov in jih osmislimo. Iz nabora izberemo najboljše v smislu izvirnosti, pokritosti ciljev, različnosti itd. Sledi načrtovanje med letom. Naloge v zvezi z Alpami dodelimo takrat, ko obravnavamo Alpe ipd. Drugače bi dijaki morali teme raziskovati, še preden bi jih obravnavali. V drugem letniku si sledijo glede na vrstni red obravnavanja celin, v tretjem pa po regijah – praviloma za vsako regijo/celino ena zadolžitev.

Zavedati se moramo, da določenih domačih nalog osebne mape ne zamenjajo, da so le-te dopolnilo in spodbujajo celovit pristop k izdelavi nalog ter drugačen način razmišljanja.

Z vidika organizacije se moramo zavedati, da tako izdelana mapa pomeni ogromno dela pri popravljanju, saj lahko posamezna mapa vzame tudi več kot uro časa. Ob koncu šolskega leta to zahteva veliko dodatnega dela.

Spodaj prikazano shemo uporabljamo že nekaj let oz. odkar dijaki izdelujejo različna poročila. Postopek je ciklični, kar pomeni, da se neprestano nadgrajuje, če le želimo vedeti več, nadgrajevati naše metode, naloge, znanje itd., če si ne želimo zapreti vrat in zmotno mislimo, da ne moremo izboljšati ničesar več (shema 1).

Shema 1: Cikel akcijskega raziskovanja (Vir: Didaktika ocenjevanja znanja, vodenje procesa ocenjevanja in spodbujanje učenja, ZRSS, Ljubljana, 2009, str. 46. Prilagojeno za geografske osebne mape.)

Pri načrtovanju nalog je smotrno pregledati tudi kompetence in veščine, ki jih dijaki med šolanjem gradijo. Kot smo že poudarili, je smiselno načrtovati naloge tako, da zadostimo več ciljem hkrati in tako dosežemo različne rezultate.

4.2.4 Kompetence in osebne mape

Evropski svet je na svoji seji marca 2000 v Lizboni opredelil nova (spo)znanja, ki naj bi jih zagotovilo vseživljenjsko učenje. Potrjeni so bili cilji, ki vključujejo razvoj znanj za družbo znanja, in posebni cilji za pospeševanje učenja jezikov, razvoj podjetnosti in splošno potrebo po krepitvi evropske razsežnosti. Poudarjen je bil pomen izobraževanja, učenje osnovnih socialnih in državljskih vrednot idr. (priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta Evrope z dne 18. 12. 2006 o ključnih kompetencah vseživljenjskega učenja). Te kompetence imamo zapisane tudi v posodobljenih učnih načrtih. Poglejmo, kako v teh nalogah vidimo kompetence in česa se dijaki naučijo (preglednica 1).

Preglednica 1: Smernice EU in kompetence v učnem načrtu za geografijo

	Smernice EU in njihove načrtovane kompetence		Kompetence v učnem načrtu za geografijo
1.	Sporazumevanje v maternem jeziku	1.	Sporazumevanje v maternem jeziku
2.	Sporazumevanje v tujih jezikih	2.	Sporazumevanje v tujih jezikih
3.	Matematična kompetenca ter osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji	3.	Matematična kompetenca
4.	Digitalna pismenost	4.	Osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji
5.	Učenje učenja	5.	Digitalna pismenost
6.	Socialne in državljske kompetence	6.	Učenje učenja
7.	Samoiniciativnost in podjetnost	7.	Osebnostno-socialne zmožnosti
8.	Kulturna zavest in izražanje	8.	Državljske kompetence
		9.	Samoiniciativnost in podjetnost
		10.	Kulturna zavest in izražanje
		11.	Posebne geografske zmožnosti

(Vir: Kompetence za vseživljenjsko učenje, Evropski referenčni okvir. Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2007; Učni načrt za geografijo, 2008.)

4.2.5 Kompetence in njihovo udejanjanje v nalogah v osebnih mapah

V osebnih mapah smo posebno pozornost posvetili naslednjim kompetencam, ki jih skušamo razvijati pri dijakih.

Sporazumevanje v maternem jeziku:

- Dijaki se navajajo na pisno sporazumevanje.
- Razvijejo sposobnost razlikovanja in rabe različnih besedil.
- Iščejo in zbirajo informacije.
- Oblikujejo različne argumente na prepričljiv način v različnih okoliščinah.

Sporazumevanje v tujih jezikih:

To kompetenco so dijaki urili glede na svoje zmožnosti. Pri iskanju člankov lahko uporabijo tudi napisane v drugem jeziku.

- Dijaki razumejo pisna sporočila in jih interpretirajo.
- Oblikujejo argumente po prebranih člankih, revijah itd.

Matematične kompetence:

- Razumejo različne merske enote in jih primerjajo med seboj.
- Na temelju statističnih podatkov ocenijo pomen nekega geografskega procesa.
- Na temelju klimogramov prepoznajo tip podnebja (razberejo odnose med temperaturnimi in padavinskimi karakteristikami in določijo toplotni pas, tip podnebja).

Osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji:

- Ugotavljajo bistvene lastnosti določenih pojavov.
- Sklepajo na temelju dokazov.
- Svoje hipoteze utemeljijo.

Digitalna pismenost:

- Poiščejo informacije (ki jih uporabljajo kritično, ocenijo njihov pomen).
- Uporabljajo orodja IKT, npr. za oblikovanje besedil, priprave grafiknov, pošiljanje elektronske pošte.
- Kritično prebirajo informacije na internetu.

Učenje učenja:

- Na temelju danih nalog poiščejo, obdelajo informacije in tako pridobijo nova znanja.

- Znajo posvetiti čas avtonomnemu učenju.
- Se znajo samodisciplinirati.
- Naučijo se delovati v skupini v primeru skupinskih nalog itd.
- Ocenijo svoje lastno delo.

Osebnostno-socialne zmožnosti:

- Naučijo se konstruktivnega sporazumevanja v različnih okoljih.
- Učijo se biti strpni in zmožni sočustvovanja, izražati se na pozitiven način.
- Razlikujejo med zasebnim in poklicnim.

Državljske kompetence:

- Naučijo se izkazovati solidarnost na lokalni in globalni ravni.

Samoiniciativnost in podjetnost:

- Vodijo projekte (osebna mapa).
- Razvijajo sposobnost načrtovati, organizirati in izpeljati aktivnosti.
- Presojajo lastne prednosti in pomanjkljivosti za delo.

Kulturna zavest in izražanje:

- Razvijajo zmožnost ceniti lastne poglede in jih uskladiti z drugačnimi.
- Razvijajo ustvarjalne spretnosti in zmožnost, da jih izkazujejo na različne načine.

Posebne geografske zmožnosti:

- Vrednotijo pojave in procese v okolju; razumejo njihovo vzročno-posledično sovplivanje v pokrajini.
- Uporabljajo splošna znanja na konkretnih primerih ter zmorejo tako celovito razumeti sodobni svet.
- Pridobivajo sposobnost uporabe geografskih veščin in zmožnosti raziskovanja pokrajine ter sposobnosti povezovanja geografske teorije s prakso s kritičnim geografskim mišljenjem ter uporabljajo splošne in posebne raziskovalne metode.
- Pridobljene podatke znajo posplošiti, interpretirati in smiselno uporabiti.

4.2.6 Primeri nalog iz osebnih map in njihovo vrednotenje

Vrednotenje posameznih nalog v osebnih mapah lahko poteka na več načinov. Naloge lahko točkujemo kot pri kontrolni nalogi ali pa jim določimo odstotek vrednosti glede na celotno mapo. Nato predvidimo težo posamezne naloge znotraj celotnega konteksta, hkrati pa postavimo nekatere robne pogoje. Pod robne pogoje postavimo naslednje (seveda so lahko stvar presoje, vendar so po naših nekajletnih izkušnjah smiselni):

- če manjka kateri koli del naloge, ne more biti ocenjena z najvišjo oceno, pa četudi je to le naslovnica – ta je sicer vedno odstotkovno najnižje ovrednotena, a je bistven del naloge,
- drug pogoj za doseg pozitivne ocene pa je, da mora biti v mapi vsaj polovica predvidenih nalog oz. dejavnosti. Razmerje med posameznimi nalogami je lahko različno, zato je lahko določena naloga težja ali bolj obsežna in ovrednotena z več točkami.

Sledijo **primeri nalog**. Pri vsaki je dodan tudi letnik, v katerem se realizira.

Prva naloga, za vse dijake

Izdelaj naslovnico; vključi ime šole, za naslov napiši Osebna mapa, pripiši svoje ime, ime mentorice, kraj in datum. Na prvi strani napiši tudi verz, s katerim se lahko poistovetiš. Po svoji želji lahko dodaš primerno sliko.

Kazalnik vrednotenja	Opisni kriteriji	Odstotkovna ocena
Videz prve strani	• vse zabeleženo	5 %
	• en podatek manjka	3 %
	• ni naslovnice	0 %

Druga naloga, za vse dijake

Med šolskim letom prelistaj geografsko revijo, ki je bila izdana med septembrom in marcem v tekočem šolskem letu. V njej si izberi en geografski članek. Predstavi revijo, ki si jo prelistal/-a. Za izbrani članek napiši kratek uvod, o čem članek govori, predstavi, v čem avtor članka vidi problematiko teme, ter izpostavi svoj odnos do tematike.

Kazalnik vrednotenja	Opisni kriteriji	Odstotkovna ocena
Predstavitev prelistane revije	Kratka in jedrnata predstavitev, izražena s svojimi besedami.	5 %
	Dodana so posamezna dejstva o izdajanju revije, številu publikacij na leto, zanimivih člankih itd.	
	V nekaj povedih zapisane osnovne usmeritve revije.	3 %
	Manjka predstavitev revije ali pa je zabeležena v eni kratki povedi.	0 %
Članek	- Iz citiranja izvemo, kateri članek bo predstavljen. - Smiselno zabeležen povzetek članka. - Predstavljena je splošna problematika, ki je podana s strani avtorja. - Podano je dijakovo mnenje, odnos do obravnavane tematike.	5 %
	- Članek je pravilno citiran. - Kratka predstavitev članka. - Manjka ali avtorjeva predstavitev problematike ali lastno mnenje.	3 %
	- Članek je naveden, ni pa pravilno citiran. - Predstavitev članka in avtorjeva splošna problematika sta podani skupaj. - Mnenje dijaka je skopo, zabeleženo v eni povedi (Res me skrbi za ... ali pa Mislim, da je to res problem).	1 %
	- Glede na revijo lahko sklepamo na obravnavan članek. - Vse (povzetek in obe mnenji) je zabeleženo skupaj.	0 %

Celotna naloga je vredna največ 10 % celotne osebne mape.

Tretja naloga, za vse dijake

V osebni mapi moramo vedno napisati uvodni del sami. Sama izbiram različne tematike, s katerimi jih skušam opozoriti na različne probleme v svetu. Temu delu vedno sledi razmišljanje dijaka. Usmerjeno je na njegov odnos do te, v uvodu povzete tematike. Želim, da dijaki napišejo **geografski esej**. Navodila, kako naj bi esej pisali, imamo objavljena v spletni učilnici. Tem navodilom naj bi dijaki sledili. Tematike v šolskem letu 2011/12 so bile: *Sem geograf/-inja*, *Kako bi lahko bil geograf/-inja* in *Nočem biti geograf/-inja*.

Navodila:

- V uvodnem delu predstavi svoje stališče, ki ga boš zagovarjal v eseju.
- V osrednjem delu predstavi različne argumente oziroma dejstva, s katerimi lahko pritrdiš svojemu stališču.
- V sklepu potrdi svoje stališče ali ga zavrzi.

Kazalnik vrednotenja	Opisni kriteriji	Odstotkovni del
Deli eseja	• Vsi trije deli so jasno razvidni in ločeni z odstavki.	2 %
Navedeni argumenti	• Navedeni so argumenti za in proti.	5 %
	• Navedeni so samo eni argumenti: ali za ali proti.	3 %
	• Argumentov ni ali pa je esej samo »copy - paste različica«.	0 %
Sklep	• Na temelju zabeleženih argumentov je jasno razviden sklep. Povzeti so bistveni argumenti za dijakovo odločitev in potrjeni še s sklepno mislijo.	3 %
	• Samo poved z bom/ne bom ali sem/nisem ipd.	1 %
	• Sklepni del manjka.	0 %

Četrta naloga, za dijake drugega letnika

- Z dijaki si ogledamo film *Hotel Ruanda*. Dobijo učni list z vprašanji, na katere morajo odgovoriti. Na film smo se pripravili skupaj ter po ogledu izmenjali mnenja. Za domačo nalogo so morali učni list dopolniti.
- List so morali dodati tudi v osebno mapo. Vrednotila sem tako opravljeno domačo nalogo kot sprotno delo. Naloga je prinesla 15 % k skupni oceni.

Peta naloga, za dijake drugega letnika

Navodila dijakom:

Na spletu poišči krajši članek o naravni nesreči v Srednji Ameriki. Skopiraj ga v dokument s pripisanim virom. Pojasni vzroke za pojavljanje te izbrane naravne nesreče, opiši jo, pojasni posledice in vzpostavi svoj odnos do obravnavane problematike.

Kazalnik vrednotenja	Opisni kriteriji	Odstotkovna ocena
Prilepljeni članek z virom	• Članek je prilepljen in dodan vir.	5 %
	• Članek brez vira.	3 %
	• Ni članka, ni vira (naloge ni opravljena).	0 %
Opis naravne nesreče	• Imenuje več možnih vzrokov in vsaj dva opiše.*	5 %
	• Imenuje en vzrok in ga opiše ali našteje več možnih vzrokov.*	3 %
	• Našteje samo en vzrok, brez opisa.	2 %
	• Manjka in vzrok in opis.	0 %
	• Opiše več tipičnih značilnosti naravne nesreče.*	5 %
	• Opiše samo eno značilnost.*	3 %
	• Značilnosti naravne nesreče samo našteje.	2 %
	• Značilnosti manjkajo.	0 %
	• Našteje in opiše posledice.*	5 %
	• Našteje in opiše samo eno posledico.*	3 %
Odnos do tematike	• Samo našteje posledice.	2 %
	• Posledice manjkajo * na konkretnem primeru	0 %
	• Argumentirano stališče.	5 %
	• Izrazi samo sočustvovanje s prebivalci na območju naravne nesreče.	3 %
	• Mnenja/odnosa ni zabeležil.	0 %

Šesta naloga, za dijake tretjega letnika

Gre za nalogi na temo *Alpski prostor*. Nalogi vključujeta dve različni področji – turizem in promet v Alpah. Pri obeh morajo dijaki uporabiti IKT – osmisliti vsakodnevno uporabo računalnikov. Poleg tega uporabijo tudi *Google Earth*, ki je splošno uporaben, brezplačen program, ki naj bi ga znali dijaki uporabljati.

V obeh primerih so vprašanja, ki so namenjena ponavljanju, npr.: *Naštej in opiši pogoje za razvoj določene dejavnosti, Kaj otežuje njen napredek ...* Poiskati morajo določene podatke in nas usmeriti na določene vire z imenovanjem spletnih strani ...

Uporaba *Google Eartha* se navezuje na lociranje zimskih turističnih krajev in prelazov v Alpah. Za pravilno rešeno nalogo je treba znati kraje poiskati, uporabiti orodje za lociranje, jih poimenovati ter vse to izrezati in shraniti v *Wordov* dokument. Kot sklepni del naloge morajo poiskati tudi fotografiji dveh smučarskih središč in ju primerjati z našimi.

Pri prometu podobno kot pri smučiščih locirajo imenovane prelaze. Potem poiščejo sliko enega s sosednjima dolinama. Kot zanimivost se jih največ odloči za slovenski Vršič in obe sosednji dolini.

Točkovanje nalog je podobno že navedenim opisom. Večji poudarek namenimo pravilnemu lociranju imenovanih krajev/prelazov.

Kazalnik vrednotenja	Opisni kriteriji	Odstotkovna ocena
Lociranje, poimenovanje turističnih krajev v Alpah	• Od 10 krajev jih je 9 pravilno lociranih (in poimenovanih).	10 %
	• 8 ali 7 pravilno lociranih krajev.	8 %
	• Od 6 do 4 pravilno locirani kraji.	4 %
	• Od 3 do 1 pravilno locirani kraj.	2 %
	• Noben kraj niti lociran niti poimenovan.	0 %

Vrednotenje map

Ocena, dobljena iz osebne mape, je enakovredna preostalim pisnim oziroma ustnim ocenam. V načrtu ocenjevanja znanja je celo zapisano, da jo morajo oddati, če želijo izdelati letnik. Pripravijo jo namesto druge ustne ocene, v nasprotnem primeru imajo dopolnilni izpit.

4.2.7 Pogled na probleme

Ena izmed večjih pomanjkljivosti današnjih generacij je kampanjsko učenje in kampanjsko delo. To velja tudi za osebne mape. Če sproti ne preverjamo dela dijakov, bodo vse naloge pripravljali zadnje dni. To je razvidno iz tega, da so po navadi prve naloge izdelane zelo natančno, zadnje pa zelo skopo ali pa jih celo ne opravijo. Težavo rešimo tako, da dijaki oblikujejo svoj dokument na svojem spletnem naslovu in ga pošljejo učitelju kot dodeljenega v skupno rabo. To je možno izvesti na *Google* dokumentih in tudi pri tistih, ki imate elektronske naslove na *Outlookovih* spletnih straneh. Drug zorni kot kontrole sprotnega nastajanja osebnih map pa je, da za pregled »zapravljamo« še več časa. Rešitev je tudi, da dijake opozorimo, da do naslednjega meseca pričakujemo dokument v skupni rabi za tri že dodeljene naloge.

Za izbirnost med nalogami lahko poskrbimo tako, da dijakom damo na razpolago več nalog, med katerimi označimo obvezne in naloge izbirnega tipa. Preventivno dodamo tudi končno število nalog, ki morajo biti opravljene.

Kako rešiti problem zamudnikov pri oddaji? Vedno se najde kdo, ki išče takšne ali drugačne izgovore za pozno oddajo. Spletna učilnica je idealno mesto, kjer natančno določimo čas in rok oddaje dokumentov. Če pa zamujajo za en teden, pa iz izkušenj predvidim npr. za vsak zamujen teden dodatno nalogo.

4.2.8 Sklep

Vsako leto znova se soočim z dilemo, ali bi mape ocenjevala ali ne. Z njimi sama sebi naložim veliko dela, vendar se ob njihovem prebiranju in po njem delo obrestuje. Kaj je tisto, kar prevesi tehtnico v prid izdelavi osebnih map na začetku šolskega leta? Z izdelavo map skušam osmisliti določene cilje in dejavnosti, ki so z učnimi načrti priporočljive in mi med letom vzamejo preveč časa, da bi jih lahko kakovostno izpeljala ter, da bi preverila, ali sploh so in kako so narejene. Z mapami dobim povratno informacijo od vseh dijakov. Dijake tako vidim z drugega zornega kota. Spoznam njihov način razmišljanja, t. i. drugo perspektivo. Naj navedem še, kaj vpliva na dodelitev višje ocene ob oddaji map. To so idejno izdelane mape, mape z dodano vrednostjo – vključeno osebno noto, če so dijaki vključili druge zmožnosti izražanja, npr. tisti bolj »umetnostno« naravnani. Vsaka takšna mapa da učitelju novo energijo za nadaljnje delo, saj ob tem vidi, da njegovo delo ni zaman.

Literatura in viri

- 1 *Evropska komisija: Generalni direktorat za izobraževanje in kulturo (2007). Kompetence za vseživljenjsko učenje: Evropski referenčni okvir. Luxembourg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti.*
- 2 *Komljanc, N. idr. (2009). Didaktika ocenjevanja znanja: vodenje procesa ocenjevanja za spodbujanje razvoja učenja. Zbornik 2. mednarodnega posveta v Celju, marec 2008. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.*
- 3 *Polšak, A. in sod. (2008). Učni načrt. Geografija: splošna, klasična, ekonomska gimnazija. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2012/programi/media/pdf/un_gimnazija/geografija_spl_gimn.pdf (5. 11. 2011).*

4.3 Kako oceniti plakat

Dr. Anton Polšak, Zavod RS za šolstvo

Povzetek

Prispevek naniza nekaj problemov, kako je smiselno ocenjevati geografski plakat oziroma njemu sorodne oblike izdelkov in kdaj. V tem trenutku v stroki ni povsem enotnih pogledov na ocenjevanje tovrstnih izdelkov, zato naj tu prikazani vzorec opisnikov učitelj vzame kot izhodišče za lasten premislek o problematiki.

Ključne besede: plakat, opisniki, minimalni standard

4.3.1 Uvod

Izdelava in ocenjevanje plakatov je gotovo močno razširjena praksa v naših šolah, tako osnovnih kot tudi srednjih oz. gimnazijah. Nimamo natančnejših podatkov, v kolikšni meri je izdelava plakatov resnično del rednega pouka, v kolikšni pa stvar nekih vzporednih interesov učencev in dijakov, da tako pridobijo dodatno oceno, ki je navadno dokaj visoka.

4.3.2 Ocenjevanje plakata

Ali je plakat možno oceniti glede na pedagoška načela in zakonska določila? Po pedagoškem načelu, da ocenjujemo to, kar poučujemo (poučujemo pa bolj ali manj skladno z učnim načrtom), je odgovor pritrdilen. Prav tako ni zadržkov po Pravilniku o ocenjevanju znanja v srednjih šolah, ki velja od 1. 9. 2010 (Ur. l. RS 60/2010). Ta v 3. členu navaja, da učitelj seznanja dijake z oblikami in načini ocenjevanja, v 4. členu navaja, da »učitelj uporablja različne oblike in načine ocenjevanja znanja«, v 9. členu pa dodaja, »če oblike in načini ocenjevanja znanja niso določeni v katalogu znanj oziroma učnem načrtu, jih določi strokovni aktiv oziroma učitelj«. Iz zapisanega lahko z gotovostjo izpeljemo ugotovitev, da med te oblike in načine lahko uvrstimo tudi (geografski) plakat. Tega ne izključujejo niti nekateri drugi členi. Tako 8. člen predpisuje, da »merila ocenjevanja uskladi na začetku šolskega leta strokovni aktiv«, nato pa dodaja, da se »merila ocenjevanja znanja za predmet oziroma programsko enoto določijo na podlagi kataloga znanja oziroma učnega načrta«.

Pri ocenjevanju plakata moramo upoštevati tudi 7. člen, ki opredeljuje minimalni standard znanja, ki po Pravilniku predstavlja »stopnjo znanja, spretnosti, veščine ali kakovost dosežka, potrebnega za pozitivno oceno oziroma zadovoljivo sledenje pouku pri posameznem predmetu oziroma programski enoti«. Prav tako isti člen navaja še, da v primeru, »če minimalni standard znanja pri predmetu oziroma programski enoti ni določen v katalogu znanj oziroma učnem načrtu, ga določi strokovni aktiv oziroma učitelj«.

Ob tem je treba povedati, da so delovne različice tega pravilnika v 7. členu omenjale še opisnike: »Z opisniki se določi zahtevano kakovost znanja, področja ocenjevanja, načine ocenjevanja, deleže prispevkov posameznih elementov idr.« (Medmrežje 1) To je podobna opredelitev, ki se uporablja pri izdelavi opisnikov, čeprav danes pri nas opisniki služijo večinoma kot vmesna stopnja za številčno ocenjevanje.

Če se ne spuščamo v nadaljnje tolmačenje Pravilnika, potem bomo pač na šolah našli tudi različna merila ocenjevanja plakatov oziroma njihove predstavitve. Okvir, ki ga pri tem po našem mnenju ne bi smeli prestopiti, je, da ocenjujemo tiste učne cilje in veščine, ki so navedene v učnem načrtu. V tem smislu menimo, da je mogoče tudi sklicevanje na splošne cilje in kompetence ter seveda pričakovane rezultate/dosežke, čeprav na široko zapisane. Iz tega izhaja ugotovitev, da pri plakatu neposredno (iz izdelka) ali posredno (njegova predstavitev) ugotavljamo in ocenjujemo zlasti geografsko znanje, ne pa (toliko) obliko izdelka ali način predstavitve.

Kot nadaljnji razmislek se pojavlja vprašanje, kaj je skupnega pri vsaki predstavitvi pri geografiji. Ali se predstavitev ob *Power Pointu*, plakatu, referatu ali seminarski nalogi bistveno razlikuje? So mogoči skupni kriteriji (področja, opisniki). Pri opisnikih, ki so lahko, mimogrede, priročno orodje za ocenjevanje, je dilema, ali je smiselno nekatere opisnike (npr. za razumevanje problema – predstavitev, interpretacija, argumentiranje, razprava, strokovna terminologija itd.) zelo podrobno členiti. Delni odgovor na to ponujajo že v nadaljevanju predstavljena področja in kriteriji, bralec pa naj presodi, katere je mogoče uporabiti tudi v drugačni situaciji in kdaj. Menimo pa, da je možen prenos v dokaj veliki meri.

Pri ocenjevanju plakatov se pojavlja tudi težava, da naj se kriteriji za plakat kot tak in za predstavitev plakata ne bi podvajali. Zato je pri predstavitvi ključno, da dijak pojasni, kaj je delal in zakaj je delal tako. Zakaj je izbral to in to gradivo, metodo itd., plakat kot izdelek pa bi ocenili na podlagi tega, kar lahko razberemo z njega. To pa nadalje pomeni dilemo, ali je možno (in smiselno) oceniti plakat kot izdelek tudi brez predstavitve. Jasnega odgovora z vidika šolske prakse in tudi omenjenega Pravilnika ni mogoče dati, bilo pa bi dobro, da se ocenita plakat in njegova predstavitev kot celota, s pripisom, da naj bo plakat le neke vrste pripomoček za dijakovo uspešnejše izkazovanje znanja. To še zlasti velja takrat, če so plakat učencu pomagali narediti starši ali kdo drug; v tem primeru je ključna predstavitev.

Naj ne nazadnje omenimo še problematiko in možnosti, ki se kažejo pri plakatih z vidika medpredmetnosti. Gre namreč za to, da je plakat neke vrste celostni izdelek, ki ga naj bi tudi celostno ocenili. Nasprotje temu bi bilo, da plakat obravnavamo samo z vidika enega predmeta in ga tako (torej predmetno, tj. necelostno) tudi ocenimo, kar je škoda. Sicer je vprašanje, v kolikšni meri so posamezni predmeti oziroma učitelji poklicani celostno ocenjevati plakate, a tudi ta pot ni povsem izključujoča. Druga možnost, po našem mnenju boljša in tehtnejša, bi bila, da plakat (in njegovo predstavitev) oceni več učiteljev (npr. geografije, slovenščine, informatike, likovne vzgoje ipd.), in sicer vsak z vidika svojega predmeta, in da vsak učitelj podeli oceno za svoj predmet. To je pravzaprav edini način, ko bi bil plakat kot celostni izdelek tudi celostno ocenjen, a to ne pomeni, da drugih možnosti ne uporabljamo.

Sliki 1 in 2: Primer plakatov za različna namena; predstavitev učne poti v naravi in za šolsko rabo. Plakata se sicer razlikujeta tako po namenu kot vsebini in obliki, a nekaj skupnih točk je: naslov, zemljevidi, besedilo in slikovno gradivo ter drugi elementi, ki v kombinaciji osvetljujejo problem razumljivo in pregledno. (Vir: Učna pot Sela na Goričkem; avtor.)

Ocenjevanje plakata prikazujemo v preglednici 1 na naslednji strani. Izbrali smo področja ocenjevanja (znanja, spretnosti in veščine), kriterije (kakovostne lastnosti izbranih področij) in opise dosežkov (opisi kakovosti dosežkov na stopnjah optimalno in minimalno). Kolikor je bilo mogoče, smo se naslonili na splošne in podrobne cilje ter kompetence iz učnega načrta, kar naj bo izhodišče za snovanje opisnikov tudi na drugih področjih ocenjevanja. Ker ni mogoče zapisati povsem relevantnih in nespornih meril, naj bo pričujoči primer le orientacijski in ne referenčni primer učiteljem.

Preglednica 1: Primer opisnikov za ocenjevanja plakata in njegove predstavitve

Področja in kriteriji	Standardi iz učnega načrta	2 (minimalno)	5 (optimalno)
1 Plakat kot izdelek			
	Dijak/-inja:		
1.1 Področje: izbor podatkov, navajanje virov (kriterij: pravilnost in obseg – učbenik, literatura, internet)	• uporablja temeljne splošne in specialne raziskovalne metode: • zbiranje in razvrščanje podatkov, • kritično vrednotenje virov, • uporablja geografske vire in literaturo (globus, atlasi, karte, statistično gradivo ter grafični prikazi, slikovno gradivo, popisi, članki, knjižno gradivo ipd.) v knjižni in elektronski obliki in jih je sposoben/-na organizirati ter uporabiti, • uporablja ustrezne pripomočke (zapisek, shema, tabela, graf, zemljevid, skica ipd.) za zapisovanje in prikazovanje podatkov, izdelavo, predstavitev in razumevanje kompleksnih informacij, pisnih ali govornih vsebin, • razvršča in ureja podatke v skupine po izbranih kriterijih;	Plakat je narejen poleg učbenika na temelju najmanj enega vira. Ta vir mora biti tak, da smiselno zajema problem.	Plakat je narejen na temelju ključne literature iz več medijev: učbenik, internet, knjige, revije itd. Posamezna dela (knjige, članki itd.) problematiko dobro dopolnjujejo in osvetlujejo z več vidikov. Pri sorodnih člankih je kot izhodišče izbran referenčni ali novejši.
1.2 Preglednost²⁷ (logična urejenost in členitev) (ustreznost števila podpoglavij, logična razporeditev besedila, slikovnega gradiva)	• postavlja geografska vprašanja ali najde njihove geografske vidike,	Plakat ima ustrezen naslov in vsaj ključna (najpomembnejša) poglavja. Vsaj na posameznih primerih se vidi, da je grafično gradivo ustrezno in podprto s komentarjem ali besedilom.	Plakat ima jasno razviden naslov in poglavja in/ali podpoglavja. Poglavja so logično razporejena po jasno določljivem kriteriju (zaporedju). Število poglavij je ustrezno, skraćeno na smiselno število. Upoštevana je tudi vloga grafičnega gradiva.
1.3 Vsebinska skržitev (vsebinska ustreznost podpoglavij – »prava poglavja«, ključni in najpomembnejši poudarki)		Poglavja so deloma ustrezna, del se jih deloma podvaja ali obravnavajo podobno ali neključno problematiko. Vsaj med dvema so ugotovljene ustrezne povezave.	Plakat vsebuje ustrezno, t.j. ključno problematiko brez nepotrebnih podrobnosti. Ključni naslovi, pojmi in zveze so ustrezno prikazani, jasno vidne so povezave med njimi.

²⁷

Če gre za upoštevanje zgornjih meril, potem bi plakat tudi moral biti razumljiv. Zato razumljivosti ne navajamo kot posebno področje.

1.4 Prikaz besedilnega in slikovnega gradiva – ustreznost vključevanja grafičnega (slikovnega) gradiva ²⁸	• uporablja globus, atlase, zemljevide in načrte različnih meril, • izbere in uporablja drugotne vire, kot npr. fotografije, zračne in satelitske posnetke, podatke z medmrežja ipd., • večje uporablja različne grafične tehnike (grafikoni, kartogrami idr. tehnike) ter izbrane geografske programe, • riše in izdela različne vrste preprostejših zemljevidov z uporabo dogovorjenih topografskih znakov;	Dijak dokazuje, da je sposoben na osnovni ravni kombinirati besedilo in grafično gradivo, a ima plakat nesorazmerno količino besedila in grafičnega gradiva. Del gradiva je v »okras« in ne ustreza obravnavni temi.	Plakat vsebuje ustrezno količino gradiva po količini (številu) in vrsti: besedilo, zemljevide, grafe, slike itd. Priloženi zemljevidi in drugo grafično gradivo so ustrezno vključeni v besedilo oz. ga podpirajo, dopolnjujejo ali pa je njihova ustreznost razvidna iz komentarjev h gradivu. Plakat dokazuje, da dijak zna uporabljati kartografsko gradivo in ga ustrezno vključevati v obravnavo problema.
1.5 Obravnava problema - prikaz in procesiranje podatkov in informacij (ustreznost opredelitve problema, uporaba terminologije, ključni pojmi, interpretacija, sinteza/ugotovitev/sklep ²⁹ povezave)	• uporablja temeljne splošne in specialne raziskovalne metode: • obdelava in prikazovanje podatkov, • posploševanje, interpretacija in izbiranje ustreznih argumentov za podporo ugotovitev in • uporaba spoznanj; • uporablja geografske vire in literaturo (globus, atlasi, karte, statistično gradivo ter grafični prikazi, slikovno gradivo, potopisi, članki, knjižno gradivo ipd.) v knjižni in elektronski obliki in jih je sposoben/na organizirati ter uporabiti, • uporablja ustrezne pripomočke (zapisnik, shema, tabela, graf, zemljevid, skica ipd.) za zapisovanje in prikazovanje podatkov, izdelavo, predstavitev in razumevanje kompleksnih informacij, pisnih ali govornih vsebin, • razvršča in ureja podatke v skupine po izbranih kriterijih, • obvlada temeljne statistične metode (srednja vrednost, vsota, indeksi rasti ali zmanjševanja itd.);	Opredelitev problema je povzeta in na ravni definicije ali citiranja. Problem je prikazan z enega vidika.	Plakat ima jasen naslov, vsebina ustreza naslovu, opredelitev problema je jasna. Razvidno je spretno razvijanje teme (interpretacija), obravnavani problem je prostorsko in časovno umeščen in ga vzročno-posledično opredeli. Razvidne so povezave med prvinami, umestitev v kontekst ali geografski koncept. Ugotovitve in/ali sklepi so realni, primerni, nakazani so predlogi za rešitve in izboljšave. Jasna aktualizacija. Ključne besede so izpostavljene in ustrezno pojasnjene. Prisotnost zgornjih meril (opisnikov) kaže dobro poznavanje problema v celoti.

²⁸ Če upoštevamo merila za preglednost, ustreznost vsebinske skrititve in ustreznost prikaza gradiva, bi moral biti plakat tudi **informativen**. Zato tega kriterija ne navajamo kot posebno kategorijo.

²⁹ Če gre za problem ali plakat na osnovi raziskovalnega dela, gre za pravo ugotovitev

1.6 Uporaba likovnih sredstev in likovno-tehnična izvedba³⁰	Opomba: Cilj izhaja iz filozofije geografije. Tudi v geografijo so vključene likovne prvine, še zlasti ker naj bi dijak znal svoje znanje tudi predstavljati na različne načine ob ustrezni podpori predstavitvenih možnosti.	Plakat je tehnično zadovoljivo izdelan, a ni opaziti prizadevanja za estetski videz.	Plakat deluje kot celota tudi v estetskem smislu (je estetski v geografskem smislu, tj., da videz ne okrne geografskega sporočila). Pri oblikovanju je uporabljena tudi kakšna geografska prvina.
2. Predstavitev plakata			
2.1 Kakovost predstavitve in jezik	- izraža geografsko znanje v verbalni, kvantitativni in grafični obliki z uporabo sodobne učne tehnologije (besedilo, slike, skice, karte, tabele, diagrami, grafikoni), - komunicira na različne načine vključno z uporabo informacijske tehnologije;	Dijak samostojno predstavi (razloži) najbolj ključne elemente predstavljenega primera. Pri posameznih vprašanjih se opira na plakat (bere). Iz predstavljenega je še moč razbrati temeljni namen predstavitve.	Predstavitev (govor) je tekoča, jasna – razvidni sta logična zgradba in vodilna nit predstavitve. Nastop je prepričljiv (suveren). Dijak deluje motivacijsko in ima stik z občinstvom. V popolnosti se zna odzvati na vprašanja. Vključevanje strokovne terminologije ne moti miselnega procesa.
2.2 Procesiranje vsebine	- pozna in razume geografsko terminologijo – pojme, dejavnike in procese ter zveze med njimi in ima o njih prostorsko predstavbo, - zna geografsko razmišljati o pokrajinah in ljudeh (opisati izbrano pokrajino glede na državno, meddržavno in svetovno raven in sklepati na način življenja ljudi v njej), - postavlja geografska vprašanja ali najde njihove geografske vidike (preostalo lahko prepišemo iz meril za vsebino plakata),		
2.2.1 Predstavitev problema	postavlja geografska vprašanja ali najde njihove geografske vidike.	Opredelitev problema je skromna, povzeta, a je še razviden namen dela.	Problem je natančno in nazorno opredeljen.

2.2.2 Interpretacija informacij/ problema		Dijak razloži namen predstavitve, a nista jasna izbor virov in umestitev v geografski koncept. Zna razložiti temeljne pojme, pojave, procese, ki so povezani s problemom, a večinoma na ravni definicij.	Dijak utemelji način dela in izbor podatkov oz. informacij, s čimer dokaže razumevanje geografskega koncepta. Pri tem je prepričljiv in nazoren. Zna predstaviti in obrazložiti pojme, pojave, procese, ki so povezani s problemom, in jih uporabiti na konkretnih primerih. Problem prostorsko in časovno ustrezno (zelo dobro) ume- sti.
2.2.3 Argumentiranje, razprava. ³¹		Gre za navajanje manjšega števila (1–3) povzetih primerov oz. se naslanja v glavnem na primere iz literature. Zna povezati dva preprostejša problema (primera). Grafično gradivo zna komentirati, a ne v celoti povezati z besedilom.	Dijak svoje trditve prepričljivo podpre z ustreznimi argumenti, uporabljeni so lastni primeri. Pri tem dijak pokaže veliko mero samostojnosti in iznajdljivosti. Problem primerja s podobnimi pojavi po svetu in drugimi naravno- in družbenogeografskimi elementi. Uporabljeno grafično gradivo zna vsebinsko vključiti v posamezni del problema, tako da pri izvajanju vključuje ustrezno kartografsko gradivo oz. se navezuje nanj ali ga samostojno predstavi. Komentira grafe in jih argumentira.
2.2.4 Izbor in pojasnitev ključnih besed, strokovna terminologija		Naveden in pojasnjen je del ključnih besed.	Ključne besede so izpostavljene in ustrezno pojasnjene, uporabljena je ustrezna strokovna terminologija.

31

To področje ocenjevanja pokriva učni načrt tudi v kompetencah in splošnih učnih ciljih.

2.2.5 Ustreznost sinteze, povzetka		Dijak naredi povzetek, s katerim dokaže, da zna izpostaviti vsaj enega izmed ključnih problemov (npr. problem, ki je najbolj jasno razviden).	Dijak s povzetkom dokaže, da zna izpostaviti ključna dejstva in probleme. Predlaga morebitne možne rešitve in spremembe za nadaljnje delo.
------------------------------------	--	---	--

(Vir: avtor.)

4.3.3 Sklep

Nedvomno je, da je plakat (in njemu sorodni izdelki) primerno geografsko sredstvo za izkazovanje znanja, a morajo biti za to izpolnjeni določeni pogoji. Vsaj v teoriji je možno plakat oceniti tako kot izdelek kot njegovo predstavitev. V praksi je vprašljivo ocenjevanje plakata samo kot izdelka, še zlasti če ni bil narejen v šoli. V tem primeru naj učitelj presodi, v kolikšni meri je potem ocenjevanje smiselno in realno in s katerimi merili ocenjujemo. Pri predstavitvi je dilema samo pri tistih prvinah, ki jih ne moremo enoznačno opredeliti kot geografske, a smo tudi v tem pogledu ponudili vsaj nekaj (delnih) rešitev. Vsekakor pa je končna odločitev o načinih in oblikah ocenjevanja v rokah učitelja in je ni mogoče na splošno predpisati.

Literatura in viri

- 1 *Pravilnik o ocenjevanju znanja v srednji šoli (2010)*. Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport. Dostopno na: http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/zakonodaja/pdf/Srednje/Pravilnik_ocenjevanje_srednje_13_4_10.pdf (11. 7. 2012).
- 2 Polšak, A. in sod. (2008). *Učni načrt. Geografija: splošna, klasična, ekonomska gimnazija*. Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2012/programi/media/pdf/un_gimnazija/geografija_spl_gimn.pdf (5. 11. 2011).
- 3 *Pravilnik o ocenjevanju znanja v srednjih šolah (2010)*. Ur. l. RS 60/2010. Ljubljana: Uradni list RS. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201060&stevilka=3343> (11. 7. 2012).

Na naslovnici

ZRAČNA LINA NA ZATREPU, odprtina za osvetljevanje in prezračevanje podstrešij. S hlajenjem streh so preprečevale zamakanje zaradi topljenja in zmrzovanja snega na kapeh. Zračne line na zatrepu so se pojavile vsaj v 17. stol; od konca 18. stol. do sredine 20. stol. so zlasti v kmečkih hišah in kmečkih gospodarskih poslopjih lahko poudarjeno okrasnih oblik. Na zidanih zatrepih so umetelno sestavljene iz opek. (povzeto po: Baš, A. (ur.) (2004): *Slovenski etnološki leksikon*. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 712, foto: A. Štrukelj)

Zavod Republike Slovenije za šolstvo

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad